

EURASIA OUTLOOK 2015

ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors: Nevzat SIMSEK | Lidiya PARKHOMCHIK | Hayal Ayca SIMSEK

Akhmet Yassawi University

EURASIA OUTLOOK 2015
ECONOMIC, SOCIAL AND
POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors

Nevzat SIMSEK

Lidiya PARKHOMCHIK

Hayal Ayca SIMSEK

ERI Books No: 2

УДК 330:32

ББК 65+67

ISBN 978-601-243-723-2

© Khoca Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

Eurasian Research Institute (ERI), 2016.

Technical Coordination

Halil Ulusoy

1st Edition: January 2016, Almaty

Design (Publishing House)

www.merkezrepro.com

p.336, format: 160x240 mm Publication Date: April, 2016

Adress:

Almali Avdani, Mametova Street 48, 050004, Almaty, KAZAKHSTAN

Phone: +7 (727) 279 97 94 Fax: +7 (727) 279 24 26

www.eurasian-research.org • e-mail: info@eurasian-research.org

Kitapta yer alan analizler sadece yazarlarına ait olup, Enstitünün görüşlerini yansıtmamaktadırlar.

The views expressed in the analyses are the authors' own and do not necessarily reflect the Institute's editorial policy.

Dedication

To Erkin Simsek,

for his infinite patience and understanding

To Galina Timofeyenko,

for her ongoing support and encouragement

İÇİNDEKİLER/CONTENT

SUNUŞ/FOREWORD	11
ÖNSÖZ/PREFACE	15
BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİ EKONOMİLERİ	21
CHAPTER 1. ECONOMIES OF THE EURASIAN COUNTRIES	21
FİNANSAL PİYASALAR/FINANCIAL MARKETS	23
• Kazakistan'ın Dalgalı Döviz Kuru Sistemine Geçiş/Transition to the Floating Exchange Rate System in Kazakhstan	25
• Türkmenistan Ekonomisi Üzerine Gözlemler ve Ocak 2015 Devalüasyonu/Observation on Economy and January 2015 Devaluation in Turkmenistan.....	33
• Kazakistan Ekonomisinde Enflasyon Hedeflemesine Geçiş/ New Monetary Policies and Shifting to Inflation Targeting in Kazakhstan's Economy in 2015.....	39
• Kazakistan Ekonomisinde Dış Borçlardaki Son Gelişmeler/ Recent Developments in the External Debt of the Economy of Kazakhstan	47
• Kazakistan Finans Sektörü Üzerine Gözlemler/Prospects on Financial Sector in Kazakhstan.....	53
• 2015 Yılında Kazakistan Ekonomisinde Maliye Politikasındaki Gelişmeler/Implementation of the Fiscal Policy in the Economy of Kazakhstan in 2015	59
ENERJİ PİYASALARI VE ENDÜSTRİYEL YAPILAR/ENERGY MARKETS AND INDUSTRIAL STRUCTURES	65
• Kırgızistan'da Altın Maden Sanayi ile ilgili Genel Bir Değerlendirme/ Overview of the Gold Mining Industry of Kyrgyzstan	67
• Özbekistan Doğalgaz Sektörünün Gelişimi/Gas Sector Development Policy Priorities of the Republic of Uzbekistan	73

- İran Nükleer Anlaşmasının Petrol Piyasalarına Etkileri/Effects of the Iranian Nuclear Agreement on the Oil Market.....81
- Kazakistan Petrol Sektöründeki Gelişmeler: Dördüncü Petrol Rafinerisinin İnşası/Oil Sector of Kazakhstan: Construction of the Fourth Oil Refinery 87
- Kazakistan’da Nükleer Enerjinin Gelişimi Üzerine Değerlendirmeler/General Overview of Primary Energy in Kazakhstan and Necessity of Nuclear Energy 93
- Kazakistan’da Yenilenebilir Enerji Potansiyeli Üzerine Değerlendirmeler/Perspectives on Potential of Renewable Energy in Kazakhstan 99
- Kazakistan’da Kayagazı Çıkarma Çalışmaları: Çevresel Etkiler/ Shale Gas Extraction in Kazakhstan: Environment Concerns 105
- Hazar Denizinde Çevre Sorunları/Environmental Issues of the Caspian Sea.....111
- Kazakistan’da Küçük ve Orta Boy İşletmeler: Genel Değerlendirme/Small and Medium Sized Enterprises in Kazakhstan: General Overview 117
- Özbekistan Ekonomisinde Dolaysız Yabancı Yatırımların Yeri/ The Current Situation of the Foreign Direct Investments in the Economy of Uzbekistan.....123
- Kazakistan’ın 2012-2020 Mono Şehir Kalkındırma Programı/State Program on the Development of Monocities for 2012-2020 in Kazakhstan 129

BÖLÜM 2. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK İŞBİRLİKLERİ:ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER.....135

CHAPTER 2. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS 135

ULUSLARARASI ORGANİZASYONLAR İLE İŞBİRLİĞİ/ COOPERATION WITH INTERNATIONAL ORGANIZATIONS 137

- Türk Keneşi 5. Zirvesi: Ortak Enformasyon Alanı ve Çok Taraflı İşbirliğinin Derinleştirilmesi/V Summit of the Turkic Council: Developing Common Information Space and Enhancing Multilateral Cooperation 139
- 5. Dünya ve Geleneksel Din Liderleri Kongresi/ 5th Congress of Leaders of World and Traditional Religions 147
- Şangay İşbirliği Örgütü Ve BRICS Ülkeleri Tarafından Yapılan Ufa Zirvelerinin Sonuçları/Results of SCO and BRICS Summits in Ufa.....153
- Asya Altyapı Yatırım Bankası: Oluşumu ve Beklentiler/The Asian Infrastructure Investment Bank: Development and Expectations 163
- Hazar Bölgesi Ülkeleri Arasında Askeri İşbirliğine İlişkin Beklentiler/ Prospects for Military Cooperation between the Caspian Sea States.....169
- Geçmişten Günümüze İran'ın Nükleer Programı/Iran's Nuclear Program: Past and Present.....175
- İran Nükleer Programına İlişkin Çerçeve Anlaşması/Framework Agreement on Iran's Nuclear Program.....181

ULUSLARARASI TİCARETTE İŞBİRLİĞİ/COOPERATION IN INTERNATIONAL TRADE 187

- Dünya Ticaret Örgütüne Üyeliğin Kazakistan'a Getirileri/ Benefits of the Membership of the World Trade Organization to Kazakhstan 189
- Türkiye ve Kazakistan Arasındaki Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyinin 2. Toplantısının Ardından Yeni Sinerji Ortak Ekonomi Programına Kısa Bir Bakış /A Brief Look on the New Synergy Joint Economic Program after 2nd Meeting of High-Level Strategic Cooperation Council between Turkey and Kazakhstan.....197

- Kazakistan ve Çin Arasında Ticari İşbirliği: Son Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Beklentiler/Trade Cooperation between Kazakhstan and China: Recent Trends and Future Perspectives 203

ENERJİ SEKTÖRÜNDE İŞBİRLİĞİ/COOPERATION IN ENERGY SECTOR 209

- Hazar Bölgesinde Enerji Güvenliği: Uluslararası Hukuk Açısından Bir Değerlendirme/Energy Security in the Caspian Region: In the Context of International Law 211
- Türkmenistan-İran Enerji İşbirliği/Turkmenistan-Iran Energy Cooperation 217
- Hindistan-Kazakistan Enerji İşbirliğinde Son Gelişmeler/Recent Developments in India-Kazakhstan Energy Cooperation 225
- Günümüzde Rusya ve Türkmenistan'ın Enerji İlişkileri: Eğilimler ve Beklentiler/Current Energy Relations Between Russia and Turkmenistan: Trends and Prospects 231

BÖLÜM 3. AVRASYA BÖLGESİNDE ENERJİ TAŞIMACILIĞI VE LOJİSTİK 239

CHAPTER 3. ENERGY TRANSPORTATION AND LOGISTICS IN THE EURASIAN REGION 241

ENERJİ TAŞIMA GÜZERGAHLARINDAKİ GELİŞMELER/ DEVELOPMENTS IN ENERGY TRANSPORTATION ROUTES 243

- Güney Gaz Koridoru: AB Enerji Güvenliği için Yeni Bir Aşama/ Southern Gas Corridor: A New Step for the EU's Energy Supply Security.....243
- TAPI Boru Hattı İnşa Süreci: Başarı için Bir Ümit Var mı?/TAPI Pipeline Building Process: Any Hope for Success? 249

**KARGO TAŞIMA GÜZERGAHLARINDAKİ GELİŞMELER/
DEVELOPMENTS IN CARGO TRANSPORTATION ROUTES 255**

- Trans-Hazar Uluslararası Ulaştırma Güzergahındaki Gelişmeler/
Development of the Trans-Caspian International Transport
Route 257
- Avrasya Entegrasyon Sürecinde Yeni Bir Aşama: Bakü-Tiflis-
Kars Demiryolu Projesi /The New Stage of Integration Process in
Eurasia: Baku-Tbilisi-Kars Railway Project.....265
- Kazakistan-Özbekistan-Türkmenistan-İran-Umman Uluslararası
Ulaşım ve Transit Koridoru/Kazakhstan-Uzbekistan-Turkmenistan-
Iran-Oman International Trasport and Transit Corridor.....271
- Kuzey-Güney Ulaştırma Koridorunun Son Durumu/Current
Situation of the International North South Transport Corridor....277
- Hazar Denizinde Nakliyat: Kazakistan Örneği/Shipping in the
Caspian Sea: the Case of Kazakhstan 283
- Horgos Geçidinin Geo-Ekonomik Önemi: Son Gelişmeler/The
Geo-Economic Importance of the Khorgos Gateway: Current
Developments.....289

**BÖLÜM 4. AVRASYA ÜLKELERİNİN SOSYO-POLİTİK ÖZELLİKLERİ
CHAPTER 4. SOCIO-POLITICAL DIMENSIONS OF THE EURASIAN
COUNTRIES 295**

**SİYASİ SİSTEMLER VE SEÇİMLER/POLITICAL SYSTEMS AND
ELECTIONS 297**

- Özbekistan’da Milletvekili Seçimleri/Parliamentary Elections in
Uzbekistan 299
- Kazakistan’da Yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Parlamenter
Sistemdeki Gelişmeler/Current Presidential Elections and
Parliamentary System Development in Kazakhstan 305
- Azerbaycan’da 1 Kasım 2015 Milletvekilliği Seçimlerinin
Değerlendirilmesi/Evaluation of the Parliamentary Elections in
Azerbaijan, November 1, 2015 311

SOSYO-KÜLTÜREL GELİŞMELER VE GÖÇ / SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENTS AND MIGRATION	317
• Çağdaş Kazakistan'ın Politikasında Bir Değer Olarak Tolerans/ Tolerance as a Value in Contemporary Kazakhstani Policy	319
• Kazakistan'da Oralmandar İçin Yeni Sosyal Paket/New Social Package for Oralmandar in Kazakhstan	323
• Göç ve İşçi Gelirleri: Rusya'da İşgücü ve Göç Kanununda Yeni Kurallar/Migration and Remittance: New Rules in Russian Labour and Immigration Law	327
• Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliğine Katılımı: Göçmen İşçilerin Durumu/Kyrgyzstan's Accession to the Eurasian Economic Union: Labour Migrants Case	333

SUNUŞ/FOREWORD

Küreselleşme sürecinde Avrasya ülkeleri jeopolitik konumlarına ve sahip oldukları doğal kaynakların kullanılabilirliğine bağlı olarak daha fazla önem kazanmıştır. Ekonomik ve sosyo-politik dinamikler dikkate alındığında bu bölge, gelecekte daha da fazla dikkat çekecekmiş gibi görünmektedir. Avrasya, dünyadaki kanıtlanmış doğal gaz rezervlerinin %31'ine ve petrol rezervlerinin %17'sine sahip olması nedeniyle bölge ülkeler, özellikle ticari mal fiyatlarının yükseldiği dönemlerde doğal kaynaklarını ihraç etme yoluyla ekonomilerini güçlendirmektedirler. Son yirmi yılda Avrasya bölgesinin özellikle doğal kaynak zengini ülkeleri, vatandaşlarının hayat standardının iyileştirilmesi (kişi başına gelirin artması, sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması gibi) konusunda gözle görülür bir ilerleme kaydetmekle birlikte gelir dağılımı konusunda halen ciddi problemlerle karşı karşıya bulunmaktadır. Ayrıca, yakın zamanda yaşanan ekonomik ilerlemeye rağmen, Avrasya ülkeleri, petrol fiyatlarındaki sert

In the globalization process, the Eurasian countries have been gaining more importance due to the geopolitical location and the availability to access new natural resources. In this respect, this region seems to attract more attention in future regarding its economic and socio-political dynamics. Since Eurasia is one of the most natural resource-rich regions in the world with 31% of proven natural gas reserves and 17% of oil reserves, the region countries have been able to benefit from the export of natural resources strengthening their economies, particularly, during periods of high commodity prices. For the last two decades the countries of Eurasia, especially, the resource-rich states, have made remarkable progress in improvement of the population's living standards, including per capita incomes growths, social services restoration and poverty reduction but they still have problems in income distribution. However, despite the recent economic progress, Eurasia has been facing growth challenges

düşüşler ve Rusya ekonomisinin yaptırımlara bağlı olarak yaşadığı kayıplar ile yakından ilişkili olarak büyümeye yönelik sıkıntılarla da karşı karşıya kalmışlardır. Bu nedenle, bölge ülkeleri, ekonomik güvenliklerini garanti altına almalarını ve siyasi istikrarı sürdürebilmelerini sağlayacak olan uzun dönemli ekonomik ve siyasi stratejilerini şekillendirecek yeni bir aşamaya adım atmışlardır. Avrasya bölgesindeki en fazla dikkati çeken ekonomik karşılıklı bağıllık durumunun, AB ile Çin arasında olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Dolayısıyla, Avrasya ülkeleri özellikle ulaşım altyapısının iyileştirilmesi açısından kıta içi ticaretin, bölgenin uzun dönemli kalkınma beklentilerini koruma imkanı sağlayacağına inanmaktadırlar.

Bu nedenle, Avrasya'nın bugünkü durumunun ekonomik, sosyal ve siyasi yönleriyle incelenmesi konusu ciddi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum, sadece siyaset bilimciler ve akademisyenler için değil, aynı zamanda politika yapımcılar için de büyük bir öneme sahiptir. Bu açıdan "Eurasia Outlook 2015: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia" adlı bu

closely connected with the sharp drop in oil prices and the losses that the Russian economy sustained from sanctions. Therefore, the countries of the region have entered into new phase of shaping their long-term economic and political strategies, which should ensure economic security and continuing political stability. It is widely known that the most pronounced economic interconnection in the Eurasian continent is the trade link between the EU and China. Therefore, the Eurasian countries, for example, rightly believe that further growth of the intracontinental trade could provide them with opportunity to safeguard the region's long-term development prospects, especially, in terms of transportation infrastructure improvement.

Therefore, there is an essential need for analyzing the current situation of Eurasia from the economic, social and political perspectives. It is crucially important for not only political scientists and academicians but also for the policy makers. In this sense, this book, namely, "Eurasia Outlook 2015: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia" provide the audience involved

kitap, konuyla ilgilenen okuyuculara Avrasya bölgesindeki gelişmelerin ekonomik, uluslararası, bölgesel ve sosyo-politik yönlerini açıklamaya yönelik ayrıntılı bir inceleme sunmaktadır.

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Nevzat Şimşek'e e-bültenleri her hafta iki dilde yayımlama sürecini başlattığı ve kitap olarak basmaya karar verdiği için ve diğer editörlere de kitabı hazırlanması aşamasındaki değerli katkıları için teşekkür ederim. Ayrıca Enstitü'nün ilk yılı olan 2015 yılında tüm Avrasya Araştırma Enstitüsü çalışanlarına gayretli çalışmaları için teşekkür ederim. Bu çalışmanın okuyuculara yararlı olmasını dilerim.

Profesör Doktor Musa Yıldız
Hoca Ahmet Yesevi
Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi
Mütevelli Heyeti Başkanı

and interested with timely and detailed analysis of the developments in the Eurasian region countries including the economic, international, regional and socio-political aspects.

I would like to thank to the Director of the Eurasian Research Institute, Nevzat Simsek for initiating to publish e-bulletins in two languages in every week and to decide to publish them as a book and all editors for their precious efforts to prepare this book. I also thank to the Eurasian Research Institute team for their hard working in 2015, Institute's first year. I wish this publication would be beneficial for the readers.

Professor Musa Yildiz, PhD
President of the Board of Trustees
Khoca Akhmet Yassawi
International Kazakh Turkish University

ÖNSÖZ/PREFACE

2015 yılının başından itibaren Avrasya Araştırma Enstitüsü olarak, Avrasya bölgesindeki önemli gelişmeleri incelemek üzere haftalık e-bültenler çıkarmaya ve bu e-bültenleri okuyucularımızla paylaşmaya karar verdik. Hem enstitümüzde çalışan uzmanlarımız hem de dışarıdan uzmanlar tarafından hazırlanan analizler, Türkiye’den ve Avrasya bölgesindeki diğer ülkelerden pek çok akademisyen, uzman, bürokrat ve siyasetçi tarafından beğeni kazanmıştır. Bu kitabın hazırlanmasındaki en önemli nedenlerden biri, Avrasya bölgesinde yakın zamanda yaşanan gelişmeler hakkında sınırlı sayıda çalışmanın bulunmasıdır. Ayrıca, bu kitabın değerini arttıran bir diğer neden de bölgede kişisel olarak çalışan akademisyenlerin analizlerine yer vermesidir.

Günümüzde Avrasya Ekonomik Birliği çerçevesinde bir ekonomik entegrasyonun avantajlarının ve dezavantajlarının incelendiği çalışmaların yanı sıra Avrasya’nın enerji güzergahlarının gelişiminin ele alındığı ve Avrasya ülkeleri arasında iki taraflı ve çok taraflı

Since the beginning of 2015, we, the Eurasian Research Institute decided to prepare weekly e-bulletins to evaluate the important developments in the Eurasian region and to share these e-bulletins with the readers. The analysis which have been prepared by not only the experts of our Institute but also the experts from outside have been appreciated by various academicians, experts, bureaucrats and politicians from Turkey and the other countries in the Eurasian region. One of the most important reasons for preparing this book is that a limited number of books have been written on the recent developments in the Eurasian region. Besides, another factor that uprates this book is that it includes the analyses of the academicians who personally work in the region.

Currently, it can be found some researches on advantages and disadvantages of the economic integration conducted within the frameworks of Eurasian Economic Union and more researches on addressing the Eurasia’s energy routes devel-

ilişkilerin geliştirilmesine yönelik beklentilerin değerlendirildiği çalışmalar da mevcuttur. Bununla birlikte halen, yukarıda adı geçen konuların yanısıra ekonomik, sosyal ve siyasi yönden Avrasya ile ilgili diğer konuları içeren ve Avrasya ile ilgili kısa, analitik bir bakış açısı ortaya koyan yayınların yapılmasına yönelik ciddi bir ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle, Avrasya Araştırma Enstitüsü, okuyuculara Avrasya ekonomilerini ve siyasetini içeren karmaşık araştırma alanının anlaşılmasına ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sunan haftalık e-bültenleri, tek bir kitap altında toplamaya karar vermiştir.

Bu kitap “Eurasia Outlook 2015: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia” adlı kitabın ilk baskısıdır. Kitap, Avrasya’daki günümüz olaylarını ve ortaya çıkan değişiklikleri genel bir değerlendirme ile ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kitapta yer alan analizler, ekonomi, finans, enerji, ulaştırma, uluslararası ilişkiler ve siyaseti içeren geniş kapsamlı bir alanda okuyuculara güvenilir bilgi vermek amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca, hedefimiz, ilgili konularda profesyonel araştırmacıların yanısıra lisansüstü

opment and considering the perspectives of developing bilateral and multilateral relations among the Eurasian countries. There is, however, still a strong necessity for publications contained a brief analytical outlook of the Eurasia containing aforementioned issues and the other several issues related to Eurasia from the economic, social and political perspectives. Therefore, the Eurasian Research Institute team decided to publish a book by collecting weekly e-bulletins, which can give readers a comprehensive understanding of the complex field of the Eurasian economies and politics.

This is the first edition of “Eurasia Outlook 2015: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia”. This book is intended as a general overview on the current events and ongoing changes in Eurasia. The analysis given in the book are designed to provide readers with the reliable information on a broad range of issues, including economics, finance, energy, transportation, international relations and politics. Actually, our goal is to give a direct and detailed introduction to the related issues suitable as for professional

öğrencilerine de doğrudan ve detaylı bilgi vermektir.

Kitabın İngilizce ve Türkçe olarak iki dilde basılması kararı da daha fazla okuyucu kitlesine ulaşımın sağlanması amacıyla alınmıştır. Yine bu nedenle, kitap Kazakça ve Rusça olarak iki ayrı dilde daha basılacaktır. Çeviri konusundaki tüm güçlüklerle rağmen, kapsamlı bir araştırma çalışmasının gerektirdiği yüksek kalite standartlarına ulaşmaya çalıştığımıza inanıyoruz.

Bu kitap dört ayrı bölümden meydana gelmektedir. Bütün bölümler, Avrasya ülkelerini ekonomik, siyasi ve sosyal yönden inceleyen ayrıntılı analizler içermektedir. Birinci Bölüm, Avrasya ülkelerinin ekonomileri ile ilgilidir. Bu bölümde, hem finansal piyasalardaki hem de enerji piyasalarındaki gelişmeler incelenmekte, ayrıca bölge ülkelerinin sanayi yapıları ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. İkinci Bölüm, uluslararası ve bölgesel değerlendirmeler dikkate alınarak Avrasya ülkeleri arasındaki siyasi ve ekonomik işbirliği ile ilgili bilgi vermektedir. Bu bölümde, bölge ülkelerinin uluslararası organizasyonlar ile işbirliği imkanları ve hem uluslararası ticaret hem de

scholars and experts, so as for advanced graduate students.

The decision to publish the book in Turkish and English was taken in order to enlarge the possible audience of readers. For this reason, it will also be planned to publish in Kazakh language and Russian as a separate book. Despite all difficulties related to the translation process, we believe to reach high quality standards meeting all requirements for a comprehensive research study.

This book consists of four chapters. All chapters include detailed analysis about economic, political and social perspectives on the Eurasian countries. Chapter 1 is related to the economies of the Eurasian countries. In this chapter, the developments in both financial markets and energy markets are revealed and the industrial structures of the region countries are examined in detail. Chapter 2 provides information on political and economic cooperation of the Eurasian countries taking the international and regional aspects of the issue into account. In this chapter, cooperation opportunities of the region countries with the international organizations and global and regional cooperation in both

enerji sektöründe gerçekleştirilen küresel ve bölgesel işbirlikleri incelenmektedir. Üçüncü Bölüm, Avrasya bölgesindeki enerji ulaşımı ve lojistik ile ilgilidir. Bu bölümde, özellikle bölgedeki enerji ulaştırma güzergahlarındaki ve kargo ulaştırma güzergahlarındaki gelişmeler ve bu güzergahların hem ekonomik hem de siyasi açıdan bölge ülkeleri için önemi incelenmektedir. Dördüncü Bölüm ise Avrasya ülkelerine yönelik sosyo-politik değerlendirmeler içermektedir. Bu bölümde, bölgedeki gelişmeler, hem siyasi yönüyle (bölge ülkelerindeki siyasi sistemler ve seçim süreci) hem de sosyo-kültürel yönleriyle (bölge ülkelerindeki sosyo-kültürel gelişmeler ve göç politikası) ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyeti'nin önceki başkanı Sayın Prof. Dr. Osman Horata'ya ve yeni başkanı Sayın Prof. Dr. Musa Yıldız'a ve diğer Mütevelli Heyet Üyesi hocalarımıza sonsuz güvenleri ve sınırsız destekleri için teşekkür ederiz. Ayrıca düzenleme ve tasarım aşamalarında emeklerinden dolayı Saule Ahmetkaliyeva, Juldiz Kanapiyanova, Cengizhan Canaltay ve Rassul Arin'e de teşekkür ederiz.

international trade and in energy sector are analyzed. Chapter 3 focuses on energy transportation and logistics in the Eurasian region. In this chapter, especially developments in the energy transportation routes and cargo transportation routes in the region and their importance for the region countries, both economically and politically, are investigated. Chapter 4 embraces the socio-political dimensions of the Eurasian countries. In this chapter, not only the political aspects (political systems and the election process in the region countries) but also the socio-cultural aspects (socio-cultural developments and migration policy in the region countries) are examined in detail.

We would like to extend our thanks to Prof Osman Horata and Prof Musa Yıldız, former and present Presidents of Board of Trustees of Akhmet Yassawi University, and the other Members of the Board of Trustees for their complete trust and unlimited support. We also thank Saule Akhmetkaliyeva, Zhuldiz Kanapiyanova, Zhengizkhan Zhanaltay and Rassul Arin for their efforts in redactions and designs. In fact,

En büyük teşekkürümüz ise çalışmanın ilk aşamalarında ve tüm oluşum aşamalarında yanımızda olup bizi her yönüyle destekleyen tüm Avrasya Araştırma Enstitüsü çalışanlarımıza olacaktır. Bu çalışmanın, geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesini diliyor ve Avrasya çalışmalarıyla ilgili alanda daha fazla çalışma yapılmasını teşvik etmesini umuyoruz.

Nevzat Şimşek

Lidiya Parhomchik

Hayal Ayca Şimşek

Almatı, 2016

we are most grateful to the entire Eurasian Research Institute team for their support in shepherding us in the initial stages and throughout the production process. We sincerely hope for practical use of the book for wide range of readers and expect that the book will contribute towards further research in the fields of Eurasian studies.

Nevzat Simsek

Lidiya Parkhomchik

Hayal Ayca Simsek

Almaty, 2016

BÖLÜM 1.
AVRASYA ÜLKELERİ EKONOMİLERİ

CHAPTER 1.
ECONOMIES OF THE EURASIAN COUNTRIES

FİNANSAL PİYASALAR

FINANCIAL MARKETS

Kazakistan'ın Dalgalı Döviz Kuru Sistemine Geçiş *Transition to the Floating Exchange Rate System in Kazakhstan*

Nevzat Simsek*

Dünya piyasalarındaki düşük petrol fiyatları, Rusya'ya olan yaptırımlar, Rus rublesinin değer kaybetmesi ile birlikte Çin'in devalüasyonu birleşince Kazakistan 20 Ağustos 2015 itibariyle yeni bir para politikası uygulamak ve bu bağlamda dövizde dalgalı kura geçmek durumunda kalmıştır.

Kazakistan'ın 2014 yılında düşük bir büyüme oranı ve nispeten yüksek bir enflasyon yaşadığı söylenebilir. 2015'in reel GSYİH büyüme hızı ise düşük yurt içi talep nedeniyle son beş yılın ortalaması olan %6'dan %1.5'a düşmüştür. (2013'te %6, 2014'te %4.3). 2015'in sonu itibariyle petrol fiyatlarının 53\$ olacağı varsayımı altında büyüme oranının da %1.3 olması beklenmektedir. Bu düşük büyüme hızı, Şubat 2014'te tenge'nin devalüasyonunun ve yılın ikinci yarısında yaşanan petrol fiyat şokunun bir sonucu olmuştur. Devalüasyon sonrasında oluşan negatif servet etkisi, tüketicilerin kredi alma koşullarının güçleşmesi ve 2013'de reel ücretlerde-

As a result of low oil prices in the world markets, sanctions against Russia, depreciation of Russian ruble and devaluation in China, Kazakhstan has had to accept the floating exchange rate regime and to start implementation of a new monetary policy since August 20, 2015.

Kazakhstan faced a low growth rate and a considerably high inflation rate in 2014. In 2015 real GDP growth rate reduced from 6% (which is the average of the last 5 years) to 1.5% due to reduced domestic demand (6% in 2013 and 4.3% in 2014). Assuming that the oil price is \$53, the growth rate is expected to be 1.3% by the end of 2015. Actually, the low growth rate is a result of the devaluation of tenge in February 2014 and the oil price shock in the second half of 2014. Private consumption expenditures have been especially negatively affected by the negative wealth effect after the devaluation, constraints for bor-

* Associate Professor, PhD., Dokuz Eylul University, Turkey and Eurasian Research Institute, Kazakhstan. nevzatsimsek53@gmail.com.

ki düşük artış oranının geciken etkisi nedeniyle özellikle özel tüketim harcamaları olumsuz etkilmiştir. 2014 devalüasyonunun bir başka etkisi, yükselen ithalat fiyatları nedeniyle TÜFE ile ölçülen enflasyonun Ocak 2014'te %4.5'tan Aralık 2014'te %7.4'te yükselmesi şeklinde görülmüştür.

Ayrıca 2014 yılının ikinci yarısından itibaren petrol fiyatlarının önemli oranda düşmesi Kazakistan'ın ihracat gelirlerini etkilediği gibi bütçe gelirlerini de azaltmıştır. Çünkü Kazakistan'da, devletin toplam dış gelirin önemli bir kısmı ve GSYİH'nın yaklaşık %40'ı petrol sektöründen gelmektedir. Moody's'e göre de bu yıl %3 oranında bütçe açığı beklenmektedir. Ayrıca Çin ve Rusya'nın Kazakistan'ın ham petrol, demir cevheri ve metalik ürünlerine olan talebinin azalması da Kazakistan'ın ihracat gelirlerinde azalmaya neden olmuştur. Bu durum döviz kuru üzerinde baskı oluşturmuştur.

Rusya'da yaşanan konjonktürel daralmaya bağlı olarak düşen petrol fiyatlarının tenge üzerinde oluşturduğu kısa dönemli ciddi baskının yanı sıra ayrıca rublenin hızlı değer kaybının da tenge üzerindeki önemli bir baskı

rowing provisions for consumers and delayed effect of low rate of increase in real wages in 2013. Besides, after the devaluation of 2014 as a result of high import prices, inflation rate increased from 4.5% (measured as CPI) in January 2014 to 7.4% in December 2014.

High reductions in oil prices since the second half of 2014 have reduced both budget and export revenues in Kazakhstan because oil products constitute a significant amount of total foreign revenue and approximately 40% of the GDP in Kazakhstan. According to the estimates by Moody's, the budget deficit is expected to be 3%. Besides, reductions in China's and Russia's demand for Kazakh crude oil, iron ore and metal products have caused reductions in Kazakhstan's export revenues. These problems have caused pressure on the exchange rate.

It is important to point out that reduction in oil prices due to cyclical contraction in Russian economy along with rapid depreciation in ruble have caused a serious pressure on tenge. Tenge has been appreciat-

unsuru olduğu üzerinde durmak gereklidir. Geçen yılın Şubat (1 ruble=4.92 tenge) ayından beri tenge rubleye karşı Ocak 2015'te %71 Mayıs 2015'te ise %33 oranında değer kazanmıştır. rubledeki reel değer kaybı Rusya'nın ürettiği malların ucuzlamasına ve dolayısıyla Kazakistan gibi partnerlerine ihracatının artmasına ithalatının ise azalmasına yol açmıştır. Kazakistan bu baskıya rağmen döviz kurunda istikrar sağlamaya çalışmış ve kuru resmi dalgalanma koridorunda tutmaya çalışmıştır. Bilindiği gibi Kazakistan Rusya ile 4250 millik bir sınırı paylaşmaktadır ve Rusya Kazakistan'ın Avrasya Ekonomik Birliğindeki önemli bir ticaret partneri olup petrol dışında diğer Kazakistan mallarının önemli bir pazarıdır. Diğer taraftan Rusya Kazakistan'daki tüketim mallarının %70'ini sağlamaktadır. Bu dönemde Kazakistan ihraç mallarının fiyatı neredeyse ikiye katlanmış ve rekabet gücü ciddi oranda düşmüştür. Rus-Kazak sınırları arasındaki fiyat farklılıkları, bir çok Kazak vatandaşı için Rusya'da alışveriş yapmayı daha cazip hale getirmiştir. Bu durumdan Kazakistan yerel firmaları olumsuz etkilenmişlerdir.

ing since February 2014 (1 ruble=4.92 tenge). It appreciated by 71% in January 2015 and by 33% in May 2015. Depreciation of ruble has helped Russian goods to get cheaper and to increase exports and to reduce imports of Russia. Despite this pressure on tenge, Kazakhstan tried to stabilize exchange rates and keep the exchange rate in the corridor. As known, Kazakhstan and Russia have been sharing a 4250 miles border and Russia is one of the most important trade partners of Kazakhstan in the Eurasian Economic Union (EEU) and also is an important market for Kazakh goods. On the other hand, Russia has been exporting 70% of consumption goods in Kazakhstan. During this period, the price of Kazakh export goods have been nearly doubled and Kazakhstan's competition power has significantly reduced. Distinct differences in prices in Russian-Kazakh borders have caused trading in Russia more attractive for many Kazakh citizens. Many national Kazakh firms have been negatively affected by these circumstances.

Bu koşullar altında Kazakistan Merkez Bankası uzun bir dönem döviz kurlarını kontrol altında, diğer bir ifadeyle tenge-dolar kurunu 1 dolar = 185 tenge (+3 tenge -15 tenge) şeklinde bir koridor içinde tutmaya çalışmış, fakat 15 Temmuz 2015 tarihinde koridoru genişletmek (170-198) durumunda kalmıştır. Sabitlenmiş döviz kurunu sürdürebilmek için, son iki yılda MB, 28 milyar dolar döviz rezervlerini kullanmış ve sıkı para politikası önlemleri almıştır. Fakat toplumda düşük petrol fiyatları ve Rusya'nın parasının değer kaybetmesi devalüasyon beklentisini arttırmıştır. Bir çok Kazakistan vatandaşı tasarruflarını çok büyük oranda yabancı para birimine çevirerek gelecek olası bir devalüasyonu hesaba katmış ve bir anlamda bu beklentiye satın almış durumdadır. Paranın klasik fonksiyonlarından hesap birimi, değişim aracı ve tasarruf aracı olması fonksiyonlarını mevcut durumda ancak doların karşılıyor olması, kısmen Kazak ekonomisinde bir dolarizasyon sürecinin yaşanmasına neden olmuştur. Bir örnek vermek gerekirse, Aralık 2014'te, hanehalkı banka hesaplarının üçte biri tenge cinsinden

Under these circumstances, the Central Bank of Kazakhstan (CBK) tried to keep exchange rates under control for a long time. In other words, the CBK tried to keep tenge-dollar rate in 1 dollar = 185 tenge (+3 tenge -15 tenge) corridor but had to extend this corridor by (170-198) in July 15, 2015. In order to continue to implement the fixed exchange rate regime, the CBK used exchange reserves of 28 billion dollars and implemented a strict monetary policy in the last 2 years. However, low oil prices and depreciation of ruble have increased expectations for devaluation. Many Kazakh citizens have preferred to convert their savings to foreign exchange due to possible devaluation. In a sense, 'they have bought the expectation of devaluation'. Currently, only dollar has provided the classical functions of money (unit of account function, medium of exchange function and store of value function). Therefore, a dollarization process has partially been relevant in the Kazakh economy. Only one third of household bank accounts being in terms of tenge in December 2014 is an example of this situation. This amount was

olmuştur. Bu miktarın bankaların tenge kredilerini devam ettirmek için yeterli olması zordur. Çünkü 2014 sonu itibariyle tüm banka kredilerinin yaklaşık %70'i tenge cinsindendir. 2015 yılında Kazakistan'da finansal sistem kontrol politikasının en temel amacı, ekonomide ulusal paranın rolünü güçlendirmek, bu amaçla bankaların tenge cinsinden verilen borç verme miktarlarını arttırmak, ve bankacılık sektörünü tekrar harekete geçirmektir. Bu da bankaların sıkıntılı varlıklarını azaltılması ile gerçekleştirilebilecektir.

Ülkeler özellikle rekabet güçlerini ayarlamak istediklerinde döviz kurları bir politika aracı olarak kullanılabilir. Ayrıca zaman zaman da ülkeler bozulan dış dengelerini ve azalan döviz rezervlerini düzenlemek için de döviz kuru ayarlamaları yapmak zorunda kalmaktadırlar. Kazakistan'ın bir diğer önemli ticaret partneri Çin'in yaptığı devalüasyonun ardından, döviz ve altın rezervlerini daha fazla kullanmamak ve ortaya çıkan rekabet gücü kaybını telafi etmek için Kazakistan'ın önlem alması gerekmiştir. Hükümet ve Merkez Bankası 20 Ağustos 2015'den

not sufficient for banks to continue to supply credits in tenge because approximately 70% of all bank credits were in terms of tenge at the end of 2014. The main purpose of the control mechanism of Kazakh financial system in 2015 is to strengthen the role of national currency in the economy and with this purpose, to increase the lending possibilities of the banks in terms of tenge and to motivate the banking sector again. This purpose can be achieved by reducing the troubled assets of banks.

It is known that, when countries want to adjust their competition powers, they can prefer to use exchange rate as a tool of economic policy. Besides, sometimes they have to make exchange rate adjustments in order to stabilize their deteriorated foreign balances and reduced exchange reserves. After China's devaluation (another important trade partner of Kazakhstan), Kazakhstan had to take measures in order to compensate for the reduction in its competition power and not to use exchange and gold reserves. The Kazakh Government

itibaren dalgalı döviz kuruna geçişi öngören yeni para politikasını uygulamaya başlamıştır. Bu bağlamda Kazakistan Merkez Bankası artık döviz kuru hedeflemesi politikası yerine enflasyon hedeflemesi politikasını takip edecek, finansal istikrar ve fiyat istikrarı için gerektiğinde müdahale edebilecektir. Bu şekliyle Kazakistan, geçen yıldan itibaren rublenin dalgalanmasına izin veren ve enflasyon hedeflemesi rejimi politikası uygulayan, fakat gerektiğinde müdahale eden Rusya ile de daha uyumlu bir politika izlemiş olmaktadır.

Dış ticaretteki mevcut yapı veri iken dünya ekonomisindeki konjonktürel durumun yanı sıra Rusya'nın ekonomik yapısı dikkatle izlenmeye devam edilecektir. Çünkü ruble ciddi bir değer kaybı yaşamaya devam etmektedir. Petrol fiyatlarının son zamanlarda ani düşüşü de ihracattaki rekabet gücünün aşınmasına yol açmıştır. Dalgalı kur sistemi olsa da bir nevi komşuyu zarara uğratma politikası sonucu doğuran Rus rublesinin değer kaybına karşı önlemler alınmaya devam edilmelidir. Avrasya Ekonomik Birliği Anlaşması'nın 29. maddesinde, eğer birlik ekonomik

and the CBK have started to implement a new monetary policy proposing a transition to the floating exchange rate regime since August 20, 2015. In this sense, the CBK will implement inflation targeting policy instead of exchange rate targeting policy and can intervene in the financial markets to ensure financial stability and price stability. Thus, Kazakhstan will implement a policy compatible with the policy of Russia who has accepted the floating exchange rate regime and has been implementing the inflation targeting policy but has been intervening in the financial markets when necessary since last year.

Given the structure of foreign trade of Kazakhstan, the cyclical situation of the world economy and the Russian economy will be contemplated because ruble continues to depreciate. Despite the floating exchange rate regime, measures against the depreciation of ruble should be continued because the depreciation of ruble has been leading to negative effects of 'beggar thy neighbor policy'. Clause 29 of the EEU indicates that member countries can implement tem-

güvenlik açısından bir risk yarattırsa, geçici ithalat kısıtlamalarına gidilebileceği belirtilmektedirler. Bu önlemlerin kapsamı ve zamanları Kazakistan'ın ticaret dengesi hassas bir şekilde değerlendirilerek belirlenmelidir.

Sonuç olarak ifade edilmelidir ki, mevcut kriz muhtemelen Kazakistan'ı, önceliklerini yeniden tanımlamaya ve önemli reformlar yapmaya yönlendirecektir. Düşük petrol fiyatları, tenge üzerinde kaçınılmaz olarak değerini kaybetme yönünde baskı oluşturmaktadır, fakat yaşanan bu maliyetler Kazakistan'ı daha bir endüstrileşmiş ve daha az petrole dayanan bir ekonomi olmasına doğru evrilen reformlarla dengelenebilmelidir.

porary import restrictions, if the Union causes risks for economic security of the member countries. The content and timing of these restrictions should be determined regarding Kazakhstan's trade balance carefully.

Finally, it should be emphasized that the current crisis will probably move Kazakhstan to redefine its priorities and to implement substantial reforms. Low oil prices have been inevitably putting pressure on tenge to depreciate. However, these costs should be balanced with reforms that will help Kazakhstan to have more industrialized and less oil-dependent economy.

Türkmenistan Ekonomisi Üzerine Gözlemler ve Ocak 2015 Devalüasyonu

Observations on Turkmenistan Economy and January 2015 Devaluation in Turkmenistan

Hayal Ayca Simsek*

Türkmenistan ekonomisinin, uluslararası finansal piyasalara bağımlılığının sınırlı olması nedeniyle 2008 krizinden düşük oranda etkilendiği söylenebilir. Boru hattında Nisan 2009'da yaşanan patlama sonucunda Rusya'ya olan doğal gaz ithalatı azalan Türkmenistan'ın, sahip olduğu yüksek miktarda doğal kaynak rezervleri nedeniyle daha sonraki yıllarda dış ticaret dengesinde olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Bunun en önemli nedeni hidrokarbon ihracatının önemli ölçüde yüksek olmasıdır. Nitekim yüksek hidrokarbon ihracatı 2014 yılında da dış ticaret dengesinin ve ekonomik büyümenin temel kaynağı olmaya devam etmiştir. Örneğin 2009 yılında bile azalan doğal gaz ihracatına rağmen GSYİH artışı %6 oranının üzerinde seyretmiş, bu oran 2011 yılında %14.7'ye ve 2012 yılında %11.1'e yükselmiştir. Türkmenistan ekonomisi 2013 yılında da %10.2 oranın-

Turkmenistan economy can be regarded as partly affected by 2008 global financial crisis due to limited degree of integration to international financial markets. An explosion at a pipeline caused a drop in the volumes of gas imported by Russia in 2009 but as Turkmenistan owns considerably high volumes of natural resources, current account balance of the country has faced positive developments afterwards. The most important reason for these positive developments is that hydrocarbon exports have been significantly high. High hydrocarbon exports continued to be the main source of economic growth and improved current account balance in 2014. For instance, despite reduced natural gas imports in 2009, GDP growth reached above 6% and this rate reached to 14.7% in 2011 and to 11.1% in 2012. Turkmenistan

* Associate Professor, PhD., Dokuz Eylul University, Turkey and Eurasian Research Institute, Kazakhstan. hayalaycasimsek@gmail.com.

da büyüyerek güçlü bir büyüme performansı sergilemiştir. Dünya Bankasının 2014 Türkmenistan ülke raporunda orta vadede büyümenin temel kaynaklarının hidrokarbon ihracatındaki artış ile yurt içi kamu yatırım harcamalarındaki artışın olacağı beklentisi ifade edilmektedir. Ayrıca Türkmenistan ekonomisinde 2013 yılına kadar uygulanan fiyat kontrollerine bağlı olarak enflasyon oranı düşük seviyelerde seyretmiştir. 2012 yılında enflasyon oranı %7.8 iken 2013 yılında %6'ya düşmüştür. Bununla birlikte 2013 yılının ikinci yarısından itibaren uygulanan genişletici maliye politikalarının ve bazı mal ve hizmet fiyatları üzerindeki idari kontrollerin kaldırılmasının bir sonucu olarak enflasyonist baskılar ortaya çıkmıştır.

Uluslararası petrol fiyatlarındaki keskin azalışlar sonrasında bölge ülkelerin dış ticaret dengelerinde yaşanan sıkıntılardan Türkmenistan ekonomisi de etkilenmiştir. Mayıs 2009'dan beri petrol fiyatlarının en düşük seviyesine inmesinin ve doğal gaz fiyatlarının da Avrupa'da dört aylık dönemde düşmesinin Türkmenistan'da devalüasyonu hazırlayan etkenlerin en önemileri olduğu söylenebilir.

economy grew by 10.2% and showed an impressive growth performance in 2013. According to the country report of the World Bank in 2014, the main sources of middle-term growth are expected to be increases in hydrocarbon exports and increases in domestic public investment expenditures. On the other hand, due to administrative controls on prices, inflation rate in Turkmenistan has remained at low levels until 2013. While inflation rate was 7.8% in 2012, it reduced to 6% in 2013. However, as a result of expansionary fiscal policies and removing administrative controls on prices of specific goods and services, inflationary pressures have occurred in the economy since the second half of 2013.

Turkmenistan economy has negatively affected by problems occurred in current account balances of neighboring countries after the sharp reductions in international oil prices. Reducing oil prices to the lowest levels since May 2009 and serious reductions in natural gas prices in four-month period in Europe have been the most important reasons for

Tüm bu problemler karşısında Orta Asya enerji üreticisi ülkelerin enerjiden elde edecekleri kazançlarla ilgili geleceğe yönelik beklentileri de olumsuz etkilenmiştir. 2014 yılında Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan problemler sonrası ekonomik yaptırımların ve ham petrol fiyatlarında %48'lik azalışın sonrasında Rusya'nın ekonomik açıdan sıkıntıya girmesi, Türkmenistan dahil pek çok Orta Asya ülkesinin ihracatını rekabetçi düzeyde tutabilmek için yerel paralarını devalüe etmeye ihtiyaç duyacakları yönündeki spekülasyonları arttırmıştır. Ruble, ABD doları karşısında %41 oranında değer kaybettiğinde pek çok Orta Asya ülkesinde de devalüasyon beklentisi doğmuştur.

Esasında bir ülkenin parasının değerini yitirmesi ihraç mallarını ucuzlatır, ithal mallarını pahalılaştırır. Dünya ticaretinde yüksek paya sahip olan gelişmiş ülkelerin devalüasyon yaparak ithalatını azaltması, bu ülkelerin ticaret ortağı olan gelişmekte olan ülkelerin ihracatını azaltır. Büyük bir ülke ile ticaret partneri olan küçük ülkeler açısından bu durum istenen bir durum değildir. Zaten önemli ölçüde bu ülkeye bağlı olan küçük ülkelerin dış ticareti olumsuz etkilenebilir. Gelişmekte olan ülkeler de bu durumun olumsuz sonuçlarına katlanmak için devalüasyona gitmek

devaluation in Turkmenistan. Facing all these problems, the Central Asian energy producer countries' earning prospects have been restricted. In 2014 following the conflict between Russian and Ukraine due to the economic sanctions with Brent crude's 48 percent drop have risen speculation that most of the Central Asian countries including Turkmenistan will need to devalue their currencies in order to keep their exports competitive and at high levels. When the Ruble weakened 41% versus the US dollar in 2014, the expectations on devaluation in most Asian countries have appeared.

Actually, in theoretical perspective, depreciation of a country's currency makes export goods cheaper and import goods expensive. In this sense, when developed countries having larger shares in the world trade devalue their currencies and reduce their imports, developing countries will reduce their exports. This is not a desirable position for developing countries because their current account balance can be negatively affected by this situa-

durumunda kalırlar. Ortaya çıkan zincirleme devalüasyonlar sonucunda dış ticaret hadleri başlangıç seviyesine geri dönebilir. Bu durumda Türkmenistan'ın en önemli ticaret ortaklarından biri olan Rusya'nın son dönemde parasının değer kaybetmesi sonrasında diğer ticaret partnerlerinin dış ticareti gibi Türkmenistan'ın dış ticaretinin de olumsuz yönde etkilenme riski ortaya çıkmıştır. Kısaca dünya genelinde enerji fiyatlar düşerken, ruble daha da güçsüzleşirken ve bu durum hem Türkmenistan hem de diğer Orta Asya ülkeleri üzerinde bir baskı oluştururken, 1 Ocak 2015 tarihinde Türkmenistan yerel parası manatı %18.6 oranında devalüe etmiştir. Bu uygulama Türkmenistan'da Mayıs 2008'den beri sabit kurda yapılan ilk değişiklik olmuştur. Bu değer kaybıyla birlikte manatın ABD doları karşısında değeri 2.85'ten 3.5'e düşürülmüş, fakat konuyla ilgili detaylı bir açıklama yapılmamıştır.

Devalüasyon sonrasında ekonomide olumlu/olumsuz bazı değişiklikler yaşanabilmektedir. Kazakistan ve Belarus'tan sonra Türkmenistan'daki devalüasyonla birlikte zincirleme devalüasyonların yaşanması sonucunda zamanla dış ticaret hadlerinin başlangıç seviyesine dönmesi beklenebilir. Ancak bu süreçte

tion. In these circumstances, developing countries also have to devalue their currencies in order not to bear these negative effects. Facing resultant joint and several devaluations, terms of foreign trade can return to initial levels. In this sense, following the depreciation of currency of Russia who is one of the most important trade partners of Turkmenistan, a high risk occurred for current account balances of both Turkmenistan and other trade partners. Shortly, while world energy prices have been reducing, Ruble has been getting weaker and these problems have putting pressure on both Turkmenistan and other Central Asian countries, Turkmenistan devaluated its local currency, Manat by 18.6% in 1 January 2015.

This has been the first change in fixed exchange rate since May 2008 in Turkmenistan economy. With this devaluation, Manat weakened to 3.5 from 2.85 versus US dollar. The Central Bank of Turkmenistan made no further explanation. Positive or negative effects of devaluation can take place in economies. After joint

devalüasyonun ülkelerin dış ticaretinin yanı sıra diğer makro ekonomik değişkenleri üzerinde de etkilerde bulunduğu dikkate alınmalıdır. Nitekim devalüasyon ayrıca yurt içi maliyetler, fiyatlar, üretim, devlet bütçesi ve dış borçlar üzerinde de etkilerde bulunmaktadır. Bilindiği gibi devalüasyonun bütçe üzerinde gelir arttırıcı etki oluşturma yönüyle olumlu, dış borçları arttırma yönüyle ise olumsuz etkisi söz konusudur. Nitekim ithalatın yerli para cinsinden değerinin artması, toplanan gümrük vergisi gelirinin de artmasını sağladığından bütçe gelirlerini arttırıcı etki doğurmaktadır. Ancak devalüasyon sonrasında dış borçların yerli para karşılığının artması nedeniyle dış borçların değeri ve bütçe içindeki payı, dolayısıyla bütçe harcamaları artmaktadır. Bu durum bütçe dengesini olumsuz etkilemektedir. Devalüasyonun ülke ekonomileri üzerindeki etkileri dikkate alındığında devalüasyon sonrasında Türkmenistan ekonomisinde enflasyonist baskıların ortaya çıkmaması ve bütçe ve dış borçlar üzerinde olumsuz sonuçlarının ekonomiyi sarsıcı etki oluşturmaması için diğer bir ifadeyle devalüasyonun

and several devaluations in Kazakhstan, Belarus and Turkmenistan, the terms of foreign trade are expected to return to initial levels in time. However, during this process it should be kept in mind that not only current account balances but also other macroeconomic indicators may suffer from devaluation. Devaluation influences domestic prices, costs, production, public budget, and foreign debt in economies. Devaluation has positive effects with 'revenue increasing effect' and negative effects with 'foreign debt increasing effect' on public budget. With devaluation, imports increase in terms of local currency leading revenues from customs duty to increase. This causes 'revenue increasing effect'. But after devaluation, foreign debts increase in terms of local currency and the amount of foreign debts in public budget increase. This causes 'foreign debt increasing effect' and causes public expenditures to increase. As a result, budget deficit may increase and public budget balance may deteriorate. Regarding all these effects, in order to avoid inflationary pressures and negative effects of

başarılı olabilmesi için devalüasyon sonrasında sıkı para ve maliye politikalarının uygulanması gerekebilir. Ayrıca devalüasyon nedeniyle artan dış borçların bütçe açığını arttırıcı etkisi söz konusu olacaktır. Burada bütçe açığının finansman şekli önemli olacaktır. Eğer finansman vergilerle karşılanıyorsa enflasyonist baskı oluşmayabilir ama emisyon yoluyla karşılanırsa enflasyonist baskılar ortaya çıkabilir. Dolayısıyla devalüasyon sonrasında Türkmenistan ekonomisinde ortaya çıkabilecek bütçe açığının enflasyonist baskılara yol açıp açmayacağı Türkmenistan hükümetinin bu açığı finanse etmek için uygulayacağı politikaya bağlı olacaktır.

devaluation on foreign debts and public budget that may occur in Turkmenistan economy after devaluation, tight monetary and fiscal policies may be needed. Increased foreign debt may cause budget deficit to increase. But here, financing mechanism is important. If the deficit is financed by taxes, inflationary pressures may not occur. But, if it is financed by emission, inflationary pressures can be inevitable. Thus, following January 2015 Devaluation, whether the budget deficit will cause inflationary pressures on Turkmenistan economy depends on the economic policy that the Turkmen Government should choose to finance the deficit.

Kazakistan Ekonomisinde Enflasyon Hedeflemesine Geçiş

New Monetary Policies and Shifting to Inflation Targeting in Kazakhstan's Economy in 2015

Hayal Ayca Simsek*

Teorik olarak, enflasyon hedeflemesi bir ya da birden fazla yıl boyunca enflasyon oranı için belirlenecek miktarsal hedefleri tanımlayan ve resmi olarak kamuoyuna duyurulan bir para politikası stratejisidir. Bu stratejide para politikasının başlıca uzun vadeli hedefi düşük ve istikrarlı bir enflasyon oranına ulaşılmasıdır. Ülkelerin merkez bankaları tarafından uygulanan enflasyon hedeflemesi stratejileri, hem enflasyonu belli bir enflasyon hedefi çerçevesinde istikrara kavuşturmayı hem de reel ekonomiyi istikrara kavuşturmayı amaçlamaktadır. İlk kez 1990 yılında Yeni Zelanda'da uygulanan enflasyon hedeflemesinin, bu ülkede başarılı olmasının ardından 2010 yılından itibaren 25'ten fazla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede uygulanmaya başladığı görülmektedir. Rakamsal bir enflasyon hedefinin duyurulması, başlıca rolü enflasyon öngörülerine (öngörü hedeflemesi) veren bir para politikasının uygulanması, fiyat istikrarının sağlanması ve yüksek ölçüde şeffaflığın ve

Theoretically, inflation targeting (IT) is a monetary policy strategy which is characterized by public announcement of official quantitative targets for the inflation rate over one or more time horizons and by explicit acknowledgement that low and stable inflation is the primary long-run goal of monetary policy. All IT strategies implemented by the central banks aim at stabilizing both the inflation around the inflation target and the real economy. IT was first implemented in New Zealand in 1990. Proven successful, it has been adopted by more than 25 developed and developing countries since 2010. Main characteristics of IT are an announced numerical inflation target, an implementation of monetary policy that gives a major role to an inflation forecast (forecast targeting), achieving

* Associate Professor, PhD., Dokuz Eylul University, Turkey and Eurasian Research Institute, Kazakhstan. hayalaycasimsek@gmail.com.

hesap verebilirliğin sağlanması enflasyon hedeflemesinin temel özellikleri olarak sayılabilir. Bu strateji orta vadede, enflasyonu belirlenen rakamsal enflasyon hedefiyle uyumlu tutma üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca, enflasyon hedeflemesi merkez bankalarının güçlü makroekonomik politikalar uygulamalarına yardımcı olma konusunda da başarılı olmuştur.

Kazakistan'ın, küresel krizin ardından yüksek bir makroekonomik performans sergilediği söylenebilir. Nitekim, 2010-2011 yılları arasında ülkenin GSYİH artışı %7.5 civarında gerçekleşmiştir. Ancak petrol ve tarım ürünlerindeki azalışa bağlı olarak 2013-2014 yılları arasında reel GSYİH büyüme oranı azalarak %6'ya düşmüştür. Özellikle 2015 yılında, petrol fiyatlarındaki azalış ve Rusya ekonomisinde yaşanan daralma gibi dışsal faktörlerin ve düşük yurt içi talep gibi içsel faktörlerin etkisiyle reel GSYİH artış hızı %1.5'a kadar düşmüştür. Diğer yandan, 2009 devalüasyonuna rağmen, çekirdek enflasyon (gıda, enerji fiyatları ile hükümetçe belirlenen fiyatlar hariç) 2010 yılından itibaren artarak ortalama %6 civarında gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, 2014 devalüasyonunun ardından ekonomide dolarizasyon riski baş göstermiştir. Para piyasalarındaki gelişmelere bağlı olarak tenge aş-

price stability and a high degree of transparency and accountability. IT focuses on keeping inflation in line with a numerical inflation target in the medium term. Also, it has been successful in helping the central banks to embrace and to maintain robust macroeconomic policies.

Kazakhstan showed a considerably high macroeconomic performance after the global crisis. Between 2010-2011 GDP growth was around 7.5% but due to decline of oil and agricultural output, real GDP growth slowed down to 6% between 2013-2014. Especially in 2015, as a result of external factors (such as decline in oil prices and Russian recession, etc.) and internal factors (such as low domestic demand, etc.), real GDP growth reduced to 1.5%. On the other hand, despite 2009 devaluation, core inflation (excluding food, energy and administered prices) has averaged to about 6% since 2010. However, after 2014 devaluation, the risk of dollarization occurred in the economy. Due to the ongoing issues in money markets, tenge depreciated and tem-

rı değ erlenmiş ve ekonomide enflasyonist baskılar ortaya çı kmıştır.

2015 yılının baş ından itibaren artan enflasyonist baskılar, fiyat istikrarını bozucu etkiler oluşturmuştur. Bu şartlar altında, Kazakistan Merkez Bankası (KMB) enflasyon oranını düşük seviyelerde (yaklaş ık %6-%8 aral ığında) tutabilmek için enflasyon hedeflemesi stratejisi uygulamaya karar vermiştir. KMB ve Kazakistan hükümeti dalgalı döviz kuru rejimini kabul etmenin ardından, 20 Ağustos 2015 tarihinde enflasyon hedeflemesi stratejisini uygulamaya karar vermişlerdir. Ancak, bu stratejinin uygulama sonuçları çok kısa vadede ekonomiye yansıyamadığı için, enflasyon oranı Ağustos 2015’den sonra da artmaya devam etmiş ve Ekim 2015’de bir önceki yılın aynı dönemine göre enflasyon oranı %9.4’e çı kmıştır. Kazakistan Ulusal Ekonomi Bakanlığına ba ı lı İstatistik Komitesi’nden yapılan açıklamaya göre, Ekim 2015’de Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) dikkate alınarak ölçülen aylık enflasyon oranı %5.2’ye ulaş mıştır. Ayrıca, Ocak-Ekim 2015 itibariyle TÜFE enflasyon oranı, %8.2’ye yükselmiştir. Bu oran, 2014 yılının aynı döneminde %6.3’tür. Dolayısıyla,

porary inflationary pressures have emerged.

Since the beginning of 2015 the inflationary pressures, which have a distortionary effect on price stability have increased. In these circumstances, the National Bank of Kazakhstan (NBK) decided to implement IT strategy to keep inflation at low levels (approximately between 6% and 8%). After accepting the floating exchange rate regime, the Government of Kazakhstan and the NBK jointly decided to implement IT strategy on August 20, 2015. As the immediate results of IT strategy could not be seen in the very short-term, inflation has continued to increase since August 2015 and the year-on-year inflation reached 9.4% in October 2015. According to the Committee on Statistics of the Ministry of National Economy of Kazakhstan, the inflation rate measured by Consumer Price Index (CPI) reached 5.2% in October 2015. In January-October 2015, the consumer prices have increased to 8.2% compared to the same period of 2014 (6.3%). Therefore,

Kazakistan ekonomisinde, yakın zamanda yaşanan devalüasyona ve ithalat fiyatlarındaki artışa bağlı olarak, enflasyon oranının kısa vadede hedeflenen seviyenin üzerine çıkması beklenmektedir. Bununla birlikte orta vadede Kazakistan ekonomisinde enflasyon hedeflemesi stratejisini temel alan yeni para politikasının, ekonomi politikasının temel problemlerinin çözümüne katkıda bulunması ve enflasyon oranını düşük tutarak uzun dönemli sürdürülebilir büyüme hedefine ve fiyat istikrarını sağlama hedefine ulaşılmasına yardımcı olması beklenmektedir.

Ülke uygulamalarında, enflasyon hedeflemesinde iki temel parametre kullanılmaktadır; TÜFE ve çekirdek enflasyon. TÜFE, tüketicilere yönelik mal ve hizmetlerin ortalama fiyat seviyesini ölçmede en yaygın kullanılan parametredir. Kazakistan ekonomisinde TÜFE 3 ayrı gruba (gıda ürünleri, gıdadışı ürünler ve ücretli hizmetler) ayrılan 500'den fazla mal ve hizmet içermektedir. Fiyat değişiklikleriyle ilgili bilgi toplanması ve bu bilgilerin aylık olarak hesaplanıp yayımlanması, Ulusal Ekonomi Bakanlığına Bağlı İstatistik Komitesi tarafından yürütülmek-

due to the recent devaluation of tenge and to an increase in import prices, in the short-term, the inflation rate in the economy of the country is expected to be above the targeted level. However, in the medium-term, the new monetary policy based on this strategy in Kazakhstan's economy is expected to contribute to the solution of the main problems of the economic policy and to achieve the long-term sustainable growth by keeping the inflation rate low and by achieving price stability.

In the international practice, mainly two indicators are used as IT parameters: the CPI and the core inflation. The CPI is a commonly used parameter which measures the average level of prices for goods and services that are part of the population's consumer basket. In Kazakhstan, the CPI includes more than 500 goods and services that are classified into three groups: food items, non-food items and paid services. The gathering of information on price changes, the monthly calculation and publication of information on the CPI are performed by the Committee on Statistics of the

tedir. TÜFE, KMB tarafından fiyat istikrarının sağlanması için bir enflasyon hedeflemesi aracı olarak kullanılmaktadır.

Enflasyonun hedef seviyesinin belirlenmesinde nokta hedeflemesi, aralık (band) hedeflemesi ya da tolerans aralıklı nokta hedeflenmesi gibi belirli hedefler ortaya konmaktadır. Nokta hedeflemesi, hedefin açık bir şekilde ortaya konması ve merkez bankasının bu hedefe ulaşmak için kararlı bir şekilde hareket etmesi şeklinde tanımlanabilir. Aralık (band) hedeflemesi (enflasyon hedefi bandı), ekonomide yaşanacak değişikliklere karşı tepki verebilme esnekliğine sahiptir ve mevsimsel faktörlerin ya da dışsal faktörlerin yol açtığı sert fiyat değişikliklerine karşı esnekler. Tolerans aralıklı nokta hedeflemesi ise yukarıda adı geçen her iki hedefin de avantajlarına sahip olduğundan dünyada en yaygın kullanılan enflasyon hedeflemesi stratejisidir. Kazakistan'ın makro-ekonomik performansı dikkate alındığında, KMB'nin enflasyon hedeflemesine geçiş sürecinde tolerans aralıklı nokta hedeflemesi stratejisini kullanmayı planladığı görülmektedir. KMB, uygulanan enflasyon hedeflemesi stratejisinin, tenge cinsinden tasarrufları daha karlı hale getireceğini ve enflasyon beklentilerini düşüre-

Ministry of National Economy of Kazakhstan. The CPI is presently used by the NBK as an IT parameter to achieve price stability.

In order to establish the target level of inflation, specific targets such as point, interval and point with tolerance band are used. The point target is characterized by the preciseness of the objective and the central bank's decisive intention to achieve it. The interval target (inflation target band) is able to react flexibly to changes in the economy and to allow sharp price changes which are caused by seasonal factors and by external shocks. The point target with tolerance band is the most commonly used IT in the world which combines the advantages of both targets defined above. Regarding the macroeconomic situation in Kazakhstan's economy, the NBK has planned to use the point target with tolerance band in transition to IT strategy. It was announced by the NBK that IT strategy would make it more profitable to hold savings in terms of tenge and to reduce inflation expectations. The main purpose of this strategy is to avoid sharp fluctuations in tenge and to achieve price

ceğini duyurmuştur. Bu stratejinin başlıca hedefi, tengede yaşanan sert dalgalanmaları gidererek orta vadede fiyat istikrarını sağlamaktır. Bu hedefe ulaşmak için dalgalı döviz kurunun yanısıra piyasa faiz oranını kullanan KMB, piyasa faiz oranını, açık piyasa işlemleri ve minimum munzam karşılıklar yoluyla belirlemektedir. Bu noktada, KMB'nın, tüm faiz oranlarının sabitlendiği bir gösterge faiz oranı belirlediği belirtilmelidir. Uygulanan sıkı para politikasıyla uyumlu olarak bu gösterge faiz oranı azaltılabilecek ya da arttırılabilecektir. Dolayısıyla KMB, orta vadede hedef enflasyonu %6-%8 koridorunda tutabilmek için günlük repo oranını, temel para politikası faiz oranı olarak belirlemiştir. 2015 yılının ilk yarısında, gösterge faiz oranı %12 olarak belirlenmiş ve hemen uygulamaya konmuştur. Ancak bir süre sonra KMB, enflasyon hedeflemesinin enflasyon üzerinde oluşturması beklenen etkileri ile gerçekleşen etkileri arasında gecikmeler olacağını ve bu nedenle %12 oranının enflasyon üzerinde sınırlı bir etki oluşturacağını fark etmiştir. Bu yüzden Kasım 2015'de enflasyonu orta vadeli hedef koridorunda (%6-%8) tutabilmek için KMB, gösterge faiz oranını %12'den %16'ya çıkarmaya karar vermiştir. Bunun yanısıra, bankaların likidite problemleriyle başa çıkabilmek için

stability in the medium-term. In order to achieve this aim, together with the implementation of floating exchange rate regime, the NBK also implements a market targeting interest rate which will be achieved by open market operations and by minimum reserve requirements. The NBK introduces a new base interest rate, according to which, all interest rates will be pegged. In accordance with the tight monetary policy, the base rate may be raised or lowered. In this sense, the NBK announced the one day repo rate as its main monetary policy interest rate to target inflation within a corridor of 6%-8% in the medium-term. In the first half of 2015 the base interest rate was set at 12% with immediate effect. However, it was recognized by the NBK that 12% would have a limited effect on inflation because there would be lags between the real and the desired effects of IT on inflation. In this respect, in November 2015 the NBK decided to raise the base interest rate from 12% to 16% to keep inflation in the medium-term target corridor of 6%-8%. Besides, in order to improve the ability of banks to manage liquidity, calculation of minimum

2015 yılında minimum munzam karşılıklar uygulamaya konmuştur. Ayrıca KMB, enflasyon hedeflemesi stratejisinin orta vadede fiyat istikrarını sağlama hedefine ulaşmasına yardımcı olabilmek için, ikamet ve vade prensiplerine uyulması kaydıyla tenge ve döviz cinsinden borçların taksitlendirilmesi yoluyla minimum munzam karşılıkları kullanmıştır.

Sonuç olarak öncelikle, merkez bankalarının, enflasyon hedeflemesi stratejisini uygularken sadece enflasyon oranının, hedeflenen enflasyon oranına uygun şekilde gelişme gösterip göstermediğini değil aynı zamanda reel ekonomide de istikrar sağlayıcı etkiler oluşturup oluşturmadığını dikkatli ve dürüst bir şekilde değerlendirmeleri gerekmektedir. İkincisi, merkez bankalarının, enflasyon hedeflemesi stratejisini uygularken optimal enflasyon oranının belirlenmesi ve uygulanması konusunda diğer para politikası uygulayıcılarıyla ciddi bir diyalog içinde olmaları gerekmektedir.

reserve requirements has been introduced by the NBK in 2015. By introducing a division of liabilities by national and foreign currencies with preserving residency and maturity principles, the NBK used the minimum reserve requirements to help IT strategy to achieve the aim of price stability in the medium-term.

In conclusion, it should be noted that when central banks implement IT strategy, they should carefully and honestly evaluate the extent to which they can effectively stabilize not only inflation around IT but also stabilize the real economy. Secondly, while implementing IT strategy, the central banks should engage in a serious dialogue with their constituents about the optimal rate of inflation.

Kazakistan Ekonomisinde Dış Borçlardaki Son Gelişmeler

Recent Developments in the External Debt of the Economy of Kazakhstan

Kanat Makhanov*

Son yıllarda Kazakistan ekonomisi başlıca iki dışsal faktörün etkisi altında kalmıştır. Kazakistan ekonomisini pek çok açıdan etkileyen bu faktörlerden biri, Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılım ile birlikte ticaret rejiminde ortaya çıkan değişiklikler diğeri ise, dünya piyasalarında petrol fiyatlarında yaşanan azalışlardır. Bir ülkenin karşı karşıya kaldığı finansal riskler incelenirken genel kabul gören yaklaşım, özel firmaların ve özel yatırımcıların borçlarından oluşan özel borçlardan ziyade hükümetin ve kamu kurumlarının borçlarından oluşan kamu borçlarının dikkate alınmasıdır. Yapılan değerlendirmelerde, bu şekilde kamu borçlarının dikkate alınmasının altında yatan nedenlerden biri, özel borçların vergi mükellefleri üzerinde bir yük oluşturmamasına rağmen kamu borçlarının doğrudan vergi mükelleflerinin gelirlerini etkileme özelliğine sahip olmasıdır. Ayrıca, bir ülkede kamu kesimi borçlanma gereğinin (KKBG) en

In recent years, the economy of Kazakhstan was affected by two major external factors, such as changes in the trade regime associated with the accession to the Eurasian Economic Union (EAEU) and decrease in oil prices. These factors have influenced many aspects of the economy of Kazakhstan. While evaluating the financial risks of a country, it is a common and accepted practice to consider the public debt generated by the government and the public institutions rather than private debt, which consists of loans and liabilities of private firms and private investors. Actually, the underlying reason of considering public debt rather than private debt in evaluations is that while private debt creates no direct burden on taxpayers, the public debt directly affects the income of taxpayers. Besides, in any country the most important indicator of the public sector borrowing requirement (PSBR)

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com.

önemli göstergesi bütçe açığının GSYİH'ya oranıdır. Kazakistan'ın kamu borcu, temelde yerel ve merkezi düzeydeki bütçe açıklarıyla ilişkili olan çeşitli finansal yükümlülüklerden oluşmaktadır ve 2014 yılında bütçe açığının GSYİH'ya oranı %2.8'dir. Bu oran Maastricht kriterlerinde belirtilen oranın (%3) biraz altındadır. Kazakistan ekonomisinde 2014 yılında brüt kamu borçlarının GSYİH'ya oranı %14.86 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer yandan, Kazakistan Merkez Bankası'nın istatistiklerine göre, 2015 yılının ikinci yarısında Kazakistan'ın toplam dış borcu 155.9 milyar dolar olmuştur. Bu miktarın 146.9 milyar doları özel kesimin dış borçlarından oluşmaktadır. Bununla birlikte, geçen yıl itibariyle, diğer komşu ülkelerin dış borçlarıyla kıyaslandığında Kazakistan'ın toplam dış borcunun istikrarlı olduğu söylenebilir. Nitekim Kazakistan'ın toplam dış borcu, 2014 yılının ikinci yarısından itibaren önemli ölçüde değişmemiştir. Son on yıllık dönemde ise toplam dış borç, yıllık ortalama %1 oranında artmıştır. Şu anda toplam dış borcun GSYİH'ya oranı %70.4 civarındadır. Bununla birlikte kamu kesiminin dış borcunun

is the ratio of the government budget deficit to the GDP. The public debt of Kazakhstan mainly consists of various financial liabilities associated with budget deficits at local and government levels. In 2014, the government budget deficit to the GDP ratio was nearly 2.8%, which is slightly below the Maastricht criteria (3%). The gross government debt to the GDP ratio in the economy of Kazakhstan was 14.86% in 2014.

According to the official statistics of the National Bank of Kazakhstan, by the end of the second quarter of 2015 the total external debt of Kazakhstan was \$155.9 billion, \$146.9 billion of which is external private debt. It is worth mentioning that the total external debt of Kazakhstan stayed relatively stable last year compared to the neighboring countries. The total external debt did not dramatically change since the second quarter of 2014. In the last decade, on average the total external debt steadily increased on average at 1% annually. Currently, the ratio of the total external debt to the GDP is about 70.4%. The ratio of the external

toplam dış borç içindeki payı yaklaşık %5.3'tür.

Diğer yandan, hükümetin borçlarının, kamu kesiminin dış borçları içindeki payı yaklaşık 7 milyar dolardır ve bu miktar, kamu kesiminin dış borcunun %90'nına denk gelmektedir. Kamu kesiminin dış borcunun geri kalan kısmı Kazakistan Merkez Bankası'na aittir. Bu miktar ise 779 milyon dolar olup kamu kesiminin dış borcunun sadece %10'unun oluşturmaktadır. Özel kesimin toplam dış borçlar içindeki payı dikkate alındığında ise özel borçların Tier 2 sermayeli bankaların borçlarından, şirketlerin borçlarından ve özel yatırımcıların borçlarından oluştuğu görülmektedir. Tier 2 sermayeli bankaların borçlarının özel sektörün dış borçları içindeki payı %6.5'tir (yaklaşık 9.6 milyar dolar) ve bu oran, 2012 yılından bu yana sürekli düşmektedir. Özel kesimin dış borçları içinde doğrudan yatırımlar da yer almaktadır. Söz konusu yatırımların özel kesimin dış borçları içindeki payı yaklaşık %55.6'dır (yaklaşık 81.6 milyar dolar). Geri kalan 56.2 milyar dolar ise çeşitli şirketlerin kısa ve uzun vadeli borçlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla, toplam dış borcun en önemli kısmını, şirketlerin ve özel yatırımcıların borçlarından oluşan özel kesimin borçları meydana

public debt to the total external debt is about 5.3%.

On the other hand, the debt of the general government makes up about \$7 billion, which is 90% of the external public debt. The rest of the external public debt belongs to the National Bank of Kazakhstan. It is about \$779 million, which is only 10% of the external public debt. Regarding the share of private sector in total external debt (external private debt), private debts consist of debts of second tier banks, various inter-firm debts and debts related to private investments. The share of debts of second tier banks in external private debt is 6.5% (nearly \$9.6 billion) and this rate has been constantly decreasing since 2012. Another share of the external private debt is made of direct investments and make up about \$81.6 billion, which is nearly 55.6% of the external private debt. The remaining \$56.2 billion of the external private debt includes various inter-firm long-term and short-term debts. Thus, the major part of the total external debt refers

getirmektedir. Nitekim Kazakistan ekonomisinde özel kesimin dış borçları, toplam dış borcun %94.7'sine (yaklaşık 146.9 milyar dolar) denk gelmektedir. Diğer yandan toplam dış borçlar içinde kamu kesiminin dış borçlarının %85'inin ise dolar cinsinden olduğunu belirtmek gerekmektedir ki bu durum ciddi bir döviz kuru riski ortaya çıkarmaktadır. 2015 yılının ilk yarısında kamu kesiminin dış borcunun toplam dış borçlar içindeki payının düşük olması (%5.3), devletin borçları konusunda önemli bir sıkıntı yaşamadığı şeklinde değerlendirilebilir.

Kazakistan Merkez Bankası'nın istatistiklerine göre, Kazakistan ekonomisinde kamu kesiminin dış borcunun başlıca kaynakları uluslararası örgütler (%63.1), İngiltere (%25.3) ve Japonya (%7.6) olarak belirtilebilir. Özel kesimin dış borç kaynakları ise Hollanda (%29.1), İngiltere (%16.3), Çin (%9.2), ABD (%8.6), Fransa (%7.4) ve uluslararası örgütlerdir (%2.9). Özel kesimin dış borcunun geri kalan kısmı Kazakistan'ın ticari ilişkilerini sürdürdüğü pek çok farklı ülke arasında paylaşılmaktadır. Bu şartlar altında, pek çok uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu, yakın zamanda Kazakistan'ın uzun

to the private sector that consists of inter-firm liabilities and private investments. This make up about \$146.9 billion or 94.7% of the total external debt of Kazakhstan. It is noteworthy that 85% of the external public debt is denominated in US dollars, which causes serious exchange rate risks. The ratio of the external public debt to the total external debt for the first half of 2015 (5.3%) shows that the state is rather secure in terms of its liabilities.

According to the statistics of the National Bank of Kazakhstan, the main creditors of the external public debt of Kazakhstan appear to be international organizations (63.1%), Great Britain (25.3%) and Japan (7.6%). The major creditors and investors for the external private debt are Netherlands (29.1%), Great Britain (16.3%), China (9.2%), the US (8.6%), France (7.4%) and international organizations (2.9%). The rest of the external private debt is spread among various countries that are trading partners of Kazakhstan. In these circumstances, many international rating agencies

vadeli dış borç senetlerinin kredi notunu BBB'den BBB+'ya çevirmiştir ki bu durum, yabancı yatırımlar için ülkenin ekonomisinin istikrarlı ve güvenli kabul edildiği şeklinde yorumlanabilir.

Ekonomideki son öngörüler dikkate alındığında, 2016 yılında GSYİH artış hızının, daha önceki yıllara kıyasla daha düşük olması beklenmektedir. Büyük ölçüde düşük petrol fiyatlarının da etkilediği dünya ekonomisindeki genel yavaşlama eğilimi, bunun en önemli nedeni olarak görülmektedir. Diğer gelişmekte olan ülkelerle kıyaslandığında, Kazakistan ekonomisinde kamu bütçesinin performansı, özellikle önümüzdeki yıllarda yaşanacak olan ekonomik yavaşlama dönemlerinde, hükümetin elini rahatlatacak ve bütçe açığının nispeten düşük olması, ekonomik büyüme hızının artırılmasında hükümete yardımcı olacak gibi görünmektedir.

recently evaluated long-term sovereign bonds of Kazakhstan at BBB and BBB+, which can be interpreted as stable and substantially secure for investments.

According to the recent forecasts, the growth of the GDP in 2016 is going to be much lower than in the previous years due to the general slowdown in the world economy, which is closely related to low oil prices. Compared to economic situations of the other developing countries, in Kazakhstan economy, the performance of the public budget seems to help the government, especially, during the economic slowdown in the following years and this relatively low budget deficit can help the government to increase the economic growth rate.

Kazakistan Finans Sektörü Üzerine Gözlemler

Prospects on Financial Sector in Kazakhstan

Hayal Ayca Simsek*

Kazakistan, merkezi ekonomiden serbest ekonomiye geçiş sürecini en başarılı şekilde gerçekleştirmiş geçiş ekonomilerinden biridir. 1990'ların ortalarında gerçekleştirilen geniş çaplı reformların ardından ekonomik gelişme sürecine giren Kazakistan'da hükümet, 1998 Asya krizinin etkilerine rağmen dış ticarete koruma ve döviz tayinlaması dahil olmak üzere bir dizi önlem uygulamıştır. 2008 Küresel Finansal Krizi'nin olumsuz etkileri ekonomide hissedilinceye kadar Kazakistan'ın makro ekonomik göstergeleri bu yıllarda nispeten olumlu bir seyir izlemiştir. Kazakistan bankacılık sektörü de Küresel Finansal Krizi'nden olumsuz etkilenmiştir.

Diğer yandan, yakın zamanlı verilere baktığımızda Kazakistan'ın reel GSYİH'sı zayıf yurt içi talebe bağlı olarak 2013 yılında %6'dan 2014 yılında %4.3'e gerilemiştir. Bunun altında yatan başlıca etkenler, Şubat 2014 devalüasyonu, petrol fiyatlarındaki azalış ve

Kazakhstan is one of the most successful transition countries that achieved to move to free market economy from centralized economy. Kazakhstan entered into the period of economic revival after the widespread reforms in mid-1990s. Despite 1998 Asian crisis, the government implemented specific measures including trade protection and foreign exchange rationing. The macroeconomic indicators of Kazakhstan were relatively positive until the economy was hit by the negative effects of the Global Financial Crisis in 2008. Kazakhstan banking sector was also negatively affected by the Global Financial Crisis.

On the other hand, regarding the latest data, Kazakhstan's real GDP growth reduced from 6% in 2013 to 4.3% in 2014, due to weaker domestic demand. This especially resulted from the devaluation of the local currency in February 2014 and reduction in oil prices in 2014, to-

* Associate Professor, PhD., Dokuz Eylul University, Turkey and Eurasian Research Institute, Kazakhstan. hayalaycasimsek@gmail.com.

Kazakistan'ın ham petrol, demir cevheri ve maden ürünlerine yönelik dış talebin zayıflamasıdır. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın öngörülerine göre; Eylül 2014'de 2015 yılı için reel GSYİH oranı %5.1 olarak belirlenmişken, ülkenin ihracat gelirlerini azaltan petrol fiyatlarındaki sert azalış nedeniyle yeni öngörü %1.5 olarak belirlenmiştir. Özel harcamalar da, devalüasyondan ve tüketici kredileri için sıkı kredi verme koşullarından olumsuz etkilenmiştir. Enflasyon oranı da Ocak 2014'de %4.5 iken devalüasyonun ve yüksek ithal girdi fiyatlarının etkilerine bağlı olarak 2015 yılının ilk aylarında %7.4'e yükselmiştir.

Hükümet 2014 yılında, ekonomi üzerindeki bu olumsuz etkilerin azaltılması için 2014-2015 dönemini kapsayan bir ekonomik destek programı uygulamaya koymuştur. 1 trilyon Tenge (5.5 milyar dolar) tutarındaki bu program, geri ödenmeyen kredilerin azaltılması ve küçük ve orta boy işletmelere (KOBİ) teşvik kredilerinin sağlanması yoluyla özellikle bankacılık sektöründeki kredi problemlerinin çözülmesini hedeflemektedir. Bu program ile KOBİ'leri des-

gether with weak external demand for Kazakhstan's crude oil, iron ore, and metal products. In forecasts of international institutions such as European Bank for Reconstruction and Development, International Monetary Fund and World Bank, real GDP growth rate for 2015 was predicted as 5.1% in September 2014 but due to the sharp fall in oil prices that hit the export revenues of the country, the new forecast expects Kazakhstan's GDP growth at 1.5%. Private consumption also was negatively affected by both devaluation and strict lending conditions for consumer loans. Inflation rates increased from 4.5% in January 2014 to 7.4% in the first months of 2015 due to devaluation and higher imported input prices.

To recover from these negative impacts on the economy, the Government launched an economic support program for 2014-15 of 1 trillion tenge (5.5 billion dollars), aimed mainly to solve credit problems in the banking sector by reducing the level of nonperforming loans (NPLs) and providing subsidized loans to small and medium sized enterprises (SMEs) in 2014. With this program, 500 billion tenge (2.75 billion dol-

teklemek, bankacılık sektörünü rehabilite etmek ve serbest bölgelerin altyapılarını oluşturmak amacıyla 500 milyar tenge (2.75 milyar dolar) harcanması planlanmıştır. KOBİ'lere verilen bir diğer destek de 2015-2016 döneminde Kazakistan Milli Fonu'ndan Kamu Girişimciliği Kalkındırma Fonu ve Kazakistan Kalkınma Bankası aracılığıyla yıllık olarak 100 milyar tenge (550 milyon dolar) tutarındaki interbank kredisinin KOBİ'lere aktarılmasıdır.

Diğer yandan, finansal istikrarı sürdürmek için çok yönlü düzenleyici önlemler alınacaktır. Bu önlemler, ekonomide milli paranın rolünü arttırmayı, ekonomide kredi artışını sağlamak için bankaların elindeki tenge miktarının artışını teşvik etmeyi ve bankacılık sektörünü iyileştirmeyi hedeflemektedir. Programda, milli paranın ekonomideki rolünün teşvik edilmesi için Kazakistan Mevduat Sigorta Fonu'ndan mevduat sahipleri için tenge cinsinden yapılan garantili ödeme miktarının 5 milyon tenge'den 10 milyon tenge'ye (27,000 dolardan 55,000 dolara) çıkarılması planlanmaktadır. Hükümet, Fon'un kapitalizasyonunu artırma ve dolar cinsinden garantili mevduatlar üzerindeki yıllık faiz oranını

lars) will be allocated to support SME's, rehabilitate the banking sector and construct infrastructure for free economic zones. Another support for SME's is allocation of 100 billion tenge (550 million dollar) from the National Fund of Kazakhstan annually between 2015-2016 through interbank lending of the Damu Entrepreneurship Development Fund and the Development Bank of Kazakhstan.

Complex regulatory measures will be implemented to maintain financial stability. These measures aim to increase the role of national currency in economy, stimulate the growth of tenge liquidity of banks to further increase lending for the economy and recover the banking sector. In the program, it is planned to increase guaranteed payout to depositors of Kazakhstan Deposit Insurance Fund on deposits in tenge from the current amount of 5 million tenge to 10 million tenge (27,000 dollar to 55,000 dollar) in order to enhance the role of the national currency. The government plans to achieve this aim by increasing the fund's capitalisation and re-

%4'den %3'e düşürme yoluyla bu amaca ulaşmayı planlamaktadır.

2014 yılında Kazakistan bankacılık sektörü ekonomik programdan oldukça fayda sağlamıştır. Aralık 2014 itibariyle toplam banka kredilerinin %23.5'ini oluşturan geri ödenmeyen kredilerin azaltılması için Sorunlu Krediler Fonu'nun sermaye yapısı, 2014 yılı sonunda ve 2015 yılının ilk aylarında 1.4 milyar dolar kullanılarak yeniden düzenlenmiştir. Şubat 2015'de bankaların 2016 yılına kadar gerçekleştirmesi için Kazakistan Merkez Bankası tarafından geri ödenmeyen kredilere ilişkin bir dizi önlem getirilmiştir. Bu çerçevede bankaların geri ödenmeyen kredi oranlarını 2015 sonu itibariyle %10 oranında azaltması gerekmektedir. Bu gereklilikleri sağlayamayacak durumdaki bankaların 2016 yılına kadar sektörden çekilmesi söz konusu olacaktır.

Geri ödenmeyen kredilerin silinmesi için uygulanan vergi istisnalarının da kapsamı genişletilmiştir. Bununla birlikte, 2015 sonuna kadar %10 olarak belirlenen geri ödenmeyen kredi tavanı sektördeki pek çok banka için hala yüksektir. Ayrıca sıkı para politikası da kredi artış oranını olumsuz yönde etkilemiştir. Kredi artışı, 2014 yılının ilk yarısında çift haneli rakamlardan 2015 yılının ilk aylarında % 2.3'e düşmüştür. Bununla birlikte,

ducing the annual interest rate on guaranteed deposits in dollars from 4% to 3%.

In 2014, Kazakhstan's banking sector benefited from the economic support program. Problem Loans Fund was recapitalized by 1.4 billion dollars in 2014 and in the first months of 2015 in order to reduce NPLs, which constituted about 23.5% of total bank loans in December 2014. In February 2015 a number of NPL measures, which have to be fulfilled by banks until 2016 was announced by the National Bank of Kazakhstan (NBK). In this sense, banks will be required to reduce NPL ratios to 10% by the end of 2015. Banking licenses, which are not able to comply with these requirements will be potentially withdrawn until 2016.

Tax exemptions for NPL write-offs were also extended. However, the NPL ceiling (set at 10% by end-2015) is still ambitious for several banks. Besides, strict monetary policy affected the rate of credit growth negatively. Credit growth reduced from double digits in the first half of 2014 to 2.3% in the first

KOBİ'lere yönelik teşvik kredileri, kredi artışını destekleyecek şekilde Ocak 2014'de %9'dan Şubat 2015'de yaklaşık %33'e yükselmiştir. Diğer yandan, bankacılık sektöründe uluslararası standartlara geçiş sürecinin ilk aşamasında bankaların sermaye yeterlilik oranları açısından daha esnek koşullar belirleyen Basel III Standartları da azaltılacaktır. Bu süreç, Kazakistan Merkez Bankası tarafından denetlenecektir.

Sonuç olarak, uygulanan ekonomik destek programının ve finansal sektörde gerçekleştirilen diğer düzenlemelerin Kazakistan'da ekonomik istikrarı güçlendirmeyi hedeflediği söylenebilir. Diğer yandan, bankacılık dışı finansal kurumlar, bankaların aktif olarak katılmasının söz konusu olmadığı belirli piyasa katmanlarında faaliyet göstermeyi hedefleyerek ticari bankalara yardımcı olabilmektedirler. Ancak Kazakistan'ın finansal sektöründe faaliyet gösteren bankacılık dışı finansal kurumlar benzer şartlara sahip diğer ülkelere kıyasla daha az gelişmiş durumdadır. Bu açıdan bu alanda uygulamayı kolaylaştıracak daha sistemli bir yasal ve kurumsal çerçeve oluşturulabilirse, finansman sağlamayı kolaylaştıracak finansal araçların (finansal kiralama, faktöring, ticari kredi finansmanı gibi) geliştirilmesi

months of 2015. Nevertheless, subsidized loans to SMEs grew from 9% January 2014 to nearly 33% in February 2015, supporting credit growth. Besides, Basel III Standards, which set softer requirements for banks in terms of capital adequacy of banks in the first stage of transition will be reduced. This process will be monitored by the NBK.

We can conclude that the economic support program and other implementations in the financial sector aim to strengthen the economic stability in Kazakhstan. Non-bank financial institutions (NBFIs) can help commercial banks by targeting specific market segments, in which banks do not participate actively. However, in Kazakhstan's financial sector, NBFIs are significantly underdeveloped compared to the similar countries. In this sense, if a more conducive legal and institutional framework can be established, financial tools, which help easy access to finance (leasing, factoring, trade-credit financing) could

mümkün olacaktır. Bu çerçevede Kazakistan ekonomisinde bankacılık sektöründeki yeni kanuni düzenlemelerin, kredileri arttırması, yurt içi ve yabancı yatırımları teşvik etmesi, finansal istikrarı iyileştirmesi ve ekonomik büyüme hızını arttırması beklenmektedir.

be promoted. The new legislation in the banking sector is expected to increase credits, to encourage foreign and domestic investments, to improve financial stability and to enhance economic growth in Kazakhstan.

2015 Yılında Kazakistan Ekonomisinde Maliye Politikasındaki Gelişmeler

Implementation of the Fiscal Policy in the Economy of Kazakhstan in 2015

Hayal Ayca Simsek*

Diğer Avrasya ülkeleri gibi Kazakistan da, dünya piyasalarındaki düşük petrol fiyatları ve Rusya'da ve Çin'de yaşanan ekonomik daralma süreçleri gibi büyük dış şoklardan önemli ölçüde etkilenecektir. Nitekim, 2015 yılında azalan yurt içi talebe bağlı olarak Kazakistan'ın reel GSYİH'sı son beş yılın ortalaması olan %6 oranından %1.5 oranına düşmüştür. Bunu yanı sıra, 2009 ve 2014 devalüasyonlarının ardından, ekonomide dolarizasyon riski ortaya çıkmış, Kazak tengesi Ocak 2015'de %71 oranında ve Mayıs 2015'de %33 oranında değerlenmiştir. Bu süreçte Kazakistan, döviz kurlarını istikrara kavuşturmaya gayret etmiştir. Yaşanan problemler karşısında Kazakistan Merkez Bankası (KMB) tenge / dolar kurunu 1 dolar = 185 tenge (+3 tenge -15 tenge) koridorunda tutmaya çalışmış ancak Haziran 2015'de bu koridoru genişletmek (170-198) zorunda kalmıştır. Sonuçta, Ağustos 2015'de KMB, dalgalı döviz kuru rejimini kabul etmek durumunda kalmıştır. Geçen sürede, Kazakistan ekonomisinde dolarizasyon artmıştır ve

Kazakhstan, like the other Eurasian countries, has been hit by large external shocks such as low oil prices and slowdown in Russian and Chinese economies. Kazakhstan's real GDP growth rate reduced from 6% (five-year average) to 1.5% due to reduced domestic demand in 2015. Besides, after the 2009 and 2014 devaluations, the risk of dollarization occurred in the economy of the country. Tenge has appreciated by 71% in January 2015 and by 33% in May 2015. Kazakhstan tried to stabilize exchange rates and to keep the exchange rate within the floating corridor. Facing these problems, the Central Bank of Kazakhstan (CBK) has tried to keep tenge-dollar rate within the 1 dollar = 185 tenge (+3 tenge -15 tenge) corridor but had to extend this corridor by (170-198) in July 2015. However, in August

* Associate Professor, PhD., Dokuz Eylul University, Turkey and Eurasian Research Institute, Kazakhstan. hayalaycasimsek@gmail.com.

gelecek dönem için hala bir risk olarak görülmektedir.

2014 yılının ikinci yarısında petrol ve doğal gaz fiyatlarında ortaya çıkan azalış, kamu gelirlerini de olumsuz yönde etkilemiş ve 2013 yılında 8,911 milyar tenge olan kamu gelirleri, 2015 yılının ilk yarısında %18 oranında azalarak 7,287 milyar tengeye düşmüştür. Kazakistan ekonomisi üzerinde ortaya çıkan bu olumsuz etkinin en önemli nedeni, petrol gelirlerinin kamu gelirleri içinde çok önemli bir yere sahip olmasıdır. Kamu gelirleri içinde petrol gelirlerinin payı 2014 yılında GSYİH'ya oran olarak %11.3 iken 2015 yılının ilk yarısında % 8.1'e düşmüştür. Kamu gelirleri dikkate alındığında mali sürdürülebilirliğin sağlanması ihtiyacı söz konusudur. Toplam kamu gelirleri, GSYİH içindeki payı 2014 yılında %23.8'i iken 2015 yılının ilk yarısında %19.8'i olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık 2016 yılında söz konusu oranın GSYİH'nın sadece %20.8'ine çıkması beklenmektedir. Diğer yandan, petrol-dışı mali açığın GSYİH'ya oranı 2014 yılında %9.6 iken 2015 yılının ilk yarısında %11.4 olmuştur. Bu oranın, 2016 yılında %10.4'e düşmesi öngörülmektedir.

Ekonomideki mali dengeye bakıldığında ise 2014 yılında kamu mali dengesinin GSYİH'ya oranı 2014 yılında %1.7'den 2015 yılının ilk yarısında -%3.2'ye gerilemiştir. Kamu mali dengesindeki

2015 the CBK had to accept the floating exchange rate regime. Since then, dollarization in the Kazakh economy has increased and is still expected to remain a risk for the future.

The downfall in the oil and gas prices in the second half of 2014 had a negative impact on the fiscal revenues of the government which declined by 18% to 7,287 billion tenge in 2014 from 8,911 billion tenge in 2013. The main reason for this negative impact is that in the Kazakh economy, oil revenues constitute a significant amount of the fiscal revenues (11.3% of GDP in 2014 and 8.1% in the first half of 2015). Regarding the fiscal revenues, there certainly seems to be a need to ensure fiscal sustainability.

Total fiscal revenues have declined from 23.8% of GDP in 2014 to 19.8% of GDP in the first half of 2015 and are expected to increase only to 20.8% in 2016. The non-oil fiscal deficit rose to 11.4% of GDP in the first half of 2015 from 9.6% of GDP in 2014, and is expected to decline to 10.4% of GDP in 2016. Overall, the fiscal balance reduced from 1.7% of GDP in 2014 to -3.2% in the first

bu sert azalış, Kazakistan ekonomisinin petrol ve doğal gaz üzerinden alınan vergilere büyük ölçüde bağımlı olduğunun açık bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bu şartlar altında, Kazakistan hükümetinin ekonomik büyümeyi desteklemek amacıyla genişletici maliye politikası uyguladığı görülmektedir. Bu çerçevede, mali teşvik aracı olarak bir ekonomik destek paketi uygulanmıştır. 2014 yılında tenge'nin yaklaşık %20 oranında devalüe edilmesinin hemen ardından, Hükümet 3–5 yıllık bir Ekonomik Destek Paketi'ni uygulamaya koymuştur.

Bu Paketin 12 milyar dolarlık kısmı (GSYİH'nın %5.8'i) harcama miktarı olarak Kazakistan Milli Fonu'ndan ve 7 milyar dolarlık kısmı (GSYİH'nın %2.9'u) kredi olarak Çok Uluslu Kalkınma Bankaları'ndan sağlanmıştır. Paketin uygulanma amacı, yarı-mali kalkınma kurumlarından borçlanma yoluyla Küçük ve Orta Boy İşletmelerin altyapısını modernize etmek ve bu işletmeleri geliştirmek olarak belirlenmiştir.

İçerdiği bazı maliyetlere (yüksek cari açık ve düşük petrol fonu rezervleri) rağmen paket, büyümeyi teşvik edici, konjonktür-karşıtı ve yapısal uyumu sağlayıcı özelliği nedeniyle Hükümet tarafından desteklenmektedir. Paketin ayrıca kamu maliyesinde şeffaflığın sağlanmasına ve kamu harcamalarında kalitenin ve etkinliğin

half of 2015. This sharp decline shows the strong dependence of Kazakhstan on the oil and gas taxation.

In these circumstances, the government has been implementing an expansionary fiscal policy to support the economic growth. Here, an economic support package has been used as a fiscal stimulus. Immediately after the tenge devaluation by almost 20% in 2014, the government launched a 3–5 year Economic Support Package including a \$12 billion (5.8% of GDP) allocation from the National Fund of the Republic of Kazakhstan (NFRK) and \$7 billion (2.9% of GDP) in loans from the Multinational Development Banks (MDBs). The purpose of the package is to modernize the infrastructure and to promote Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) to lend via quasi-fiscal development institutions.

Despite the costs of the package (higher current account deficit and lower reserves in the oil fund), it is supported by the government due to its growth-enhancing, countercyclical and structural nature. The package also helps to ensure transpar-

yükselmesine yardımcı olması beklenmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, 2015 yılı devlet bütçesinin, verimsiz harcamaların bütçeden çıkarılması ve büyümeyi teşvik eden harcamaların bütçedeki payının artırılması ile yeniden düzenlenmiş olduğu söylenebilir.

Diğer yandan, Kazakistan hükümetinin borç yükü kabul edilebilir bir seviyede kalmıştır. Bu bağlamda Kazakistan ekonomisinde toplam kamu borcunun GSYİH içindeki payı sadece %13 olduğundan (2015 yılının ilk yarısında 5,199 milyar tenge) ciddi bir risk oluşturmamaktadır. Orta vadede kamu borcunun, artan dış borçlanmaya bağlı olarak yükselmesi beklenmektedir ancak, yine de toplam kamu borcu nispeten düşük seviyesini korumaya devam edecektir.

Kazakistan hükümeti, mali açığın finansmanına yardımcı olması amacıyla Dünya Bankası'ndan 2 milyar dolar tutarında Kalkınma Kredisi Desteği ve Asya Kalkınma Bankası'ndan 1 milyar dolar tutarında Konjonktür-Karşıtı Destek İmkânı elde etmiştir. Buna bağlı olarak, toplam kamu dış borcunun 2015 yılının ilk yarısında GSYİH'nin %3.8'i seviyesinden, 2020 yılı itibarıyla GSYİH'nin %6.4'ü seviyesine çıkması, ayrıca toplam kamu borcunun ise 2015 yılının ilk yarısında GSYİH'nin %13'ü seviyesinden, 2020 yılı itibarıyla GSYİH'nin %30.7'si se-

ency and high quality of the government expenditures. In this sense, the 2015 government budget is rebalanced by cutting nonproductive expenditures and by scaling up those expenditures that stimulate growth.

The debt load of the Kazakh government remains at tolerable levels. The gross government debt (5,199 billion tenge in the first half of 2015) poses no significant risk to the Kazakh economy as it represents 13% of GDP. The public debt is expected to rise in the medium term, with an increase of international loans, but overall levels would remain relatively low.

In order to help to finance the fiscal deficit, the government has requested a \$2 billion Development Policy Loan from the World Bank and a \$1 billion Countercyclical Support Facility from the Asian Development Bank. The general external debt of the government is expected to rise from 3.8% of GDP in the first half of 2015 to 6.4% of GDP by 2020. In addition, the total government debt is projected to increase from 13% in the first half of 2015 to 30.7% in 2020

viyesine yükselmesi öngörülmektedir.

Bunun ötesinde Kazakistan hükümeti, kamu mali yönetimini güçlendirmek amacıyla yeni bir bütçe politikası uygulamaya koymuştur. Bu bütçe politikası 2014-17 döneminde bütçe etkinliğini arttırmayı ve 2018-20 döneminde mali sürdürülebilirliği iyileştirmeyi hedeflemektedir. Bütçe etkinliğinin artırılması; emeklilik sisteminin mali sürdürülebilirliğinin sağlanması yoluyla cari harcamaların düzenlenmesini, kişi başına eğitim ve sağlık harcamalarının artırılmasını, kamu hizmetlerinde maaş ödeme sisteminde reforma gidilmesini ve sosyal yardım programlarının iyileştirilmesini öngören kapsamlı bir reform programını içermektedir. Diğer yandan hükümet, kamu yatırım sisteminin iyileştirilmesi, altyapının geliştirilmesi amacıyla yeni kamu-özel ortak girişim mekanizmalarının geliştirilmesi ve kamu denetiminin oluşturulması gibi yollarla daha iyi bir sermaye harcama etkinliği sağlamayı hedeflemektedir. Hükümet ayrıca, vergi sisteminde eşitlik ve tarafsızlık ilkelerinin iyileştirilmesine ve Petrol Fonu'ndan sağlanan transferlerin etkinliğinin artırılmasına yönelik düzenlemeler yapmayı planlamaktadır. Bu noktada mali sürdürülebilirliğin iyileştirilmesi için kamu mali yönetimi uygulamalarının genişletilmesi, yerel idarelerin etkinliğinin artırılması ve kamu denetim sisteminin

The government has developed a new budget policy aimed to strengthen the public financial management (PFM) system. This budget policy is aimed to enhance budget efficiency during 2014–2017 and to improve fiscal sustainability during 2018–2020. The enhancement of the budget efficiency includes implementation of various reforms such as shaping current expenditures by ensuring financial sustainability of the pension system, increasing per capita expenditures in education and health, reforming the public service pay system and improving the social assistance programs.

The government also hopes to achieve better capital expenditure efficiency by improving the public investment system, by developing new public-private partnership (PPP) mechanisms for infrastructural development and by setting public monitoring. The government plans to improve the equity and the neutrality of the tax system and to increase the efficiency of the transfers from the National Oil Fund. Improving fiscal sustainability includes expanding the PPP implementation, increasing efficiency of local

iyileştirilmesi gibi düzenlemeleri içeren programların uygulanması hedeflenmektedir.

Sonuç olarak, petrol ve doğal gaz fiyatlarına yüksek bağımlılığın yanı sıra Rusya ekonomisine de yüksek derecede bağımlılığın, Kazakistan ekonomisini önemli ölçüde olumsuz etkilediği söylenebilir. Ayrıca tengedeki değer kaybı hala dolarizasyon riskinin önemli nedenlerinden biridir. Kamu borcunun düşük olmasına rağmen, kamu gelirlerindeki azalış, gelecekte yapılacak geri ödemeler ve borç ödemeleri için bir risk unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, mali konsolidasyon, başarılı bir mali sürdürülebilirliğin gerekli şartı olmaktadır. Mali konsolidasyon vergi idaresinin iyileştirilmesini, harcamaların azaltılmasını (üç yıl içinde GSYİH'nın %5'i oranında) ve düşük kamu gelirlerinin artırılmasına yönelik önlemler (vergi toplama yöntemlerinin güçlendirilmesi, vergi muafiyetlerinin azaltılması ve gelir vergisi oranlarının daha yüksek bir artan oranlılığa sahip olması gibi) alınmasını içermektedir. Sonuç olarak, açıkça belirtmek gerekir ki, Kazakistan ekonomisinde şeffaflığın ve sürdürülebilirliğin iyileştirilmesi ve garanti altına alınabilmesi için yukarıda adı geçen politikaların, mali reformlar ile desteklenerek güçlendirilmesi önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

governments and improving the public audit system.

High dependence on oil and gas prices as well as high dependence on the Russian economy had a significant negative impact on the economy of Kazakhstan. Depreciation of tenge is still causing the risk of dollarization. Despite the low government debt, reduction in government revenues causes a risk for the future repayments and for the debt issuance. In this sense, fiscal consolidation becomes an essential component for the success of fiscal sustainability.

Fiscal consolidation includes improvements in tax administration, expenditure cuts (equivalent to 5% of GDP over the three year period) and measures to increase low fiscal revenues such as strengthening the enforcement of tax collection, reducing tax exemptions and making income tax rates more progressive. Obviously, it is necessary to strengthen these policies with structural reforms to ensure transparency and sustainability of the economy of Kazakhstan.

ENERJİ PİYASALARI VE ENDÜSTRİYEL YAPILAR

ENERGY MARKETS AND INDUSTRIAL STRUCTURES

Kırgızistan'da Altın Maden Sanayi ile ilgili Genel bir Değerlendirme

Overview of the Gold Mining Industry of Kyrgyzstan

Saule Akhmetkaliyeva*

Diğer pek çok Orta Asya ülkesi gibi Kırgızistan da özellikle madenler açısından enerji zengini bir ülkedir. Bununla birlikte ülkede çıkarılan en temel madenin altın olması altın maden sanayini Kırgızistan ekonomisinin önemli yapısal taşlarından birisi yapmıştır.

Kırgızistan'ın ekonomik gelişmesine önemli ölçüde katkı yapan başlıca altın madeni Kumtor Altın Madenidir. 31 Aralık 2014 itibarıyla, 68,509 ton toplam rezerv (7,778 ton kanıtlanmış rezerv ve 60,729 ton muhtemel rezerv) sahip olan ve ton başına 2.1 gram ortalama kaliteye sahip 190.85 ton altının çıkarıldığı Kumtor Altın Madeni, Orta Asya'daki en büyük açık altın madeni işletmesidir. Bu altın madeni, Kumtor Altın Şirketi (KGC) aracılığıyla Kanadalı şirket Centerra Gold Inc. tarafından işletilmektedir. Şirketin %33'lük payı Kırgızistan hükümetine aittir.

As most of the other Central Asian countries, Kyrgyzstan is an energy-rich country with a wide range of minerals. However, the main mineral mined in the country is gold, which has made the gold mining industry one of the pillars of the Kyrgyzstan's economy.

The major gold mine in the country that significantly contributes to the economic development of Kyrgyzstan is the Kumtor gold mine. The Kumtor gold mine is the largest open pit gold mine in Central Asia, having 68,509 tons of proven reserves (7,778 tons) and probable reserves (60,729 tons) with 190.85 tons of contained gold at an average grade of 2.1 grams per ton as of December 31, 2014. The mine is operated by the Canadian company Centerra Gold Inc., which has a 100% interest in the Kumtor mine through the Kumtor Gold Company (KGC). The government of Kyrgyzstan holds 33% of shares of the company.

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. fm11v@mail.ru.

Maden ömrü, 2023 yılına kadar hesaplanmıştır ve işleme faaliyetlerinin 2026 yılına kadar tamamlanması beklenmektedir. Şirketin faaliyete geçtiği 1997 yılından itibaren üretimi artarak devam etmektedir. Nitekim, 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 7,289 ton ve 8,640 ton altın cevheri çıkarılmıştır. Bununla birlikte, Kumtor Altın Madeninde 2014 yılı üretimi, 2013 yılına kıyasla %6 oranında düşmüştür. Şirketin, 2013 yılında ürettiği altın miktarı 18.7 ton iken 2014 yılında 17.5 ton olmuştur. Kumtor Altın Madeninde üretimde yaşanan azalış, Rusya ekonomisindeki yavaşlama süreci ve tarımsal üretimde ortaya çıkan azalış sonucunda ülkenin reel GSYİH'sı 2013 yılındaki %10.9 seviyesinden 2014 yılında %3.6'ya düşmüştür. Bununla birlikte, Ocak-Temmuz 2015 döneminde GSYİH, 2014 yılının aynı dönemine kıyasla %7.1 oranında artış göstermiştir. Bu artıştaki en büyük etken, Kumtor Altın Madenindeki üretim artışıdır. Nitekim, bu üretim artışı dikkate alınmadan hesaplanan büyüme oranı sadece %4.5'tir. Nitekim, Kumtor Altın Madeninde 2015 yılının ilk çeyreğinde 5.1 ton ve ikinci çeyreğinde 3.8 ton altın üretilmiştir.

The mine-life was extended until 2023 and processing operations are expected to be concluded later, in 2026. The production of the company has been increasing since 1997 when it started operations. 7,289 and 8,640 tons of ore were mined in 2013 and 2014, respectively. However, the production at the Kumtor gold mine decreased by 6% in 2014 compared to 2013. The company produced 18.7 and 17.5 tons of gold in 2013 and 2014, respectively. As a result of the reduction in the production of the Kumtor gold mine, the economic slowdown in Russia and decline of the agricultural yields, the real GDP growth of the country decreased to 3.6% in 2014 from 10.9% in 2013. However, in January-July 2015, the GDP increased by 7.1% compared to the same period of 2014. The increase is mostly due to the increased gold production at the Kumtor gold mine, without it the real growth accounts only for 4.5%. The Kumtor gold mine produced 5.1 tons of gold in the first quarter and 3.8 tons of gold in the second quarter of 2015.

Kumtor Altın Madeni Kırgızistan ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Milli İstatistik Komitesi'nin verilerine göre, 2014 yılında Kumtor Altın Madeninde GSYİH'nın %7.4'ünü sağlayacak altın üretilmiştir ve ayrıca bu madenin toplam sanayi üretimi içindeki payı %23.1 olarak gerçekleşmiştir (2014 yılında sanayi sektörü GSYİH'nın %27.5'ini oluşturmuştur). Ayrıca, 1994-2014 döneminde bu madenin işletilmesinden 2.707 milyar doların üzerinde gelir elde edilmiştir. Ayrıca 1 Temmuz 2015 itibarıyla çoğu Kırgız vatandaşı olan 2500'ün üzerinde işçi bu şirket tarafından istihdam edilmektedir.

Ülkenin ikinci büyük altın madeni olan Makmal ise KırgızAltın JSC Şirketi tarafından işletilmektedir. Bu şirket tamamen Kırgızistan hükümetine aittir. Makmal Altın Madeninde 1986-1996 döneminde toplam 21.47 ton altın üretilmiştir. 1996 yılından sonra kalan altın rezervleri toplam 20 ton olarak tahmin edilmişti. Günümüzde, bu maden en son faaliyet aşamasına gelmiş olup madenin ömrü sadece 2016 yılına kadardır. Ülkede bulunan yapım aşamasındaki diğer altın madenleri ise Ishtamberdy, Solton-Sary, Terek ve Terekkan'dır. Taldı-Bu-

The Kumtor gold mine has a major benefit for the Kyrgyz economy. According to the National Statistics Committee, in 2014 the Kumtor gold mine contributed to 7.4% of the GDP and the share of the mine in the aggregate industrial output was 23.1% (the industrial sector made up 27.5% of GDP in 2014). Also, the country has received over \$2.707 billion in the period of 1994-2014 from the development of the mine. As of July 1, 2015 the company employs over 2500 people, most of whom are Kyrgyz citizens.

The second largest gold mine, Makmal, is operated by the OJS Company KyrgyzAltyn. The company is solely owned by the government of Kyrgyzstan. The production at the Makmal gold mine totaled to 21.47 tons of gold in the period of 1986-1996. After 1996 the remaining gold reserves were estimated to total 20 tons. Nowadays, the mine is on the last stage of operation. The mine-life is extended only until 2016. Other gold mines under development are Ishtamberdy, Solton-Sary, Terek and Terekkan. Development of

lak Levebrecni ve Bozymchak altın yataklarının geliştirilmesine ise 2015 yılında başlamıştır.

Kırgızistan'ın dış ticaretinde 2014 yılının ikinci yarısında bozulma yaşanmıştır. Kırgız ürünlerine talebin azalmasına yol açan gelişmeler, sınır kontrollerinin sıkılaşması ve uluslararası altın fiyatlarındaki azalış ülkenin ihracatını olumsuz yönde etkilemiştir. Ticaret üzerinde ortaya çıkan bu olumsuz etkiler nedeniyle, 2014 yılında ABD doları cinsinden ülkenin toplam ihracatı %6.4 ve ithalatı %7.2 oranında azalmıştır. Ticaretteki bozulma, aynı yıl altın ihracatından elde edilen gelirleri de olumsuz etkilemiştir. Her ne kadar altın ihracatı, ihracat hacmi olarak %6 oranında arttıysa da dünya fiyatlarındaki azalışlara bağlı olarak, ihracatın değeri ABD doları cinsinden yaklaşık %3 oranında düşmüştür. Ocak-Ağustos 2015 döneminde ülkenin dış ticareti, 2014 yılının aynı dönemine kıyasla %17 oranında azalmıştır. Ayrıca altın dışı malların ihracatı da %27.5 oranında düşmüştür. Ancak, genel azalış trendine rağmen Ocak-Ağustos 2015 döneminde altın ihracatı, 2014 yılının aynı dönemine kıyasla %40.5 oranında artmıştır ve altın ihracatının toplam ihracat içindeki payı

Taldy-Bulak Levoberezhnyi and Bozymchak gold deposits started in 2015.

The foreign trade of Kyrgyzstan deteriorated in the second half of 2014. Weakening of the economies of the main trade partners reduced demand for Kyrgyz products, the stricter border control and the drop in the international gold prices affected exports negatively. As a result of these negative impacts on trade, total exports reduced by 6.4% and total imports reduced by 7.2% in terms of US dollars in 2014. The deterioration in trade also negatively affected revenues from gold exports in 2014. Although gold exports increased in volume by 6%, their value fell by nearly 3% in terms of US dollars as a result of reduction in world prices. In January-August 2015 the foreign trade declined by 17% compared to the same period of 2014. The amount of exports of non-gold goods declined by 27.5%. However, despite the general trend, the export of gold increased by 40.5% in January-August 2015 compared to the same period of 2014 and the share of the gold exports ac-

%52'yi geçmiştir. Buna ek olarak, maden sanayinin gelişmesini engelleyen katı yasal düzenlemelere ile rüşvet ve yolsuzluğa rağmen, bu sanayi dalı hala yabancı yatırımcıları cezbetmektedir. Örneğin, 2014 yılında Kanadalı yatırımcıların Kumtor Altın Madenine yaptığı yatırım tutarı 793 milyon dolardır. Bu tutar ülkeye yapılan dolaysız yabancı yatırımların %27'sini oluşturmaktadır.

Geçmiş yıllarda Kırgızistan'da maden sanayinin geliştirilmesi için hükümet, maden kaynaklarının keşfi, çıkarılması ve üretilmesi ile ilgili alanlarda yatırımcıları teşvik etmek için çeşitli yollar aramıştır. Bu noktada hükümet, 2052 yılına kadar maden sektörünün geliştirilmesi ile ilgili bir strateji oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, hükümet bu alandaki yatırım risklerini azaltmak ve hem Kumtor Altın Madeninde hem de ülkedeki diğer altın madenlerinde bulunan ilave altın yataklarının sınai kalkınmasını sağlamak için bazı etkin reformlar uygulamayı planlamaktadır. Bu açıdan altın madenlerinin, özellikle de Kumtor Altın Madeninin Kırgızistan ekonomisi üzerinde çok önemli ekonomik ve sosyal etkilerinin bulunduğunu belirtmek gerekmektedir.

counted for over 52% in total exports. In addition, despite strict legislative system and corruption that hinder the progress of the mining industry, the industry attracts foreign investors. For example, Canadian investment into the Kumtor gold mine was \$793 million in 2014, which accounts for 27% of foreign direct investments.

In this sense, in the recent years in order to develop the mining industry, the government has sought for opportunities to attract investors in exploration, mining and production of mineral resources. In this respect, the government developed a strategy for the mining sector until 2052. Besides, the government has been planning to implement some other effective reforms in order to reduce investment risks and to allow an industrial development of additional gold deposits at the Kumtor gold mine and at the other gold mines. The gold mines, particularly the Kumtor gold mine, have substantial economic and social effects on the Kyrgyz economy.

Özbekistan Doğalgaz Sektörünün Gelişimi

Gas Sector Development Policy Priorities of the Republic of Uzbekistan

Farkhod Aminjonov*

Doğal gaz, Özbekistan'da enerji sektörünün geliştirilmesinde öncelikli bir alan olarak görülmektedir. Nitekim Özbekistan bölgedeki başlıca doğal gaz üreticisi olmanın yanı sıra en yüksek doğal gaz işleme kapasitesine sahip ülkedir. Eskiden beri Orta Asya'da doğal gaz arz eden başlıca ülke olma özelliğini koruyan Özbekistan, dış piyasalara arz ettiği doğal gaz hacmini arttırmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte, doğal gaz tüketimi, ülkenin enerji tüketimi içinde en yüksek paya sahip olduğundan, ihracat kapasitesinin artırılması, yurt içi enerji ihtiyacının daha az karşılanması pahasına sağlanabilecektir.

Özbekistan'ın doğal gaz rezervlerinin 1.1 trilyon metreküp (m³) olduğu tahmin edilmektedir. Dolayısıyla, Özbekistan, Kazakistan (1.6 trilyon m³) ve Türkmenistan'dan (17.5 trilyon m³) sonra bölgede en fazla doğal gaz rezervine sahip üçüncü ülke konumundadır. Özbekistan'ın milli holding şirketi Uzbekneftgaz'ın

Natural gas is the priority area in the development of the energy sector in Uzbekistan. It is the major gas producing country and it has the largest gas processing capacity in the region. Uzbekistan has been and remains a key supplier of gas within Central Asia and is highly interested in increasing the volume of gas export to external markets. However, since natural gas constitutes the largest share in the energy consumption mix of Uzbekistan, increasing export capacity may come at the expense of domestic energy needs.

Natural gas reserves of Uzbekistan are estimated in the amount of 1.1 trillion cubic meters (m³) placing it third after Kazakhstan (1.6 trillion m³) and Turkmenistan (17.5 trillion m³). According to Uzbekneftgaz, a national holding company, around 60% of the country's

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. a. farkhod@yahoo.com.

açıklamalarına göre, ülke sınırlarının yaklaşık %60'ı petrol ve doğal gaz çıkarma potansiyeline sahiptir. 108 doğal gaz alanının %50'sinden doğal gaz çıkarılmakta olup %35'i hala gelişme aşamasındadır. Ülkedeki doğal gaz alanları çoğunlukla Üstyurt, Buhara – Hive, Gissar, Surkhandarya ve Fergana bölgelerinde bulunmaktadır. Her ne kadar en fazla doğal gaz rezervine sahip olan bölge Buhara-Hive bölgesi ise de Üstyurt bölgesi de yakın zamanda ülkenin artan doğal gaz rezervine katkıda bulunmuştur.

Özbekistan'da doğal gaz üretimi 1950'li yıllardan bu yana devam etmektedir. İlk Özbek doğal gazı, 1953 yılında Kızılkum Çölü'ndeki Setalan-Tepe alanında çıkarılmıştır. Günümüzde ise doğal gaz üretiminin büyük bir kısmı, 1962 yılında uygulamaya konan ve ülkenin en geniş doğal gaz alanı olan Gazli'yi de içeren Buhara-Hive alanında yapılmaktadır. Özbekistan, Orta Asya'nın hem en büyük doğal gaz üretici hem de en büyük doğal gaz tüketicisi konumundadır. 2014 yılında ülkede üretilen 57.3 milyar m³ doğal gazın 48.8 milyar m³'ü yurt içinde tüketilmiştir. Enerji tüketiminin %85'ini sağlayan doğal gaz, Özbekistan'ın yurt içi enerji

territory has a potential for oil and gas extraction. 50% of 108 gas fields are currently being exploited, while 35% are under development. Gas fields in the country are mainly located in Ustyurt, Bukhara-Khiva, Gissar, Surkhandarya and Fergana regions. While the largest amount of gas reserves is concentrated in the Bukhara-Khiva region, the Ustyurt area has recently contributed to increasing the reserve estimates of the country.

The gas production in Uzbekistan dates back to 1950s. The first Uzbek gas was extracted from the Setalan-tepe field in the Kyzylkum desert in 1953. Currently, most of the gas production comes to the Bukhara-Khiva region, including the largest gas field in the country - Gazly, which was put online in 1962. Uzbekistan is not only a major producer, but also is the largest consumer of gas in Central Asia. Out of 57.3 billion m³ of gas produced in the country, 48.8 billion m³ was consumed domestically in 2014. Natural gas is the main source for the domes-

ihtiyacını sağlayan temel kaynak durumundadır. Ülkede elektrik üretimi, ısınma ve yakıt temininde doğal gaz aşırı bağımlı olma, doğal gaz üretimi, dağıtımı ve tüketiminde etkinsiz tesislerin kullanılması ve bu tesislerin yüksek nüfusun (yaklaşık 30 milyon ile Orta Asya nüfusunun neredeyse yarısı) ihtiyacını karşılama konusunda yetersiz kalması, ülkedeki bu yüksek doğal gaz tüketiminin başlıca nedenleri olarak gösterilebilir. Yüksek doğal gaz üretim seviyesinin yanı sıra Özbekistan, yıllık toplam 50 milyar m³ doğal gaz ile de Orta Asya'nın en yüksek doğal gaz işleme kapasitesine sahiptir. 1972 yılında kurulan ve 30 milyar m³ kapasiteye sahip olan Mübarek doğal gaz işleme fabrikası, dünyanın en büyük doğal gaz işleme fabrikalarından biridir. 1980 yılında kurulan Şurtan doğal gaz işleme fabrikası ise 20 milyar m³ doğal gaz işleme kapasitesine sahiptir. Özbekistan'da üretilen doğal gaz ürünleri Avrupa ülkelerine (Polonya, Macaristan, Litvanya, Latonya ve Türkiye), Asya ülkelerine (İran, Pakistan ve Çin) ve diğer bazı ülkelere (Ukrayna, Rusya, Azerbaycan ve Kazakistan) ihraç edilmektedir. Özbekistan doğal gaz piyasası büyük ölçüde teşvik sağlanan bir

tic energy mix in Uzbekistan, as it accounts for 85% of the primary energy consumption. Excessive reliance on gas for electricity generation, heating and fuel supply as well as inefficient gas production, distribution and consumption facilities in combination with large population (around 30 million), which is nearly half that of Central Asia are key factors determining such high rate of gas consumption in the country. In addition to extensive gas production level, Uzbekistan enjoys the largest gas processing capacity in Central Asia totaling over 50 billion m³ of gas per year. Mubarek gas processing plant, built in 1972 with the capacity of 30 billion m³, is one of the biggest in the world. Shurtan gas processing plant was built in 1980 and is capable of processing 20 billion m³ of gas. Gas products of Uzbekistan are exported to the European (Poland, Hungary, Lithuania, Latvia, Turkey), Asian (Iran, Pakistan, China) and a number of other countries (Ukraine, Russia, Azerbaijan, Kazakhstan). Uzbek gas market is highly subsidized.

piyasadır. Nitekim yurtiçi doğal gaz piyasasına sağlanan devlet teşviklerinin kamu bütçesine maliyeti yıllık yaklaşık 10 milyar dolar civarındadır. Özbekistan’da hane halkı tüketiminde doğal gazın fiyatı her 1,000 m³ için 50 doları geçmezken, yurtdışı piyasalara ihraç edilen doğal gazın fiyatı, bu fiyatın altı ila sekiz katı civarındadır. Yurt içi tüketicilere sağlanan teşvikler nedeniyle oluşan bütçe açığının kapatılması için, Özbekistan yetkilileri, ödemeleri daha yüksek fiyattan ve sağlam bir para birimi ile yapan yurt dışı tüketicilere doğal gaz ihracatını arttırmak istemektedirler. Özbekistan, 2014 yılında yaklaşık 12.8 milyar m³ civarında doğal gaz ihracatı yapmış ve 6.1 milyar dolar kazanç sağlamıştır.

Denize kıyısı olmayan kapalı bir ülke olması sebebiyle, Özbekistan için en düşük maliyetli taşıma büyük çaplı boru hatlarıdır. Eski Sovyetler döneminden Özbekistan’a, doğal gazı Rusya’ya taşıyacak iki temel ulaştırma sistemi miras kalmıştır: (a) Buhara–Ural boru hattı (7.5 milyar m³ kapasiteye sahip); ve (b) Orta Asya–Merkez boru hattı (45–50 milyar m³ kapasiteye sahip). Özbekistan ayrıca Orta Asya’nın en fazla doğal gaz arz eden ülkesi konumundadır. Buhara–Taşkent–Bişkek–Almatı doğal gaz

Governmental subsidies for the domestic gas market cost the budget almost \$10 billion annually. While the gas price for the Uzbek household consumers does not exceed \$50 per 1,000 m³, Uzbekistan has recently been exporting gas to external markets at prices higher six to eight times. In an attempt to cover up the budget gaps created as a result of providing subsidies to domestic customers, Uzbek authorities are interested in increasing the volume of gas export to external customers, which pay higher prices in hard currency. Uzbekistan exported around 12.8 billion m³ of gas in 2014 and earned \$6.1 billion.

Uzbekistan is a completely landlocked country, which makes large diameter pipelines the most cost-efficient transportation means. As a legacy of the Soviet Union, Uzbekistan inherited two major transportation systems to move gas to Russia: (a) the Bukhara-Ural pipeline (capacity 7.5 billion m³) and, (b) the Central Asia-Center pipeline (capacity 45-50 billion m³). Uzbekistan is also the biggest supplier of gas within the Central Asian

boru hattı, 4.5 milyar m³ Özbek doğal gazının Kazakistan'ın güney bölgelerine, Kuzey Kırgızistan'a ve Almatı şehrine ulaşımını sağlamaktadır. Orta Asya-Çin doğal gaz boru hattı ise yakın zamanda uygulamaya geçen bir diğer temel ulaştırma ağıdır. Orta Asya doğal gazının Çin'e ulaştırılmasında belirlenmiş dört hattan (A, B, C ve D) biri olan ve 2015 yılsonu-2016 yılbaşı itibariyle tamamen işleyecek duruma gelmesi öngörülen C Hattı (toplam 25 milyar m³ kapasiteye sahip) yoluyla, Özbekistan'ın 10 milyar m³ doğal gaz ihraç etmesi beklenmektedir. Şu anda Özbekistan, Çin'e doğal gaz ihracatını arttırmak istemektedir. Nitekim Özbekistan'ın Çin'e ihracatı 2013 yılında sadece 2.3 milyar m³ ve 2014 yılında sadece 2.0 milyar m³ iken, bu miktarın 2015 yılında 10 milyar m³'e ve 2020 itibariyle 14-18 milyar m³'e çıkarılması beklenmektedir. Çin'e doğal gaz ihracatında öngörülen bu artış, şu anda sadece diğer bölgelere yönelik ihracatın azaltılmasıyla mümkün görünmektedir. Örneğin, Rusya daha önceden Özbek gazının başlıca ithalatçısı konumunda olmuştur. Nitekim Özbekistan 2010 yılında Rusya'ya 13.4 milyar m³, 2012 yılında 8.7 milyar m³ ve 2013 yılında 5.66 milyar m³ doğal gaz ihraç et-

region. The Bukhara-Tashkent-Bishkek-Almaty gas pipeline was designed to supply 4.5 billion m³ of Uzbek gas to Southern regions of Kazakhstan, Northern Kyrgyzstan and Almaty city. The Central Asia-China gas pipeline is another major network that has been recently put in place. Out of four designed lines (A, B, C and D) to transport Central Asian gas to China, Uzbekistan is expected to export 10 billion m³ of gas through the Line-C (total capacity 25 billion m³) of the pipeline, which is projected to be fully operational by the end of 2015-beginning of 2016. Uzbekistan is currently showing interest in increasing export of gas toward Chinese direction. While it exported only 2.3 billion m³ in 2013 and 2.0 billion m³ in 2014, it is expected that the export would grow up to 10 billion m³ in 2015 and up to 14-18 billion m³ by 2020. Projected increase of gas export to China is now only being possible by reducing exports in other directions. For instance, Russia used to be the main customer for the Uzbek gas. Uzbekistan supplied 13.4 billion m³ in 2010, 8.7 billion m³ in 2012, 5.66 billion m³ in 2013. The amount is

miştir. Bu miktarın 2015 yılında 1 milyar m³'e düşmesi beklenmektedir. Sonuç olarak, Özbekistan doğal gaz ihracatını önemli ölçüde arttırmak yerine sadece Rusya piyasalarına olan bağımlılığını Çin piyasalarına kaydırmaktadır.

Yakın zamanda başlıca yeni doğal gaz rezervlerinin bulunmadığı ve yıllık doğal gaz üretiminin 60 milyar m³'ün altında kaldığı dikkate alındığında, Özbekistan'ın yurt içi tüketimini dengelemeden doğal gaz ihracatını önemli ölçüde arttıramayacağı söylenebilir. Bu noktada doğal gaz sektöründe enerji etkinliğini sağlayıcı politikaların uygulanması önemli ölçüde avantaj sağlayabilir. Enerji kaynaklarının işlenmesinde ve sevkiyatında kullanılan tesislerin yüksek ölçüde etkinsiz olması, ülkede %60 oranında enerji kaybına yol açmaktadır. Diğer yandan, doğal gaz üretiminde ve sevkiyatında zamanı geçmiş ve etkinsiz tesislerin kullanılmasının yol açtığı kayıpların Özbekistan ekonomisine maliyeti yıllık yaklaşık GSYİH'nın %4.5'i civarındadır. Özbekistan otoritelerinin, doğal gaz sektöründeki enerji etkinsizliği problemini çözebilmeleri halinde yurt içi enerji arzını olumsuz yönde etkilemeden doğal gaz ihracat kapasitesini artırma imkânı bulabilecekleri söylenebilir.

expected to drop down to 1 billion m³ in 2015. As a result, instead of significantly increasing the volume of gas exports, Uzbekistan is only swapping its dependence on the Russian market into excessive dependence on the Chinese market.

Taking into account the fact that no major gas reserves have recently been discovered and the annual gas production remains below the level of 60 billion m³ per year, Uzbekistan may not be able to significantly increase the volume of gas export without compromising domestic consumption. Implementing energy efficiency in the gas sector can potentially provide some prospects. Highly inefficient energy processing and delivery facilities account for 60% of primary energy loss in the country. Losses caused by outdated and inefficient gas production and delivery facilities cost Uzbekistan approximately 4.5% of its GDP every year. By addressing the problem of energy inefficiency in the gas sector Uzbek authorities would hypothetically be able to increase gas export capacity without negatively affecting domestic energy supplies.

İran Nükleer Anlaşmasının Petrol Piyasalarına Etkileri

Effects of the Iranian Nuclear Agreement on the Oil Market

Zhuldyz Kanapiyanova*

İran 157 milyar varillik rezerviy-le dünyanın dördüncü en geniş kanıtlanmış petrol ve 33.8 trilyon metreküp doğal gaz rezerviyle dünyanın en zengin birinci kanıtlanmış doğal gaz gücüne sahip ülkesi konumundadır. Ayrıca İran, Petrol İhraç Eden Ülkelerin (OPEC) yaptırımlardan önce Suudi Arabistan'dan sonra en büyük ikinci (yaptırımlardan sonra en büyük beşinci), dünyanın en büyük dördüncü petrol ihracatçısıdır. Ülkenin toplam ihracatın %80-90'ı petrol ve doğal gaz ürünlerinden ve devlet bütçesi gelirlerinin %40-50'si petrol ve doğal gaz gelirlerinden oluşmaktadır.

İran geliştirdiği nükleer programın barışçıl ve nükleer enerji üretme amaçlı olduğunu iddia etse de, uluslararası kamuoyu, özellikle ABD önceliğinde Batı dünyası bu programın barış amaçlı olmadığını ve aslında nükleer silah üretme amacı güttüğünü ileri sürerek, İran'ın nükleer programını geliştirmesini durdurmak amacıyla İran'a

Iran is the fourth oil-rich country (157 billion barrels of proven oil reserves) and the first natural gas-rich country (33.8 trillion cubic meters of proven natural gas reserves) in the world. Before the implementation of sanctions, Iran was the second largest crude oil exporter among the Petroleum Exporting Countries (OPEC) after Saudi Arabia (the fifth largest after the sanctions) and was the fourth largest crude oil exporter country in the world. Oil and gas products account for about 80-90% of total exports of the country, which is 40-50% of the state budget income.

Although Iran has argued that its nuclear program is for obtaining nuclear energy and for peaceful purposes only, the international community, especially the US and the Western world, have claimed that the program is not for peaceful purposes but for production of nuclear weapons. As a result, the economic sanctions against Iran were adopted

* PhD student, Uludag University, Turkey. juldzy777@hotmail.com.

karşı ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Ülkenin petrol üretimi uygulanan ekonomik yaptırımlardan olumsuz etkilenmiştir. 2011’de günlük petrol üretimi 3.6 milyon varil iken, 2013’de günlük petrol üretimi 2.7 milyon varile gerilemiştir. Ayrıca yaptırımlardan dolayı petrol ihracatı 2011’de günlük 2.5 milyon varil iken 2013’te günlük 1.1 milyon varile düşmüştür. Bununla birlikte 2014’te Cenevre Geçici Anlaşması sağlandıktan sonra bu sayı günlük 1.27 milyon varile kadar yükselmiştir.

Ekonomik durumunun düzelmesi ve uluslararası alana geri dönmesi için İran, Batı ülkeleri ile nükleer programı konusunda bazı imtiyazları kabul ederek ortak anlaşmaya varmayı kabul etmek durumunda kalmıştır. Bu bağlamda, İran ve P5+1 ülkeleri (ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa ve Almanya) arasında gerçekleşen 2 Nisan 2015 tarihli görüşmede imzalanan Lozan Nükleer Çerçeve Anlaşması çerçevesinde ABD liderliğindeki Batı dünyasının İran’a yıllardır uyguladığı ekonomik yaptırımların kaldırılma kararı alınmıştır. Yaptırımların kaldırılması OPEC üyesi olan İran’ın petrol

in order to stop the development of the Iranian nuclear program. Oil production of the country has been affected negatively by the economic sanctions. The crude oil production achieved 3.6 million barrel per day (bpd) in 2011, while in 2013 it decreased to 2.7 million bpd. In 2014 and 2015 the production remained at approximately 2.8 million bpd. In addition, in 2011 oil export was 2.5 million bpd, in 2013 it dropped to 1.1 million bpd due to the sanctions. After reaching the Geneva interim agreement in 2014 oil exports increased to 1.27 million bpd.

Iran has accepted some concessions on its nuclear program and has reached a common agreement with the Western world in order to return to the international arena and to improve the economic situation of the country. In this context, after the Lausanne Nuclear Framework Agreement was signed on April 2nd, 2015 between Iran and the P5 + 1 countries (the US, Russia, China, the United Kingdom, France and Germany), the Western world led by the US made a decision to lift the economic sanctions against Iran.

piyasasına geri dönmesi ve bu bağlamda dünya petrol tedarikçisinin çoğalması ve son olarak da petrol fiyatlarını etkileyebilecek güçlü bir aktörün tekrar ortaya çıkması anlamına gelmektedir.

Haziran 2014'ten bu yana küresel piyasalarda petrol ve doğal gaz arz ve talebinde yaşanan dengesizliklere bağlı olarak petrol fiyatları 110 dolardan 60 dolara kadar düşmüştür. 2015 yılının ilk çeyreği itibariyle küresel petrol piyasalarındaki arz fazlası petrol miktarı günlük yaklaşık 2 milyon varili bulmuştur. Buna ek olarak, P5+1 ve İran arasındaki Lozan Nükleer Çerçeve Anlaşması'ndan hemen sonra Brent petrol fiyatı %3,8 oranında düşmüş ve petrol fiyatı varil başına 54,95 dolara inmiştir. Bu durum İran Nükleer Anlaşması'nın küresel petrol fiyatlarını etkilemesine yol açmıştır.

Diğer yandan Anlaşma'nın ardından İran'ın petrol üretiminin ve dolayısıyla petrol ihracatının arttığı dikkati çekmektedir. Örneğin, Mart 2015'te günlük ham petrol üretimi 2,79 milyon varil iken, 2015 Nisan sonu itibariyle günlük 2,88 milyon varile ulaşmıştır. Buna ilaveten, İran'ın Petrol Bakanı Namdar Zanganeh yaptırımların kaldırılmasından sonra altı ay içinde

The lifting of the sanctions gives an opportunity to Iran to return to the oil market and to join the number of the global oil suppliers becoming powerful actor who can affect the oil prices.

Since June 2014, due to the imbalance between the global supply and demand for oil and gas, the oil prices have dropped from \$110 to \$60. The excess supply of oil in the global oil market reached nearly 2 million bpd in the first quarter of 2015. In addition, after the Lausanne Nuclear Framework Agreement between P5 + 1 and Iran, the Brent oil price dropped by 3.8% to \$54.95 per barrel. This situation has caused the Iranian nuclear deal to have an impact on the global oil prices.

It is noteworthy that Iran's oil production and exports increased after the agreement was signed. For instance, crude oil production that was 2.79 million bpd in March, 2015 raised to 2.88 million bpd in April, 2015. In addition, the Minister of Oil and Gas of Iran, Namdar Zanganeh, said that within six months after lifting of the sanc-

üretimlerinin günlük 1 milyon varile ulaşabileceğini belirtmiştir. Anlaşmadan önce, Mart 2015'te günlük 1.2 milyon varil olan petrol ihracatı, anlaşmadan sonra Mayıs 2015'de günlük 1.4 milyon varile çıkmıştır. Bunun anlamı iki ay içinde ülkenin petrol ihracatının günlük 0.2 milyon varil artmasıdır. Bunun yanı sıra İran'ın şu anda tankerlerde 30 milyon varilden fazla petrol depoladığı tahmin edilmektedir. Yaptırımlar kaldırıldıktan sonra sadece bu petrol sayesinde bile ihracatta günlük 1.4 milyon varil oranında artış sağlanabileceği beklenmektedir.

Son aylarda düşmeye başlayan petrol fiyatları karşısında petrol üretim konusunda uygulanacak politikaların tartışılması amacıyla 5 Haziran 2015 tarihinde Viyana'da OPEC üyesi on iki ülkenin katılımıyla OPEC toplantısı gerçekleşmiştir. Toplantının ardından OPEC, günlük 30 milyon varil olan petrol üretim kotasına devam etme kararı alarak, kota sayısında bir azalışa gitmeyeceklerini açıklamışlardır. İran Petrol Bakanı Namdar Zanganeh toplantıda yaptığı konuşmada, ülkesine uygulanan ekonomik yaptırımların kaldırılması halinde üretimini artıracaklarını, dolayısıyla üretim

tions the production could potentially increase up to 1 million bpd. Before the agreement, the Iranian oil exports were around 1.2 million bpd in March, 2015, and after the agreement, it reached 1.4 million bpd in May 2015. This means that oil exports increased by 0.2 million bpd within two months. Furthermore, currently it is estimated that Iran has stocked up 30 million barrels of oil. After lifting the sanctions, the oil stocked in tankers alone could increase the exports by 1.4 million bpd.

On June 5th, 2015 the 12 OPEC member countries met in Vienna to discuss policies which need to be implemented to solve the problem of reduction in oil prices. After the meeting, the OPEC declared that they would continue to keep the daily oil production quota at its current rate of 30 million barrels per day without considering any reduction in the number of the quota. During the meeting, The Minister of Oil and Gas of Iran, Namdar Zanganeh, said that with the finalization of lifting of all the sanctions, the country would be able to increase the oil production;

kotasının artırılması gerektiğini açıklamıştır.

Sonuç olarak, Haziran sonunda İran ve P5+1 ülkeleri arasında yapılacak olan nihai nükleer anlaşmasının olumlu sonuçlanması halinde, küresel petrol arzının artması, İran'ın petrol piyasasına dönmesi ve dolayısıyla petrol fiyatını etkileyecek politikalar uygulaması beklenmektedir. Küresel piyasalarda petrol talebinin azalması ve petrol arzının artması petrol fiyatlarının tekrar düşmesine yol açabilir. Fakat uzmanlara göre nihai anlaşmanın sağlanmasından sonra bile yaptırımlar kademeli olarak kaldırılacağı için İran'ın petrol üretimi ve ihracatı, yaptırımlar öncesi seviyelerine en erken 2016'nın ikinci çeyreği itibarıyla ulaşabilecektir. Ayrıca, İran'ın mevcut üretim kapasitesini ve küresel piyasalarda petrol arzını artırabilmesi için Batılı şirketler başta olmak üzere yabancı yatırımcıların yatırım yapması gerekmektedir. Bu yüzden de İran'ın petrol piyasasına geri dönmesi ve küresel petrol fiyatlarını etkilemesi zaman alacaktır.

therefore, the number of quota needs to be increased.

To conclude, in case of success on the nuclear agreement between Iran and P5+1 countries, it is expected that the global oil supply would increase, that Iran would return to the oil market and would implement policies which would affect the global oil prices. A decrease in demand and an increase in supply could potentially lead to decline in the oil prices even further. According to the experts, even after the final agreement, the sanctions would be lifted gradually. Therefore, the earliest date for Iran's oil production and exports to return to its previous level before the sanctions is the second quarter of 2016. In addition, in order to increase its production capacity and its global oil supply, Iran needs investments from the Western companies. Therefore, Iran's return to the oil market and consequently, the influence that it would have on the oil prices, would take time.

Kazakistan Petrol Sektöründeki Gelişmeler: Dördüncü Petrol Rafinerisinin İnşası

Oil Sector of Kazakhstan: Construction of the Fourth Oil Refinery

Akbota Akylbayeva*

Günümüzde Kazakistan'da, Sovyetler Birliği döneminde inşa edilmiş olan üç petrol rafinerisi faaliyet göstermektedir. Bu rafineriler, Pavlodar, Atyrau ve Güney Kazakistan'da yer almaktadır. Ülkenin ilk petrol rafinerisi 1945 yılında, II. Dünya Savaşı sonunda Atyrau'da kurulmuştur. Bu rafineride, 2014 yılında 4,920,005 tonun üzerinde petrol ürünü üretilmiştir. Diğer yandan, aynı yıl Pavlodar petrol rafinerisinde üretilen rafine petrol miktarı 4,925,774 ton iken Çimkent petrol rafinerisinde üretilen miktar 5,085,239 ton olmuştur. Pavlodar rafinerisi 1978 yılından beri, Çimkent rafinerisi ise 1985 yılından beri üretime devam etmektedir. Bununla birlikte, her üç tesiste gerçekleştirilen üretim de Kazakistan ekonomisinin talebini karşılamaya yetmemektedir.

Son yıllarda benzin ve mazotun yurt içi talebindeki artış, Kazakistan otoritelerinin, Mangistau bölgesinde Dördüncü Petrol Rafinerisi'ni inşa

Presently, Kazakhstan exploits three oil refineries that were constructed during the USSR period: in the Pavlodar, Atyrau and South Kazakhstan regions. The first operating oil refinery plant was constructed in Atyrau in 1945, at the end of the World War II. The plant processed more than 4,920,005 tons of oil products in 2014. While the amount of refined oil in the oil installation in Pavlodar totaled to 4,925,774 tons, the amount in the oil refinery in Shymkent was 5,085,239 tons in 2014. The Pavlodar oil refinery has been operating since 1978 and the Shymkent oil refinery since 1985. Still, the amount of oil products produced at all three facilities is not sufficient to meet the economic demand of Kazakhstan.

Due to the growing domestic consumption of gasoline and diesel fuel during the last years, Kazakhstan authorities are considering the issue of building the Fourth Oil Refinery in the Mangystau region.

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. bota.metu@gmail.com.

etmeyi düşünmelerine yol açmıştır. Kazakistan Enerji Bakanlığı verilerine göre 2014 yılında ülkedeki petrol rafinerilerinde yaklaşık 1.9 milyon ton AI 92 benzin ve 4.1 milyon ton mazot üretilmiştir. Aynı zamanda, yurt içi piyasalarda tüketilen AI 92 benzin miktarı 2.9 milyon tondur ve bu miktar, üretilen benzin miktarından %35 daha fazladır. Ayrıca, yurt içi piyasalarda tüketilen mazot miktarının 4.9 milyon ton olduğu ve bu miktarın da üretilen mazot miktarından %19.5 daha fazla olduğu belirtilmektedir.

Kazakistan ekonomisinde yakıt açığı yıllık yaklaşık 1.6-1.7 milyon ton hafif petrol ürünü civarındadır. Ortalama olarak toplam yurt içi piyasanın ihtiyacının sadece %70'i karşılanabilmekte, kalan %30 ise Rusya ve Çin başta olmak üzere yurt dışından ithal edilen petrol ürünleriyle karşılanmaktadır. Bu durumda hükümet yetkililerinin yaptıkları açıklamalara göre, ülkedeki petrol rafinerileri yurt içi piyasanın ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmaktadır.

Kazakistan Ekonomi Bakanlığı'nın istatistiki verilerine göre, Ocak-Haziran 2015 arasındaki 6 aylık dönemde üretilen

In the period of 2014 oil refineries in Kazakhstan along with the Ministry of Energy of the Republic of Kazakhstan processed about 1.9 million tons of the AI 92 gasoline fuel and 4.1 million tons of diesel fuel. At the same time, the amount of the AI 92 gasoline fuel consumed within the domestic market equals to 2.9 million tons, which exceeds the produced volume of gasoline fuel by 35%. In addition, it is claimed that the amount of diesel fuel consumed in the domestic economy equals to 4.9 million tons, which exceeds the volume of the processed diesel fuel by 19.5%.

Annual fuel deficit of Kazakhstan is about 1.6-1.7 million tons of light oil products and on average only 70% of the total domestic market demand is met, while remaining 30% is imported from abroad, particularly from Russia and China. According to the government officials, current oil refinery facilities cannot meet the need of domestic market for oil products.

In accordance with the statistical data of the Ministry of Economy of the Republic of Kazakhstan, during the period of 6 month from

motor yağı miktarı (benzin ve jet yakıtı dahil) 1.9 milyon tondur ve bu miktar, 2014 yılında üretilen miktardan %2.2 daha düşüktür. Ayrıca, 2014 yılında işlenmiş mazot miktarının %4.5 oranında ve mazut miktarının %2.9 oranında azaldığı dikkate alındığında Dördüncü Petrol Rafinerisi'nin inşa edilmesi daha da önemli hale gelmektedir.

Yeni bir petrol rafinerisi kurulması fikri, 14 Ekim 2015 tarihinde Astana'da düzenlenen 14. Ticaret-Ekonomi, Bilim-Teknik ve Kültür Alanında İşbirliğini Öngören Kazakistan-İran Hükümetlerarası Komisyon'da tartışılmıştır. Toplantıda, her iki ülkenin hükümet yetkilileri Mangistau bölgesinde yeni bir petrol rafinerisi kurulması fikrini ayrıntılı olarak tartışmışlardır.

Diğer yandan, Dördüncü Petrol Rafinerisi'nin inşası ile ilgili İran ile yapılan müzakerelerin yanı sıra Çin Hükümet yetkilileri de projeye ilgilenmektedirler. Nitekim, 2015 yılının başında Çin Hükümeti, Kazakistan Enerji Bakanlığı'na yeni petrol rafinerisiyle ilgilendiğini ve rafinerinin inşasıyla ilgili yatırım yapma konusunda istekli ol-

January 2015 to June 2015, the amount of produced motor oil (including gasoline oil and jet fuel) equaled to 1.9 million tons, which is 2.2% less than the amount produced at the same period in 2014. In addition, since the amount of the processed diesel fuel diminished by 4.5% and of mazut fuel by 2.9% in 2014 the construction of the Fourth Oil Refinery is becoming more important.

The idea of construction of the new oil refinery was discussed at the 14th Kazakh-Iranian Intergovernmental Commission on Trade-Economic, Scientific-Technical and Cultural Cooperation held in Astana in October 14, 2015. During the meeting the governmental officials of both states deliberated on the idea of building a new oil refinery in the Mangystau region.

On the other hand, along with the Iranian involvement into the negotiation talks over the construction of the Fourth Oil Refinery, Chinese officials have also shown their interest in the project. At the beginning of 2015 Chinese Government sent an official letter to the Ministry of Energy of the Republic of Kazakhstan stating their concern over the structure of the new oil refinery and

duğunu belirten bir resmi yazı göndermiştir. Bu noktada, Kazakistan Enerji Bakanlığı petrol rafinerisinin inşası ile ilgili müzakere sürecine özel bir önem vermektedir.

Petrol sektöründeki bu büyük endüstriyel kalkınma projesinden Kazakistan'ın en büyük beklentisinin, yüksekoktan benzin ve jet yakıtı açığını azaltmak ve Rusya'dan yaptığı yakıt ithalatını azaltmak olduğu söylenebilir. Dördüncü Petrol Rafinerisi'nin Kazakistan ekonomisi üzerindeki olumlu etkilerinden biri de yurt içi ekonomide sağlaması beklenen yüksek istihdam hacmidir. Yakın zamanda yeni petrol rafinerisinin inşasıyla ilgili yapılan müzakerelere göre, bu projenin gerçekleştirilmesi için gerekli olan en düşük yatırım miktarı yaklaşık 6 milyar dolardır ve tesisin kurulması yaklaşık beş yıl sürecektir. İnşa sürecinin başlama yılı 2016 olarak öngörülmektedir.

Bunun ötesinde, ülkedeki üç petrol rafinerisinde teçhizatın yenilenme süreci 2009 yılında başlamıştır ve bu sürecin 2016 yılı sonuna kadar devam etmesi planlanmaktadır. Uzmanların yaptığı açıklamalara göre, modernizasyon süreciyle birlikte, hafif petrol ürünlerine yö-

their desire to invest in construction. In this respect, the Ministry of Energy of the Republic of Kazakhstan would pay a special interest to the negotiation process of the construction of the oil refinery.

For Kazakhstan the major deduction behind this huge industrial development in the oil industry is to eliminate the deficit of high-octane gasoline and jet fuel and to decrease the amount of fuel imports from Russia. One of the main positive effects of the Fourth Oil Refinery would be on the domestic economy due to creation of new employment opportunities. According to the recent negotiations on the new oil refinery issue, the approximate minimum amount of investments needed for realization of this project is \$6 billion and it would take about 5 years to construct the facility. The forecasted starting date of the construction is 2016.

Furthermore, the modernization of the equipment at the three oil refineries started in 2009 is planned to be finished till the end of 2016. Experts claim that along with the modernization process all domestic demand for light oil products would be

nelik yurt içi talebin tamamının, yıllık olarak üretilen 18.5 milyon ton rafine petrol ile karşılanacağı söylenebilir. Dördüncü Petrol Rafinerisi'nin inşası ile ilgili yeni gelişmeler, bu yeni rafinerinin petrol ithalatında Kazakistan'ın Rusya'ya bağımlılığını azaltmanın yanı sıra bölgedeki finansal ve endüstriyel istikrarın artmasına da yardımcı olacağını göstermektedir.

met with the yearly amount of refined oil reaching 18.5 million tons. The new developments on the construction of the Fourth Oil Refinery show that this new oil refinery would allow Kazakhstan not only to reduce its import dependency on Russia, but also to enhance the financial and the industrial stability in the region.

Kazakistan'da Nükleer Enerjinin Gelişimi Üzerine Değerlendirmeler

General Overview of Primary Energy in Kazakhstan and Necessity of Nuclear Energy

Dauren Aben*

Kazakistan yıllardır toprakları üzerinde bir nükleer enerji santrali (NES) inşa edilmesi konusunu ciddi olarak düşünmektedir. Sovyet döneminde Kazakistan'ın batısında bulunan ve daha önceki adı Sevçenko olan Aktav şehrinde bir BN-350 hızlı reaktörü barındırmış olan bir ülke için bu durum şaşırtıcı değildir. 1973 yılında faaliyete geçen bu reaktör, kapatıldığı 1999 yılına kadar elektrik ve içme suyu üretmeye devam etmiştir. 2006 yılında Rusya ile ortak başlatılan yenilikçi küçük ve orta boy reaktörlerin geliştirilmesi ve ihraç edilmesine yönelik girişim, erken bir atılım olmuş ve tarafların fikri mülkiyet hakları, kaynak bulma, teknik düzenlemeler ve fiyatlama gibi konular üzerinde anlaşmazlığa düşmeleri nedeniyle başarıya ulaşamamıştır. Ayrıca uzak yerleşim birimlerinin enerji ihtiyacını karşılamak amacıyla 50-100 Megawat (MWe) küçük reaktörler kurulması konusunda Kazakistan Ulusal Nükleer Merkezi tarafından bir öneri getirilmiştir.

For a number of years Kazakhstan has seriously been considering a construction of a nuclear power plant (NPP) on its territory. It was not an unexpected development for a country that hosted the BN-350 fast reactor in Aktau (formerly Shevchenko) in western Kazakhstan during the Soviet times. The reactor that was in operation from 1973 produced electricity and potable water until it was closed down in 1999. An earlier attempt, the 2006 joint venture with Russia for the development and export marketing of innovative small and medium-sized reactors, was not successful due to disagreements between the parties on the intellectual property rights, funding arrangements, technical and pricing issues. There was also a proposal by the National Nuclear Centre of Kazakhstan to construct small 50-100 MWe reac-

* PhD, Nazarbayev University, Kazakistan. dauraben@gmail.com.

2013 yılında Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in bir hükümet toplantısında yaptığı konuşmada NES kurulması ile ilgili plan yeniden gündeme gelmiştir. Nazarbayev konuşmasında, Kazakistan'ın yakın zamanda bağımsızlık sonrası ilk nükleer enerji projesini uygulamaya koyacağını belirtmiştir. 2014 başlarında ise NES'in kurulum yeri, yatırım kaynakları ve inşaatın zamanı konusunda karar vermek üzere hükümete görev vermiştir.

Nükleer enerjiye bu yönelimin altında yatan en önemi neden, hem nüfus artışına hem de büyük sanayi ve altyapı projelerinin uygulanmasına bağlı olarak enerji sıkıntısının ortaya çıkma ihtimalidir. Kazakistan Sanayi ve Yeni Teknolojiler Bakanlığı, ülkenin 2011 yılında 86.2 milyar Kilowat/saat (kwh) olan enerji tüketiminin, 2030 yılı itibarıyla 145 milyar kilowat'a çıkacağını ve bu tarihten itibaren nükleer enerjinin toplam enerji üretiminin yaklaşık %4.5'ini karşılayacağını öngörmektedir. Bunun yanı sıra nükleer enerjinin, düzensiz enerji dağılımı, dış kaynaklara bağımlılık, artan elektrik maliyetleri ve çevre kirliliği gibi problemlerin çözümüne de yardımcı olması beklenmektedir. Örneğin, Kazakistan'daki elektrik santrallerinin yaklaşık %87'si fosil yakıt kullanmakta ve elektriğin %70'inden

tors to supply remote towns. The plan for an NPP resurfaced in early 2013 when President Nazarbayev, speaking at the government meeting, stated that Kazakhstan was going to launch its first post-independence nuclear power project in the near future. In early 2014 he commissioned the government to decide on the NPP location, sources of investment and timing of construction.

The rationale behind the push for nuclear power was mainly based on the expected energy shortage resulting from the implementation of ambitious industrial and infrastructural projects, as well as the population growth. The Ministry of Industry and New Technologies projected that Kazakhstan would increase its energy consumption from 86.2 billion kWh in 2011 to 145 billion kWh in 2030, and by then, nuclear power was to account for about 4.5% of total power generation. In addition, it was expected that nuclear power would help in addressing issues of uneven energy distribution, dependence on foreign supplies, rising electricity costs, and environmental pollution. For instance, currently about 87% of power plants in Kazakhstan burn fossil fuel and over 70%

fazlası kömür yakıtı kullanan santallerden elde edilmektedir. Bu durum, ağır metaller ve radyonüklitler içeren yoğun sera gazı emisyonlarına yol açmaktadır.

Cumhurbaşkanı Nazarbayev, 2014 yılında yaptığı Halka Sesleniş konuşmasında ülkede NES kurulması için bir başka nedenin bulunduğunu da belirtmiş ve nükleer enerjinin, Kazakistan'ın doğal gazı sadece bir enerji kaynağı olarak tüketmesine değil aynı zamanda yüksek katma değerli ürünler üretmek için kullanılmasına da yardımcı olacağını ifade etmiştir. Ayrıca bir NES kurulmasının teşvik edilmesi kararı, ülkenin travmatik Sovyet deneyiminin milli bir avantaja dönüşmesini sağlaması açısından da makuldür. Nitekim, Kazakistan nükleer silahların test edilmesi sürecinin sonuçlarından ciddi ölçüde zarar görmüş bir ülkedir ve artık nükleer enerjinin barış amaçlı kullanılmasından fayda sağlamasının zamanı gelmiştir. Diğer yandan, NES kurulmasına karşı olan gruplar, özellikle Fukushima felaketinin ardından konuyla ilgili olası emniyet ve güvenlik risklerini gündeme getirmişler ve ayrıca nükleer enerji tarifelerinin nükleer atık yönetimi ve bunu izleyen NES sökülme maliyetlerini içermesi nedeniyle tüketiciler için daha da

of electricity is generated from coal-fired power stations, leading to large emissions of greenhouse gases containing heavy metals and radionuclides.

President Nazarbayev provided another reason for an NPP in his 2014 Address to the Nation saying that nuclear power would allow Kazakhstan to use natural gas to produce high value added products rather than just waste it as an energy source. It is also plausible that the decision to construct an NPP was prompted by the consideration to turn the country's traumatic Soviet experience into the national advantage, as Kazakhstan suffered heavily from the consequences of testing of nuclear weapons and should now benefit from peaceful uses of nuclear energy. At the same time, the NPP opponents raised concerns about potential safety and security hazards, especially after the Fukushima disaster, and argued that nuclear power tariffs for consumers might be higher since they would include the cost of nuclear waste management and subsequent NPP dis-

yüksek olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca, bir milli nükleer enerji endüstrisi geliştirilmesi kararının ülkenin, nükleer ve radyolojik terör gibi yeni tehditlerle karşı karşıya gelmesine yol açabileceğine yönelik görüşler ortaya çıkmıştır. Nükleer tesislerin emniyet ve güvenlik sistemlerindeki teknik zayıflıkların yanı sıra personel eğitimi ve acil durum prosedürlerindeki eksiklikler, bu tesislerin sadece doğal felaketlere ve acil durumlara karşı değil aynı zamanda tesislere zorla girilmesi, hırsızlık ve sabotaj risklerine karşı da savunmasız hale gelmesine yol açabilmektedir. Tesisin güvenli bir şekilde korunması ve ileri fiziki güvenlik sistemleriyle donatılmış olması halinde bile insani hatalardan ya da hırsırlardan kaynaklanan nedenlerle güvenlik sorunları ortaya çıkabilir.

Bu konuda ayrıca kamuoyunun desteğini almak da önemlidir. Yapılan çalışmaların kanıtları; Kazakistan'da özellikle radyofobinin yüksek olması nedeniyle nükleer ile ilgili herhangi bir konuda olumsuz bir algı oluşturma son derece kolay olduğunu göstermektedir. 1990'ların sonlarında bazı sivil toplum kuruluşları ve çevreci gruplar, yeniden işleme ve gömme faaliyetleri için Kazakistan'ın nükleer ve rayoaktif atık ithal et-

mantlement. In addition, there are concerns that the country may confront new threats stemming from its decision to develop a national nuclear power industry, including the threat of nuclear and radiological terrorism. Technical weaknesses in the safety and security systems of nuclear facilities, as well as shortcomings in personnel training and in emergency response procedures, can make these facilities vulnerable not only to natural disasters and emergencies but also to break-ins, theft, and sabotage. Even if a facility is reliably guarded and equipped with advanced physical protection systems, human error or greed can lead to security breaches.

It is also important to work with public opinion. Evidence suggests that it is very easy to form negative perception of any nuclear-related initiative among the general public in Kazakhstan, primarily due to a high level of radiophobia. In the late 1990s activists of nongovernmental organizations and environmental movements succeeded in mobilizing the public against the proposed imports of

mek istemesine karşı bir kamuoyu oluşturmuşlardır. Benzer şekilde, Kazakistan'ın daha önceki Semipalatinsk nükleer test alanını ekonomik amaçlı kullanım alanına dönüştürme yönündeki faaliyetleri ile uluslararası nükleer yakıt bankası kurma ve bir NES kurma yönündeki faaliyetleri, toplumun bir kısmından olumsuz geri bildirim almıştır. Bu tür nükleer karşıtı kampanyaların, ülkenin sosyo-politik istikrarı üzerinde ters etkilere yol açma ihtimali vardır.

2013 yılından bu yana Kazakistan hükümeti, nükleer enerjinin çeşitli alanlarda kullanımı sürecini hızlı bir şekilde başlatmıştır. Doğu Kazakistan'daki Kurçatov yerleşim biriminde ve Balkaş Gölü'nün güneybatı kıyısındaki Ülken yerleşim birimine yakın bölgede bulunan alanlar, bu alanların en önemlileridir. Bu süreçte ayrıca bir NES kurulması için Rusya ile bir hükümetlerarası ön anlaşma imzalanmıştır. Japonya da Kazakistan'ın NES projesine katılma konusunda hazır olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte açıklanan tüm planlara rağmen, bu proje, Kazakistan'da kurulacak ilk NES için öncelikli bir stratejik ortağa ya da NES'in kurulum yerine ilişkin bir karar

nuclear and radioactive waste to Kazakhstan for reprocessing and burial. Similarly, Kazakhstan's initiatives to return lands of the former Semipalatinsk nuclear test site to economic use, to host an international nuclear fuel bank, and to build an NPP received negative feedback and coverage. Such anti-nuclear campaigns can have an adverse impact on the stability of the social and political life of the country.

Since 2013 the Government has moved quickly to the identification of several sites, the most likely ones being the town of Kurchatov in Eastern Kazakhstan and the site near the village of Ulken on the south-western shore of Lake Balkhash, and even signed a preliminary intergovernmental agreement with Russia regarding the NPP construction. Japan has also showed readiness to participate in Kazakhstan's NPP project. However, despite all the declared plans, this project has never progressed beyond a feasibility study, let alone a firm decision on the exact location and a primary strategic partner

alınması bir yana, bir fizibilite çalışmasının ötesine geçememiştir.

Dolayısıyla, ülkede bir NES kurulması projesiyle ilgili son karar hala net olarak verilmemiştir. Bu karar, Kazakistan'ın gelecekteki ekonomik durumuna ve enerji ihtiyaçlarına bağlı olarak şekillenecek gibi görünmektedir. NES'in kurulması karmaşık, geniş ölçekli ve maliyetli bir girişimdir ve günümüzdeki bütçe sınırlamaları veri iken böyle bir girişimin ülke için ciddi bir finansal yük olacağı açıktır. Bununla birlikte, eğer Kazakistan NES'in kurulması projesini sürdürme kararı alırsa, bu projenin, tüm nükleer emniyet ve güvenlik standartlarını karşıladığını garanti altına alan bağımsız bir uluslararası onay belgesi alması gerekmektedir. Her durumda, Kazakistan'da barış amaçlı nükleer enerji kullanımı, hem enerji tasarrufu ve enerji teknolojilerinin etkinliği hem de yenilenebilir enerji ile birlikte geliştirilmelidir.

for the first NPP to be built in Kazakhstan.

Thus, a final decision on the NPP construction project is still pending and will depend on Kazakhstan's future economic situation and energy needs. The NPP construction is a complex, large-scale and expensive endeavor, and, given present-day budget constraints, it is clear that it will be a massive financial burden for the country. Nevertheless, if Kazakhstan decides to continue the NPP construction project, it should undergo an independent international certification to make sure that it meets all nuclear safety and security standards. In any case, peaceful nuclear energy in Kazakhstan should be developed alongside with renewable energy, as well as energy saving and energy efficiency technologies.

Kazakistan'da Yenilenebilir Enerji Potansiyeli Üzerine Değerlendirmeler

Perspectives on Potential of Renewable Energy in Kazakhstan

Saule Akhmetkaliyeva*

Kazakistan hem fosil yakıtlar açısından hem de hidroelektrik, rüzgar enerjisi, güneş enerjisi, jeotermal enerji ve biyoyakıt gibi yenilenebilir enerji kaynakları açısından enerji zengini bir ülkedir. Bununla birlikte günümüzde, bu yeşil enerji kaynaklarının pek çoğu atıl bırakılmıştır. 2014 yılında hidroelektrik hariç yenilenebilir enerji, elektrik üretiminin %1'inden daha azını karşılamaktadır. Diğer yandan 2014 itibariyle Kazakistan'da küçük hidroelektrik santralleri hariç hidroelektriğin elektrik üretimindeki payı %8.1 olarak gerçekleşmiştir ve üretilen elektriğin %73.1'i kömür santralleri ve %18.2'si gaz türbinli elektrik santralleri aracılığıyla sağlanmaktadır. 2014 yılında Kazakistan'da elektrik tüketimi yıllık 91.6 milyar kilowata (kW) ulaşmıştır ve bu rakam giderek artmaktadır. Dolayısıyla, 2030 itibariyle enerji tüketiminin yıllık yaklaşık 130 milyar kW'a ulaşması öngörülmektedir ki bu rakam %42 oranında bir artışı ifade etmekte-

Kazakhstan is an energy rich country, both in fossil fuels and in renewable energy sources, such as hydropower, wind energy, solar radiation, geothermal energy and bio-fuels. However, for today, most of these green energy resources are left untapped. In 2014 renewable energy accounted for 0.6% of electricity generation, not including hydropower. Meanwhile, as of 2014, the share of hydropower in energy production in Kazakhstan was 8.1%, not including small hydropower stations, 73.1% of electricity generated came from coal fired power plants and 18.2% from gas turbine power plants. Energy consumption in Kazakhstan in 2014 reached 91.6 billion kWh per year and this number is constantly increasing. Thus, the predicted energy consumption by 2030 is to reach about 130 billion kWh per year, which is a 42% increase. It is important for

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. fm11v@mail.ru.

dir. Enerji talebi arttığından ve yeşil enerji ülkenin enerji ihtiyacını karşılayacak önemli kaynaklardan biri olduğundan Kazakistan'ın yenilenebilir enerji sektörünü geliştirme-si önem taşımaktadır.

Hidroelektrik, Kazakistan'daki tüm yeşil enerji türleri arasında en gelişmiş enerji türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Şu anda ülke genelinde başlıca üç hidroelektrik alanı bulunmaktadır: İrtiş Nehri Havzası ve bu nehrin başlıca kolları olan Güneydoğu ve Güney kuşaklar ve İli Nehri Havzası. 2012 itibarıyla bu potansiyelin yıllık sadece 7.4 milyar kW'ı kullanılmıştır. Bununla birlikte, ülkenin çok daha yüksek bir potansiyeli (yaklaşık yıllık 170 milyar kW) söz konusudur ve bu potansiyelin yıllık 62 milyar kW'ı kullanıma hazırdır. Diğer yandan, küçük hidroelektrik santralleri de yıllık 7.5 milyar kW potansiyele sahiptir.

Ayrıca, Kazakistan'ın iklimi rüzgâr santrali inşası için uygundur çünkü ülke, rüzgâr türbinlerinin çalışması için gerekli olan saniyede 5 metrenin üzerinde rüzgâr hızına sahip rüzgâr koridorlarına sahiptir. Bu konumları temel alarak bir rüzgâr atlası geliştirilmiştir ve söz konusu konumlar elektrik üreti-

Kazakhstan to develop renewable energy sector as the energy demand is growing and the green energy is one of the ways of meeting the energy need of the country.

Hydropower in Kazakhstan is the most developed of all green energy types. At present there are three major hydropower districts spread out throughout the country: the Irtysh river basin and its main tributaries, namely, the South-Eastern and the Southern zones and the Ili river basin. As of 2012, only 7.4 billion kWh per year of this potential was being used, however, the country has even greater potential of about 170 billion kWh per year, 62 billion kWh per year of which is possible to implement. While, small hydropower plants have a potential of 7.5 billion kWh per year.

In addition, climate in Kazakhstan is favorable for wind farm constructions due to existence of wind corridors with wind speed above 5 meters per second, which is essential for the operation of wind turbines. Based on those locations a wind atlas has been developed and those loca-

minin yıllık 0.929 milyar kW'tan 1.82 milyar kW'a çıkarılması için kullanılabilir. Ülkede inşa halinde ve çalışır durumda olan pek çok rüzgâr santrali mevcuttur. Kazakistan'daki ilk rüzgâr santrali olan Korday rüzgâr santrali 2011 yılında 1500 kW'tık enerji kapasitesiyle Zhambul bölgesinde çalışmaya başlamıştır. 2013 yılında ise Akmola bölgesinde Yereimentau'da 45 megawattlık (MW)'lık enerji kapasitesine sahip yeni bir rüzgar santralinin inşasına başlanmıştır. Genel olarak, büyük ölçekli rüzgâr santrallerinin, Kazakistan Sanayi ve Yeni Teknolojiler Bakanlığı tarafından seçilen 10 bölgede kurulması planlanmıştır: Astana şehri, Arkalık şehri, Djungar Geçidi, Ft. Shevchenko, Yereimentau şehri, Karkalinks şehri, Zhuzhymdik köyü, Korday köyü, Karabatan köyü ve Shelek Koridoru.

Diğer yandan, özellikle güneş ışığından yararlanma süresinin yılda 2200 saatten 3000 saate çıktığı Güney Kazakistan'da iklim şartlarına bağlı olarak güneş enerjisi de yenilenebilir enerji kaynağı olarak büyük bir potansiyele sahiptir. Bu bağlamda yıllık güneş enerjisi potansiyelinin 2.5 milyar kW'a ulaşacağı tahmin edilmekte-

tions can be used for electricity generation of 0.929 to 1.82 billion kWh per year. There are several wind farms in operation and construction. The first wind power plant in Kazakhstan, Korday wind power plant, started its operation in 2011 in Zhambul region with an energy capacity of 1500 kW. In 2013 construction of a new wind power plant in Yereimentau in Akmola region with an energy capacity of 45 megawatt (MW) was started. Overall, large scaled wind power plants were planned to be constructed on 10 sites selected by the Ministry of Industry and New Technologies of Kazakhstan: Astana city, Arkalik city, Djungar Gate, Ft. Shevchenko, Yereimentau city, Karkalinks city, Zhuzhymdik village, Korday village, Karabatan village and Shelek Corridor.

Solar power also has a great potential as a renewable energy source due to climatic conditions, especially in southern Kazakhstan with an annual sunshine of 2200 to 3000 hours. Annual potential of solar energy is estimated to reach 2.5 billion kWh. Kazakhstan is developing solar energy technologies, namely, production of photovoltaic modules using local silicon. In 2012 the first solar

dir. Kazakistan lokal silikonun kullanıldığı güneş enerjisi pil modüllerinin üretimi olarak adlandırılan güneş enerjisi teknolojilerini geliştirmektedir. 2012 yılında 0.5 MW enerji üreten ilk güneş enerjisi santrali “Otar” Zhambul bölgesinde kurulmuştur. 2013 yılında Almatı bölgesindeki Kapshagay’da yeni bir güneş enerjisi santralinin inşasına başlanmıştır. Bu santralin 2 MW elektrik üretmesi planlanmaktadır.

Ayrıca, Kazakistan jeotermal kaynaklara sahiptir. Çimkent yakınlarındaki Kaplanbek alanında yer alan kaplıca suları (80 °C) bölgenin sıcak su ihtiyacını karşılamaktadır. Benzer şekilde, Almatı yakınlarındaki jeotermal kaynaklar (80 °C’den 120 °C’ye kadar) sera ısıtma ihtiyacını karşılamaktadır. Biyoyakıtlar da her ne kadar geniş çaplı kullanılamasalar da yıllık 35 milyar kW enerji potansiyeline sahiptir. Yenilenebilir enerjinin geliştirilmesi önündeki başlıca engel yatırım ihtiyacı ve yüksek kurulum maliyetleri ve sonuç olarak yüksek enerji tarifeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. 2014 yılında yenilenebilir enerji tarifeleri şöyle belirlenmiştir: rüzgar enerjisi için kW başına 22.6 tenge (KZT), küçük ölçekli hidroelektrik santralleri tarafından üretilen enerji için kW başına 16.7 KZT, güneş enerjisi için kW başına 34.6 KZT ve lokal

power station, “Otar,” that generates 0.5 MW of energy, was also built in Zhambul Region. In 2013 a construction of a new solar power plant in Kapshagay, Almaty region was started. The plant is planned to generate 2 MW of electricity. Moreover, Kazakhstan possesses geothermal resources. Thermal waters (80 °C) in the Kaplanbek field near Shymkent meets heat demand in the area. Likewise, the geothermal resources near Almaty (80 °C to 120 °C) meet the greenhouse heat demand.

Even though not being widely used, bio-fuels also have a potential of 35 billion kWh per year. The main obstacle to the development of renewable energy is the necessity of investments and high cost of construction, and as a result, high energy tariffs. In 2014 tariffs for the renewable energy were set as follows: 22.6 tenge (KZT) per kWh for wind energy, 16.7 KZT per kWh for energy generated by small scaled hydropower plants, 34.6 KZT per kWh for solar energy and 70 KZT for solar energy generated at solar power plants using photovoltaic modules us-

silikonun kullanıldığı güneş enerjisi pil modüllerini kullanan güneş enerjisi santrallerinin ürettiği güneş enerjisi için kW başına 70 KZT. Diğer yandan, kömür santralleri tarafından üretilen elektrik daha ucuzdur (Ekibastuz eyaletinde yerel santralde kW başına 5.6 KZT). Her ne kadar ‘yeşil tarifeler’ yüksek ise de yatırımcıların proje maliyetlerini optimize etmeleri ve yatırımlardan sağladıkları getirileri garanti altına almaları için yenilenebilir kaynaklar üzerinde bireysel tarifeler yerine sabit tarifeler uygulanmıştır.

Bununla birlikte, Kazakistan yenilenebilir enerji kaynaklarını geliştirmeye yönelik bir hedef belirlemiştir ve bu amaçla geçtiğimiz yıllarda çok sayıda kanun ve hükümet programı uygulamaya koymuştur. Bu kanunların en önemlisi 2009 yılında kabul edilen “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımını Destekleme Kanunu’dur. Ayrıca 2012 yılında uzun dönemli Strateji (2050’ye kadar) kabul edilmiştir. Bu stratejiye göre Kazakistan elde edilen enerjinin %50’sini alternatif enerji kaynaklarını kullanarak sağlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla, hükümetin de desteğiyle Kazakistan, yenilenebilir enerji sektörünün geliştirilmesini sağlayacak adımlar atmaktadır. Sonuç olarak, yenilenebilir enerji üretiminin geliştirilmesinin, Kazakistan’a güçlü bir ekonomi

ing local silicon. Meanwhile, electricity produced by a coal-fired power plant is much less expensive (5.6 KZT per kWh at Ekibastuz state district power plant). Even though the “green tariffs” are high, fixed tariffs instead of individual tariffs for renewables were established in order to encourage investors to optimize project costs and to ensure return of investments.

Nevertheless, Kazakhstan has set a goal to develop renewable energy and in the recent years adopted numerous legislations and government programs, the main one being the “Law on Supporting the Use of Renewable Energy Sources” that was adopted in 2009. The long term Strategy until 2050 was also adopted in 2012, and according to the strategy, Kazakhstan aims to generate 50% of the energy using alternative energy sources. Thus, with the support of the government Kazakhstan is taking steps towards the development of renewable energy sector. To conclude, development of renewable energy generation as a whole gives an opportunity for Kazakhstan to build a strong

oluşturma ve kendi enerji taleplerini karşılama açısından önemli bir imkân sağlayacağı söylenebilir.

economy and to meet its own energy demand.

Kazakistan'da Kayagazı Çıkarma Çalışmaları: Çevresel Etkiler

Shale Gas Extraction in Kazakhstan: Environment Concerns

Bela Syrlybayeva*

Günümüzde dünya enerji sektörü yeni bir teknolojik gelişme sürecine girmiştir. Yatay sondaj yönteminin çok kademeli hidrolik kırma ve proppant ekleme yöntemleriyle birlikte kullanılması, kayagazı gibi geleneksel olmayan hidrokarbon kaynaklarının ticari üretiminin başlatılmasına imkan tanımıştır. ABD örneğini takiben yüksek miktarda doğal gaz tüketicisi ülkeler, topraklarında doğal gaz yatakları aramaya başlamışlardır.

2014 yılında Kazakistan'ın üst düzey yöneticileri, kayagazına yönelik jeolojik araştırmaların yapılmasının planlandığını duyurmuşlardır. Kayagazı yataklarının geliştirilmesinin, Kazakistan'ın dünyada en fazla enerji üreten ilk 10 ülke arasına girmesini sağlayacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte, bazı çevre bilimi uzmanları, Kazakistan'da geleneksel olmayan kayagazı ve kömür kaynaklı metan gazı üretiminin ülkenin ekosistemine önemli ol-

Nowadays, the world energy has entered a new phase of technological development. Combining horizontal drilling with multistage hydraulic fracturing and proppant injection made it possible to start the commercial production of such unconventional sources of hydrocarbons as shale gas. Inspired by the case of the US, the countries with large volume of natural gas consumption has begun to search for shale gas deposits in their territories.

In 2014 the high-level officials of Kazakhstan announced that in the nearest future the country has been planning to conduct geological explorations in search for shale gas. It was stated that developing shale gas deposits would allow Kazakhstan to enter the list of top 10 world energy producer countries. However, some local environmental science experts stress that commercial production of the unconventional shale and the methane-coal gas in Kazakhstan

* PhD, ACF Almaty Tech Garden, Kazakhstan. sbela07@gmail.com.

çüde zarar vereceğini belirtmektedirler.

Kayagazı yataklarından üretilen gazın bazı temel özellikleri olduğu belirtilmelidir. Kaya gazı yataklarının yüksek yoğunluğuna ve gücüne bağlı olarak gazın rezervuardan salınmasını sağlayacak tek teknoloji hidrolik kırma teknolojisidir. Tortulu şist nispeten düşük geçirgenliğe sahip olduğundan bir kuyu defalarca kırılmalıdır. Dolayısıyla, kayagazının çıkarılması toprağın altını ve çevresindeki ekosistemi ciddi şekilde etkilemektedir.

Günümüzde Kazakistan'ın karşı karşıya olduğu en ciddi çevresel problemler toprağın bozulması ve arazilerin fakirleşmesidir. Şu anda, Kazakistan'a ait toprakların %76'sı çölleşme sürecindedir. Maden kaynaklarının aktif olarak geliştirildiği alanlarda yüksek ölçüde çölleşme problemi gözlemlenmiştir. Aynı zamanda, bu alandaki dünya örnekleri göstermektedir ki kayagazı sondajı ve üretimi büyük miktarda özel teçhizata ve altyapıya – araçlar, su depoları, kimyasal maddeler, propantlar ve diğer araçları ihtiyaç duymaktadır. Ancak kimyasal maddelerden yayılan sızıntılar, aşındırıcı (korosif) bileşikler ve

would cause substantial damage to the country's ecosystem.

It should be noted that production of gas from shale deposits has a number of specific features. Due to the high density and strength of the gas-bearing shale the only technology, which allows to liberate gas from reservoir, is the hydraulic fracturing. Since shale has relatively low permeability, a well has to be fractured repeatedly. Thus, the extraction of shale gas seriously affects the subsoil and the surrounding ecosystem.

Nowadays, one of the most serious environmental problems for Kazakhstan is land degradation and depletion of landscape. At present, over 76% of the territory of Kazakhstan is under desertification process. A strong degree of desertification is observed in the areas where the mineral resources have been actively developed. At the same time, the world practice shows that shale gas drilling and production requires a great amount of specific equipment and a necessary infrastructure – vehicles, frac tanks (water storages), chemicals, proppant and others. The usage of these facilities have been causing damage

kırılmada kullanılan sıvının geriye doğru akması gibi nedenlerle bu imkanların kullanımı, çevreye ciddi zararlar vermektedir. Dolayısıyla, kırma işlemi sırasında kaçınılmaz olarak oluşan çevre kirliliği, tarım için uygun olmayan marjinal alanların sayısının artmasına yol açmıştır.

Dikkate alınması gereken bir diğer konu da su yetersizliğidir. Kullanıma hazır su miktarı açısından Kazakistan, Avrasya ülkeleri arasında suyun en yetersiz olduğu ülkelerden biridir ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri arasında da en son sırada yer almaktadır. Hem tarım ve sanayiye yönelik hem de yurt içi su arzına yönelik ihtiyaçların karşılanması için su kaynakları ciddi oranda yetersizdir. Bununla birlikte, kayagazı üretim teknolojisi, aslında çok fazla su kullanımı gerektiren bir teknolojidir. Ortalama olarak, tek bir kuyunun kırılması için bile 15 milyon litre suya ihtiyaç duyulabilir. Bunun yanı sıra, kayagazı üretimi, yerüstü ve yeraltı sularının çeşitli zehirli gazlarla (metan, etan, propan, vb.) ve geriye doğru akan sıvının içindeki kimyasal maddelerle kirlenmesine yol açmaktadır.

Çevrebilimciler ayrıca, ülkedeki istenmeyen radyasyon etkisine

to the environment because of the leakage of chemicals, corrosive compounds, fracturing liquid flowback. Therefore, the inevitable pollution occurring during the fracturing has been leading to an increase in the number of marginalized areas, which are not suitable for agriculture.

Another point, which should be taken into consideration, is water scarcity. In terms of water availability, Kazakhstan is one of the most water-scarce countries of the Eurasian continent and ranks last among the CIS countries. There is an acute shortage of water resources for the needs of both industry and agriculture, so as for domestic water supply. However, the shale gas production technology needs free access to virtually unlimited volumes of water. On average, it can take up to 15 million liters of water to fracture a single well. Besides that, the shale gas production causes the contamination of surface and groundwater with different toxic gases (methane, ethane, propane, etc.) and the chemicals contained in the fluid flowbacks.

Ecologists also express concern over the unfavorable radiation

de dikkati çekmektedirler. Havauzay sanayinin (Baikonur Uzay Üssü) faaliyetleri nedeniyle, Semipalatinsk Test Alanı'nda yaşanan 400'den fazla yerüstü ve yeraltı nükleer/termonükleer patlamaların yanı sıra yoğun oranda uranyum çıkarma çalışmaları (dünyada bu alanda ilk sırada), Kazakistan'da genel anlamda radyasyonun ve radyoekolojik güvenliğin kritik seviyeye ulaşmasına neden olmuştur. Kayagazı üretimi sırasında doğal radyoaktif radyonüklitler ve kuyu sondajı sırasında bunların yarılmış parçacıkları ortaya çıkar. Örneğin, radon gazı tamamen yüzeye çıkabilir ve evlere ve işyerlerine sızabilir, böylece kolaylıkla çalışanlar ve hatta tüm toplum için bir radyasyon kaynağı haline gelebilir.

Günümüzde Kazakistan dünyada en yüksek sera gazı salınımına sahip ülkeler sıralamasında 23. sırada yer almaktadır. Bu açıdan ayrıca BDT ülkeleri arasında Rusya ve Ukrayna'dan sonra 3. ve Orta Asya ülkeleri arasında 1. sırada bulunmaktadır. Kayagazı çıkarma çalışmalarının, metan gazı ve diğer gazlarda salınımına yol açtığı ve bu durumun küre-

situation in the country. Due to the vigorous activity of the aerospace industry (Baikonur Cosmodrome), more than 400 surface and underground nuclear/thermonuclear explosions at the Semipalatinsk Test Site, so as intensive mining of uranium (1st place in the world) the general situation with radiation and radioecological safety in Kazakhstan reached the critical point. The shale gas production is always accompanied by removing of the natural radioactive radionuclides and their cleavage products during well drilling. For instance, the radon gas may migrate completely to surface and can penetrate into the houses and office buildings, so it can easily become a source of radiation for employees and population.

Nowadays, Kazakhstan occupies 23rd place in the list of world countries with the highest amount of greenhouse gas emissions, also it takes 3rd place among the CIS countries (after Russia and Ukraine) and 1st place among the countries of Central Asia. Considering that the extraction of shale gas leads to losses of methane and

sel ısınmaya neden olduğu dikkate alındığında, Kazakistan'ın geniş ölçekli bir kayagazı üretim faaliyetine başlaması halinde bu durumun, ülkedeki sera gazı salınımı üzerinde olumsuz bir etkisinin oluşacağı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla, uluslararası deneyimler, geleneksel olmayan gazların (kaya gazı ve kömür damarları) üretiminin, çevre üzerinde özellikle jeolojik yapılar, yeraltı ve yerüstü suları ve toprak ve araziler üzerinde önemli bir etki doğurduğunu göstermektedir. Kayagazı yataklarının geliştirilmesi ile ilişkili çevresel risklerin, hem çevre kirliliğine ve doğal çevrenin bozulmasına yol açtığını hem de en kıymetli doğal kaynak olan suyun geniş ölçüde tüketimine neden olduğunu belirtmek gerekmektedir. Hidrolik kırma teknolojilerinin kullanılmasının ardından, zarar gören ekosistemin yenilenmesi, sağlık açısından zarar gören nüfusa tıbbi destek sağlanması ve çevresel bozulmanın yaşandığı bölgelerden ayrılmak durumunda kalan nüfusun başka bölgelere yerleştirilmesi için büyük miktarda harcama yapılması gerekecektir. Diğer yandan, teknoloji

other gases, which together cause the global warming, it becomes clear that if Kazakhstan starts large-scale production of shale gas, it will have a negative impact on greenhouse gas emissions over the country.

Therefore, international experience shows that unconventional gas production (gas-bearing shale and coal seams) impose a significant impact on the environment, namely, on geological structures, underground and surface water, air, soil and land. It should be noted that the environmental risks associated with the development of shale gas deposits cause both pollution and degradation of the natural environment, so as the large-scale consumption of water which is the most precious natural resource. After utilization of the fracturing technologies, there would be need for large amounts of spending on restoration of damaged ecosystems, on providing medical assistance to the population and on possible resettlement of people from the areas of environmental degradation. On the other hand, technology is not standing still. In this

gelişmeye devam etmektedir. Bu açıdan, kayagazı endüstrisinin küresel ölçekte daha fazla gelişmesi, kayagazı üretiminin taşıdığı sosyal ve çevresel risklerin çözümünde sağlanan başarıya bağlı olacaktır. Bu nedenle, Kazakistan öncelikle genelde geniş ölçekli kayagazı ve kaya petrolü üretimine ve özelde hidrolik kırma teknolojisinin uygulanmasına bağlı olarak enerji stratejisini açıkça ortaya koymalıdır.

regard, the further development of shale gas extraction industry on a global scale will be dependent on the successfulness of resolving environmental and social risks associated with the shale hydrocarbons production. That is why, firstly, Kazakhstan could clarify its energy strategy related to the large-scale production of shale gas and tight oil in general, and to the introduction of fracturing technologies in particular.

Hazar Denizinde Çevre Sorunları

Environmental Issues of the Caspian Sea

Saule Akhmetkaliyeva*

Hazar Denizi kendine özgü bir çevre sistemine ve zengin doğal kaynaklara sahip dünyadaki, iç deniz diye de adlandırılabileceğimiz en büyük kapalı su kütesidir. Dolayısıyla, bu alan ile ilgili konular Hazar Denizi'ne kıyısı olan ülkeler (Rusya, İran, Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan) için hayati öneme sahiptir. Hazar Denizi çevre sağlığına ilginin artması, beş kıyı ülkesi arasında Hazar Bölgesi Deniz Ortamının Korunması için Çerçeve Anlaşması'nın kabul edilmesini (2003) ve imzalanmasını (Ağustos 2006) sağlamıştır. Tahran Anlaşması olarak bilinen bu anlaşma, Hazar Denizi ve bölgesine ilişkin çevre koruma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte, bu anlaşma bilgilendirici özelliğinin ötesinde Hazar bölgesi ülkelerini, belirli yargısal düzenlemeler içeren yeni usul ve esaslar kabul edilmesine doğru yönlendirmektedir.

Son bir kaç yılda Hazar Denizi'ne kıyısı olan ülkeler, Hazar Denizi çevresiyle ilgili müzakere

The Caspian Sea is the largest endorheic body of water with a unique environmental system and abundant natural resources. Therefore, issues arising in the area are crucial to the countries sharing its waters (Russia, Iran, Azerbaijan, Kazakhstan and Turkmenistan). Concern over the environmental health of the Caspian Sea has caused the five Caspian littoral states to adopt (2003) and ratify (August, 2006) the Framework Convention for the Protection of the Marine Environment of the Caspian Sea, known as the Tehran Convention, an agreement that aims the environmental protection of the Caspian Sea and its regions. Nonetheless, the Convention has more of an informative nature, leading the Caspian countries to address new guidelines that possessed certain jurisdictional regulations.

In the last couple years the littoral states have entered to an active phase of the negotiation

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. fm11v@mail.ru.

sürecinde daha aktif bir aşamaya geçmişlerdir. Çevre ile ilgili bu diyalogun sonucunda, şu belgeler imzalanmıştır: Petrol Kirliliği ile Mücadelede Bölgesel Hazırlık, Müdahale ve İşbirliği ile ilgili Yönetmelik (Aktav, 2011), Kara Kaynakları ve Faaliyetlerinden Kaynaklanan Kirliliğe Karşı Hazar Denizi'nin Korunması ile ilgili Yönetmelik (Moskova, 2012) ve Biyolojik Farklılıkların Korunması ile ilgili Yönetmelik (Aşgabat, 2014). Ayrıca 2014 yılında Astrahan'da düzenlenen Dördüncü Hazar Zirvesi'nde Hazar Denizi'nde Suyun ve Biyolojik Kaynakların Rasyonel Kullanımı ve Korunması ile ilgili anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde Hazar Denizi'nde yaşayan mersin balığının ticari amaçla avlanmasının yasaklanması ile ilgili uygulama başlatılmıştır. Bununla ilgili ilk öneriler 2010 yılında Bakü'de düzenlenen Üçüncü Hazar Zirvesi'nde gündeme gelmiştir. Bununla birlikte, mersin balığının avlanmasının yasaklanmasıyla ilgili anlaşmaya varılması, Aralık 2013'de Astrahan'da düzenlenen Hazar Denizi'nin Akvatik Biyokaynakları Komisyonu'nun 34. toplantısından sonra gerçekleşmiştir.

process regarding the environment of the Caspian Sea. As a result of the environmental dialogue, the following documents were signed: the Protocol concerning Regional Preparedness, Response and Co-operation in Combating Oil Pollution Incidents (Aktav, 2011), the Protocol on the Protection of the Caspian Sea against Pollution from Land based Sources and Activities (Moscow, 2012) and the Protocol on the Conservation of Biological Diversity (Ashgabat, 2014). Moreover, during the Fourth Caspian Summit in Astrakhan in 2014 an Agreement on the Conservation and rational use of water and biological resources of the Caspian Sea was signed. In a framework of this agreement, a moratorium banning commercial fishing of the Caspian sturgeon has finally entered into force. An initial idea of the moratorium has been suggested during the Third Caspian Summit in Baku in 2010. However, an agreement to prohibit sturgeon catching was reached subsequently during the 34th meeting of the Commission on Aquatic Bio resources of the Caspian Sea in Astrakhan in December, 2013.

Tüm bu gelişmelere rağmen, objektif ve subjektif çok sayıda nedene bağlı olarak çevre ile ilgili problemlerin çözülmesi pek mümkün olmamıştır. Ayrıca özellikle öngörülen çözümlerin ülkelerin ulusal argümanları ile çatıştığı durumlarda, söz konusu ülkelerin ekolojik problemlerle ilgili nihai kararı vermeye hazır olmadıkları görülmektedir. Bu duruma açık bir örnek olarak; Uluslararası Kapsamda Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin imzalanmasında yaşanan gecikme verilebilir, ki bu Yönetmelik, ülkelere Hazar Denizi'nin hukuki statüsü ile ilgili bir karara varmadan Trans Hazar Doğal Gaz Boru Hattı inşası sorununu çözebilme imkanı vermektedir.

Azerbaycan ve Türkmenistan, Trans Hazar Doğal Gaz Boru Hattı'nın inşası fikrini desteklemekte; ancak Rusya ve İran bu fikre şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Bir yanda, Türkmenistan ve Azerbaycan bu boru hattının inşasını gerçekleştirmenin kendi hükümlerinde yetkilerinde olduğuna inanmaktadırlar. Diğer yanda ise Rusya ve İran Hazar Denizi'ne kıyısı olan beş ülke arasında bir fikir birliği oluşmadan Trans Hazar Doğal Gaz Boru Hattı'nı inşasına şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Rusya ve İran bu

Despite the progress, environmental issues are far from being solved due to both objective and subjective reasons. Thus far, the countries are not ready to make final decisions regarding the ecological problems, especially when the proposed solutions counter their national interests. Clear example of the described situation is a delay in signing the Protocol on Environmental Impact Assessment in a Trans-Boundary Context. In a framework of the Protocol, the countries would be able to resolve an issue of the Trans-Caspian Gas Pipeline (TCP) construction without reaching an agreement about the legal status of the Caspian Sea.

While Azerbaijan and Turkmenistan support the idea of a construction of the TCP, Russia and Iran are strongly opposed to the idea. On the one hand, Turkmenistan and Azerbaijan believe that it is their sovereign right to implement the construction of the pipeline. On the other hand, Russia and Iran are harshly opposed to the construction of the TCP without consensus of all five littoral states. Rus-

karşı çıkışlarının çevresel faktörlerden kaynaklandığını ısrarla vurgulamaktadırlar.

İran'ın Hazar Denizi ile ilgili argümanına göre, Hazar Denizi ile ilgili çevresel konular en önemli konulardan biridir ve Hazar Denizi, çevre kirliliğine yol açabilecek her tür kaynağa karşı, özellikle petrol ve doğal gaz üretimi ve taşımacılığından kaynaklanabilecek kirliliğe karşı korunmalıdır. İran, petrol ürünlerinin Hazar Denizi yatağından boru hatları yoluyla taşınmasının Hazar Denizi çevre sağlığı için büyük tehdit olduğunu ve bu tehdidin giderilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu konuda ortaya konan argümanlardan biri de Hazar Denizi'nin suyunun yüksek oranda aşındırıcı olduğu ve geri dönüşü olmayan çevresel felaketlere yol açabilme riski bulunduğuudur. Bu noktada İran, boru hattı inşasını daha kolay ve ekonomik açıdan daha uygun şekilde gerçekleştirmek için petrol ve doğal gaz boru hatlarının İran'ın kıyı sularından geçmesi gerektiğini belirtmektedir. İddia edildiği şekliyle çevre sorunu, Batı ile sınırlandırılmış ilişkileri nedeniyle, İran tarafından Avrupa Birliği'ne doğal gaz ihracatı ile ilgili projelerin dışında tutulma kaygısını gizlemenin bir yolu olarak kullanılmaktadır. Benzer şekilde Rusya da Hazar Denizi'nin kapalı bir su kütlesi olmasından hareketle, Trans-Hazar Doğal Gaz Boru Hattı'ndan kay-

sia and Iran insist that their opposition is due to environmental concerns.

According to the Iranian Caspian Sea Doctrine, the environment of the Caspian Sea is one of the major issues and it should be protected from any sources of pollution, especially production and transportation of oil and gas. Iran believes that transportation of petroleum products via pipelines on the seabed is a major threat to the environment of the Caspian Sea and it should be avoided. One of the arguments presented is that the waters of the Caspian Sea are highly corrosive and might cause an irreversible environmental catastrophe. Iran suggested that oil and gas pipelines should run through the onshore territory of Iran instead, making the construction of the pipeline easier and more economically sound. Allegedly environmental concern is a way of veiling Iran's being excluded from projects concerning the gas exports to the European Union due to strained relations with the West. Similarly, Russia argues that the Caspian Sea is a closed system and any pollution due to TCP

naklanacak herhangi bir kirliliğin bir çıkış yolu bulamadan (ki bu durumun, bölgedeki yüksek sismik hareketlere bağlı olarak ortaya çıkması yüksek bir ihtimaldir) bu denizin suları içinde kalacağını savunmaktadır. Aslında Rusya ve İran doğal kaynakların dağılımını kontrol etme yoluyla Hazar bölgesindeki doğal gaz ve petrol ihracatında temel aktörler olarak kalmaya devam etmek istemektedirler. Sonuç olarak, Hazar bölgesi kaynaklarının çıkarılmasından kaynaklanan çevresel sorunlar, Hazar Denizi bölgesi ile ilgili jeopolitik ve ekonomik tartışmalardan ayrı olarak ele alınamaz.

will remain in the waters without being able to find an outlet (which is likely to happen due to high seismic activity of the region). Russia and Iran want to stay key figures in the oil and gas export of the Caspian gas by controlling the distribution of the natural resources. Ultimately, environmental issues of unsustainable exploitation of the Caspian resources cannot be separated from the geopolitical and economical dispute over the territory of the Caspian Sea.

Kazakistan'da Küçük ve Orta Boy İşletmeler: Genel Değerlendirme

Small and Medium Sized Enterprises in Kazakhstan: General Overview

Kanat Makhanov*

Kazakistan'ın ve Sovyetler Birliği sonrası bağımsızlığını kazanan diğer devletlerin hala ekonomik ve sosyal yapısını belirleyen en önemli faktörlerden biri; modern ve rekabetçi bir piyasa ekonomisinin gerekli itici güçlerinden biri olan özel sektörün, bu ülkelerde nispeten küçük ve yeterince gelişmemiş olmasıdır. Güçlü ve rekabetçi bir özel sektör, Kazakistan'ın piyasa ekonomisine geçiş sürecini tamamlamak için elde etmesi gereken kazanımlardan biridir.

2009 yılından önce Kazakistan'daki Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ'ler) ile ilgili oldukça olumlu beklentiler söz konusu iken küresel ekonomik kriz, ülke genelinde pek çok işletmenin kapanmasına neden olmuştur. KOBİ'lerin GSYİH içindeki payı yıllar içinde önemli ölçüde artarak 2006 yılında %17.5, 2008 yılında %18.6 ve 2009 yılında %20.4 oranına ulaşmıştır. Diğer yandan bu yıllar ayrıca

One of the most distinct features that still determines the economic and social landscape of Kazakhstan and other Post-Communist States is the relatively small and underdeveloped private sector, which is supposed to be one of the most essential driving forces of the modern competitive market economy. A strong and competitive private sector is one of the pillars that Kazakhstan has to build up for completing transition process to the market economy.

There were certain clear optimistic expectations about perspectives of small and medium-sized enterprises (SME) in Kazakhstan before 2009, but the global economic crisis caused shattering many business entities all over the country. The share of SME's in GDP has grown substantially and reached 17.5% in 2006, 18.6% in 2008 and 20.4% in 2009 respectively, which coincide precisely with the period

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com.

yüksek petrol fiyatlarına ve ülkeye doğrudan yabancı sermaye girişlerinin artışına bağlı olarak GSYİH'nin arttığı yıllardır. 2012 yılında, KOBİ'lerin GSYİH içindeki payı %17.3'e düşmüştür. Kazakistan Cumhuriyeti İstatistik Kurumu Ajansı'nın açıklamalarına göre, bu oran 2005 yılındaki orandan (%17.8) bile düşüktür. Dolayısıyla, Kazakistan'daki KOBİ'ler, en iyi performans gösterdikleri dönemlerde bile GSYİH içindeki paylarının %60-%90 arasında olduğu gelişmiş ülkelerin performansına ulaşamamıştır.

Bununla birlikte geçmiş yıllarda Kazakistan'daki KOBİ'ler faaliyet gösteren firma sayısı açısından olumlu özellikler göstermiştir. 2013 yılında, faaliyette bulunan toplam KOBİ sayısı 729.808'e ulaşmıştır. Bu sayı o güne kadar Kazakistan'da ulaşılan en yüksek KOBİ sayısıdır.

Yurt içi girişimciler genellikle çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu engellerden biri de kaynak yaratmada, fon oluşturmada yaşanan güçlüklerdir. Çok sayıda hükümet destek programına rağmen yeni firmalar, yüksek faiz oranları nedeniyle kredi alarak faaliyetlerini finanse etmeyi maliyetli bulmaktadırlar. Bir diğer problem ise iş tecrübesinin

of overall GDP growth caused by high oil prices and net inflow of foreign direct investments to the country. In 2012, the share of private SMEs in total GDP went down to 17.3%. According to the National Agency of Statistics (NAS), this figure was even lower than the one in 2005 (17.8%). Thus, even in their best performance periods, SMEs in Kazakhstan could not reach the performance of industrialized countries, where SMEs tend to produce from 40% up to 90% of total GDP.

However, in recent years, SMEs in Kazakhstan seem to show signs of slight recovery in terms of the number of operating firms. In 2013, the total number of operating SMEs reached 729 808. This is the highest number of SMEs ever registered in Kazakhstan.

Domestic business enterprises usually encounter several obstacles, one of which is fundraising. Despite numerous government support programs, emerging firms find it burdensome to take loans with high interest rates. Another problem is poor business expertise. This issue can be tackled in many

az olmasıdır. Bu kavram girişimcilik eğitiminin eksik olması, nitelikli işgücü sayısının yetersizliği, hukuki konularda bilginin sınırlı olması vb. şekillerde kendini göstermektedir. Üçüncü temel problem ise aşırı bürokrasi olarak belirtilebilir. 2014 yılında, Kazakistan, Dünya Bankası tarafından hazırlanan İş Ortamı Raporu'nda 189 ülke arasında 77. sırada yer almıştır. Bu rapora göre Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri arasında Kazakistan, Ermenistan, Belarus ve Rusya'dan sonra 4. Orta Asya ülkeleri arasında ise 1. sırada yer almıştır. Bu alanda Kazakistan'ın oranının düşük olmasının başlıca nedeni; inşaatla ilgili izinler ile uluslararası ticaret ile ilgili prosedürün karmaşık bir yapıya sahip olması olarak belirtilmiştir.

Diğer yandan KOBİ'lerin coğrafi dağılımı da bölgelerarası gelir farklılıkları ile uyumlu özellikler göstermektedir. Nitekim, Astana ve Almatı, yoğunlukla hizmetler sektöründe ve finansal sektörde faaliyet gösteren firmaların yoğun olarak bulunduğu, ülkenin önde gelen girişimcilik merkezleridir. Güney Kazakistan ise özel çiftliklerin ve tarımla uğraşan diğer girişimlerin yoğun olarak bulunduğu bir bölgedir. Bu tür

ways such as lack of business education, skilled labor scarcity, limited knowledge of legal issues etc. The third major problem is high bureaucracy. As of 2014, Kazakhstan was officially ranked as 77th in the World Bank Doing Business list among 189 countries. However, among the CIS countries Kazakhstan was ranked as 4th after Armenia, Belarus and Russia, and became 1st among the Central Asian countries. Nevertheless, the main reasons for this low rate were complicated procedures of obtaining construction permission and complicated procedures associated with making trade internationally.

Geographical distribution of SMEs also has certain patterns that in many ways coincide with the overall interregional disparities of income. Astana and Almaty remain to be the leading entrepreneurial centers of the country with high concentration of firms that mostly operate in service and financial sectors. South Kazakhstan demonstrates high concentrations of private farms and other enterprises associated with agriculture which are counted as SMEs. Such type

mekânsal farklılıklar çoğunlukla altyapıyla ilgili tarihi özellikler, yüksek ulaştırma maliyetleri ve üretim faktörlerinin akışkanlığının sınırlı olmasıyla açıklanabilir.

2008 küresel krizinin tüm olumsuz etkilerine ve geçmiş yıllarda yaşanan küçük ekonomik problemlere rağmen, ülkenin bağımsızlığını kazanmasından bu yana Kazakistan'da KOBİ'lerin geliştiği ifade edilebilir. KOBİ'lerin gelişimiyle ilgili pek çok sıralamada Kazakistan, Orta Asya ülkeleri arasında başı çeken ülke konumundadır. Aynı şekilde Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri arasında ortalama üstü bir konuma sahiptir. Ancak Kazakistan'daki KOBİ'ler gelişmiş ülkelerdeki KOBİ'lere kıyasla etkinlik ve işgücü verimliliği açısından ortalama olarak düşük seviyededir. Ayrıca, ülkedeki sektörler arasında özellikle yatırım ve ücret oranları açısından önemli farklılıklar söz konusudur. Örneğin; tarım sektöründe resmi istatistiklere göre ortalama bir işçinin aylık en az 28713 KZT ve en fazla 64264 KZT ücret elde ettiği dikkate alındığında bu durum açıkça ortaya çıkmaktadır. İstatistik Kurumu Ajansı'nın açıklamalarına göre, bu oranlar ülke ekonomisinde

of spatial discrepancies mostly can be explained by historical infrastructure specification, high transportation costs and the limited mobility of production factors.

Despite all detrimental effects of 2008 global crisis and minor negative economic effects in recent years, SMEs in Kazakhstan have grown in general terms since the country became independent. In many ranking concerning the development of SMEs, Kazakhstan occupies leading position among the Central Asian countries and has position higher than average among CIS countries. But SMEs in Kazakhstan on average are inferior to those of industrialized countries in terms of efficiency and labor productivity. Besides, there are also substantial disparities between economic sectors mainly in terms of investments and wage rates. This can especially be observed in agriculture, where an average employee, according to the official statistics, earns 28713 KZT at minimum and 64264 KZT at maximum per month. According to the NAS, these amounts are

herhangi bir başka sektörde elde edilen oranların altındadır.

Şu anda Kazakistan ekonomisinde petrol fiyatları oldukça düşük oranlarda seyretmektedir ve yabancı yatırım sayısı da nispeten azdır. Bu şartlar altında Kazakistan'da özel sektörün istikrarlı bir şekilde büyümesini sağlamak daha da zorlaşmaktadır. Bu şartlar hükümeti, özel teşvikleri arttıracak yeni yöntem arayışlarına itmektedir. Bu yöntemlerin de özellikle ucuz kaynak sağlama, yeni teknolojileri temel alan yüksek etkinlikte üretim yapma ve aşırı bürokrasiyi azaltma gibi alanlara yoğunlaşması gerekmektedir.

less than earned in any other sector in the economy.

Currently, during conditions of extremely low oil prices and relatively small amount of foreign investments, it becomes more and more challenging to provide stable expansion of the private sector in Kazakhstan. These circumstances force the government to seek new methods to stimulate private incentives, which should be targeted primarily at cheap funding sources, highly efficient production based on new technologies and reducing bureaucratic burden.

Özbekistan Ekonomisinde Dolaysız Yabancı Yatırımların Yeri

The Current Situation of the Foreign Direct Investments in the Economy of Uzbekistan

Erkin Baidarov*

Dolaysız yabancı yatırımlar (DYY), pek çok geçiş ekonomisinde ekonomik büyümenin başlıca kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, DYY'nin ülkeye çekilmesi, Özbekistan'ın yatırım politikasının amaçlarından biri haline gelmiştir. Özbekistan'da yabancı yatırımları teşvik etmeye yönelik yasal ve kurumsal çerçeve 1998 yılında kabul edilen Yabancı Yatırımlar Kanunu, Yatırım Faaliyetleri Kanunu ve Yabancı Yatırımcıların Haklarını Korumaya Yönelik Garantiler ve Önlemler Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir. Hem işlerin yürütülmesinde daha uygun şartların oluşturulması hem de yatırım prosedürlerinin azaltılması, basitleştirilmesi ve iyileştirilmesi için Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Karimov çok sayıda kararname çıkarmıştır. Örneğin; 2005 ve 2012 yıllarında imzalanan Özel Dolaysız Yabancı Yatırımların Ülkeye Girişinin Teşvik Edilmesine Yönelik Ek Önlemler

The foreign direct investments (FDI) have become a key source of growth in many transitional economies. Therefore, attracting the FDI into the national economy has become one of the objectives of the investment policy of Uzbekistan. Legal framework and regulation of attracting foreign investments in the Republic of Uzbekistan is based on the acts such as the Law on Foreign Investments, the Law on Investment Activity and the Law on Guarantees and Measures of Protection of the Rights of Foreign Investors" dated 1998. In order to create more favorable conditions for carrying out business activities, as well as to reduce, to simplify and to improve the investment procedures, the President of the Republic of Uzbekistan, İslam Karimov, issued a number of decrees. Namely, the "Decrees on additional measures of stimulation of private foreign direct investments attraction"

* Associate Professor, PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. erkin_u.68@mail.ru.

Hakkında Kararnamelerin ardından 2013 yılında İş Ortamının Daha Fazla İyileştirilmesi ve Girişimciliğe Daha Fazla Özgürlük Tanınması Hakkında Kararname imzalanmıştır.

2000’li yılların başlarında Özbekistan ekonomisinde DYY girişlerinin düşük olduğu belirtilmelidir (örneğin; 2004 yılında DYY’nin ülke içindeki birikimi 1 milyar doları aşamamıştır). Yatırım politikasına yönelik reformların uygulanmasının ardından, Özbekistan’da yıllık yabancı yatırım hacmi, 2000 yılında 0.7 milyar dolar iken 2014 yılında 3 milyar doların üzerine çıkmıştır. DYY’nin yabancı yatırımlar içindeki payı ise 2000 yılında %14.4’ten 2014 yılında %74’ün üzerine çıkmış ve yaklaşık 2.3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, son on yılda ülkeye DYY girişinin 4.3 kat arttığı söylenebilir.

2014 yılında Özbekistan ekonomisindeki toplam yatırım miktarı yaklaşık 14.6 milyar dolardır (sabit sermaye yatırımları içinde gayrisafi yatırımların payı %23.3’tür) ve yabancı yatırımların buradaki payı %21.2’nin üzerindedir. Özbekistan Ulusal İstatistik Komitesi’nin verilerine göre, 2015 yılının ilk altı ayında

were signed in 2005 and in 2012, and the “Decree on measures on further radical improvement of business environment and providing more freedom to entrepreneurship” was inked in 2013.

It should be noted that in the early 2000s inflow of FDI into the economy of Uzbekistan was low, and, for example, their accumulated volume in 2004 did not exceed \$1 billion. After the implementation of the reforms on the investment policy, the annual volume of foreign investment in Uzbekistan increased from \$0.7 billion in 2000 to more than \$3 billion in 2014. The share of FDI in foreign investments has increased from 14.4% in 2000 to more than 74% in 2014, amounting to about \$2.3 billion. Therefore, the volume of the inflow of FDI has increased by 4.3 times over the past 10 years.

The total amount of attracted investments in the economy of Uzbekistan was about \$14.6 billion (23.3% of the gross investment in fixed capital) with the share of foreign investments over 21.2% in 2014. According to the State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics, in the first 6 month of 2015 the volume

ülkedeki yabancı yatırım hacmi %11 oranında artarak 1.5 milyar dolara ulaşmış ve toplam yatırımlar içinde %21.3'lük bir pay elde etmiştir. Ayrıca, aynı dönemde DYY %10.9 oranında artarak 1.2 milyar dolara ulaşmıştır.

Bununla birlikte, yabancı yatırımların ülkeye çekilmesi konusunda ciddi bir ilerlemeye kaydedilmiş olmasına rağmen, kişi başına DYY açısından Özbekistan halen diğer Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinin ardında yer almaktadır. Örneğin, 2014 yılında kişi başına DYY, Türkmenistan'da 596 dolar, Kazakistan'da 579 dolar ve Azerbaycan'da 466 dolar iken Özbekistan'da sadece 26 dolardır.

Yukarıda belirtilen rakamlar, yabancı ve yerli yatırımcıların hala devlet müdahalesiyle karşı karşıya kaldığını ve bürokratik engellerin ciddi zaman ve kaynak kayıplarına yol açtığını göstermektedir. Diğer yandan, yolsuzluk da başlıca engellerden biri olmaya devam etmektedir. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2014 Yılı Yolsuzluk Algı Endeksi'nde Özbekistan, 175 ülke arasında 166. sırada yer almaktadır. Cumhurbaşkanı İslam Karimov, bu problemlerle başa çıkabilmek için Ocak 2014'de ya-

of foreign investments increased by 11% and reached \$1.5 billion or 21.3% of total investments. Moreover, again in the first 6 month of 2015 the volume of FDI increased by 10.9% reaching \$1.2 billion.

However, despite significant progress in attracting foreign investments Uzbekistan is still significantly behind the rest of the Commonwealth of Independent States (CIS) members regarding the FDI per capita. For instance, in 2014 in Uzbekistan the FDI per capita was \$26, while in Turkmenistan the FDI per capita was \$596, in Kazakhstan and in Azerbaijan the FDI per capita was \$579 and \$466 respectively.

Aforementioned figures reflect that the foreign and local investors are still concerned over the interference of the government in investments, and bureaucratic obstacles, which cause significant time and resource losses. Corruption also remains one of the main obstacles. Transparency International's 2014 Corruption Perception Index ranked Uzbekistan 166 out of 175 countries. In order to deal with these problems, in January 2014 the President Islam Karimov signed

bancı yatırımcılara yabancı işgücünü istihdam etme konusunda tercih hakkı veren, uluslararası işçilere çok girişli vize sağlayan ve aynı zamanda altyapı anlaşmalarının ve yatırımlarının korunmasında sağlanan devlet garantilerini iyileştiren çok sayıda yasal değişikliğe imza atmıştır. Ayrıca Ocak 2015’de Cumhurbaşkanı, hükümeti Yeni Özelleştirme Programı’nın uygulanması yoluyla bazı sektörlerde devletin payını azaltmakla görevlendirmiştir. Bu programa göre, 660 sorunlu kamu girişiminin tasfiye edilmesi ve özelleştirilmesi, 360 girişimde kamu payının özel sektöre devredilmesi ve yatırımcıların taahhütleri karşılığında yaklaşık 400 kamu mülkü varlığının satılması planlanmaktadır. Bu gelişmeler karşısında, Dünya Bankası, Özbekistan’ın Küresel İş Yapma Kolaylığı Endeksi içinde 2014 yılında 149 olan yerini 2015’te 141’e yükseltmiştir.

2014 yılında yabancı yatırımların en yüksek olduğu sektörler şöyledir: petrol ve doğal gaz (%52.6), elektrik santralleri (%10.4), telekomünikasyon ve bilişim teknolojisi (%5.6), inşaat ve inşaat malzemeleri (%4.7), yol inşaatı (%3.6), içme suyu

several legal amendments providing foreign investors some options of hiring foreign labor and of obtaining multiple entry visas for their international employees, as well as of improving state guarantees for infrastructure contracts and for investment protection. Moreover, in January 2015 the President instructed the government to reduce the share of state in the number of sectors through implementation of a New Privatization Program. According to the Program, it is planned to liquidate and to privatize about 660 state-owned non-performing enterprises, to privatize state-owned shares in 360 enterprises and to sell nearly 400 state property assets in return for investors’ commitments. Based on these improvements, the World Bank raised its Ease of Doing Business Index ranking for Uzbekistan from 149 in 2014 to 141 in 2015.

In 2014 the largest parts of the foreign investments were directed among the following sectors: oil and gas (52.6%), power generation (10.4%), telecommunication and IT-technology (5.6%), construction and construction materials (4.7%), road construction (3.6%), drinking

temini ve kanalizasyon (%3.0), tekstil (%2.6), tarım ve su yönetimi (%1.9) ve diğerleri. Bu şartlar altında, Özbek otoritelerinin, ülkenin ithal ikameci ve ihracat yönlü sanayi politikasını destekleyen yabancı yatırımlar üzerinde odaklanmayı amaçladığı açıktır.

2012 yılında DYY'deki azalışın ardından, Özbekistan yabancı yatırımcıların güvenini tazelemek için yeni yatırım teşvikleri uygulamaya koymuştur. Örneğin; belirli sanayi dallarında faaliyet gösteren yabancı yatırımcılar, eğer DYY miktarı 300,000 doları aşarsa üç yıl, 3 milyon doları aşarsa beş yıl ve 10 milyon doları aşarsa yedi yıl boyunca vergiden muaf tutulmaktadır. Ayrıca, yeni yabancı yatırımcıların, en az 5 milyon dolar yatırım yapmaları halinde vergi kanunundaki değişikliklerden 10 yıl boyunca muaf tutulmaları ve özel yatırım taahhütlerinde bulunmaları halinde kamuya ait düşük likiditeye sahip tesisleri sıfır geri ödeme maliyetinden satın alma imkânına sahip olmaları sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, yabancı yatırımcılar, girişimin tes-cil edilmesinin ardından ilk iki yıl içinde satın aldıkları belirli miktardaki mal ve hizmetler için gümrük

water supply and sewage (3.0%), textile (2.6%), agriculture and water management (1,9%) and others. In these circumstances, it becomes clear that the Uzbek authorities seek to focus on foreign investments that support country's import substitution and the export-oriented industrial policy.

After the decline of the FDI in 2012, Uzbekistan introduced new investment incentives in its attempt to restore confidence of the foreign businesses. For instance, enterprises with foreign investments operating in specified industries are granted tax holidays for a period of three years if the FDI exceeds \$300,000; of five years if it exceeds \$3 million; and of seven years if it exceeds \$10 million. Moreover, the Uzbek government grants a ten-year immunity to changes in tax legislation to new foreign investors if they invest at least \$5 million and provides opportunity to buy state-owned, low-liquidity facilities at zero redemption cost if they make specific investment commitments. Furthermore, foreign investors can receive exemptions from customs duties for some specific amounts of

vergisinden muaf olabilmektedirler. Son olarak, petrol ve doğal gaz sektöründe keşif faaliyetleriyle ilgilenen yabancı yatırımcılar, petrol ve doğal gaz çıkarma faaliyetlerinin başladığı tarihten itibaren yedi yıl boyunca gelir vergisinden muaf olmaktadır. Bazı özel durumlarda, yetkili otorite ile stratejik yatırımcı arasındaki doğrudan müzakereleri temel alarak hükümet, petrol ve doğal gazın keşfi ve üretimi ile ilgili faaliyette bulunan yabancı şirketlere ek imtiyazlar ve tercih hakları sağlayabilmektedir.

Sonuç olarak, az sayıda yatırımcıyı korumaya yönelik vergi kanunlarının ve yeni kanuni düzenlemelerin, sistemde bazı iyileştirmeler sağlamasına rağmen, vergi sisteminin daha az karmaşık ve daha az belirsiz olabilmesi için yapılması gereken çok şeyin olduğu söylenebilir.

goods and services during the first two years after registration of the enterprise. Finally, foreign investors carrying out exploration work in the oil and gas sector have a seven-year tax holiday from income taxes from the starting date of extraction. In certain cases, the government could provide foreign companies engaged in exploration and production of oil and gas additional privileges and preferences based on direct negotiations between the competent authority and the strategic investor.

In conclusion, it should be noted that despite the fact that the current tax administration and the new legislation on protecting minority investors have improved, there is still a number of issues to be dealt with to make the system of taxation less complicated and ambiguous.

Kazakistan'ın 2012-2020 Mono Şehir Kalkındırma Programı

State Program on the development of Monocities for 2012-2020 in Kazakhstan

Kanat Makhanov*

Kazakistan'ın bağımsızlığını kazandığı ilk günden itibaren bölgesel kalkınma ile ilgili konular, ülkenin ekonomi politikasının merkezinde yer almamıştır. Hükümetin '2012-2020 Mono Şehirleri Kalkındırma Programı' bölgesel kalkınmanın sağlanmasına yönelik uygulamadaki ilk program olarak değerlendirilebilir. Daha önce ise, bölgesel kalkınma kavramı sadece başlıca büyük şehirlerin ve başkentin kalkındırılması ile sınırlandırılmıştı.

Bununla birlikte, Sovyetler Birliği döneminde ekonomik etkinliği değil planlı ve merkezi ekonomiyi temel alan ve bu nedenle önemli ölçüde zararlı etkileri olmuş olan jeoekonomik politikalar uygulanmıştır. Piyasa ekonomisine geçiş süreciyle birlikte küçük ve orta büyüklükteki şehirler, özellikle yerel girişimler arasındaki düşük rekabet nedeniyle yavaş yavaş sayıca azalmaya başlamıştır. Bu durum çok sayıda probleme yol açacak

Issues concerning spatial development for many years were on the periphery of the economic policy agenda of Kazakhstan since its existence as an independent state. The launching of the "State Program on the Development of Monocities for 2012-2020" can be considered as the first spatial development program in more practical sense. Before this, the concept of spatial development was limited to major cities and to the development of the capital city.

During the Soviet Era, however, there were policies of geoeconomic zoning, which were largely detrimental because they were based more on reasons of planned and centralized economy rather economic efficiency. With the transition into market economy many small and medium sized cities gradually started to fall into decline, which was caused mainly by low competitiveness of local enterprises. This in turn had so-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com.

şekilde sosyal tepkilere neden olmuştur. Kazakistan'ın yanı sıra Belarus, Ukrayna ve Rusya da küçük ve orta büyüklükteki tek fonksiyonlu (tek endüstrili) şehirlerle ilgili stratejiler geliştirmişlerdir. Bu stratejiler bir noktaya kadar birbirine benzer özellikler taşımaktadır.

Uygulamada tüm mono şehirlerin yüksek işsizlik, zayıf altyapı, yoksulluk, ekolojik problemler gibi çok sayıda probleminin bulunduğu görülmektedir. Son on yılda ülke genelinde yaşanan nüfus artışına rağmen, mono şehirler ortalama %4 oranında nüfus kaybına uğramıştır. Şöyle ki, yüksek işsizlik nedeniyle mono şehirlerde yaşayan nitelikli işgücünün çoğu büyük şehirlere göç etmiştir. Bu durum, mono şehirlerde çalışma çağını aşmış insan yoğunluğunun %18 gibi nispeten fazla olmasına neden olmuştur. Ayrıca işgücü piyasasındaki dengesizlik ve yüksek işsizlik oranı da yoksulluğa yol açmaktadır. Mono şehirlerin pek çoğunda gelir, bölge ortalamasının %15-20 oranında altında seyretmektedir. Pek çok mono şehirde devlet kademelerinde çalışanların elde ettiği gelir, toplam gelir içinde önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin gelirin ortalama olarak %50-60'ı devlet kademelerinden sağlanmaktadır.

cial repercussions that lead to a broad range of problems. Apart from Kazakhstan, countries like Belarus, Ukraine and Russia also have adopted strategies that deal with small and medium sized mono-functional cities and, to certain extend, their actions are similar.

Practically all of the monocities have a whole bunch of problems like high unemployment rate, poor infrastructure, poverty, ecological problems, etc. Despite the overall growth of the population in the country, the monocities have lost on average 4% of their population during the last ten years. High unemployment rate make the most qualified part of the population of monocities to migrate to larger cities. This leads to a high concentration of people of above working age in monocities where the proportion of elderly population exceeds 18%. Imbalanced labor market and high unemployment rate lead poverty. In most monocities the income rate is 15-20% lower than the regional average. Income from governmental institutions constitute a large amount in almost all monocities. On average 50-60% of

Emekli maaşları ve sosyal ödemeler gelirin %20-30'unu oluştururken, gelirin %10-15'i de diğer bölgelerden sağlanan işçi gelirleri, akrabalarından elde edilen finansal yardım vb. çeşitli resmi olmayan kaynaklardan elde edilmektedir. Pek çok mono şehirde yaşanan bir diğer problem de altyapının zayıf ve yetersiz olmasıdır. Örneğin yolların kötü olması, bölgesel idari merkezlere ve başlıca otoyollara ulaşımında problemlerin yaşanmasına yol açmaktadır.

Söz konusu problemlerin çözülebilmesi için Mayıs 2012'de Kazakistan hükümeti tarafından '2012-2020 Mono Şehirleri Kalkındırma Programı' onaylanmıştır. Teşvik edici nitelik taşıyan bu program, küçük, tek fonksiyonlu (tek endüstrili) şehirlerin kalkındırılmasını hedeflemektedir. Program, bu kapsamda temel girişimlerin ve yerel üretici yapılarının optimizasyonu, küçük ve orta boy işletmelerin oluşturulması ve geliştirilmesi ve işgücü akışkanlığının artırılması gibi hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik politikalar ortaya koymaktadır. Bu program, bölgesel kalkınma stratejisinin bir parçası olarak görülmektedir. Programa göre nüfusunun en az %20'si tek bir firmada çalışan tüm şehirler mono şehir olarak değerlendirilmektedir.

income is publicly earned. 20-30% of income comes from pensions and social payments while 10-15% of income comes from various unofficial sources, mainly as remittances from other regions, financial aid from relatives etc. Another problem that persists in most monocities is poor infrastructure. Bad road infrastructure causes problems in access to regional administrative centers and major highways.

In order to solve these problems, "State Program on the Development of Monocities for 2012 – 2020" was approved by the government of Kazakhstan in May 2012. This initiative is aimed at small sized mono-functional cities and implies completion of goals concerning optimization of principal enterprises, local productive structures, creation of SMEs and increase of labor mobility. The Program is a part of the strategy of spatial development. According to the Program, all cities in which at least 20% of the population work in one firm are considered monocities. By the end of 2015 it is planned to spend 141.3 billion KZT on this Pro-

2015 itibariyle, program için 141.3 milyar tenge harcanması planlanmaktadır. Listede yer alan 10 bölgede 27 mono şehir yer almaktadır. Bu mono şehirlerin 7 tanesi ülkede şehirleşme oranının en yüksek olduğu Karaganda bölgesinde yer almaktadır. Şehirler 20 bin ila 200 bin kişinin yaşadığı alanlar olarak belirlenmiştir. Mono şehirlerde 1.53 milyon kişi yaşamakta ve bu sayı toplam nüfusun %9'una denk gelmektedir. Mono şehirlerin pek çoğunda madencilik sektöründeki girişimler ön planda yer almaktadır. Programın dört temel hedefi bulunmaktadır. Birincisi, yerel üretim sistemlerinin yerel nüfus ile uyumlaşmasını sağlayacak şekilde mono şehirlerin büyüklüğünü optimize etmektir. İkincisi, küçük ve orta boy işletmeler aracılığıyla yerel ekonomileri çeşitlendirmektir. Üçüncüsü, mono şehirlerde nüfusun işgücü akışkanlığını arttırmaktır. Dördüncüsü ise altyapının geliştirilmesine yönelik yatırımları teşvik etmektir. Programın mono şehirlerdeki sanayi üretimini %20 oranında arttırması beklenmektedir. Bu program küçük ve orta boy işletmelerin sayısını arttıracak ve geliştirecektir. Ayrıca, programın, yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfusun oranını %6'nın altına çekmesi ve işsizlik oranını %5.5'e düşürmesi

gram. There are 27 monocities of 10 regions that are included in the list. 7 of these monocities belongs to Karaganda, the most urbanized region. The size of the cities varies between 20 thousand and 200 thousand inhabitants. 1.53 million people live in these monocities, which is about 9% of the total population. Most of the monocities are tied to enterprises of extractive sector. The Program pursues four main goals. The first one is to optimize the size of the monocities so that local productive systems could match local population. The second is to diversify local economies with more SMEs. The third is to increase labor mobility of population in monocities. The fourth is to attract infrastructural development. The Program is expected to increase the industrial output in monocities by 20%. The Program should enhance and increase the number of SMEs. It is expected to reduce the proportion of the population under poverty line below 6% and the unemployment rate to 5.5%. The reasons mentioned above underline the importance of the infrastructural develop-

beklenmektedir. Yukarıda adı geçen nedenler, bölgesel analiz açısından altyapının geliştirilmesinin önemine dikkati çekmektedir. Mono şehirlerin kalkındırılması, yatırım ikliminin iyileştirilmesinden ve yerel üretim sistemlerinin çeşitlendirilmesinden oluşan kapsamlı bir faaliyet paketini içermelidir. Ayrıca, küçük şehirlerin kalkındırılması, açık ve anlaşılır bir imar programı ile ulaştırma sistemlerinin iyileştirilmesi yoluyla gerçekleştirilmelidir. Kalkınma açısından bir diğer önemli konu da kurumların geliştirilmesi ve nüfusun işgücü akışkanlığının sağlanmasıdır. Kurumların modernizasyonu ve insan sermayesinin artırılması yoluyla bölgesel politikalar uygulanmalıdır.

2015 yılı başından itibaren, Programın uygulanması için 80 milyar tengenin üzerinde harcama yapılmıştır. Bu konuda en büyük gelişme altyapı alanında sağlanmıştır. Böylece, eskimiş elektrik şebekesinin sistemdeki payı %70'den %20-30'a düşmüş ve eskimiş evlerin 2/3'ünden fazlası ya yıkılmış ya da kısmen restore edilmiştir.

ment in spatial analysis. The development of monocities should include a comprehensive package of actions consisting of improvements of the investment climate and diversification of local productive systems. Also development of small cities should be realized through clear zoning and improving transportation systems. Another aspect that is essential in any development issue is the development of institutions and providing labor mobility for the population. Regional policy should be implemented through modernization of institutions and growth of human capital.

As for the beginning of 2015, more than 80 billion tenge (KZT) have been already spent on the implementation of the Program. The major progress was made in infrastructural development. Thus, the share of depreciated electricity network has fallen from 70% to 20-30% and over 2 thirds of the depreciated houses were demolished and partially reconstructed.

Dolayısıyla, Hükümetin ‘2012-2020 Mono Şehirleri Kalkındırma Programı’nın uygulanması, ülkedeki bölgesel kalkınma açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir.

Therefore, further implementation of the “State Program on the Development of Monocities for 2012 – 2020” should be considered as an indispensable step in spatial development of the country.

BÖLÜM 2.

**AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL
YÖNLER**

CHAPTER 2.

**POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF
THE EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL
AND REGIONAL ASPECTS**

ULUSLARARASI ORGANİZASYONLAR İLE İŞBİRLİĞİ

COOPERATION WITH INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Türk Keneşi 5. Zirvesi: Ortak Enformasyon Alanı ve Çok Taraflı İşbirliğinin Derinleştirilmesi

V Summit of the Turkic Council: Common Information Space And Enhancing Multilateral Cooperation

Aidarbek Amirbek*

Türk Keneşi 5. Zirvesi 11 Eylül 2015 tarihinde Astana’da toplanmıştır. Zirve’nin ana konularını başta “medya ve enformasyon” alanı olmak üzere, çeşitli alanlarda çok taraflı işbirliğinin derinleştirilmesi ve genişletilmesi temaları oluşturmuştur.

Medya ve enformasyon alanı: Zirve’nin ana temasını oluşturan bu alanın önemi, küreselmeye evrilen uluslararası sistemde ortak kimliği, aidiyeti, kültür ile geleneği korumak ve bu bağlamda birleşerek uluslararası alanda meydana gelen olaylara karşı ortak bakış açısını geliştirmekten kaynaklanmaktadır. Nitekim bu konular 18 Ağustos 2015 tarihinde Astana’da yapılan “Enformasyon ve Medyadan Sorumlu Bakanlar ve Üst Düzey Memurlar”ın birinci toplantısında ele alınmıştır. Günümüzde Türk Keneşi ülkelerinin yakın çevrelerinde

The V Summit of the Turkic Council was held in Astana on September 11, 2015. The main topic of the Summit included the enhancement and the development of multilateral cooperation, particularly, in the field of “media and information” and other various fields.

Field of Media and Information: This field was the main focus of the Summit. The significance of the field stems from the importance to preserve the common identity, common concern, common culture and tradition in the contemporary world affected by globalization, and from the importance to develop a common perspective for current international events. Thus, all these issues were discussed during the 1st meeting of the “Ministers and High Ranked Officials Responsible for Information and Media” in Astana on August 18, 2015. Nowadays, it has become crucially important to assert a com-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. a.amirbek80@gmail.com.

istikrarsızlığa yol açan olayların çoğalması ve yeni tehdit ile tehlikelerin belirmesi, bu olaylara karşı medya ile enformasyon alanında ortak tutum ve görüşün ortaya konulması ayrı bir önem taşımaktadır. Bu doğrultuda önümüzdeki süreçte Türk Keneşi ülkeleri arasında ortak medya ve enformasyon alanını oluşturmak amacıyla «International Turkic News Channel» adıyla yeni televizyon kanalının kurulacağı, Türk dili konuşan ülkelerin kültürel enformasyon gelişim stratejisini hayata geçirecek yeni bir merkezin oluşturulmasına yönelik adımların atılacağı teyit edilmiştir.

Güvenlik ve ekonomi alanı: Avrasya'nın merkezinde bulunan ülkeler açısından güvenlik ile ekonomik gelişim konularının iç içe geçtiğini ve özellikle ilkinin dış politika önceliğini oluşturduğunu gözlemlemek mümkündür. Nitekim Türk Keneşi Dönem Başkanlığı'nı devralan Kazakistan'ın bu iki konuya ağırlık vermesinin nedeni budur. Güvenlik açısından Kazakistan'ın temel önceliği ise kendi sınırına yakın bölgelerde istikrarın korunmasını sağlamaktır, çünkü yakın çevrede meydana

mon attitude and a common view against the undesirable events that take place due to situations that cause instability, new threats and risks in the immediate environment of the Turkic Council countries. Accordingly, during the Summit it was confirmed that in the near future, a new TV channel, the "International Turkic News Channel," would be established in order to form a common media and information space among the Turkic Council countries. Moreover, it was decided that further steps would be taken to create an authoritative center in order to introduce a strategy of the cultural and informational development of the Turkic Speaking Countries.

Fields of Security and Economy: It can be observed that the issues related to security and economic development of the Central Eurasian countries have been closely interlaced, especially, with previous issue, which was given priority during the Summit. Thus, taking over the presidency duties Kazakhstan has focused on these particular issues. In terms of security, Kazakhstan concentrates on maintaining stability in the neighboring regions in order to avoid overshadowing its economic achievements by pos-

na gelebilecek olası istikrarsızlığa dayalı olaylar Kazakistan'ın günümüze kadar elde ettiği ekonomik başarılarına gölge düşürebilir. Böyle bir durum diğer Türk Keneşi ülkeleri açısından da güncelliğini korumaktadır. Ayrıca bağımsızlıklarını soğuk savaş sonrası dönemde elde eden Türk Keneşi ülkeleri için bağımsızlıklarını korumak adına enerji ve ulaştırma alanındaki ilişkileri çeşitlendirme hedefi önem arz etmektedir. Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in Kazakistan'ın Hazar denizinin transit kapasitesini büyötmeye yönelik ifadesi bu doğrultuda yapılan öneridir. Ancak Türk Keneşi ülkelerinin enerji ve ulaştırmayı çeşitlendirmeye dayalı teklifleri Rusya ya da Çin gibi bölgesel güçlü aktörleri saf dışı bırakmayan, aksine bu iki büyük aktörün enerji ve ulaştırma alanındaki potansiyelini Türk dili konuşan ülkelerin lehine kullanılmasını sağlayan, Avrasya merkezinde barışı ve istikrarı inşa etmeyi hedefleyen önerilerdir. Nitekim "Trans-Hazar Uluslararası Ulaştırma Güzergâhı Koordinasyon Komitesi'nin" kurulması ve Kuzey Batı Çin'den başlayacak şekilde Kazakistan üzerinden Azerbaycan'a ilk ba-

sible instability events in the immediate environment of Kazakhstan. This is also a current threat for the other Turkic Council countries. Besides, diversification of their relations with other states, especially, in the fields of energy and transport, is greatly important for the Turkic Council countries (which gained their independence in the Post-Cold War period) in order to maintain their independence. In this regard, the President of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev, has made a suggestion to enlarge the transit capacity of the Caspian Sea. However, the suggestions of the Turkic Council countries to diversify the fields of energy and transport do not intend to eliminate the strong regional actors such as Russia and China. On the contrary, these suggestions aim to use a huge potential of these countries in the fields of energy and transport in favor of the Turkic Speaking Countries bringing both peace and stability to the Central Eurasia. Thus, the establishment of "The Coordination Committee on Trans-Caspian International Transport Corridor" and the arrangement of the first successful train service connecting Northwest China and Azerbaijan via Kazakhstan should

şarılı tren seferinin düzenlenme çabaları bu kapsamda yorumlanabilir. Genel olarak Türk Keneşi üye devletlerinin güvenlik ve ekonomi alanındaki işbirliği konularını şöyle özetlemek mümkündür: 1) terörizm, dini aşırıcılık ve ayrımcılığa karşı ortak eylemlerde bulunmak; 2) yakın çevrelerinde güvenlik ile istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmak; 3) uluslararası jeopolitik ve jeoekonomik ortamdan kaynaklanan çeşitli tehdit ve tehlikelere karşı ortak davranış ve tutum sergilemek; 4) Hazar denizinin transit ve geçiş güzergâhı potansiyelini arttırmak; 5) İpek yolu boyunca ticaret ve ulaştırma alanındaki işbirliğini güçlendirerek, “Avrasya Kıtalar Arası Ulaştırma Koridoru’nun” büyük bir bölümünün üye ülkelerden geçişini sağlamak; 6) “Ortak Türk Yatırım Fonu” kurulmasına yönelik çalışmaları devam ettirmek; 7) Yukarı Karabağ ihtilâfın Azerbaycan’ın egemenliği ve toprak bütünlüğü temelinde en kısa sürede çözüme kavuşturmak; 8) Türk Keneşinin “Birleşmiş Milletler” ve “İslâm İşbirliği Örgütü» nezdinde gözlemci statüsünü alması için girişimleri aktifleştirmek.

Kültür ve eğitim alanı: Bu doğrul-

be regarded as important efforts. In general, issues related to the cooperation of the Turkic Council countries in the fields of security and economy can be summarized as follows: 1) Taking joint actions against terrorism, puritanism and discrimination; 2) Contributing to the efforts on ensuring security and stability in the immediate environment; 3) Adopting a common attitude against threats and risks that result from international geopolitical and geoeconomic environment; 4) Increasing the transit corridor potential of the Caspian Sea; 5) Reinforcing the cooperation in trade and transport through the Silk Road and enhancing the “Intercontinental Eurasia Transport Corridor” to pass through the member countries; 6) Continuing the works on the establishment of “The Joint Turkic Investment Fund”; 7) Resolving the problems in Nagorno-Karabakh regarding the sovereignty and territorial integrity of Azerbaijan in the region; 8) Activating the attempts to give the Turkic Council an observer status in the “United Nations” and the “Islamic Cooperation Organization.” *Fields of Culture and Education:* The International Turkic Academy has made a substantial contribu-

tuda “Uluslararası Türk Akademisi” tarafından önemli bir adım atılarak, 15. yüzyıla kadar olan dönemi kapsayacak şekilde “Ortak Türk Tarihi Ders Kitabı”nın hazırlanması önemli bir katkı olarak değerlendirilmiştir. Bu kitabın Türk Keneşi ülkelerinin okul müfredatlarına eklenmesi amacıyla gerekli adımların atılması beklenilmektedir. Ayrıca Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev Türk dili konuşan ülkelerin eğitim ve bilim alanındaki işbirliğinin genişletilmesi gerektiğini vurgulayarak, “Ahmet Yesevi Üniversitesi’nin Türk dünyasının ortak üniversitesine dönüştürülmesini teklif etmiştir. Bu alandaki işbirliğinin pekişmesi genç nesillerin ortak aidiyet (kimlik) sorununu güçlendirecektir, çünkü bu konulardaki faaliyetler Türk dili konuşan ülkelerin gelecek nesillerine yapılan yatırımlar olarak kabul edilmelidir.

Kurumsal işbirliği alanı: Türk Keneşi Dönem Başkanlığı sırasında Kazakistan’ın bu alana yönelik aktifleştireceği faaliyetleri şöyle sıralayabiliriz: 1) Uluslararası Türk Akademisi, Türk Kültür ve Mirası Vakfı, Göçebe Kültür Merkezi’nin uluslararası örgütler olarak kurumsallaşma süreçlerinin tamam-

tion to the field of education by preparing “A Common Turkic History Textbook” which includes history of the region up until 15th century. The necessary steps are expected to be taken to add this textbook to the school syllabus of the Turkic Council countries. Moreover, The President of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev, emphasized the necessity of enlarging the cooperation of the Turkic Speaking Countries in the fields of education and science, and suggested to convert the Akhmet Yassawi University into the first joint university of the Turkic World. Tightening the cooperation in this field will strengthen the common identity consciousness of the young generation. Activities in the fields of education and culture should be regarded as human capital investments in new generation of the Turkic Speaking Countries.

Corporate Cooperation Field: During Kazakhstan’s Presidency of the Turkic Council, the following activities are to be performed: 1) Taking the necessary steps to complete the corporate process of the International Turkic Academy, the Turkic Cultural Heritage Fund and the Center of Nomadic Civilizations as international organizations; 2) Continuing the coordination meet-

lanmasına dönük gerekli adımların atılması; 2) Türk Konseyi, TÜRK-SOY, TÜRKPA ve Uluslararası Türk Akademisi arasında koordinasyon toplantılarının devam edilmesi; 3) Türk Akademisi tarafından hazırlanan “Türk Dünyası’nda Bütünleşmeye İlişkin Temel İlkelerle İlgili Kavram Kâğıdı” belgesiyle ilgili çalışmaların sürdürülmesi; 4) Türk dili konuşan ülkelerin Parlamento-ları arasındaki diyalogun devam ettirilmesi ve bu doğrultuda Aralık 2015’de Astana’da TÜRKPA 6. Genel Kurulu organizasyonun gerçekleştirilmesi.

Not: Türk Keneşi, 3 Ekim 2009 tarihli Nahçıvan anlaşmasıyla kurulmuştur. Keneşin kurulmasını 2006 yılında Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev Türkçe Konuşan Devletler Devlet Başkanları Zirvesinde önermiştir. Keneşin temel hedefi üye ülkeler arasındaki işbirliğini derinleştirmek ve bölgesel ile küresel istikrara katkıda bulunmaktır. Türk Keneşinin 6. Zirvesi “gençlik ve spor” temasıyla Kırgızistan’da gerçekleşecektir.

ings among the Turkic Council, the International Organization of Turkic Culture (TURKSOY), the Parliamentary Assembly of the Turkic Speaking Countries (TURKPA) and the International Turkic Academy; 3) Continuing the works on “A Concept Document Regarding the Basic Principles of Integration in the Turkic World” prepared by the International Turkic Academy; 4) Continuing the dialogue among the Parliaments of the Turkic Speaking Countries and, in this regard, holding the 6th General Assembly of the TURKPA in Astana in December, 2015.

P.S. The Turkic Council was established as an international organization on October 3, 2009 in accordance with the Nakhchivan Agreement. The President of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev, suggested establishing the Council at the Summit of the Heads of Turkic Speaking Countries in 2006. The main purpose of the Council is to strengthen the cooperation among the member countries and contribute to regional and global stability. The VI Summit of the Turkic Council (with the focus on the issues of youth and sport) will be held in Kyrgyzstan.

5. Dünya ve Geleneksel Din Liderleri Kongresi

The 5th Congress of Leaders of World and Traditional Religions

Meyramgul Issayeva*

“Barış ve Gelişmenin Sağlanması İçin Dini Liderler ve Politikacılar Arasında Diyalog Oluşturulması” konulu 5. Dünya ve Geleneksel Din Liderleri Kongresi 10-11 Haziran 2015 tarihinde Astana’da gerçekleştirilmiştir. İki gün süren kongrede katılımcılar dini liderlerin ve siyasetçilerin insanlığa karşı sorumluluğu, dinin gençler üzerindeki etkisi, din ve siyaset arasındaki karşılıklı ilişkiyi belirleyen yeni trendler ve beklentiler, dünyada barışın, güvenliğin ve uyumun sağlanabilmesi için dünya ve geleneksel din liderleri ile bu dinlere mensup olanlar arasında karşılıklı saygı ve anlayışı temel alan bir diyalog geliştirilmesi gibi pek çok konu üzerinde tartışma imkânı bulmuşlardır. Karşılıklı etkileşimin sağlandığı Kongre platformunda, küresel çatışmalar karşısında, dünya bütünlüğü ve toplumsal bütünlük konusunda aynı anlayışı paylaşan dini ve siyasi liderler bir toplantı yapma fırsatı bulmuşlardır.

On June 10-11, 2015, Astana hosted the 5th Congress of Leaders of World and Traditional Religions themed “The Dialogue of Religious Leaders and Politicians in the Name of Peace and Development”. Participants of the two-day congress discussed the responsibility to humanity of religious and political leaders, the influence of religion on young people, new trends and prospects of interaction between religion and politics, dialogue based on mutual respect and understanding between the leaders and followers of world and traditional religions for the sake of peace, security and harmony and many other issues. In the framework of the interactive platform of the Congress there was a meeting of spiritual and political leaders sharing the same understanding of integrity of the world and a sense of community in the face of the globalization of conflicts.

* MA, Kazakh National Medical University, Kazakhstan. miraisa@mail.ru.

Dini hiyerarşi konusunda bir kongre yapılması ile ilgili ilk görüşlerin Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev tarafından ortaya atıldığı belirtilmelidir. Kazak liderin dinler arası diyalog platformu oluşturma fikri, fanatizm, aşırı dini yaklaşımlar ve terörizme karşı mücadelede tüm dünyada yeni bir yol açmıştır.

1.Dünya ve Geleneksel Din Liderleri Kongresi 24 Eylül 2003 tarihinde Astana'da düzenlenmiştir. Kongre, başlangıcından itibaren dini liderler tarafından ilgiyle izlenmiştir. Avrupa, Asya ve Afrika'dan 13 ülkeden katılımcılar, dinler, kültürler ve medeniyetler arasında karşılıklı saygı ve anlayış kültürünün geliştirilmesi amacıyla dünya dinleri ve kültürleri arasında uluslararası diyalogun güçlendirilmesi, karşılıklı anlayışın güçlendirilmesi ve derinleştirilmesi, dini topluluklar arasında karşılıklı anlayışın güçlendirilmesi ve derinleştirilmesi üzerinde tartışmalara başlayabilmişlerdir. Dinler arası zirvelerin düzenlenme şekli, bu zirvelerin barışı koruma potansiyelinin ve insancıl yönünün yüksek etkinliğe sahip olduğunu tüm dünyaya göstermiştir. Dolayısıyla,

It should be emphasized that the initial idea of establishing a congress of spiritual hierarchy belongs to the President of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev. The initiative of Kazakh Leader to create a unique inter-religious dialogue platform has opened a new path to the world community for struggling against fanaticism, extremism and terrorism.

The 1st Congress of Leaders of World and Traditional Religions was held in Astana on September 24, 2003. From the very beginning, the Congress was recognized by spiritual hierarchs, so the participants from 13 countries in Europe, Asia and Africa could easily start discussion on strengthening the international dialogue among world religions and cultures, deepening and reinforcing the mutual understanding among religious communities, so as developing a culture of tolerance and mutual respect among religions, cultures and civilizations. Established format of the interfaith summits have demonstrated its efficiency showing to the world its peacekeeping and humanitarian potential. Therefore, the participants of

1. Kongre sonunda bir Kongre Sekreteryası oluşturulmuş ve dinler arası zirvenin üç yılda bir gerçekleştirilmesi fikri kabul edilmiştir.

Özellikle bu tür uluslararası forumların düzenlenmesi amacıyla Kazak otoriteleri tarafından Astana'da Barış ve Uzlaşma Sarayı inşa edilmiştir ve 2. Kongre 12-13 Eylül 2006 tarihinde burada düzenlenmiştir. Kongre'ye 20'den fazla ülkeden 43'ün üzerinde heyet katılmıştır. "Din, Toplum ve Uluslararası Güvenlik" konulu Kongre'de yapılan görüşmeler sonucunda katılımcılar, "Dinler arası Diyalog Prensipleri" adlı önemli bir belge imzalamışlardır.

'Anlayış, Karşılıklı Saygı ve İşbirliğini Temel Alan Bir Dünya Oluşturulmasında Dini Liderlerin Rolü' konulu 3. Kongre ise 1-2 Temmuz 2009 tarihinde Astana'da düzenlenmiştir. Artan sayıda katılımcının diğer bir ifadeyle 35 ülkeden 77 heyetin katıldığı Kongre'de çatışmaların giderilmesinde dini ve ahlaki kaynakların, teolojik tartışmaların daha fazla siyasetleştirilmesinin ve bir dinin bir başka din ile kıyaslanarak iti-

the 1st Congress came to the conclusion to hold inter-faith summit every 3 year and established the Secretariat of the Congress.

Specially for holding such kind of international forums, Kazakh authorities constructed the Palace of Peace and Reconciliation in Astana, which hosted the 2nd Congress on September 12-13, 2006. For that time, over 43 delegations from more than 20 countries all over the world attended the Congress. As a result of the conducted consultation on the theme "Religion, Society and International Security", the participants signed an important document as "The Principles of Interfaith Dialogue".

The 3rd Congress was held in Astana on July 1-2, 2009 and themed "The Role of Leaders of Religion in Creating a World Based on Tolerance, Mutual Respect and Cooperation". The growing number of participants, namely, 77 delegations from 35 countries over the world, demonstrated the importance of both showing the world community the spiritual and moral foundations of conflict solving and necessity to prevent further politi-

barsızlaştırılmasının engellenmesi gerekliliğinin önemi vurgulanmıştır.

Yıldan yıla, dinler arası zirveye katılım artmış ve zirve, daha geniş bir coğrafi bölgeye hitap etmeye başlamıştır. Dolayısıyla, 30-31 Mayıs 2012 tarihinde Astana’da düzenlenen “Barış ve Uzlaşma – İnsanlığın Tercih” konulu 4. Kongre’ye 40 ülkeden 87 heyet katılmıştır. Bununla birlikte, 5. Kongre, 44 ülkeden 112 heyet ile en geniş katılımın sağlandığı kongre olmuştur. Bunun yanı sıra, son forum, çok sayıda üst düzey katılımcının (Finlandiya Cumhurbaşkanı Sauli Niinisto, Ürdün Kralı II. Abdullah, BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon, Dünya İslam Birliği Genel Sekreter Yardımcısı Abdurrahman ben Abdullah az-Zeid, İslam İşbirliği Teşkilatı Genel Sekreteri İyad Amin Madani ve diğer yetkili organizasyonların başkanları) yer aldığı ilk forum olma özelliği taşımaktadır.

5.Dünya ve Geleneksel Din Liderleri Kongresi’nin ardından, dini liderler ve siyasetçiler Astana Deklarasyonu’nu kabul etmişlerdir. Bu Deklarasyon, dini liderlerin dünyada barışın ve uyumun sağlanması için siyasetçileri

cization of theological disputes and attempts to discredit one religion in the name of another one.

Year after year, the established inter-faith summit worked on widening the geographic coverage of its participation. Therefore, 87 delegations from 40 countries attended the 4th Congress titled “The Peace and Reconciliation - the Choice of Humanity” and held in Astana on May 30-31, 2012. However, the 5th Congress has held the largest number of participants – 112 delegations from 44 countries over the world. Besides that, the last forum ranked as the first with the number of high-ranking participants such as the President of Finland Sauli Niinisto, the King Abdullah II of Jordan the UN Secretary-General Ban Ki-moon, the Deputy Secretary-General of the Muslim World League Abdurrahman ben Abdullah al-Zeid, the Secretary-General of the Organization of Islamic Cooperation Iyad Amin Madani and heads other authoritative organizations.

After the 5th Congress of Leaders of World and Traditional Religions, the spiritual hierarchs and politicians adopted the Astana Declaration, which highlighted that the leaders of

cesaretlendirmeleri gerektiği noktasına vurgu yapmaktadır. Ayrıca bu Kongre'nin ardından 6. Kongre'nin 2018 yılında Astana'da düzenlenmesine karar verilmiştir.

Astana'da dinler arası bir zirvenin düzenlenmesinin son derece önemli katkılarının olduğu söylenebilir. 21. yy.'ın başlarında, dünyadaki farklı dini ve kültürel kimliklere sahip insanlar arasında karşılıklı saygı olmadan milletler arasında bir uyumun gerçekleşmesinin oldukça zor olduğu açıktır. Dolayısıyla Dünya ve Geleneksel Din Liderleri Kongresi, 2005 yılında Türkiye ve İspanya başbakanları tarafından kurulan ve daha sonra BM Genel Sekreterliği tarafından da kabul edilen Medeniyetler İttifakı gibi diğer küresel girişimler arasında önemli bir yer edinmiştir.

Hem bu Kongre'nin hem de Medeniyetler İttifakı'nın farklı dini ve kültürel geçmişlere sahip insanlar ve toplumlar arasında etkin bir diyalogun yürütülmesini temel alan uluslararası güvenlik paradigması oluşturduğu belirtilmelidir.

religion should encourage politicians to take the road of peace and harmony. It was also decided to hold the 6th Congress in Astana in 2018.

There are no doubts that convening an inter-faith summit in Astana could make a significant contribution to the spiritual development of different societies worldwide. At the beginning of 21st century it became more obvious that without the mutual respect among peoples of different cultural and religious identities it would be impossible to promote harmony among the nations. Therefore, the Congress of Leaders of World and Traditional Religions occupies an important place among the other global initiatives such as the Alliance of Civilizations (AOC) launched in 2005 by the Prime Ministers of Turkey and Spain, to be later adopted by the Secretary General of the United Nations.

It is important to notice that both initiatives the Congress and the AOC shape a paradigm of international security based on maintaining efficient dialogue between people and groups belonging to different religious and cultural backgrounds.

Şangay İşbirliği Örgütü Ve BRICS Ülkeleri Tarafından Yapılan Ufa Zirvelerinin Sonuçları

Results of SCO and BRICS Summits in Ufa

Dinara Tal dybayeva*

Rusya'nın dönem başkanlığını yürüttüğü iki uluslararası kuruluş olan Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ve BRICS ülkeleri zirveleri 8-10 Temmuz 2015 tarihleri arasında Başkürdistan'ın başkenti Ufa'da gerçekleştirilmiştir. Zirve'nin gerçekleştirildiği yerin seçiminde Rusya'nın her iki organizasyonda da dönem başkanı olması etkili olmuştur. Nitekim, Rusya'nın ŞİÖ dönem başkanlığı Eylül 2014'de ve BRICS ülkeleri için dönem başkanlığı Nisan 2015'te başlamıştır.

BRIC – Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin - 2006 yılında Petersburg Ekonomik Forumunda kurulmuştur. 2009 yılında Güney Afrika'nın katılımıyla örgütün adı BRICS olarak değiştirilmiştir. Diğer yandan ŞİÖ, 1996 yılında Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan tarafından askeri alanda karşılıklı güveni arttırmak amacıyla kurulmuş ve üye ülkeler, sınırlarında askeri güçlerin azaltılması konusunda anlaşmışlardır. Örgüt, 2001 yı-

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) and the BRICS Summits were held on July 8-10, 2015 in the capital city of Bashkortostan, Ufa. The Summits location was chosen due to the fact that Russia is carrying responsibilities of the term president in both organizations, namely, Russia's presidency in the BRICS started in April 2015 for a year period and Russia's presidency in the SCO started in September 2014.

The BRIC – Brazil, Russia, India and China – was established in 2006 at the Petersburg Economic Forum. The name was changed into BRICS in 2009 after the joining of South Africa. On the other hand, the SCO was established by China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan in 1996 in order to enhance mutual trust in military issues. In this respect, the member countries came to an agreement to reduce their military powers at the borders. The SCO was re-estab-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dinarataldybayeva@gmail.com.

linda Özbekistan'ın da üyeliğe kabul edilmesiyle ŞİÖ adıyla yeniden kurularak terörizmle ortak mücadele, aşırılık, uyuşturucu ve silah ticaretine karşı mücadele, insan haklarının korunması, kültürel ilişkilerin geliştirilmesi gibi maddeler başta olmak üzere ekonomik işbirliği ve bölgesel entegrasyonu da kapsayan birçok amaç belirlemiştir.

Avrasya bölgesi için günümüzde faal olarak çalışan ŞİÖ ve BRICS ülkeleri ile birlikte Avrasya Ekonomik Topluluğu üye ülkelerinin aynı tarihte aynı şehirde ortak amaç ve görevler için bir araya gelmeleri, Rusya başta olmak üzere bölgedeki tüm ülkeler için son derece önemlidir. Toplantı sonunda bu konuya ilişkin alınan kapsamlı kararlar, konunun önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

ŞİÖ Zirvesi sonucunda alınan kararlar 3 çerçevede incelenebilir. Birincisi, ŞİÖ'nün genişlemesine yönelik alınan kararlardır. Bu çerçevede, Rusya Cumhurbaşkanı Putin, ŞİÖ'nün faaliyet süreci boyunca yeni bir döneme adım attığını belirterek daha önce gözlemci statüsünde olan Hindistan ve Pakistan'ın tam üyeliğe geçme sürecinin baş-

lished in 2001 after accepting Uzbekistan as a member and in this sense, various purposes not only in the fields such as joint actions to fight against terrorism, extremism, drugs and arms trade, human rights protection and development of cultural relations but also in the fields of economic cooperation and regional integration were re-determined.

It should be emphasized that the meetings between the SCO, the BRICS and the Eurasian Economic Union members have shown that these countries serve for the same purposes and duties, therefore, the Summits are extremely important for all the countries in the region, especially for Russia. Comprehensive decisions made at the end of the meeting shows that this issue is of vital importance.

Decisions made at the end of the SCO Summit can be examined in 3 main topics. The first topic includes decisions regarding the widening of the SCO. The President of Russia, Vladimir Putin, pointed out that the SCO had entered into a new phase and that it was the time to accept India and Pakistan (which were previously observer countries) as full

ladığını ifade etmiştir. Bununla birlikte resmi sürecin tamamlanması ancak ŞİÖ'ye üye ülkelerin cumhurbaşkanlarının bir sonraki görüşmesinde mümkün olabilecektir. Ufa Zirvesi'nin sonucunda Beyaz Rusya ŞİÖ'ye üye ülkelerin cumhurbaşkanları tarafından gözlemci ülke statüsüne kabul edilmiştir. Ermenistan, Azerbaycan, Kamboçya ve Nepal ise diyalog ortağı olarak kabul edilmişlerdir. Şu anda, ŞİÖ'ye üye ülkeler Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Uzbekistan; ŞİÖ'de gözlemci statüsüne sahip olan ülkeler Afganistan, Hindistan, Pakistan, İran, Moğolistan ve Beyaz Rusya; ŞİÖ'de diyalog partnerleri ise Türkiye, Sri Lanka, Ermenistan, Azerbaycan, Kamboçya ve Nepal'dir. Dolayısıyla, ŞİÖ, bölgede güvenliği ve istikrarı sağlamak için bir önemli adım daha atarak, aralarında anlaşmazlık bulunan bulunan Ermenistan ve Azerbaycan için bir diyalog platformu oluşturmuştur.

ŞİÖ Zirvesinde tartışılan ikinci önemli konu ekonomiyle ilgilidir. ŞİÖ'ye üye ülkelerin hepsi Çin'in inisiyatifinde olan "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" projesinin, Asya ve Avrupa pazarlarının Çin pazarıyla bağlantısını sağlayan

members of the SCO. However, the legal process of the observer status change will be fully completed in the next meeting of the presidents of the SCO member countries. Moreover, as a result of the Ufa Summit, Belarus was accepted as an observer country by a common decision of the presidents of the SCO member countries. Armenia, Azerbaijan, Cambodia and Nepal were accepted as dialog partners. Currently, the SCO member countries include China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan; the SCO observer countries include Afghanistan, India, Pakistan, Iran, Mongolia and Belarus; and the SCO dialog partners include Turkey, Sri Lanka, Armenia, Azerbaijan, Cambodia and Nepal. Therefore, the SCO made another important step towards ensuring stability and security in the region by providing dialogue platform for Armenia and Azerbaijan, which have rather complicated relations.

The second topic discussed at the SCO Summit was economy. All the SCO member countries have accepted the Chinese initiative, the "Silk Road Economic Belt", as a comprehensive infrastructural project that connects

kapsamlı bir altyapı projesi olduğunu kabul etmişlerdir. Zirvenin Sonuç Bildirisinde, örgüte üye ülkelerin, ŞİÖ Kalkınma Fonu ve ŞİÖ Kalkınma Bankası kurulmasıyla ilgili hazırlıklara devam etme konusunda anlaştıkları belirtilmiştir.

Zirvede tartışılan üçüncü konuya ise güvenlik alanındaki işbirliği belgeleridir. ŞİÖ'ye üye ülkelerin cumhurbaşkanları "2025 yılına kadar ŞİÖ Gelişme Stratejisi"ni ve "2016-2018 yılları için ŞİÖ'ye Üye Ülkelerin Terör, Ayrılıkçılık ve Aşırılıkla Mücadele için İşbirliği Programı"nı imzalamışlardır. ŞİÖ Gelişme Stratejisi, 2012 yılında Pekin toplantısında onaylanan "ŞİÖ Orta Süreli Perspektifi İçin Gelişme Stratejisinin Temel Prensipleri" adlı belgede yer alan maddeleri içermektedir. 12 Eylül 2014 tarihinde ŞİÖ'ye Üye Ülkelerin Cumhurbaşkanları Kurulu'nun kararı ile hazırlanan Belge, ŞİÖ'ye üye ülkeler arasında 2015-2025 döneminde karşılıklı işbirliğinin ve uluslararası ve bölgesel yapının geliştirilmesine, ŞİÖ'nün dünyadaki ve bölgedeki rolünün ve onun diğer uluslararası aktörlerle ilişkilerinin değerlendirilmesine yönelik beklentileri içermektedir. Stratejinin giriş

Asian and European markets with Chinese markets. According to the Summit Declaration, the member countries agreed to continue the preparation process of the foundation of the SCO Development Fund and the SCO Development Bank.

The third topic discussed during the Summit was cooperation in security. The presidents of the SCO member countries signed the "SCO Development Strategy until 2025" and the "SCO Cooperation Program on Fighting Terrorism, Separatism and Extremism for 2016-2018". The "SCO Development Strategy until 2025" includes the issues in the "Basic Principles of The Development Strategy for Medium Term Perspectives of the SCO", which was approved at the meeting held in Beijing in 2012. In accordance with the decision of the Presidents of the SCO Member Countries made on September 12, 2014 during the Summit in Dushanbe, the parties prepared another document, which includes perspectives of mutual cooperation among the SCO member countries and of international and regional structures in the period of 2015-2025, and determination of the role of the

kısımında önümüzdeki on yıllık dönemde çok merkezli dünya düzeninin kurulması, küresel iktidarın bölgesel düzeyde güçlendirilmesi ve gelişmekte olan ülkelerin bu çerçevede rolünün artması sonucunda uluslararası ilişkilerde dinamik değişikliklerin söz konusu olacağı ifade edilmektedir. Bu noktada, güvenlik sorunu ve ülkelerin kalkınması arasındaki ilişkinin artması nedeniyle Avrupa Atlantikası, Avrasya ve Asya Pasifik bölgesi için uygulanabilecek ortak ilkelerin ve bütün ülkelerin ortak ve bölünmez güvenliği için belirlenecek evrensel ilkelerin geliştirilmesi gereği söz konusudur.

Stratejide üye ülkelerin önümüzdeki 10 yıl için planlanan amaç ve görevleri; Siyasi Alanda İşbirliği, Güvenlik Alanında İşbirliği, Ticari-Ekonomik İşbirliği, Kültürel ve İnsani İlişkiler, Bilgi Desteği, Ortaklık ve Açıklık Siyaseti ve Uluslararası İşbirliği gibi ana başlıklar altında toplanmıştır. Üye ülkeler teröre karşı ortak mücadele konusunda anlaşmışlardır. BRICS Zirve Bildirisi'nde ŞİÖ'ye üye ülkelerin cumhurbaşkanlarının, (her ne kadar "İslam Cumhuriyeti adı altındaki terör örgütü" şeklin-

SCO in the region and the relations of the SCO with international actors. The Introduction Part of the Strategy indicates that in next ten years a multi-central world order would be established and dynamic changes would take place as a result of increased strength of global power in the regional level and due to increased role of developing countries. At this point, due to closer connection between security issues and development in the Europa-Atlantic, Eurasia and Asia-Pacific Regions, it is essential to develop common and global principles in order to ensure a common and indivisible security.

The purposes and the duties of the member countries for the next ten years are summarized in the following main sections of the Strategy: Cooperation in Politics, Cooperation in Security, Cooperation in Trade and Economy, Cultural and Human Relations, Information Utility, Policy of Openness and Confidentiality, and International Cooperation. The member countries have come to an agreement to implement joint actions to fight against terrorism. The BRICS Summit Declaration indicates that the presidents of the SCO member

de doğrudan adı geçmese de) üye ülkelerin karşı kaşıya kaldığı terör ve aşırılığa karşı mücadelenin arttırılması, terör karşıtı hareketlerin güçlendirmesi ve internet üzerinden radikal fikirlerin yaygınlaşmasına karşı ortak hareket edilmesi konusunda anlaştıkları ifade edilmektedir.

BRICS Zirvesinde, BM ve Uluslararası Para Fonu reformlarının hızlandırılması, tek taraflı yaptırımlar ve gelişmiş dünya ekonomilerinin para pompalama programlarına karşı endişeler paylaşılmış ve İslam Cumhuriyeti adı altındaki terör örgütü kınanarak, Ukrayna’da yaşanan çatışmalar konusunda taraflara Minsk sözleşmelerine uyma önerisinde bulunulmuştur. Minsk Sözleşmesi çerçevesinde Normandiya 4’lüsü (Almanya, Rusya, Ukrayna ve Fransa) Dışişleri Bakanları, 12 Şubat 2015’te Ukrayna hükümetiyle Lugansk ve Donetsk bölgelerinin ayrılıkçı yöneticilerinin uyması gerek şartların belirlendiği Temas Grubu’nun önerilerini geliştirmek amacıyla 11 maddeden oluşan Barış Planını imzalamışlardır.

Rusya’nın ev sahipliğinde gerçekleşen toplantının genel olarak Rusya’yı doğrudan ilgilendiren konuları kapsadığını görülmektedir. Bu çerçevede, Kırım sorunu sonrasında Batı’nın Rusya’ya karşı uyguladığı yaptırımlar ve

countries agreed on specific issues such as increasing efforts to fight terrorism and extremism (although the name of the terrorist organization the “Islamic State” was not directly mentioned), to enhance anti-terrorist activities and to implement joint actions against dissemination of radical ideas through Internet.

During the BRICS Summit, issues such as accelerating reforms by the United Nations and the International Monetary Fund, unilateral sanctions and concerns regarding the monetary injection programs that are implemented in the world economies were discussed. Moreover, the terrorist organization, the Islamic State, was condemned, and suggestions were given to the parties in Ukraine to come to an agreement regarding the Minsk Convention in the face of serious conflicts in the country.

The Summit, which was hosted by Russia, mainly included issues that are directly related to the Russian concerns. In this respect, it can be concluded, that mainly issues such as the sanctions against Russia by the Western countries and problems in South-Eastern Ukraine

Güneydoğu Ukrayna'daki sorunlar gibi konuların daha çok tartışıldığı söylenebilir. Bunun dışında taraflar, sermayesinin toplam tutarı 200 milyar ABD Doları olan BRICS Yeni Kalkınma Bankası çerçevesinde karşılıklı işbirliğini sürdürme konusunda anlaşmışlardır. Sonuç Bildirisinde, kurulan Bankanın, ilk yatırım projelerini 2016 başında kararlaştırması gerektiği ve üye ülkelerin cumhurbaşkanlarının ortak kararıyla bu Bankanın, Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) dahil mevcut uluslararası finansal kuruluşlarla işbirliğini sürdüreceği ifade edilmektedir. BRICS Ufa Zirvesi Sonuç Bildirisi dışında üye ülkeler, gelecek yıl için BRICS Çalışma Planını ve Rusya'nın inisiyatifiyle 2020 yılına kadar BRICS Üye Ülkelerinin Ekonomik İşbirliği Stratejisini imzalamışlardır. Belge, üye ülkelerin dünya ekonomisinde rekabete hazırlıklı olmaları ve sosyo-ekonomik gelişmelerini hızlandırma amacıyla çok taraflı işbirliğini geliştirmelerini hedeflemektedir.

Sonuç Bildirisinde BRICS ülkelerinin tamamı G20'ye üye olduklarından, eşit ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için örgütün faaliyetlerine katkı-

were discussed. Moreover, the parties came to an agreement to continue mutual cooperation on building the New BRICS Development Bank with a total capital of \$200 billion. The Summit Declaration indicates that the Bank should decide on the first investment projects in 2016, and the cooperation between the Bank and the international financial organizations (including the Asian Infrastructure Investment Bank) would continue according to a common decision made by the presidents of the member countries. During the BRICS Ufa Summit, apart from the Summit Declaration, the member countries also signed the "BRICS Working Plan" for the next year and, with Russia's initiative, the "Strategy of Economic Cooperation Between the BRICS Member Countries Until 2020". This Strategy is aimed to prepare the member countries for global competition in the world economy and to enhance the multilateral cooperation in order to accelerate their socio-economic developments.

The Summit Declaration indicates that since all of the BRICS countries are members of G20, they would contribute to the activities of the Organization in

da bulunacakları ve uluslararası finansal yapıyı güçlendirmek için fikir alışverişinde bulunacakları belirtilmektedir. Bunun dışında ülkeler, BRICS ülkelerinin ihracatına destek vermek ve diğer ülkeler ile BRICS arasında ihracatı teşvik etmek için ortak faaliyetleri değerlendirmek amacıyla her yıl toplanmaya karar vermişlerdir. Zirvede alınan diğer önemli bir karar da Rusya'nın Rosneft şirketi ile Hindistan'ın Essar Oil şirketi arasında Hindistan'a petrol ulaşımı için uzun vadeli bir sözleşme imzalanmasıdır. Sözleşmeye göre, 10 yıl içinde Hindistan'a 100 milyon ton petrol ulaştırılacaktır.

Sonuç olarak, Rusya'nın ev sahipliğinde ŞİÖ ve BRICS ülkeleri cumhurbaşkanlarının ortak amaçları için bir araya gelmeleri, Avrasya bölgesinde işbirliğine istekli olmalarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Özellikle nüfusu yüksek olan, nükleer silaha sahip olan ve aralarında toprak anlaşmazlığı bulunan Hindistan ve Pakistan'ın ŞİÖ'nün genişleme planına dahil olması ve aralarında Dağlık-Karabağ sorunu olan Azerbaycan ile Ermenistan'ın önce gözlemci statüsü kazanıp sonra tam üyeliğe geçme ihtimalinin bulunması,

order to provide an equal and sustainable development and would exchange ideas in order to enhance international financial structure. Apart from that, the countries have decided to hold annual meetings in order to support export facilities of the BRICS countries and to evaluate joint activities that encourage export between the BRICS and the other countries. Moreover, Russian Rosneft and Indian Essar Oil Company signed a long-term contract regarding oil transportation to India. According to the Contract, 100 million tons of oil will be transported to India in a ten year period.

To conclude, the meeting of the presidents of the SCO and the BRICS countries, hosted by Russia, can be regarded as a strong indicator of willingness of the countries in the region to cooperate in the Eurasian region. Especially, giving India and Pakistan (which have issues such as high population, nuclear weapons and disputes about their territories) a full membership and giving an observer status to Azerbaijan and Armenia (which have disputes over the Nagorno-Karabakh) can be regarded

Rusya ve Çin'in bölge güvenliği konusunda sorumluluk üstlenerek dünya kamuoyuna yaptıkları bir çağrı olarak değerlendirilebilir.

as a call for the global opinion by Russia and China, which have taken over the responsibility of the security in the region.

Asya Altyapı Yatırım Bankası: Oluşumu ve Beklentiler

The Asian Infrastructure Investment Bank: Development and Expectations

Dinara Tal dybayeva*

Bilindiği gibi Asya Altyapı Yatırım Bankası (AAYB) hakkındaki ilk haberler Ekim 2013’de gündeme gelmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Xi Jinping, Endonezya’ya ziyaretinde Endonezya Cumhurbaşkanı Susilo Bambang Yodhoyono ile yaptığı görüşme sırasında Asya bölgesinin gelişmesi ve ekonomik entegrasyonunu sağlamak için Asya Altyapı Yatırım Bankasının kurulmasını teklif etmiştir. Böylece 2014 yılında Çin’in öncülüğünde kurulan Asya Altyapı Yatırım Bankası Sözleşmesi ilk etapta 21 ülke tarafından imzalanmış ve daha sonra 29 Haziran 2015’te Pekin’de yapılan AIIB kurulmasına ilişkin Bakanlar Özel Toplantısına 57 aday kurucu üye ülkelerin temsilcileri katılmıştır. Yapılan törende katılımcı ülkeler arasından 50 ülke Anlaşma maddelelerini imzalamış olup diğer imzalamamış ülkeler için Anlaşma imzalama süreci 2015’in sonuna kadar açık olacaktır.

The first news about the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) have come up by October 2013. During the meeting held in the course of visit to Indonesia the President of China, Xi Jinping, and the President of Indonesia, Susilo Bambang Yodhoyono, the Chinese president suggested to establish the AIIB in order to enhance the development in the Asian region and to insure economic integration. Thus, the AIIB was established with the leadership of China in 2014 and in the first step, the Asian Infrastructure Investment Bank Agreement was signed by 21 countries. Later, on 29 June, 2015 the representatives of 57 candidate charter member countries attended the Special Interministerial Meeting about the establishment of the AIIB in Beijing. 50 countries have already signed the Agreement and the signing period for the other countries will continue until the end of 2015.

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dinarataldybayeva@gmail.com.

AAYB Bakanlar Özel Toplantısı'na katılan bölge devletleri şunlardır: Avustralya, Azerbaycan, Bangladeş, Bruni, Kamboçya, Çin, Gürcistan, Hindistan, Endonezya, İran, İsrail, Ürdün, Kazakistan, Güney Kore, Kuveyt, Kırgızistan, Laos, Malezya, Maldivler, Moğolistan, Myanmar, Nepal, Yeni Zelanda, Umman, Pakistan, Filipinler, Katar, Rusya, Suudi Arabistan, Singapur, Sri Lanka, Tacikistan, Tayland, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri, Özbekistan, Vietnam. Bölge dışı diğer devletler ise şu şekildedir: Avusturya, Brezilya, Danimarka, Mısır, Finlanda, Fransa, Almanya, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Güney Afrika, İspanya, İsveç, İsveçre, İngiltere. Görüleceği üzere ABD ve Japonya AAYB'ye üye değildir.

Asya-Pasifik bölgesindeki altyapı projelerine finansal destek sağlamayı amaçlayan Banka'nın merkez ofisi Pekin'de bulunmaktadır. Banka Başkanı Asya ülkeleri temsilcileri arasından 5 yıl için seçilmekte olup ikinci defa seçilme hakkına sahiptir. 11 başlık ve 60 maddeden

The region countries that attended the Special Interministerial Meeting of the AIIB are as follows: Australia, Azerbaijan, Bangladesh, Brunei, Cambodia, China, Georgia, India, Indonesia, Iran, Israel, Jordan, Kazakhstan, South Korea, Kuwait, Kyrgyzstan, Laos, Malaysia, Maldives, Mongolia, Myanmar, Nepal, New Zealand, Oman, Pakistan, Philippines, Qatar, Russia, Saudi Arabia, Singapore, Sri Lanka, Tajikistan, Thailand, Turkey, the United Arab Emirates, Uzbekistan and Vietnam. Other countries outside the region are as follows: Austria, Brazil, Denmark, Egypt, Finland, France, Germany, Iceland, Italy, Luxemburg, Malta, Holland, Norway, Poland, Portuguese, South Africa, Spain, Sweden, Switzerland and the UK. The US and Japan are not included in the list.

The center of the AIIB, the purpose of which is to give financial support to infrastructural projects in the Asian-Pacific region, is located in Beijing. The director of the AIIB is elected among the representatives of the Asian countries for a period of 5 years and has a right to be re-elected for another 5 years. The agreement includes 11 chapters and 60 articles and consists of substantial issues

oluşan Anlaşma, AAYB'nin amaçları, üye devletlerin görevleri, hisse sermayeleri, karar verme sürecince oy hakları, yönetim şekli, karar alma mekanizmaları gibi önemli konuları içermektedir. Örgüte üyelik, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (UİKB) ve Asya Kalkınma Bankası (AKB) üyelerine de açıktır.

Çin, söz konusu Banka'yı Dünya Bankası (DB) ve AKB'ye alternatif olarak görmektedir. Adı geçen finansal kuruluşlar Çin'e göre ABD ve onun mütefiklerinin kontrolü altındadır. Örneğin, sermaye miktarı 165 milyar dolara ulaşan AKB'nin önemli üye devletleri %15.7 hisse ile ABD ve %15.6 hisse ile Japonya'dır. Çin'in hissesi ise sadece %5.5'tir. Çin'in talebi üzerine daha önce 50 milyar dolar olarak belirlenen AAYB'nin toplam kuruluş sermayesi 100 milyar dolara çıkarılmıştır. Bir başka ifadeyle sermaye, her biri 100 bin dolar olmak üzere 1 milyon hisse senedinden oluşmaktadır. Anlaşmanın maddelerine göre, Çin, AAYB'ye 29,780.4 milyon dolar ödeyerek, %30.34 pay

such as the main purposes of the AIIB, the duties and share capitals of the member countries and their voting rights in the decision-making process, the ruling procedure and the decision-making mechanisms of the AIIB. Any member country of the AIIB can also be a member of the International Bank of Reconstruction and Development (IBRD) and the Asian Development Bank (ASDB).

China considers the AIIB an alternative to the World Bank (WB) and the ASDB. According to China, these financial institutions have been under control of the US and of the allied countries. For instance, the US with the share of 15.7% and Japan with the share of 15.6% in the capital of the ASDB are the most powerful member countries whose total capital has reached \$165 billion. In turn, China has only a share of 5.5% in the capital of the ASDB. Besides, regarding China's demand, the total initial capital of the AIIB was increased from \$50 billion to \$100 billion. In other words, the capital consists of 1 million equities each of which costs \$100 thousand. Regarding the articles of the Agreement, China will pay \$29,780.4 million to the AIIB and will be the

ile en büyük hissedar olacaktır. Çin'den başka AAYB'nin sermayesinde en yüksek hisseye sahip olması beklenen diğer iki ülke ise 8,367.3 milyon dolar ile Hindistan ve 6,536.2 milyon dolar ile Rusya'dır. Avrasya'nın diğer bazı ülkelerinin Banka'nın kuruluş sermayesindeki katkıları ise şu şekildedir: Kazakistan 729.3 milyon dolar, Kırgızistan 26.8 milyon dolar, Özbekistan 219.8 milyon dolar, Azerbaycan 254.1 milyon dolar ve Türkiye 2,609.9 milyon dolar.

Anlaşmaya göre, sermayenin en az %75'inin Asya ülkelerine ait olması gerekmektedir. Bölge dışı olan diğer üye ülkeler sermayenin %25'ini oluşturacaktır. Asya ülkesi olmayanların içinde en büyük yatırım payı 4,484.2 milyon dolar ile Almanya'ya aittir. Sermayenin %20'sini üye devletlerin hemen yatırımları gerekmekte olup kalan %80'ini ise talep edildiği zaman sağlayacaklardır.

Uzmanların görüşlerine göre Çin'in Banka'ya olan katkısı, Banka üzerinde kontrolü de-facto olarak elinde tutma imkânı sağlayacaktır. Bu bağlamda AAYB'nin Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in "İpek Yolunun

biggest shareholder of the Bank with the share of 30.34%. After China, the other two countries, which are expected to have the largest shares in the capital of the AIIB, are India with \$8,367.3 million and Russia with \$6,536.2 million. The contribution of some other Eurasian countries to total initial capital of the AIIB is as follows: Kazakhstan with \$729.3 million, Kyrgyzstan with \$26.8 million, Uzbekistan with \$219.8 million, Azerbaijan with \$254.1 million, and Turkey with \$2,609.9 million.

According to the Agreement, at least 75% of the capital should belong to the Asian countries. The share of countries outside the region will constitute 25% of the capital. Germany with \$4,484.2 million has the largest share among the Non-Asian countries. 20% of the capital should be supplied immediately but 80% could be supplied when needed.

According to the experts, the contribution of China to the AIIB will help China to keep de facto control on the AIIB. In this regard, the AIIB is aimed to be used as a financial institution of the "Silk Road Economic Belt"

Ekonomik Kuşağı” stratejisinin hayata geçirilmesi için kullanılması amaçlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, AAYB’nin temel amaçları, Asya’daki yol ve havaaalanı inşaaasından anten bağılantılarına ve orta sınıf daire inşaaasına kadar altyapı projelerini desteklemek ve bölgedeki finansal işbirliğini teşvik etmek olarak açıklanmıştır. Örneğin, AAYB’nin destekleyeceği ilk projenin, Pekin – Bağdat doğrudan demir yolu hattı inşaaası olması beklenmektedir. Fakat şimdilik bu projenin toplam masrafları ve demiryolu hattının hangi ülkeler üzerinden geçeceği konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Çin Hükümetinin kendi ülkesinde altyapı gelişimi için büyük miktarda para harcadığı bilinmektedir. AAYB’nin gelişmekte olan Asya’ya sermaye, iş gücü ve altyapı inşaaası alanında Çin tecrübesini aktarma bağlamında büyük imkanlar sağlayacağı ve Çin ekonomisinin daha da gelişmesine katkı yapacağı söylenebilir. Bunun dışında Çin açısından bu proje Çin’in dünya finans sistemine katkısını arttırabilir ve Yuan’ın uluslararasılaşmasını destekleyebilir.

Project, which is suggested by the President of China, Xi Jinping. In other words, the main purposes of the AIIB have been declared as supporting infrastructural projects including road and airport constructions, antenna base and middle-class flat construction in Asia and enhancing financial cooperation in the region. For instance, it is expected that the first project that will be supported by the AIIB will be the construction of the Beijing-Baghdad direct railroad. But for now, no exact information is available about total costs of this project and the route of the railroad (which countries are included in the route).

It is widely known that the Chinese government has been making huge infrastructural development expenses in China. The AIIB is expected to provide great opportunities for developing Asian countries with Chinese experience on capital, labor force and infrastructure and to contribute to further development of the Chinese economy. Moreover, this project can increase China’s contribution to the global financial system and can support Yuan to be used as an interna-

Sonuç olarak, Anlaşmanın 2015 yılı sonuna kadar (sermayenin %50'sine sahip 10 Asya ülkesi tarafından onaylandıktan sonra) yürürlüğe girmesi ve 2016 yılından itibaren AAYB'nin faaliyete başlaması beklenmektedir.

tional currency. As a result, the Agreement is expected to enter into force until the end of 2015 (after being ratified by 10 Asian countries who own 50% of total capital) and the AIIB is expected to start operations by 2016.

Hazar Bölgesi Ülkeleri Arasında Askeri İşbirliğine İlişkin Beklentiler

Prospects for Military Cooperation between the Caspian Sea States

Lidiya Parkhomchik*

Hazar Denizi'nde askerileşme problemi 21. yy.'ın başlarında başlamıştır. Her ne kadar Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından ortaya çıkan yeni bağımsız devletler Kazakistan, Azerbaycan ve Türkmenistan, Hazar Denizi'nde askerileşme düşüncesine karşı çıkmışlarsa da günümüzde Astana, Bakü ve Aşgabat bölgedeki kendi stratejik hedefleri, özellikle de petrol ve doğal gaz rezervleri üzerindeki hakları açısından askeri bir denetim sürecinin gerekli olduğu konusunda hemfikirdirler.

Hazar Denizi'ndeki filolar arasında Rus Hazar Denizi Filosu hala en güçlü filo olarak görülmektedir. Hazar Denizi'nde Rusya'dan sonra en geniş askeri deniz filosuna sahip olan ülke ise İran'dır. Nitekim, Rusya'nın ve İran'ın politikalarının askerileşme sürecinin bu günkü durumunu büyük ölçüde belirlediği söylenebilir. Sonuçta, bu ülkeler belli bir noktaya kadar Hazar bölgesindeki

The problem of the Caspian Sea militarization started to appear at the beginning of the 21st century. Despite the fact that after the fall of the Soviet Union newly independent states, namely, Kazakhstan, Azerbaijan and Turkmenistan, opposed to the idea of militarization of the Caspian Sea, nowadays Astana, Baku and Ashgabat are completely sure that there is a necessity for military supervision of their own strategic aims in the region, especially, in the ownership of oil and gas reserves.

It is obvious that among all Caspian fleets the Russian Caspian Sea Flotilla is still the most powerful one. Iran owns the second largest navy after Russia in the Caspian Sea. Consequently, Russian and Iranian policy largely determines the current situation regarding the militarization processes. As a result, these two countries, to varying degrees, are respon-

* Eurasian Research Institute, Kazakhstan.timofko@gmail.com.

askerileşme faaliyetlerinden sorumlu olan ülkelerdir. Örneğin; 2001 yılında Azerbaycan'a ait BP Amoco keşif gemisinin İran'a ait bir gambot ve savaş uçakları ile durdurulması olayı ve Hazar Denizi'nin kuzeyinde İran Askeri Deniz Filosunun ilk geniş ölçekli askeri tatbikatını gerçekleştirmesi, Hazar Havzası'ndaki deniz kuvvetleri arasındaki yarış tetiklemiştir.

Askeri alanda artan dengesizliği gidermek isteyen diğer kıyı ülkeleri ise Batılı ülkeler ile iki taraflı askeri işbirliğini arttırmaya yönelik çabalarını hızlandırmışlardır. Özellikle Kazakistan, Azerbaycan ve Türkmenistan terörle mücadele, su ve hava sahasının korunması, askeri personelin eğitimi, teknik destek gibi konuları içeren NATO projelerine aktif olarak dahil olmuşlardır. Nitekim, 2003 yılında ABD, Hazar Denizi'nde güvenliği artırma amacıyla Azerbaycan ve Kazakistan'ın ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı ile faaliyetlerini koordine etmeyi hedefleyen "Hazar Muhafız Programı"nı kabul etmiştir.

Bunun üzerine, Hazar Denizi ile ilgili konulara üçüncü bir tarafın dahil olmasına karşı olan Rus Hükümeti, aynı yıl CASFOR Gru-

sible for causing the militarization activity over the Caspian region. For instance, incident with intercepting the BP Amoco exploratory ship from Azerbaijan by Iranian fighter jets and a gunboat (2001) and holding the first large-scale military exercises of the Caspian Flotilla in the northern part of the sea (2002) actually triggered the naval race in the Caspian basin.

Following the desire to compensate arising military imbalance, other seaside states directed their efforts to increase bilateral military cooperation with Western partners. In particular, Kazakhstan, Azerbaijan and Turkmenistan have become actively involved in the NATO projects concerning issues such as struggling against terrorism, water and air space protection, training and re-training of military personnel, technical assistance, etc. In 2003, the U.S. adopted the "Caspian Guard" program, which is supposed to coordinate activities in Azerbaijan and Kazakhstan with the U.S. Central Command to enhance the Caspian Sea security.

Being against the third-party involvement in the Caspian Sea, at the same year the Russian gov-

bu olarak adlandırılan ve Hazar Denizi'ne kıyısı olan beş ülkenin askeri kuvvetlerinden oluşan bir Hazar Ortak Deniz Kuvvetleri oluşturulması önerisinde bulunmuştur. Ancak, o dönemde kıyı ülkeleri, kendi aralarında askeri işbirliğini derinleştirmeye hazır olmadıklarından her iki girişim de reddedilmiştir. Deniz kuvvetlerini güçlendirmeye yönelik yeni dalga, Hazar Denizi'ne kıyısı olan ülkelerin gemi inşası konusunda ulusal imkanlarını geliştirmelerini gerektirmiştir. Günümüzde, sadece Rusya, İran ve Kazakistan kendi askeri araçlarını inşa etme imkanına sahiptir. Kazakistan bu ülkelere bir kaç yıl önce dahil olmuştur. Yurt içinde üretilen yeni roket topçu gemisi 2012 yılında tamamlanmıştır.

Bununla birlikte, yüksek düzeyde askeri teçhizat sağlama seviyesine ulaştıktan sonra bile, Hazar ülkeleri uyuşturucu kaçakçılığı, yasa dışı avcılık, yasa dışı göç vb. uluslararası tehditler ile başa çıkma konusunda problem yaşamışlardır. Bunun yanı sıra Ukrayna krizi ve Orta Doğu bölgesinde yaşanan istikrarsızlıklar, Hazar Beşlisi'ni askerileşme problemine yönelik politikalarını gözden geçirmeye itmiştir.

ernment put forward the proposal to create the Caspian joint naval forces called "CASFOR" group, which should be formed by forces from national armies of the five littoral states. However, at that period of time coastal countries were not ready to deepen the military cooperation, so both initiatives have been rejected. The new wave of naval strengthening has forced the Caspian littoral states to develop national facilities for ship construction. Nowadays, only Russia, Iran and Kazakhstan, have opportunities to build their own military vessels. Kazakhstan joined that list only few years ago. The new domestically produced rocket-artillery ship was launched in 2012.

Nevertheless, even after reaching higher level of navy equipment status, the Caspian states still could not manage to overcome threats of transboundary nature, such as drug smuggling, poaching, illegal immigration, etc. Besides, instability in the Middle Eastern region, so as Ukraine crisis forced the Caspian Five to review their attitude towards the problem of militarization.

Yüksek düzeyli hükümet görevlileri, komşularıyla askeri alanda işbirliği yapma konusunda istekliliklerini dile getirmeye başlamışlardır. Deniz kuvvetleri ve sınır hizmetleri alanında en yüksek işbirliği seviyesi Rusya ve Kazakistan arasında gerçekleştirilmiştir. Ancak, en yakın müttefik ülkeler arasında bile iyi düzenlenmiş bir ikili tatbikat programı (karşılıklı askeri hizmetler arasında sorunsuz işleyen bir haberleşme kanalı) oluşturulamamıştır. Dolayısıyla, bölgede çok yönlü bir askeri işbirliğini sağlamaya örnek teşkil edecek bir model söz konusu değildir ve bu nedenle kıyı ülkeleri, en baştan itibaren bu bölgede uygun bir işbirliği seviyesi oluşturmak zorundadırlar.

Bu nedenle, 'Hazar Denizi'nde Güvenlik İşbirliği Anlaşması'nın imzalanması, kıyı ülkeler arasındaki tansiyonu düşürme konusunda 'gerçek bir atılım' olarak değerlendirilebilir. Yukarıda adı geçen anlaşma, 2010 yılında Bakü'de düzenlenen Hazar Zirvesi'nde Hazar Beşlisi liderleri arasında imzalanmıştır. Anlaşma'nın çerçevesi içinde, Hazar Beşlisi aşağıdaki işbirliği alanlarında sınır otoriteleri ve kamu birimleri arasında karşılıklı etkileşimi sağ-

High-ranked governmental officials started to declare the desire to cooperate with neighbors in the military sphere. The most significant level of cooperation between navies and boundary services was achieved between Russia and Kazakhstan. However, even among the closest allies there was no well-designed schedule of bilateral military exercise such as well-oiled message channel between corresponding military services. Therefore, there is no exemplary model for multilateral military cooperation in the region, so coastal states have to start from the beginning to establish the appropriate level of cooperation in this field.

That is why signing the "Agreement on Security Cooperation in the Caspian Sea" could be called a genuine breakthrough on the way to remove tension among the littoral countries. The agreement mentioned above was signed by the leaders of the Caspian Five during the Caspian Summit in Baku in 2010. Within the framework of the Agreement, the Caspian Five have established an important mechanism of interaction between border

layacak bir mekanizma oluşturmuşlardır: deniz yolculuğu güvenliğinin garanti altına alınması, terörizmle, organize suçlarla, silah kaçakçılığıyla ve uyuşturucu ticaretiyle mücadele edilmesi.

Hazar ülkeleri arasında uluslararası askeri işbirliğinin tesisine yönelik ilk adım Rusya, Azerbaycan ve Kazakistan tarafından atılmıştır. Azerbaycan, Kazakistan ve Rusya'ya ait Hazar Denizi Filoları 2015 yılının Haziran ve Temmuz aylarında Hazar Denizi'nin orta kısmında üçlü deniz tatbikatı gerçekleştireceklerdir. Bu tatbikatın belirleyici özelliği, kıyı ülkeleri arasında yapılacak bu üçlü tatbikatın, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra ilk tatbikat olma özelliği taşımasıdır.

Sonuç olarak belirtilmelidir ki; bölge ülkeleri arasında en yüksek askeri işbirliği seviyesine ulaşma süreci, ancak İran'ın Hazar Denizi'ndeki askeri güçlerinin, bölgede güvenliği garanti altına alacak birleştirilmiş önlemler sistemine entegre olmasından sonra tamamlanacaktır. Dolayısıyla, çok yönlü deniz tatbikatının gerçekleştirilmesi, askeri alanda karşılıklı fayda sağlayan işbirliğinin oluşturulması için bir başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir.

authorities and other government agencies in the following areas of cooperation: ensuring safety of navigation, fight against terrorism, organized crime, smuggling, illicit arms and drug trafficking.

The first step towards activation of the international military cooperation between the Caspian states was made by Russia, Kazakhstan and Azerbaijan. The naval forces of Azerbaijan, Kazakhstan and the Russian Caspian Flotilla will hold trilateral naval drills in the middle of the Caspian Sea in June and July, 2015. The distinctive feature of the upcoming drills is that the trilateral exercises of the littoral states navies would be held for the first time since the fall of the Soviet Union.

In conclusion, it should be noticed that the process of reaching the highest level of military cooperation would be finished only after integration of the Caspian naval forces of Iran into the unified system of measures for security insurance.

Geçmişten Günümüze İran'ın Nükleer Programı

Iran's Nuclear Program: Past and Present

Zhuldyz Kanapiyanova*

İran'ın nükleer geçmişi 1950'li yıllara dayanmaktadır. İran'ın ilk nükleer çalışmaları Şah Pehlevi zamanında ABD'nin "Barış için Atom" programıyla başlamıştır. ABD ve Avrupa'nın bu programa desteği 1979 İslam Devrimine kadar devam etmiştir. İran, nükleer programın barış amaçlı ve nükleer enerji üretme amaçlı olduğunu iddia etse de, uluslararası kamuoyu, özellikle ABD ve Avrupa bu programın barış amaçlı olmadığını ve aslında nükleer silah üretme amacı güttüğünü ileri sürmektedirler.

İslam Devrimi sonrasında iktidarların politikaları ve sekiz yıl süren İran-İrak savaşı, İran'ın nükleer alandaki çalışmalarını olumsuz etkilemiştir. Nükleer çalışmalar, İslam rejimi yöneticileri tarafından din açısından sakıncalı bulunmuş ve savaş sürecindeki ekonomik sıkıntıların da etkisiyle çalışmalar durdurulmuştur.

1980'li yılların ortasında ülkede İslami rejimin güçlenmesiyle, nükleer

Iran's nuclear program started in the 1950's. Iran's first nuclear activities were held by Shah Pahlavi under the "Atoms for Peace" program with the U.S. It has continuously been stated that the program was for peaceful purposes and obtaining nuclear energy. The U.S. and the European countries have continued to support Iran's nuclear program until 1979 Islamic Revolution.

Iranian government policies and the Iran-Iraq War lasting 8 years had a negative impact on nuclear activities. Nuclear activities were found to be against the religion by the Islamic government. Besides, economic difficulties of the War caused to halt nuclear activities.

In the middle of the 1980s when Islamic regime was

* PhD student, Uludag University, Turkey. juldzy777@hotmail.com.

bir güç olma yolunda Şah döneminde atılan adımların sürdürülmesi kararı alınmıştır. İslam devrimi sonrasında ABD'nin ciddi muhalifi konumuna gelen İran, rejimin dünya kamuoyunda yarattığı imaj yüzünden Batı dünyası tarafından yalnız bırakılmıştır. İran, küresel yalnızlığını kırabilmek ve Irak savaşı sonrası askeri kapasitesini geliştirebilmek için ihtiyaç duyduğu desteği Rusya'dan bulmuştur. Ayrıca, Şah döneminde yürütülen ancak devrim nedeniyle devam edilemeyen Buşehr nükleer reaktörü projesi Rusya ile yapılan antlaşmanın ardından uygulamaya konmuş ve proje 2006'da tamamlanmıştır. İran NPT'yi (Non-Proliferation Treaty) açıldığı gün 1968'de imzalamış ve onaylamıştır. UAEA (Uluslararası Atom Enerji Ajansı) ek güvenlik anlaşmalarına göre Natanz'da bir uranyum zenginleştirme tesisi kurmasının doğal hakkı olduğunu, tesisin kurulması için özel bir izin alınmasına gerek olmadığını belirtmektedir. İran nükleer silah yapmayacağına dair UAEA ek protokolünü imzalamış fakat meclisten geçirmemiştir.

İran dünya kamuoyundan nükleer programının enerji değil, nükleer silah üretmek olduğu çünkü İran'ın diğer enerji kaynaklarının zaten yeteri kadar bol olduğu

strengthened, new decisions were made to continue nuclear activities. After the Islamic Revolution, Iran has become a serious political opponent of the U.S. in the Middle East and so was left alone by the Western countries. In order to find supporters and improve the country's military capacity after the War, Iran has found support from Russia. Besides, Iran's Bushehr nuclear power plant project was put into operation in 2006 after signing an agreement with Russia. In 1968, Iran has signed and ratified the Non-Proliferation Treaty (NPT). Iran declared that they have the right to establish an uranium enrichment facility in Natanz and did not need a special permit according to International Atomic Energy Agency (IAEA) additional security agreement. Iran signed the IAEA additional protocol about avoiding to produce nuclear weapons, but didn't pass it through the Parliament.

Iran has been severely criticized by Western countries that the nuclear program was not for producing energy, but for making nuclear weapons, be-

şeklinde eleştiriler almıştır. İran ise cevaben; petrol/doğalgazdan sadece yakılarak enerji sağlamaktansa, İran'ın bu kaynaklarını kimya sanayinde kullanmak gibi daha ileri amaçlarının olduğunu ve bu kaynaklarını gelecek kuşaklar için muhafaza etmek istediğini belirtmiştir. Ayrıca Rusya'nın da petrol ihracatçısı ve zengin doğalgaz kaynaklarına sahip olduğu halde enerjisinin bir kısmını nükleer santrallerden sağladığını belirtmiştir.

Buna rağmen, 2003'te UAEA üyesi 35 ülke, İran'a 31 Ekim 2003'e kadar cevaplamak üzere nükleer programının tamamen sivil amaçlı olduğunun teyidini ve varsa açmadığı tesislerini denetime açmasını içeren bir ultimatom vermişlerdir. İran zaten tesislerinin UAEA denetiminde olduğunu belirterek ultimatomu dikkate almamıştır.

2006'da İran eski Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmadinejad, İran'ın uranyumu zenginleştirebileceğini söylemiştir ve 9 Nisan gününü "Milli Nükleer Teknoloji Günü" olarak ilan etmiştir. İran %3.5 düzeyinde zenginleştirilmiş uranyum elde ettiğini ve nükleer reaktör yakıtı olarak kullanacağını açıklamış ve hedefinin, nükle-

cause Iran had adequate energy sources and they did not need nuclear energy. In response, Iran declared that instead of obtaining energy in the form of burnt oil and gas, they aim to use these resources in chemical industry and preserve them for future generations. Iran reminded that also Russia, although being an oil-exporting and natural resource rich country, has been providing energy from nuclear plants.

Despite these arguments, in 2003, 35 IAEA member countries gave an ultimatum to Iran, to oblige Iran to supply proof for their civilian nuclear facilities and to open their activities for auditing of the IAEA until October, 31, 2003. Iranian government stated that the facilities have already been under the audit of the IAEA and ignored this ultimatum.

In 2006, Iran's former President Mahmoud Ahmadinejad stated that Iran could enrich uranium and declared the 9th of April as «National Nuclear Technology Day». Iran achieved 3.5% percent enriched uranium and announced to use it as fuel for nuclear reactors. Here, the aim was determined to be self suf-

er yakıt temininde kendi kendine yeterlilik olduğunu belirtmiştir.

Aynı yıl ABD'nin eski Dışışleri başkanı Condoleezza Rice, BM Güvenlik Konseyini İran'ın tutumunu değıştirmesi için gerekli önlemleri almaya çağırıştır. ABD'nin bu girişiminin ardından İran eski Cumhurbaşkanı Mahmoud Ahmedinejad uranyum zenginleştirmenin NPT'den doğan yasal hakları olduğunu ve baskıyı kabul etmeyeceklerini söylemiştir.

P5+1(BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri ve Almanya), uranyum zenginleştirmeden vazgeçmesi halinde İran'a özel teşvikler verileceğini; DTÖ girişini hızlandıracaklarını, telekomünikasyon ağlarının yenilenmesine yardımı içeren bir anlaşma teklif etmiştir. İran Arjantin ve Brezilya'nın uranyum zenginleştirme faaliyetine devam etmekte olduğunu hatırlatarak bu önerilere sıcak bakmamıştır. 2006'da BM Güvenlik Konseyi İran'a uranyum zenginleştirmesine son vermezse ekonomik yaptırımlar uygulanacağını bildirmiştir. 2010'da İran'ın uranyum zenginleştirme kapasitesi %20'e ulaşmıştır, bu olay ABD ve Avrupa tarafından İran'a karşı yeni yaptırımlara yol açmıştır.

ficient as a country in supplying nuclear fuel.

In 2006, former U.S Secretary of State, Condoleezza Rice called the UN Security Council to take the necessary measures to force Iran to change their attitude. After this declaration, Mahmoud Ahmadinejad announced that uranium enrichment is the legal right for Iran which arises from the NPT and they will not accept such pressure.

In these circumstances, P5+1 (five permanent members of the UN SC and Germany) offered an agreement to Iran which included special incentives for giving up uranium enrichment, accelerating Iran's entry to the WTO and helping to renew telecommunication networks. Iran announced that Argentina and Brazil continue to enrich uranium program and ignored this proposal. In 2006, the UN Security Council reported that they will implement economic sanctions to Iran, unless Iran stops uranium enrichment. In 2010 Iran has reached the 20% enriched uranium and this incident has brought new sanctions against Iran from UN and Europe.

2012’de ABD İran’a petrol ambargosu uygulamasından sonra İran dini lideri Ali Hamaney son konuşmasında İran’ın, gerekirse dünya ve Avrupa’ya doğalgaz yoluyla yaptırım uygulayabileceğini, eğer yaptırım silahı İran halkına karşı kullanılırsa gelecekte de İran halkının, onlara yaptırım uygulayacağını söylemiştir. Ali Hamaney, böylece dünyanın en çok petrol ve doğalgaz rezervine sahip ülkenin İran olduğunu dünya kamuoyuna bir kez daha hatırlatmıştır.

Günümüzde İran ile P5+1 arasındaki nükleer müzakereler sürmektedir. En son görüşmeler Temmuz 2013 ve Kasım 2014 yılında Viyana’da, Kasım 2013 yılında Cenevre’de yapılmıştır. Tarafların uzlaşma konusunda hala birbirinden uzak olduğunu belirten diplomatlar, müzakerelerin Temmuz 2015’e kadar uzatıldığını duyurmuştur.

In 2012, after putting the EU «unprecedented» resolution to embargo all Iranian oil into operation, Iran’s supreme leader, Ali Khamenei stated that Iran could also implement sanctions about natural gas to European countries and other countries. With his speech, Ali Khamenei reminded the world that Iran was and would be the only country that has the largest oil and gas reserves in the world.

Nowadays nuclear talks between Iran and the P5+1 still continues. The most recent talks were held in Geneva in November 2013, in Vienna in July 2013 and in November 2014. Diplomats have indicated that the parties are still far away from achieving a consensus and announced that negotiations have been extended until July 2015.

İran Nükleer Programına İlişkin Çerçeve Anlaşması

Framework Agreement on Iran's Nuclear Program

Zhuldyz Kanapiyanova*

İran ile ABD başta olmak üzere, Batı ülkeleri arasındaki gerginlik 2003 yılında artmaya başlamıştır. O tarihten bu yana, Batı ülkeleri ve ABD İran nükleer programı çerçevesinde, Tahran'ın nükleer silahlarla ilgili çalışmalar yürüttüğünü ortaya koyarak söz konusu programı ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Nükleer silah üretme konusunda herhangi bir etkinliğin olmadığı İran üst düzey yetkilileri tarafından resmi olarak defalarca dile getirilmesine rağmen, P5+1 (ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve Almanya) grubu oluşturularak nükleer görüşmeler başlamıştır.

Müzakerelerin başlangıcından itibaren, ABD ve AB, İran'ın nükleer programı konusunda kendi politikalarını dile getirmişlerdir. Bu bağlamda, Batı ülkeleri ve ABD İran'ın nükleer programının ortadan kaldırılması için ortak hedefler ortaya koymuşlardır. Öncelikle, dünya kamuoyu, programın sadece barışçıl amaçlar için kullanılacağından emin

The tensions between Iran and Western countries, especially, with the U.S. started to rise in 2003. Since then, Western countries and the U.S. have tried to dismantle the Iran's nuclear program (INP), insisting that in the framework of the INP, Tehran could conduct studies on nuclear weapons. Despite the fact that Iranian high-level authorities officially denied any activity in the nuclear weapon design, the Western countries and the U.S. initiated the nuclear talks in P5+1 Group (U.S., UK, France, Germany, Russia, China and Germany).

From the beginning of the negotiations, the US and the EU have coordinated their policies on the Iran's nuclear program issue. In this sense, Western countries and the U.S. established common goals for dismantling of the INP. Firstly, Europe and the U.S. wanted to force Iran to stop any uranium enrichment activities, so the world community could be sure that the INP would be

* PhD student, Uludag University, Turkey. juldyz777@hotmail.com.

olmak için İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerini durdurmak istemişlerdir. İkincisi, ABD ve Avrupa Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın (IAEA) İran'ın tüm nükleer tesislerine, özellikle Fordo'daki uranyum zenginleştirme merkezi ve Arak'taki ağır su araştırma tesisine tam erişim sağlamasını istemişlerdir. Son olarak, Washington ve Brüksel'in baskısıyla İran'ın uluslararası hukuk çerçevesinde yükümlülüklerini üstlenerek kitle imha silahları üretmeyeceği garantisinde bulunduğu Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'nın ek protokolü imzalanmıştır. Öte yandan, İran uranyum zenginleştirme faaliyetlerini yürütme ve barışçıl amaçlarla nükleer enerji üretme hakkına sahip olduğunu savunmuştur.

Taraflar uzun süren nükleer müzakereler sonrasında ortak bir anlaşmaya varamamışlar ve P5+1 grubuna dahil olan Batı ülkeleri ve ABD İran'a karşı ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamışlardır. AB ve ABD'nin uluslararası yaptırımlarından dolayı İran'ın finansal altyapısı (özellikle, SWIFT sisteminden çıkarıldıktan sonra) ve yatırım

used only for peaceful purposes. Secondly, the U.S. and Europe sought for providing full access for the International Atomic Energy Agency (IAEA) to Iranian nuclear facilities, especially, to the heavy water research reactor in Arak and uranium enrichment facility center in Fordo. Finally, by Washington and Brussels, Iran was obliged to sign the Non-Proliferation Treaty additional protocol, which would guarantee that Iran would never produce weapons of mass destruction by assuming obligations within the framework of the international law. On the other hand, Iran insisted on mentioning its right to provide the uranium enrichment activities and conduct nuclear energy for peaceful purposes.

Since the parties were not successful in reaching mutual beneficial agreement on the INP issue for a long period of time, western members of the P5+1 Group have implemented economic sanctions against Iran. International sanctions regime established by the Western countries and the U.S. heavily affected both Iranian financial infrastructure (especially, after Iran was removed from the SWIFT system)

eksikliğinden kaynaklanan ülkenin ticaret dengesi (ham petrol ithalatı, petrol ve doğal gaz yasağı) ciddi derecede zarar görmüştür.

Yüksek enflasyon, bütçe fonlarının yetersizliği ve sosyal programlar için kamu harcamalarının azaltılması ve yaptırımlardan kaynaklanan ekonomik sorunları çözmek için İran hükümeti yeni bir politika benimseyerek nükleer programla ilgili imtiyazlar ortaya koymuştur. Bu yüzden, Kasım 2014'te P5+1 grubu ve İran nükleer konudaki müzakerelerin 31 Mart 2015'e kadar tamamlanacağını duyurmuşlardır. Buna ek olarak, tüm teknik detaylarıyla hazırlanan nihai anlaşmanın 30 Haziran 2015 tarihine kadar sonuçlanacağını açıklamışlardır.

Gecikmeye rağmen, İsviçre'nin Lozan kentinde 2 Nisan 2015 tarihinde taraflar arasında anlaşmaya varmıştır. Çerçeve Anlaşma'ya göre taraflar aşağıda belirtilen konularda anlaşmışlardır:

- İran santrifüj sayısını 1.5 oranında azaltacak, böylece sayı 19000'den 6104'e düşecek, bunların da 10 yıl boyunca sadece 5060'ı zenginleştirme

and trade balance of the country, which was suffering from the lack of investments after the ban on imports of crude oil, petroleum products and natural gas.

After years of high-ranked inflation, lack of the budget funds and substantial reduction of public spending for social programs, Iranian government has to come up with a new way of solution to the economic problems caused by the sanctions and make concessions on the nuclear program. Therefore, in November 2014, the P5+1 Group and Iran have agreed on an overarching political framework agreement, which would be signed till March 31, 2015. They have also announced that in order to prepare the final agreement and finalize all technical details, the nuclear talks would be extended till June 30, 2015.

Despite the delay, the parties managed to reach the framework agreement on April 2, 2015, after diligent negotiations in Lausanne, Switzerland. In the political framework agreement, the parties have agreed on the following:

- Iran will reduce the number of centrifuges by 1.5 times. In this sense, the amount will reduce from 19.000 to 6.104 but over the next 10 years only 5.060 of these will be al-

faaliyetinde kullanılacak,

- İran 15 yıl boyunca uranyum stoklarının yüzde 3.67'den fazlasını zenginleştirmeyecek,
- İran 15 yıl boyunca yeni tesis kuramayacak,
- İran'ın şu anda 2-3 ay olan nükleer silah için malzeme edinme süresi bir yıla uzatılacak ve bu süre en az 10 yıl boyunca geçerli olacak;
- İran Fordo tesisi en az 15 yıl uranyum zenginleştirmeyecek; ayrıca araştırma merkezi, fizik, teknoloji gibi barışçıl alanlarda çalışan bir tesise dönüştürecek;
- İran, sadece Natanz'da uranyum zenginleştirme faaliyeti yürütecek, Natanz'daki 1000 adet 2. nesil santrifüjleri sökecek ve bunları 10 yıl boyunca UAEA'nın gözetiminde tutacak,
- UAEA'nın Natanz, Fordo dahil İran'ın tüm nükleer tesislerine düzenli erişimi olacak,
- İran önümüzdeki 15 yıl içerisinde düşük uranyum zenginleştirme stok sayısını 22,000'den 661'e indirecek,
- İran, nükleer silah yapımında

lowed to enrich uranium;

- Iran will not enrich uranium more than 3.67% for 15 years;
- Iran will not build a new enrichment facility for 15 years.
- Iran's breakout timeline (time that it would take for Iran to acquire adequate fissile material for one weapon) will be extended from 2-3 months to at least one year and this duration will be relevant for 10 years.
- Iran's Fordo facility center will not enrich uranium at least for 15 years and also will be transformed into a research center and will work for peaceful purposes.
- Iran will carry out uranium enrichment activities only at Natanz and remove 1000 pieces of second generation centrifuges at Natanz and hold these centrifuges under the supervision of the IAEA for 10 years.
- The IAEA will have regular access to all nuclear facilities in Iran including Natanz and Fordo.
- Iran will cut its stockpile of about 22,000 pounds of low-enriched uranium to 661 pounds for the next 15 years.
- Iran has agreed to re-design

kullanılabilecek plütonyum üreten Arak'taki ağır su reaktörünü P5+1 grubunun kabul edeceği şekilde yeniden tasarlama ve inşa etmeyi kabul edecek,

- İran herhangi bir maddeyi ihlal ettiği takdirde yaptırımlar anında yeniden devreye girecek.

İran halkı anlaşma ile ilgili haberi olumlu karşılamışlardır. İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif ise 'Elde edilen en büyük başarı İran'ın uranyum zenginleştirme programının resmen tanınmış olmasıdır' ifadesini kullanarak nükleer konuda anlaşmanın sadece bir ilk adım olduğunu açıklamıştır. Tüm nükleer tesislerin şeffaflık içerisinde faaliyetlerine devam edeceğini belirten Zarif, anlaşmanın bir diğer önemli noktasının da dünya ülkelerinin İran'ın nükleer silah peşinde olmadığını anlamış olmaları olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, anlaşmanın İran ekonomisinin yeniden kalkınmasına ve büyümesine yardımcı etmesi beklenmektedir.

and re-build a heavy water research reactor in Arak, based on a project agreed by the P5+1 Group, which will not produce weapons grade plutonium, and which will support peaceful nuclear research and radioisotope production.

- In case of violating any provision, sanctions will be re-engaged immediately.

The news about the agreement have positive impact on the Iranian citizens. Iranian Foreign Minister, Mohammad Javad Zarif stated that the greatest achievement of Iran's uranium enrichment program is officially recognized and it was the first step in nuclear deal. Mohammad Javad Zarif also emphasized that another important point of the agreement was that the world countries have been convinced that Iran does not produce nuclear weapons. The agreement will help the Iranian economy to be positively affected and to grow.

ULUSLARARASI TİCARETTE İŞBİRLİĞİ
COOPERATION IN INTERNATIONAL TRADE

Dünya Ticaret Örgütüne Üyeliğin Kazakistan'a Getirileri

Benefits of the Membership of the World Trade Organization to Kazakhstan

Zhengizkhan Zhanaltay*

Kazakistan'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) katılımına ilişkin müzakerelerin tamamlanmasına yönelik resmi duyurunun yapıldığı Çalışma Grubu'nun son toplantısı 22 Haziran 2015 tarihinde Cenevre'de gerçekleştirilmiştir. Kazakistan ilk başvurusunu 29 Ocak 1996 tarihinde yapmasına rağmen ülkenin DTÖ'ye katılımına yönelik görüşmelerin tamamlanması yaklaşık yirmi yıl sürmüştür. Kazakistan 15-19 Aralık 2015 tarihleri arasında Kenya'da düzenlenecek olan DTÖ'nün 10. Bakanlar Konferansı'nda resmi olarak DTÖ'nün 162. üyesi olacaktır. Bu tarihe kadar, süreçle ilgili resmi işlemlerin tamamlanması gerekmektedir. Kazakistan'ın DTÖ'ye katılım süreci, özellikle tarifelerin uyumlaştırılması konusunda ayrıntılı ve uzun görüşmelerin yapılmasını gerektiren en sıkıntılı müzakere konularından biri olmuştur. Diğer yandan, Kazakistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne (AEB) üye ülkelerden biri olması bu süreci, hem Kazakistan hem de DTÖ açısından daha da karmaşık hale getirmiştir.

The final meeting of the Working Group, which officially announced the completion of negotiations on Kazakhstan's accession to The World Trade Organization (WTO) was held on June 22, 2015 in Geneva. Kazakhstan submitted its initial application on January 29, 1996 but it took nearly two decades to finalize accession talks on joining the WTO. Kazakhstan will officially become the 162nd member of the WTO at the 10th Ministerial Conference of the WTO in Kenya on December 15-19, 2015. Until this date, some formalities about the process still need to be settled. Kazakhstan's accession process was one of the most challenging negotiation issues of the WTO, which required long and detailed talks on tariff adjustments. Besides, being a member of the Eurasian Economic Union (EAEU) made this process even more complicated for both Kazakhstan and the WTO.

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com.

Dış ticaretinin %90'ı DTÖ üyesi ülkelerle olduğundan Kazakistan'ın örgüte katılması, Kazak şirketlerinin yabancı piyasalara daha kolay ulaşımını sağlayacak ve dolayısıyla DTÖ'ye katılım, ülkenin ekonomisini olumlu yönde etkileyebilecektir. Ayrıca, Kazakistan vatandaşlarına geniş bir yüksek kaliteli ürün yelpazesi sunma imkanı söz konusu olacak ve yurt içi piyasalarda rekabetin iyileştirilmesi sağlanabilecektir.

DTÖ'ye tam üye olmasının ardından Kazakistan, ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişini teşvik etmek amacıyla yurt içi kanuni düzenlemeleri DTÖ'nün anlaşmalarıyla uyumlaştırmayı planlamaktadır. Bu konu Kazak otoriteleri için büyük önem taşımaktadır çünkü günümüzde Kazakistan'a yatırım yapan ülkelerin hepsi (Hollanda, ABD, İsviçre, Çin ve Fransa) DTÖ üyesidir.

Kazakistan'ın resmi olarak DTÖ üyesi olmasının ülkeye sağlayacağı faydalardan biri de ticaret alanındaki ve diğer ekonomik konulardaki problemlerin çözümünde uluslararası mekanizmaların ve kurumların kullanılması imkanına sahip olabilmesidir. DTÖ, ülkelere ticaret ile ilgili problemlerini müzakereler yoluyla eşit şartlarda çöze-

Since 90% of Kazakhstan's foreign trade is with the WTO members, joining the WTO could positively affect the economy of Kazakhstan by providing easy access to foreign markets for Kazakh companies. Moreover, Kazakh citizens would be provided with a wide range of high quality products and the competitiveness in the domestic market could be improved.

After becoming a full member of the WTO, Kazakhstan is planning to adjust the national legislation to the agreements and treaties of the WTO, which would stimulate the inflow of foreign direct investments. This option is substantially important for the authorities of Kazakhstan because nowadays all major foreign investor countries in Kazakhstan (Netherlands, the USA, Switzerland, China and France) are members of the WTO.

Another benefit for Kazakhstan in becoming an official member of the WTO is the possibility to use international mechanisms and institutions to solve trade problems and other economic issues. The WTO assists countries to solve their problems about trade through negotiations on an equal ground.

bilmeleri için yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla, örgüte katılımı birlikte Kazak şirketleri ekonomik ve hukuki alanda sağladıkları faydaların korunmasını garanti altına alabilmek için DTÖ'ye başvurabileceklerdir.

Katılım müzakerelerinin bir parçası olarak Kazakistan mal piyasasına giriş ile ilgili 29 ve hizmet piyasasına giriş ile ilgili 15 ikili anlaşma imzalamıştır. Mallar ile ilgili olarak, Kazakistan tüm ürünlerde tarifeleri ortalama %6.1 oranında tutmaya karar vermiştir. Bu oran, tarım ürünleri için %7.6 ve tarım dışı ürünler için %5.9 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Kazakistan sığır eti ve kümes hayvanları ürünlerine uygulanacak olan tarife oranları kotası sistemini onaylamıştır. Kota içinde kalınarak yapılan ürün ithalatında daha düşük tarife (kota içi tarife oranı %15), buna karşılık kota dışında yapılan ürün ithalatında ise daha yüksek gümrük vergileri uygulanacaktır (kota dışı tarife oranı %40).

Buna ek olarak, Kazakistan %55'i %0 oranında sınırlandırılacak olan 370 tarife kolonu için ihracat vergilerini sınırlandırmayı kabul etmiştir. AEB kendi ihracat vergileri politikasını oluşturur oluşturmaz,

Therefore, Kazakh companies would be able to appeal to the WTO in order to get a guarantee of protection of economic and legal interests of businesses.

As part of the accession negotiations, Kazakhstan concluded 29 bilateral market access agreements on goods and 15 bilateral market access agreements on services. On goods, Kazakhstan has agreed to bind tariffs for all products on an average rate of 6.1%. For agricultural products, this average would be 7.6 % while for non-agricultural products it would be 5.9 %. Moreover, Kazakhstan approved the application of the tariff-rate quotas system, which would be applied to beef and poultry products. Imports entering the market within the quota will benefit from lower tariffs (15% for the in-quota tariff rate), while higher duties will be applied to products imported outside the quota (40% for the out-of-quota tariff).

In addition, Kazakhstan agreed to bind export duties for 370 tariff lines, 55% of which would be bound at 0% rate. As soon as the EAEU will establish its own export duties policy, Kazakhstan will also unify the list of export

Kazakistan Rusya ile ihracat vergileri listelerini 556 tarife kolonu için birleştirecektir. Kazakistan AEB'ne üye olduktan sonra ortalama tarife oranlarını %6.2'den %10.6'ya çıkarmıştır. Ancak DTÖ'ye katılımın ardından ortalama tarife oranları tekrar %6.1'e düşecektir. Diğer yandan 2012 yılında Rusya ve DTÖ arasında imzalanan katılım anlaşmalarına göre, ortalama tarife oranı % 10.9'dan %7.9'a düşürülmelidir. Bu noktada, Kazakistan'ın uyguladığı ortalama tarife oranı Rusya'nın uyguladığı orandan düşüktür ve Kazakistan daha düşük oranlardan ithal edilecek ve AEB ülkelerine (Rusya, Belarus, Ermenistan, Kırgızistan) yeniden ihraç edilebilecek olan 3,171 ürün için tarife oranlarını serbestleştirmiştir. Dolayısıyla, AEB ülkeleri kendilerini korumak için kontrol mekanizmaları oluşturmalarıdır.

Hizmetler açısından, Kazakistan 10 hizmet sektörü (116 alt sektör dahil) için taahhütte bulunmuştur. Şu anda, DTÖ'ye katılımın ardından 2 yıl içinde uluslararası seyahat şirketlerinin ve tur operatörlerinin Kazakistan'ın yurt içi piyasasına girmelerine izin verilecektir. Yine, DTÖ'ye katılımın ardından 2.5 yıl içinde Kazakistan, DTÖ Temel Telekomünikas-

duties with Russia for 556 tariff lines. After being a member of the EAEU, Kazakhstan raised the average tariff rate from 6.2% to 10.6%. But after joining the WTO, the average tariff rate will again fall to 6.1%. On the other hand, according to the accession agreements signed between Russia and the WTO in 2012, the average tariff rate should reduce from 10.9% to 7.9%. At this point, Kazakhstan's average tariff rate is lower than Russia and Kazakhstan has liberalized tariff rates for 3,171 products, which will be imported at cheaper rates and could be re-exported to EAEU member countries (Russia, Belarus, Armenia, Kyrgyzstan). Therefore, EAEU member countries should establish control mechanisms to protect themselves.

On services, Kazakhstan has also made commitments in 10-service sectors (including 116 sub-sectors). Consequently, within 2 years after the accession to the WTO, international travel agencies and tour operator services will be allowed to enter Kazakhstan's domestic market. Besides, within 2.5 years after the accession to the WTO, Kazakhstan,

yon Anlaşması'na taraf ülkelerden biri olarak yabancı hisse senetleri üzerindeki sınırlamaları kaldıracak, böylece JSC "Kazakhtelecom" Şirketi hariç yabancı şirketler Kazak telekomünikasyon sektöründeki paylarını %49'un üzerine çıkarabileceklerdir. DTÖ'ye katılımın ardından 5 yıl içinde ise yabancı sigorta şirketlerinin ve bankaların Kazakistan'da şube açmalarına izin verilecektir.

Bununla birlikte, Kazakistan'ın DTÖ'ye katılım şartlarında hala bir belirsizlik söz konusudur. Örneğin, Astana DTÖ standartlarının tarım sektörüne uygulanmasıyla ilgili problemlerin çözümü için Doha Round Müzakereleri'nde yer alacaktır. DTÖ'nün Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması'na göre Kazakistan, sanayi ve tarıma yönelik tüm sübvansiyonları kaldıracaktır. Bu tür bir tamamlayıcı politikanın kaldırılmasının, Kazakistan için en hassas konulardan biri haline geldiği belirtilmelidir çünkü hem sanayi hem de tarım sektörlerinde yurt içi üreticilerin geliştirilmesi için devlet desteğine büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Sübvansiyonların kaldırıldığı ilk bir kaç yıl yerel şirketler için zor

as a member of the WTO Basic Telecommunications Agreement, will eliminate the foreign equity limitation, so foreign companies could increase their share in Kazakh telecommunication sector to more than 49%, except in the JSC "Kazakhtelecom". Within 5 years after the accession to the WTO, foreign insurance companies and foreign banks will be allowed to establish branches in Kazakhstan.

However, there is still an uncertainty in the provisions of Kazakhstan's accession package. For instance, Astana will take part at the Doha Round of negotiations to resolve the problems related to implementation of the WTO standards in agriculture. According to the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, Kazakhstan will have to eliminate all industrial and agricultural subsidies. It should be noted that the folding of the subsidiary policy has become one of the most sensitive issues for Kazakhstan because of essential need for providing governmental support to domestic producers in both industrial and agricultural sectors. The first years of implementation can be difficult for local companies be-

geçebilir çünkü sanayi ve tarım sektörleri üzerinden devlet desteğinin kaldırılması, yerel ürünlerin gelişmiş ülkelerden ithal edilen ürünlerle rekabet gücünü azaltabilir.

Bununla birlikte, yurt içindeki belirli tarım üreticilerine ve imalatçılarına uygulanan Katma Değer Vergisi oranlarının 1 Ocak 2018 itibariyle kaldırılması gerektiğine karar verilmiştir. Ayrıca, otomotiv sektöründe uygulanan tercihli tarife ve tarife muafiyetlerinin 1 Temmuz 2018 itibariyle kaldırılması ve petrol ve doğal gaz sektöründeki yatırım sözleşmelerine uygulanan yerel hükümlerin de 1 Ocak 2021 itibariyle kaldırılması gerekecektir.

Sonuç olarak, Kazakistan DTÖ politikalarının uygulanmasına yönelik bir geçiş aşamasına girmiştir. Sonuçlar ancak tüm DTÖ protokollerinin tamamlanmasının ardından daha açık bir şekilde görülebilecektir. Bununla birlikte, uzun dönemde küresel ticaret rejiminin bir parçası olmak için ekonomik reformları gerçekleştirerek Kazakistan, DTÖ'ye katılımdan büyük ölçüde fayda sağlayabilir.

cause of the elimination of government support for industry and agricultural sector, which could reduce competitiveness of local products with imported products from developed countries.

Nevertheless, it is already decided that value-added tax preferences applied to certain domestic agricultural producers and processors should be eliminated by January 1, 2018. Besides, preferential tariffs and tariff exemptions in automotive industry would be removed by July 1, 2018, and local provisions applied to the existing investment contracts in the oil and gas sector should be eliminated by January 1, 2021.

In conclusion, Kazakhstan has entered into transition period of implementation of the WTO policies. The results can be more clearly seen only after the fulfillment of all the WTO protocols. However, in the long term, Kazakhstan could significantly benefit from accession to the WTO by further enhancing economic reforms in order to become a full partner in the global trade regime.

Türkiye ve Kazakistan Arasındaki Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyinin 2. Toplantısının Ardından Yeni Sinerji Ortak Ekonomi Programına Kısa Bir Bakış

Brief Look on the New Synergy Joint Economic Program after 2nd Meeting of High-Level Strategic Cooperation Council between Turkey and Kazakhstan

Meyramgul Issayeva*

16 Nisan 2015 tarihinde Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in daveti üzerine Kazakistan'a resmi bir ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret, Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçildiği tarihten bu yana Kazakistan'a yaptığı ilk resmi ziyaretidir. Nazarbayev, Erdoğan'ı Astana'da resmi bir törenle karşılamıştır. İki ülke arasındaki ilişkiler, Nazarbayev'in 2009 yılında Türkiye ziyareti sırasında imzalanan stratejik işbirliği anlaşmasıyla önemli ölçüde güçlenmiştir. Mayıs 2012'de Türkiye'de Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (HLSCC) toplanmış ve ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. HLSCC'nin bu ikinci toplantısı ise Kazakistan'da yapılmıştır. Toplantıda ticaret, ekonomi ve yatırımlar ile ilgili konular değerlendirilmiş ve bazı önemli anlaşmalar imzalanmıştır.

On 16th April, 2015, the President of Turkey Recep Tayyip Erdogan made an official visit to Kazakhstan with an invitation of President of the Republic of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev. This is the first official visit of Erdogan to Kazakhstan since his election as a President. Nazarbayev gave a solemn welcoming to Erdogan in Astana. The relations between two countries were considerably strengthened in 2009 when a treaty for strategic partnership was signed during the visit of Nazarbayev to Turkey. In May, 2012, the High-Level Strategic Cooperation Council (HLSCC) was assembled and held its first meeting in Turkey. This second meeting of HLSCC is held in Kazakhstan. In the meeting issues on trade, economy and investment were considered and a number of agreements were signed.

* MA, Kazakh National Medical University, Kazakhstan. miraisa@mail.ru.

11 Ekim 2012 tarihinde HL-SCC'nin Ankara'da düzenlenen ilk toplantısında 3 yıllık Türkiye-Kazakistan Yeni Sinerji Ortak Ekonomi Programı imzalanmış ve toplam maliyeti 1.5 milyar dolar olan 14 yatırım projesi kabul edilmiştir. 2012-2015 dönemini kapsayan Program ticaret, yatırım, sanayi, ulaştırma, bilim, yenilik, yeni teknolojiler, tarım, enerji, madencilik, bankacılık, finans sektörü, bölgesel işbirliği, sanayi, turizm ve pek çok diğer alanla ilgili konuları içermektedir. Ayrıca iki ülke Kazak-Türk sanayi bölgesinin oluşturulması üzerinde çalışmaktadır. Bunların Astana, Almatı, Oral ve Çimkent bölgelerini kapsaması beklenmektedir.

'Yeni Sinerji' Programı çerçevesinde ele alınan ikili işbirliği çeşitli alanlarda önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Pek çok büyük Türk şirketi Kazakistan'da yatırım yapmaktadır. Gıda, hafif sanayi ve inşaat sektörü alanlarında çalışan bazı küçük ve orta boy işletmeler de yatırım projelerine başlamışlardır. İki ülkenin ulaştırma ve transit potansiyellerinin geliştirilmesi için, Zhezkazgan-Beyneu Demiryolu ağının Akhalkalaki

On 11th October, 2012, during the first meeting of the HLSCC held in Ankara, Turkey-Kazakhstan New Synergy – Joint Economic Program for 3 years was signed and 14 investment projects total cost of which 1.5 billion USD were accepted. The Program for 2012-2015 period included issues on trade, investment, industry, transport, science, innovation, new technologies, agriculture, energy, mining, banking, financial sector, regional cooperation, industrial areas, tourism and many other industries. The two countries also agreed to start working on the establishment of the Kazakh-Turkish industrial zones. The industrial zones were supposed to be established in Astana, Almaty, Oral and Shymkent regions.

The cooperation within New Synergy Program has significant results in various fields. Large Turkish companies have invested in Kazakhstan. A number of small and medium-sized enterprises in food, light and construction industries started investment projects. For the development of transport and transit potential, the two countries have established the process of integration of the Zhezkazgan-

(Gürcistan) - Kars (Türkiye) Demiryolu ile birleştirilmesi ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Sonuç olarak, bu 3 yıllık Program'ın her iki taraf için de olumlu sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilir. Nitekim iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2014 yılında 3.5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

16 Nisan 2015 tarihinde HLSCC'nin Astana'da düzenlenen ikinci toplantısında 'Yeni Sinerji' Programı'nı güçlendirmeye yönelik başlangıç projelerinin bir listesi yapılmıştır. 2.8 milyar doların üzerinde miktar ile 23 ticari girişim bu listeye dahil olmuştur. Bu girişimler özellikle alüminyum radyatörler, kapı ve pencere aksesuarları, su geçirmez materyaller, çelik borular, fiber donatılı beton, temel beton, hidrofobik yeşil yem, ticari ve askeri araç yapımı ve deniz ulaşımının geliştirilmesi ve üretimine yönelik projelerle listeye dahil edilmişlerdir.

HLSCC'nin ikinci toplantısının ardından devletin ve iş dünyasının ileri gelenleri ile 400'den fazla şirket, Kazak-Türk İş Forumu'na katılmışlardır. Bu İş Forumu'nda toplam değeri 800 milyon doları bulan 19 proje imzalanmıştır. Toplantı sonrasında gerçekleştirilen yakın müzakerelerin sonun-

Beyneu railway network with Akhalkalaki (Georgia) - Kars (Turkey) railway. To conclude, the implementation of the 3-year period Program can be positively assessed by the both parties. The trade between the two countries became 3.5 billion USD in 2014.

On 16th April, 2015, during the second meeting of the HLSCC held in Astana, a list of initial projects to strengthen New Synergy Program has been developed. 23 business ventures for amount of more than 2.8 billion USD have been included in this list with projects on development and production of aluminum radiators, window and door accessories, waterproofing materials, steel pipes, fiber-reinforced concrete, background concrete hydroponic green fodder, construction of commercial and military vessels and development of maritime transportation.

After the second meeting of the HLSCC, governmental and business authorities accompanied with more than 400 representatives of the companies participated in Kazakhstani-Turkish Business Forum. In the Business Forum, 19 projects, total amount of which was 800 million USD, were signed. With closer economic nego-

da iki ülke arasında işbirliğinin arttırılması yönünde görüşler belirtilmiştir. Nitekim, Kazakistan ve Türkiye arasında değeri 3.4 milyar doları bulan 35 yatırım projesi üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Erdoğan'a 7 bakan eşlik etmiştir. Bu bakanların temsilcileriyle yapılan bazı önemli müzakereler aşağıda yer almaktadır:

- Türkiye'nin Ekonomi Bakanı ve Kazakistan'ın Yatırım ve Kalkınma Bakanı 'Yeni Sinerji' Programı'nın uygulanmasına ilişkin bir protokol imzalamışlardır. Buna göre iki ülke arasındaki ticaret hacminin 10 milyar dolara ve yıllık yatırım hacminin 500 milyar dolara yükseltilmesi planlanmıştır.

- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Başkanı ve Kazakistan Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Konseyi Başkanı arasında bilgi ve iletişim, sanayi teknolojisi, enerji, malzemeler, metalurji, gıda sanayi, tarım, ulaştırma, lojistik ve inşaat mühendisliği alanlarında iki ülke arasında işbirliğini öngören bir anlaşma imzalanmıştır.

tations after the meeting, cooperation between the two countries has considerably increased. Kazakhstan and Turkey have been continuing to work on 35 investment projects that cost 3.4 billion USD. During the official visit to Astana, the president of Turkey was accompanied with 7 ministers. Some important negotiations with the representatives of these ministries Kazakhstani and Turkish sides can be evaluated as follows:

- The Minister of Economy of Turkey and the Minister of Investment and Development of Kazakhstan approved the protocol on activation of the New Synergy Program. It has been planned to increase the volume of trade up to 10 billion USD and the volume of annual investments up to 500 million USD.

- The President of the Council for Scientific and Technological Research of Turkey and the Chairman of the Board of the National Agency for Technological Development of Kazakhstan have signed a Memorandum of Cooperation, which provided cooperation in information, communications, industrial technology, energy, materials, metallurgy, food industry, agriculture, transportation, logistics and civil engineering.

- Türkiye Diyanet İşleri Başkanı ve Kazakistan Kültür ve Spor Bakan Yardımcısı arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Görüşmede taraflar, dini konular ile ilgili görüşlerini paylaşmışlar ve bu alanda gelecekte iki taraflı işbirliğinin daha da gelişmesi yönünde istekliliklerini ortaya koymuşlardır.

- İki ülkenin dışişleri bakanları, Avrasya Ekonomik Birliği ve Türkiye'nin Orta Asya ülkeleri ile ticareti gibi bölgeye ilişkin konular üzerinde değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Diğer yandan, Kazakistan Sanayi ve Ticaret Odası ve Türkiye Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu arasında işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. Bu iki taraflı anlaşmalar, Türkiye ve Kazakistan Arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin Son Ortak Bildirisi ve 'Yeni Sinerji' Ortak Ekonomi Programı'nın Uygulanmasına İlişkin Protokol'ü içermektedir.

Sonuç olarak; Kazakistan ve Türkiye önemli ekonomik potansiyele sahip ülkelerdir ve çok sayıda ekonomik projenin hayata geçirilmesiyle bu ülkelerin ilişkileri daha da güçlenecektir. Bu şekilde Türkiye, Orta Asya ülkeleriyle ekonomik işbirliğini geliştirme imkanı bulurken

- A meeting was held between the President of the Office for Religious Affairs of Turkey and the Vice-Minister of Culture and Sports of Kazakhstan. The parties discussed issues on religion and expressed their desire for further development of mutual cooperation in this field.

- The Ministers of Foreign Affairs of two countries considered regional issues such as Eurasian Economic integration and Turkey's concern on trade with Central Asian countries.

On the other hand, the Chamber of Foreign Trade of Kazakhstan and the Council of Foreign Economic Relations of Turkey signed two bilateral treaties: the Final Joint Statement of the High-Level Strategic Cooperation Council between Kazakhstan and Turkey and the Protocol of Implementation of the New Synergy Joint Economic Program.

In conclusion, Kazakhstan and Turkey have great economic potentials. Various economic projects would strengthen their relations in near future. Kazakhstan can reach European markets through the Caspian Sea while Turkey

Kazakistan da Hazar Denizi ve Türkiye aracılığıyla Avrupa piyasalarına ulaşma imkanı elde edecektir.

can develop economic cooperation with the Central Asian countries.

Kazakistan ve Çin Arasında Ticari İşbirliği: Son Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Beklentiler

Trade Cooperation Between Kazakhstan and China: Recent Trends and Future Perspectives

Kanat Makhanov*

30 Ağustos 2015 tarihinde Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Çin'in Japonya'ya karşı kazandığı zaferin 70. Yıldönümü kutlamalarında (Pasifik Günü'nde) yer almak üzere Çin'e bir resmi ziyarette bulunmuştur. İki lider, ortak ilgi alanlarına ilişkin konuların yanı sıra iki ülke arasındaki ticaretle ilgili konularda da görüşme imkanı bulmuşlardır. Bu ziyaret, 3 Eylül'de, Nursultan Nazarbayev ve 30 ayrı ülkeden gelen devlet başkanları ve üst düzey yetkililerin katıldığı Japonya'ya Karşı Çin Direnişinin ve II. Dünya Savaşı'nın Sona Ermesinin 70. Yıldönümü için Pekin'de düzenlenen askeri tören ile son bulmuştur. İki lider arasındaki görüşmeler, politik ve tarihi konuların yanında özellikle ekonomik konuların ağırlıklı olduğu bir çerçevede şekillenmiştir. Nursultan Nazarbayev ayrıca Çin'in en büyük şirketleri olan Xinhua, CITIC Grubu, Huawei Tekno-

On August 30, 2015 President Nursultan Nazarbayev paid an official visit to China to take part in the celebration of the 70th anniversary of the Victory in the Pacific Day. Apart from discussing current issues of mutual interest, the two leaders discussed new opportunities of bilateral trade. The visit ended on September 3 when Nursultan Nazarbayev and 30 foreign government officials and heads of state participated in the military parade in Beijing dedicated to the 70th anniversary of Chinese People's War of Resistance against Japanese Aggression and the end of the World War II. Although the two leaders tackled certain political and historical issues, the prevalence of the economic agenda was evident. Nursultan Nazarbayev also attended a meeting with heads of the largest Chinese companies like Xinhua, CITIC Group, Huawei Technologies, Sinopec

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com.

lojileri, Sinopec Grubu, CNPC, Çin Yatırım Ortaklığı'nın yanı sıra Çin Kalkınma Bankası, Çin İhracat-İthalat Bankası, Asya Altyapı Yatırım Bankası'nın Çok Uluslu Geçici Sekreteryası ve İpek Yolu Vakfı başkanları ile düzenlenen toplantıya katılmıştır.

Kazakistan'ın, Nurly Zhol ve Astana EXPO-2017 gibi pek çok devlet projesine büyük Çin şirketlerini dahil etmeye karar verdiğini belirtmek gerekmektedir. Şu anda Kazakistan için en önemli konulardan biri sanayi yatırımlarının ve yenilikçi yatırımların geliştirilmesidir. Bu noktada taraflar arasında JSC İhracat ve Yatırım Milli Ajansı KAZNEX INVEST ve İpek Yolu Vakfı arasında sanayiyatırım projeleri işbirliği için özel bir yatırım fonu oluşturulması konusunda işbirliğine yönelik bir Mütabakat Anlaşması imzalanmıştır. Bu çerçevede, Büyük İpek Yolu transit koridoru ve diğer ortak altyapı projelerine özel önem verilmiştir. Özellikle Kazak milli holding şirketi "Bayterek" ve Çin devlet yatırım şirketi CITIC Grup, Kazakistan Altyapı Fonu'na katılma konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bu Fon, Kazakistan genelinde gerçekleştirilmesi planlanan çeşitli projeler için 300 milyon dolar-

Group, CNPC, China Investment Corporation as well as China Development Bank, Export-Import Bank of China, Multilateral Temporary Secretariat of the Asian Infrastructure Investment Bank, Silk Road Foundation.

It is noteworthy that Kazakhstan decided to involve large Chinese companies in many state projects like Nurly Zhol and Astana EXPO-2017. One of the most crucial issues for Kazakhstan is the industrial and innovative development. The two sides signed a Memorandum of Understanding on cooperation between the JSC National Agency for Export and Investment KAZNEX INVEST and Silk Road Fund on establishment of a special investment fund for the industrial-innovative projects of cooperation. A special attention was paid to the development of the transit corridor along the New Silk Road initiative and other joint infrastructural projects. Particularly, the Kazakh national holding company "Bayterek" and the state Chinese investment company CITIC Group reached an agreement to participate in the Kazakhstan Infrastructure Fund, which will spend not less than \$300 million on the realization of

dan az olmamak üzere harcama yapılmasına katkıda bulunacaktır. İki ülke ayrıca madencilik sektöründe de işbirliğini geliştirecektir. Bu çerçevede, taraflar arasında “LLP Masalskoe Madencilik ve Maden İşleme Fabrikası ve Çin İhracat-İthalat Bankası Arasında Kredi Çerçeve Anlaşması” ve “Avrasya Kaynakları Grubu Şirketi ve Çin Devlet Kalkınma Bankası Arasında Çerçeve Anlaşması” imzalanmıştır. Bunun yanında, madencilik sektöründe Kaşgan petrol sahası, Çimkent petrol rafinerisinin modernizasyonu ve Beyneu-Bozoy doğal gaz boru hattının inşası gibi pek çok diğer yatırım projesi, CNPC ile işbirliği içinde yürütülmektedir.

Kazakistan genelinde pek çok sanayi dalını içeren toplam 45 projenin yakın zamanda tamamlanması beklenmektedir. Toplam 23 milyar dolar tutarında 25 proje ile ilgili anlaşmalar imzalanmıştır. Bu ortak projelerin en az 3-4 yıl sürmesi planlanmaktadır. Açıkçası, bu yakın ekonomik işbirliği, petrol piyasasındaki son değişikliklerin ve Kazakistan'ın en önemli ticaret partneri olan Rusya'da yaşanan ekonomik krizin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Aslında, Kazakistan ve Rusya arasındaki ticaret 2013 yılından itibaren sürekli azalma

various infrastructural projects in Kazakhstan. The two countries will cooperate further in the extractive sector. In this context, the two sides signed the “Framework Loan Agreement between the LLP Masalskoe Mining and Processing Plant and the Export-Import Bank of China” and the “Framework Agreement between Eurasian Resources Group Corporation and the State Development Bank of China”. Besides, several other investment projects with CNPC are in process in the extractive industry including development of Kashagan oil field, modernization of the Shymkent Oil Refinery, construction of the gas pipeline Beyneu-Bozoy, etc.

Totally, 45 projects will be realized in the near future concerning various industries in Kazakhstan. The contracts on 25 projects were signed totaling \$23 billion. These joint projects are planned to last at least 3-4 years. Such close economic cooperation was clearly a result of recent changes in the oil market and the economic crisis in Russia, Kazakhstan's most important trade partner. In fact, the trade with Russia has been steadily falling since 2013. Dur-

eğilimi içindedir. 2015 yılının ilk yarısında, iki ülke arasındaki ticaret, 2014 yılının aynı dönemine kıyasla %20'den daha yüksek oranda azalma göstermiştir. Rubledeki hızlı değer kaybı, Kazakistan'ın Rusya'ya ihracatında rekabet gücünü düşürmüştür. Sonuçta, tenge yaklaşık %50 oranında değer kaybetmiştir. Dahası, düşük petrol fiyatları ve gelecekle ilgili belirsizlikler milli ekonominin büyümesini engellemiştir. Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) çerçevesinde geçmiş yıllarda en üst seviyelere çıkan Rusya ile yakın ekonomik entegrasyon süreci, Kazakistan'ın diğer ülkelerle ticaret yapmasını zorlaştırmaktadır. Çünkü AEB dışındaki ülkelere uygulanan ticaret tarifeleri Avrasya Ekonomik Komisyonu tarafından belirlenmiştir. Bunun sonucunda, Kazakistan AEB dışında yeni yatırım imkanları aramak zorunda kalmıştır. Çin, Kazakistan'ın ikinci en önemli ticaret partneridir. 2014 yılında Kazakistan'ın Çin ile ticareti 17,156 milyar dolara çıkmıştır. Bu tutar, Kazakistan'ın diğer ülkelerle toplam ticaretinin %14.2'sini oluşturmuştur. Buna karşılık Kazakistan'ın Rusya ile ticareti aynı dönemde toplam ticaretinin %16.7'sini oluşturmuştur. Yıldan yıla Kazakistan'ın Çin ile ticaret hacmi, Rusya ile ticaret hacmine yaklaşmaktadır.

ing the first half of 2015, it decreased by more than 20% compared to the same period of 2014. The sharp depreciation of ruble made Kazakh exports to Russia less competitive. As a result, tenge depreciated by nearly 50%. Moreover, low oil prices and uncertainties about their future hinder the growth of the national economy. Close economic integration with Russia that was boosted during recent years in the framework of the Eurasian Economic Union (EEU) makes it difficult to stimulate trade with other countries because the trade tariffs with countries outside the EEU are set by the Eurasian Economic Commission. As a result, Kazakhstan had to search for new investment opportunities outside the EEU. China has been Kazakhstan's second most important trade partner. In 2014 trade with China accounted for \$17.156 billion which was 14.2% of the total trade of Kazakhstan with other countries, whereas trade with Russia was 16.7%. Over the years the share of the trade with China has gotten closer to the share of trade with Russia.

Sonuç olarak, Nazarbayev'in Çin ziyareti, Kazakistan ve Çin arasındaki ekonomik ilişkilerde yeni bir seviyeye gelindiğini açıkça göstermektedir. Bu ziyaret sırasında imzalanan anlaşmalar, daha yakın ekonomik işbirliğini hedefleyen pek çok uzun dönemli projeyi beraberinde getirmektedir. İki ülke arasında gelecekte daha fazla işbirliği yapılması niyeti ayrıca "Kapsamlı Stratejik İşbirliğinde Yeni Bir Aşama ile İlgili Ortak Deklarasyon"da özetlenmiştir. Bu açıdan, Kazakistan ve Çin arasında daha yakın ticari işbirliği, Kazakistan'a hem yurt içi hem de yurt dışı dengeler açısından yeni fırsatlar sağlayacak gibi görünmektedir.

In conclusion, this visit certainly marks a new level of economic relationships between Kazakhstan and China. Contracts that were signed during this visit imply many long-term projects aiming at closer economic cooperation. The intention for future cooperation was also summarized in the "Joint Declaration on a new Stage of Comprehensive Strategic Partnership". In this sense, a closer trade cooperation between Kazakhstan and China seems to bring new opportunities for Kazakhstan in both domestic and foreign balances.

ENERJİ SEKTÖRÜNDE İŞBİRLİĞİ
COOPERATION IN ENERGY SECTOR

Hazar Bölgesinde Enerji Güvenliği: Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirme

Energy Security in Caspian Region: In the Context of International Law

Miras Daulenov*

IV. Hazar Ülkeleri Liderleri Zirvesi, 29 Eylül 2014 tarihinde Rusya'nın Astragan şehrinde yapılmıştır. Bu Zirve'de Hazar ülkeleri arasında işbirliği, Hazar Bölgesi'ne ilişkin hukuki rejimdeki gelişmeler ve Hazar Denizi'ne özgü olan doğal yaşam ortamının ve su biyolojik kaynaklarının korunması gibi önemli konular ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Zirve'nin sonunda Hazar Bölge Ülkeleri Liderleri, Hazar Denizi bölgesinde işbirliğinin temel ilkelerini belirlemişlerdir. Hazar Bölge Ülkeleri liderlerinin yayınladıkları ortak bildiri hükümlerinin koordine yorumu ve IV. Hazar Zirvesi'nin nihai bildirisi, Hazar Denizi'ne ulaşım imkanı olan ülkelerin, su biyolojik kaynakların korunmasının ve bakım güvenliğinin uluslararası hukukun normları çerçevesinde sağlanması amacıyla, açıkça karşılıklı işbirliği yapma niyetinde olduğuna işaret etmektedir. Bu açıdan, özellikle Hazar

IV Summit of Heads of Caspian States was held in Astrakhan in Russian Federation in 29 September 2014. In this Summit, considerable issues such as cooperation between the Caspian states, the Caspian legal regime development and preservation of its unique natural habitat and aquatic biological resources were held in detail. At the end of the Summit, the heads of the Caspian Region states identified main principles of cooperation in the Caspian Sea zone. Coordinated interpretation of provisions of the joint statement of Heads of Caspian Region states and a final communiqué of IV Caspian Summit imply that states, having access to the Caspian Sea, are explicitly intended to provide mutual cooperation, aiming to preserve aquatic biological resources and provide maintenance security on the basis of current norms of

* PhD, Kazakh Humanities and Law University, Kazakhstan. m.daulenov@yahoo.com.

Denizi'nin hukuki statüsünü tanımlayan entegre bir uluslararası anlaşmanın bulunmaması durumunda, enerji arz güvenliğini ilgilendiren ve Hazar Denizi'ne kıyısı olan ülkelerin karşılıklı ilişkilerinin hukuki temelini belirleyen genel uluslararası hukuk ilkelerine özel bir önem verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, aşağıda yer alan ilkelerin değerlendirilmesi gerekli olmaktadır:

- *İç İşlerine Müdahale Etmeme İlkesi*: Başka bir ülkenin iç işleri, doğal kaynaklarının etkin dağılımı ile ilgili olarak Hazar bölge ülkelerine bir başka ülkenin iç ve dış işlerine, açıkça ya da zımnen müdahale etmesine izin vermemektedir;

- *İşbirliği Yükümlülüğü*: Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için Hazar bölge ülkeleri politik, ekonomik ve siyasi sistemlerindeki farklılıklardan bağımsız olarak, uluslararası ilişkilerin pek çok alanında birbirleriyle işbirliği yapma yükümlülüğü taşımaktadır;

- *Estoppel*: M. Shaw (2008) tarafından yazılan Uluslararası Hukuk adlı kaynağa göre (p. 516) genel olarak 'Estoppel'; taraflardan birinin verdiği beyanın, sonradan

international law. In this respect, special attention should be paid to general principles of international law concerning security in energy supply and determining legal basis of mutual relations of littoral countries, in particular, in the absence of integrated international agreement, defining legal status of the Caspian Sea. Therefore, it is necessary to consider the following principles:

- *The Principle of Non-Interference*: Another country's domestic affairs do not allow Caspian Region countries explicitly or implicitly intervene to internal and external affairs of other state in relation to effective distribution of their natural resources;

- *The Duty of Cooperation*: The Caspian Region states have the duty to cooperate with each other, irrespective of the differences in their political, economic and social systems, in the various spheres of international relations, in order to maintain international peace and security;

- *Estoppel*: According to the book International Law written by M. Shaw (2008, p. 516), the idea of Estoppel in general is that it is an impediment which

ileri sürülen bir iddiayı savunmaya engel olması olarak ifade edilebilir. Diğer bir deyişle, taraflardan biri, diğerine zarar verecek bir faaliyet-te bulunmamayı önceden taahhüt etmişse, daha sonra bu beyanını değiştiremez. Sonuç olarak, bölgede enerji arz güvenliğinin karşılıklı temini ile ilgili olarak Hazar Bölgesi ülkelerinden herhangi biri, bir taahhütte bulunmuşsa ve daha sonra bu taahhüdünü gerçekleştirmezse bu durumun, diğer ülke/ülkelerin gelecekte önemli bir kayba uğramasına veya uluslararası konularda çok ciddi değişikliklerin ortaya çıkmasına yol açması halinde, bu durum, gelecekte o ülkenin bir sorumluluk almasına zemin hazırlayacaktır.

Bu noktada, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Enerji Şartı Anlaşması çerçevesindeki uygulamalar da dikkate alınmalıdır. Günümüzde BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne tabi 167 ülke bulunmaktadır. Hazar Bölgesi ülkeleri arasında sadece Rusya bu Sözleşmeye dahil olmuştur. İran, Sözleşme'yi imzalamış ancak onaylamamıştır. Kazakistan ise resmi olarak Sözleşmeye taraf olmamakla birlikte, Hazar Denizi'nin hukuki statüsünün tahdit edilmesi ile ilgili olarak Sözleşme normlarını uygulamayı gerekli bul-

prevents a party from denying an action which they have committed. In other words, a party which has made or consented to a particular statement that it will not act against the other's benefit, cannot change its position. As a result, confirmation of one of Caspian Region states about mutual maintenance of security in energy supply in the region, and non-fulfillment of the issue, can constitute the ground for responsibility for that state in future, in case of a considerable loss for the other state/s or fundamental changes of international situation.

In this respect, the application of the UN Convention on the Law of the Sea and the Energy Charter Treaty should also be considered. Now, there are 167 member countries of UN Convention on the Law of the Sea. Among the Caspian Region states, only Russia is a part of the Convention. Iran signed the Convention but has not ratified it. While Kazakhstan is not formally a part of the Convention, it finds it necessary to apply the norms of the Convention regarding the delimitation of legal status of

maktadır. Örneğin; Sözleşme'nin 56. maddesi, münhasır ekonomik bölgede ülkelerin haklarını kullanmaları ve sorumluluklarını yerine getirmeleri ile ilgili açık talimatlar ortaya koymaktadır. Sözleşme'nin 77. maddesinde ise sadece Hazar Denizi'ne kıyısı olan ülkelerin, doğal kaynaklarının çıkartılması ve işletilmesi amacıyla, kıta sahanlığındaki hükümlerlik haklarını kullanabilecekleri belirtilmektedir.

Enerji Şartı Anlaşması'na gelince; Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan bu Anlaşma'nın tarafı iken Rusya ve İran taraflar arasında yer almamaktadır. Anlaşma'nın 18. maddesinde, tarafların, enerji kaynakları üzerinde ülkelerin hükümlerlik haklarını tanıdığı açıkça belirtilmektedir. Bununla birlikte, Anlaşma'da, enerji ile ilgili çevresel konulara yer verilmektedir. Anlaşma'nın 19. maddesi, enerji ile ilgili tüm faaliyetlerden doğacak çevreye zararlı etkilerin ekonomik açıdan etkin şekilde minimize edilmesi konusunda, tüm üye ülkelerin ellerinden gelen çabayı göstermesini gerekli kılmaktadır. Üye ülkelerin bunu yaparken, maliyet-etkin bir davranış sergilemeleri, ihtiyati önlemleri alma konusunda çaba göstermeleri ve 'kirlen öder' prensibinin uygulanmasını

the Caspian Sea. For example, the Convention (Article 56) gives clear directions for the states to use their rights and perform their duties in the exclusive economic zone. It is stated in the Convention (Article 77) that only the coastal states can use their sovereign rights over the continental shelf for the purpose of exploration and exploitation of their natural resources.

As for the Energy Charter Treaty, while Azerbaijan, Kazakhstan and Turkmenistan are parts of the Treaty, Russia and Iran are not. In the Energy Charter Treaty (Article 18), it is clearly stated that the contracting parties (states) recognize state sovereignty and sovereign rights over energy resources. Nevertheless, the Treaty refers to environmental issues in the context of energy. The Energy Charter Treaty (Article 19) requires all member countries to strive to minimize in an economically efficient manner harmful environmental impacts occurring from all operations among the entire energy chain. In doing so, the member states shall act in a cost effective manner, strive to take precautionary measures and agree that, in principle, the

kabul etmeleri gerekmektedir. Kısacası, ülkeler, bu konuların uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak ve bu kurallar çerçevesinde ele alınması gerektiğini yeniden teyit etmektedirler.

Sonuç olarak, Hazar Bölgesi'nde uluslararası bir anlaşma yoluyla enerji güvenliğinin sağlanmasının, yukarıda bahse konu olan BM Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Enerji Şartı Anlaşması hükümlerinin uygulanmasıyla mümkün olabileceği belirtilebilir. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da, bu hükümlerden bir kısmının uluslararası teamül hukuk normlarını yansıttığıdır. Enerji güvenliğinin sağlanması, ancak kesin, açık ve belirsizliğe yer vermeyen kuralların tüm Hazar bölgesi ülkelerine uygulanması ile mümkün olabilir. Dolayısıyla, bu kuralların uluslararası anlaşma çerçevesinde ana hatlarıyla belirlenmesi, önemli bir görev olarak ortaya çıkmaktadır.

'polluter pays' principle should apply. Shortly, these states reaffirm that these issues should be dealt in accordance with and subject to the rules of international law.

In conclusion, it should be noted that ensuring energy security in the Caspian Region with an international agreement can be possible by implementing the above mentioned provisions of the UN Convention on the Law of the Sea and Energy Charter Treaty. Here, it should also be taken into account that some of these provisions reflect norms of the international customary law. Ensuring energy security in the Caspian Region can only be possible by implementing clear, direct and unambiguous rules to the behavior of all the Caspian Region states. Therefore, the major task is to outline these rules in the framework of an international treaty regime.

Türkmenistan-İran Enerji İşbirliği

Turkmenistan-Iran Energy Cooperation

Lidiya Parkhomchik*

Günümüzde, İran diğer Orta Asya ülkelerine kıyasla Türkmenistan ile daha güvene dayalı bir ilişki kurma çabasıdır. Bir yandan 1000 km.'nin üzerinde ortak bir sınıra, diğer yandan da ortak dini değerlere sahip olması, Türkmenistan ve İran'ı daha kapsamlı bir işbirliğine gitmeye yöneltmiştir. Ayrıca, İran'ın kuzeyinde yoğun Türkmen nüfusunun varlığı, iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da dinamik hale gelmesini sağlamaktadır.

Türkmenistan - İran ilişkileri de karşılıklı fayda esasına göre şekillenmektedir. Günümüzde, Türkmenistan İran'a ortak elektrik şebekesi ile bağlı olan tek Orta Asya ülkesidir. 2003 yılında, Türkmen elektriğini İran'ın kuzey eyaletlerine göndermek amacıyla Balkanabad-Aliabad iletim hattını iki ülke ortaklaşa inşa etmişlerdir. Bir diğer iletim hattı da 2004 yılında tamamlanmıştır. Buna ek olarak, Türkmenistan'ın batısındaki Türkmenbaşı ve Balkanabad elektrik santrallerinde üretilen elektriğin, Türkmenistan

Nowadays, Ashgabat and Tehran managed to establish more trusting relations, compared with relations between Iran and other Central Asian states. Due to the fact that the two countries share a common state border with the total length over 1000 km and confessional closeness, Turkmenistan and Iran stress the importance of further intensification of comprehensive cooperation.

Naturally, Turkmen-Iranian relations are based on mutual benefit. Nowadays, Turkmenistan is the only country in Central Asia, which is connected with Iran through the joint electricity grid. In 2003, the parties launched jointly constructed the Balkanabad-Aliabad transmission line for supplying Turkmen electricity to the northern provinces of Iran. Another transmission line to Iran was completed in 2004. Additionally, it is planned to construct the Mary-Mashad power transmission line, which would allow exporting electricity

* Eurasian Research Institute, Kazakistan. timofko@gmail.com.

– İran - Türkiye enerji koridoru yoluyla ihraç edilmesini sağlayacak olan Mary-Mashad elektrik iletim hattının kurulması planlanmaktadır. 2006 yılından bu yana, İran, kullandığı enerjinin %50'sini Türkmenistan'dan alması nedeniyle, Türkmenistan'ın en fazla elektrik ihraç ettiği ülke olmuştur. 2014 yılında ise ithal ettiği 3,718 milyon KW saat elektriğin %67'sini Türkmenistan'dan sağlamıştır.

Son yıllarda, Türkmenistan, Bağimsız Devletler Topluluğu'na üye ülkeler arasında İran'ın önemli bir ticaret partneri haline gelmiştir. 2014 yılında, iki ülke arasındaki ticaret hacmi, İran ve Rusya arasındaki ticaret hacmini geçerek 3.7 milyar dolara ulaşmıştır. Mart 2015'de Aşkabat'ta İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani ve Türkmenistan Cumhurbaşkanı Kurbankulu Berdimuhamedov arasında düzenlenen son toplantıda, önümüzdeki 10 yıl içinde iki ülke arasındaki ticaret hacminin 60 milyar dolara çıkarılmasının planlandığı ifade edilmiştir.

Belirlenen hedefe ulaşmak için, taraflar 3 Aralık 2014 tarihinde açılan yeni Kazakistan – Türkmenistan - İran demiryolu aracılığıyla

generated at the Turkmenbashi and Balkanabad power plants in western Turkmenistan through the Turkmenistan-Iran-Turkey energy corridor. Since 2006 Iran has become the largest exporter of electricity from Turkmenistan purchasing more than 50% of energy. Last year Iran imported 3,718 million KWh of electricity, 67% of which came from Turkmenistan.

Over recent years, Turkmenistan has become the key trade partner of Iran among the CIS members. The trade turnover between the two countries reached \$3.7 billion in 2014, which exceeded the trade turnover between Iran and Russia. During the last meeting between President of Iran, Hassan Rouhani, and his Turkmen counterpart, Gurbanguly Berdimuhamedov, held in Ashgabat in March 2015, the high-ranked officials expressed readiness to boost the volume of bilateral trade to \$60 billion in the next 10 years.

In order to make progress towards the stated target, the parties intend to increase the flow of goods along the newly opened Kazakhstan-Turkmenistan-Iran railway line, which was

lığıyla mal ticaretini arttırmayı hedeflemektedirler. Kazakistan'dan yola çıkan 45 vagonlu ilk kargo, Haziran 2015 başında İran'a ulaşmıştır. Aşgabat ve Tahran, önümüzdeki 5 yıl içinde demiryolu transit kapasitesinin yıllık yaklaşık 10 milyon tona çıkmasını beklemektedir. Bu bağlamda Türkmenistan ve İran, arasında demiryolu altyapısının daha fazla geliştirilmesi ve genişletilmesi konusunda bakanlıklar seviyesinde anlaşmaya varılmış olduğu da belirtilmelidir.

Diğer yandan, Türkmenistan ve İran cumhurbaşkanları, İran'ın enerji sıkıntısı çeken kuzey eyaletlerinde enerji güvenliğini sağlamak için Türkmen doğal gazının İran'a itha-latının daha da arttırılması yönünde karar aldıklarını ifade etmişlerdir. Son on yılda, İran sürekli olarak Türkmen doğal gazının ilk üç ithalatçısı arasında yer almaktadır. Ayrıca, Rusya'nın 2015 yılında Türkmenistan'dan satın aldığı doğal gaz miktarını yıllık 11 milyar metreküpten 4 milyar metreküpe düşüreceğini duyurmasının ardından, İran, Çin'den sonra Türkmenistan doğal gazının ikinci büyük alıcısı konumuna gelmiştir.

İran'ın kuzey bölgelerindeki doğal

put into operation on December 3, 2014. The first cargo from Kazakhstan including 45 railcars entered Iran at the beginning of June 2015. Ashgabat and Tehran expect that in the next 5 years, the annual railway transit capacity would be about 10 million tons of goods. Therefore, at the interdepartmental level, Turkmenistan and Iran have already reached an agreement for further improvement and expansion of the railway infrastructure.

The presidents of Turkmenistan and Iran also admitted that the countries would continue to increase Iranian imports of Turkmen gas providing energy security for the northern provinces of Iran, which are suffering from energy poverty. Over the last decade, Iran has constantly been among the top three major customers of Turkmen gas. Moreover, after Russia announced that the volume of natural gas purchased from Turkmenistan would be reduced from 11 billion cubic meters (bcm) to 4 bcm per year in 2015, Iran would be the second major customer after China.

Nowadays, two gas pipelines connect Turkmenistan and Iran

gaz sıkıntısının giderilmesi için kurulan iki doğal gaz boru hattı günümüzde Türkmenistan ve İran'ı birbirine bağlamaktadır. Yıllık 8 milyar metreküp ihracat kapasitesine sahip olan Korpedzhe - Kurdkui boru hattı 1997 yılının sonlarında kurulmuştur. Bu boru hattı aynı zamanda, Türkmenistan'a Sovyetler Birliği dışında bir ihracat güzergâhı sağlayan ilk boru hattıdır. Dauletabad – Saraks - Kangiran boru hattı olarak bilinen ve yıllık 12 milyar metreküp ihracat kapasitesine sahip olan ikinci doğal gaz boru hattı ise 2010 yılının başlarında uygulamaya konmuştur. Ayrıca, Türkmenistan doğal gaz ihracatını yıllık 20 milyar metreküpe çıkarmak için kurulan yeni doğal gaz kompresör istasyonunu, Aralık 2013'de Türkmenistan'ın batısında uygulamaya geçmiştir.

Bununla birlikte bugüne kadar, taraflar doğal gaz boru hatlarını tam kapasite ile kullanamamışlardır. Her ne kadar İran ile Türkmenistan arasında, yıllık 14 milyar metreküp Türkmen doğal gazının İran'a sevkiyatı ile ilgili iki anlaşma söz konusu ise de Aşgabat, 2014 yılında İran'a sadece 7.5 milyar metreküp doğal gaz sağlamıştır. Bu düşük arz seviyesinin en önemli nedenlerinden biri İran'a uygulanan ekonomik

allowing Tehran to deal with gas shortages in its northern region. The Korpedzhe-Kurdkui pipeline with the export capacity of 8 bcm per year was launched at the end of 1997. It was also the first pipeline that gave Turkmenistan an export route outside the former Soviet Union. The second gas pipeline, the Dauletabad-Sarakhs-Khangiran pipeline, with the capacity of 12 bcm annually, was put into operation in early 2010. A new gas-compressor station built specifically to increase the export of Turkmen gas up to 20 bcm annually started its operation in western Turkmenistan in December 2013.

However, until now, the parties have not been able to provide full loading of their gas pipelines. Despite the fact that Iran has two contracts with Turkmenistan enabling delivery of 14 bcm of Turkmen gas annually, Ashgabat supplied only 7.5 bcm of gas to Iran in 2014. One of the key reasons for such a low level of supply is economic sanctions imposed against Iran. For instance, after disconnection of Iranian banks

yaptırımlardır. Örneğin, İran bankalarının SWIFT ile bağlantısının kesilmesinin ardından, Tahran 2013 yılında Aşgabat'a doğal gaz için 1 milyar doların üzerinde borçlanmış ve bu durum Türkmen gazının İran'a ihracatını geçici olarak durdurmuştur.

Türkmenistan yakın zamanda bir diğer ödenmemiş borç problemi ile daha karşı karşıya kalmıştır. Aşgabat, 2015 başından bu yana Rusya'ya sevkedilen doğal gaz için Türkmengaz Devlet Şirketi'ne borçların ödenmediğini duyurmuştur. Bu iki durumu karşılaştırsak, Rusya'nın aksine İran, SWIFT uluslararası ödemeler sistemine girişine tekrar izin verilir verilmez tüm borçlarını ödemeye hazır olduğunu belirtmiştir. Bu durumda İran'ın Türkmenistan ile enerji işbirliğine devam etmeyi istediği görülmektedir.

Özellikle, İranlı yetkililer Türkmenistan başta olmak üzere kuzey komşularıyla petrol alışverişinin sürdürülmesinin önemine vurgu yapmaktadırlar. 1997-2009 arasında Hazar Denizi'ne kıyısı olan ülkelerle petrol alışverişinde bulunan İran, geçiş ücretlerinde yaşanan anlaşmazlıklar ve Avrupa Birliği (AB) tarafından uygulanan petrol ambargosu nedeniyle

from the International banking transaction system SWIFT, Tehran owed Ashgabat more than \$1 billion for gas in 2013, which even caused a temporary suspension of Turkmen natural gas exports to Iran.

Recently Turkmenistan was faced with another problem of unpaid debts. Ashgabat announced that Russia has not paid off its debts to the Turkmengaz State Corporation for the delivered natural gas volumes since early 2015 requesting reconsideration of the purchase price of the Turkmen gas. In contrast, it is evident that Iran shows its desire to continue the energy cooperation by demonstrating readiness to pay off all the existing debt as soon as access to the SWIFT international payments system is unblocked.

Particularly, Iranian officials emphasize the importance of resuming the oil swap operations with northern neighbors, especially, Turkmenistan. In the period of 1997 to 2009, Iran swapped oil from the Caspian littoral states but due to the disputes on transit fee and due to the oil embargo imposed by the EU, Iran had to leave this policy. In the period of 12-years, Iran earned \$880 mil-

bu politikayı terk etmek zorunda kalmıştır. 12 yıllık dönemde İran, Hazar bölgesindeki petrol alışverişinden 880 milyon dolar kazanç sağlamıştır. Dolayısıyla Tahran, Türkmenbaşı limanından kendi Neka limanına yeniden ham petrol gönderilmesi için Aşgabat ile müzakerelere başlamıştır.

Ocak 2015'den bu yana, İran, Türkmen doğal gazının Türkiye aracılığıyla Avrupa'ya taşınmasında bir transit ülke olmaya hazır olduğunu değil, aynı zamanda bu projeye, başlıca doğal gaz arz eden ülkelerden biri olarak katılmaya hazır olduğunu da sürekli olarak dile getirmektedir. Bununla birlikte, bu konuda son karar; İran ve Rusya'yı saf dışı bırakarak doğal gazı Trans - Hazar doğal gaz boru hattı ile taşıma niyetinde olan AB yetkililerinin buradaki pozisyonuna büyük ölçüde bağlı olacaktır. Bu nedenle, AB ülkeleri İran'a uygulanan uluslararası yaptırımların tamamı kaldırılmadan, Trans - İran doğal gaz boru hattı projesini, Trans - Hazar projesine bir alternatif olarak görmemektedirler.

Sonuç olarak, İranlı ve Türkmen yetkililer, bölgesel konularda karşılıklı işbirliğinin derinleştirilmesinin gerekliliğine sürekli olarak dik-

lion from the Caspian oil swap operations. Therefore, Tehran has already started negotiations with Ashgabat to restart crude oil swap operations from the Turkmen port of Turkmenbashi to the Iranian port of Neka.

Since January 2015 Iran has repeatedly declared its readiness not only to be a transit country for transport of Turkmen gas to Europe via Turkey but also to join the project as one of the major natural gas suppliers. However, the final decision on this issue would largely depend on the position of the EU officials, who have clearly demonstrated their intention to take a political decision in favor of the Trans-Caspian gas pipeline, which could bring gas from the post-Soviet countries bypassing Iran and Russia. That is why, European countries would not be able to consider the Trans-Iranian gas pipeline as an alternative to the Trans-Caspian project until all international sanctions imposed on Iran would be lifted.

In conclusion, Turkmen and Iranian officials constantly highlight the necessity for deepening mutual cooperation in key regional issues. Iranian authorities have always considered that collabo-

kati çekmektedirler. İranlı yetkililer, ülkenin siyasi ve ekonomik açıdan dış dünyadan soyutlanmasının ortadan kaldırılması için Türkmenistan ile işbirliğini önemli bir fırsat olarak görmektedirler. Buna karşılık Türkmenistan, İran ile işbirliğini güçlendirmenin, gönüllü olarak uyguladığı fakat kendisini soyutlanmaya doğru götüren Pozitif Tarafsızlık Doktrini'nin aynı zamanda ekonomik soyutlanmaya dönüşmesini engellemeye yardımcı olacağı kanaatindedir.

ration with Turkmenistan could give an opportunity to overcome political and economic isolation. Turkmenistan, in return, supposes that strengthening bilateral cooperation with Iran would help to prevent transformation of its selfimposed foreign policy Doctrine of Positive Neutrality, which moved the state toward isolationism, the policy of economic isolation.

Hindistan-Kazakistan Enerji İşbirliğinde Son Gelişmeler

Recent Developments in India-Kazakhstan Energy Cooperation

Saule Akhmetkaliyeva*

Kazakistan, Orta Asya ülkeleri arasında Hindistan'ın en büyük ticaret ortağıdır. İki ülke arasında ticarete konu olan ürünlerin başında, hidrokarbon ürünleri, uranyum, asbest, titanyum, tıbbi ürünler ve tarım ürünleri gelmektedir. 2014 yılında Hindistan ve Kazakistan arasındaki ticaret hacmi 1.3 milyar dolara ulaşmış olup bu rakam 2013 yılındaki rakamın yaklaşık iki katı civarındadır. Bununla birlikte, Hindistan'ın Kazakistan'a ihracatı 2013 yılında 351.63 milyon dolar iken 2014 yılında %25.9 oranında azalarak 260.5 milyon dolar olmuştur. Diğer yandan, Hindistan'ın Kazakistan'dan yaptığı ithalat 2013 yılında 330.85 milyon dolar iken %227.3 oranında artarak 2014 yılında 1,083 milyon dolara çıkmıştır. İthalattaki bu artışın kaynağı büyük ölçüde petrol ürünlerine dayanmaktadır. Nitekim Hindistan'ın Kazakistan'dan yaptığı petrol ürünleri ithalatı 2013 yılında 215.09 milyon dolar iken 2014 yılının Ocak-Aralık

Kazakhstan is India's largest trading partner among the Central Asian states. The cooperation on energy resources and trade of natural resources is an important component of the partnership between India and Kazakhstan. The main commercial commodities between the countries are oil and oil products, uranium, asbestos, titanium, pharmaceuticals and agriculture. The trade turnover between India and Kazakhstan reached \$1.3 billion in 2014, which is twice as much as it was in 2013. Export of Indian goods to Kazakhstan decreased by 25.9% from \$351.63 million in 2013 to \$260.5 million in 2014. On the other hand, import of Kazakh goods to India increased by 227.3% from \$330.85 million in 2013 to \$1,083 million in 2014. An increase in the amount of import is mostly due to oil products. Import of oil products increased by 368.17% from \$215.09 million in 2013 to \$1,007 million in January-December 2014. In other

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. fm11v@mail.ru.

döneminde %368.17 oranında artarak 1,007 milyon dolara yükselmiştir. Bu rakamlar özellikle enerji sektöründe iki ülke arasında ekonomik işbirliği açısından önemli imkanların bulunduğunu göstermektedir.

Kısa süre önce Hindistan Başbakanının Kazakistan'a yaptığı resmi ziyarette, iki ülke arasında özellikle enerji ve savunma alanlarında çok sayıda ikili anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaların altyapısı ile ilgili görüşmeler ise 16-17 Haziran 2015 tarihinde Yeni Delhi'de düzenlenen ve iki ülke arasında enerji işbirliğini temel alan 12. Ticaret, Ekonomi, Bilim, Teknik, Endüstri ve Kültür İşbirliği Kazak-Hint Komisyonu toplantısında ele alınmıştır.

Hindistan hidrokarbon zengini bir ülke olan Kazakistan ile de enerji alanında işbirliği yapma konusunda oldukça isteklidir. Hindistan'ın ONGC Videsh Ltd. (OVL) ve Kazakistan'ın KazMunaiGas (KMG) şirketleri arasında petrol ve doğal gaz sektörlerinde işbirliği ile ilgili ilk anlaşma 2005 yılında imzalanmıştır. Oil and Natural Gas Corporation Limited (ONGC) şirketi Hindistan'ın sadece petrol üreten en büyük şirketi değil aynı zamanda ülke-

words, the share of oil products in total imports increased from 65% in 2013 to 92.9% in 2014. This shows great opportunities for economic cooperation between the two countries, especially in the energy sector.

Recently the Prime Minister of India paid an official visit to Central Asian states, including Kazakhstan, and a number of bilateral agreements in the fields of energy and defense were signed between the two countries. The agreements were discussed earlier in Delhi at the 12th session of the Kazakh-Indian Commission on Trade, Economic, Scientific, Technical, Industrial and Cultural Cooperation on June 16-17, 2015 the main focus of which was energy cooperation.

In order to meet high level of energy demand India imports over 70% of oil products, the main importers being Saudi Arabia and Iran. India has also been interested in energy collaboration with hydrocarbon-rich Kazakhstan. The first agreement between the India's ONGC Videsh Ltd. (OVL) and the Kazakhstan's KazMunaiGas (KMG) was signed in 2005 on cooperation in the oil and gas sector. The Oil and Natural Gas Corporation Limited (ONGC) is

nin ikinci en büyük ticari şirkettir. ONGC'nin yurtdışı kolu olan OVL ise, 2011 yılında 13 milyon dolar ödeme yaparak Satpayev petrol sahasında %25'lik bir pay elde etmiştir. KMG'ye bir sefere mahsus olmak üzere 80 milyon dolar devir ödemesi yapmak durumunda olan OVL, söz konusu sahada petrol çıkarma faaliyetleri için 400 milyon dolar yatırım yapmayı planlamaktadır. Geriye kalan %75'lik pay ise petrol sahasını işleten KMG'ye aittir.

Bu sahadaki ilk arama sondajı, 7 Temmuz 2015 tarihinde Hindistan Başbakanı Narendra Modi ve Kazakistan Başbakanı Karim Massimov tarafından Astana'da birlikte gerçekleştirilmiştir. Keşif kuyusunun derinliği 3,100 metredir. Satpayev petrol sahası Hazar denizindeki bir petrol sahası olup denizin kuzey kısmında yer alan Atrau bölgesinde kıyıdan 90 kilometre uzakta yer almaktadır. Bu sahadaki ham petrol ve doğal gaz rezervlerinin 1.8 milyar varil (250 milyon ton) olduğu tahmin edilmektedir. Satpayev sahasındaki ilk petrolün 2020 yılı itibarıyla çıkarılması ve sahadaki en yüksek üretimin de günlük 287 bin varile çıkması beklenmektedir. Hindistan, ham petrol ve

not only the largest oil production company but also the second largest publicly traded company in India. The OVL, the overseas arm of ONGC, acquired 25% share of the Satpayev oil block in 2011 with a signing fee of \$13 million. It is also to pay \$80 million one-time assignment fee to the KMG. The OVL plans to invest \$400 million in exploration of the oil field. The remaining 75% of shares belong to the KMG, an operator of the oil block.

The first exploratory drilling of the block was jointly launched in Astana on July 7, 2015 by the Prime Minister of India, Narendra Modi, and the Prime Minister of Kazakhstan, Karim Massimov. The depth of the exploration well is 3,100 meters. The Satpayev oil block is an offshore oil field. It is located in the Atyrau region in the northern part of the Caspian Sea about 90 kilometers from the shore at the depth of about 3 kilometers. The potential crude oil and natural gas reserves of the field are estimated to be 1.8 billion barrels (250 million tons). The first oil is expected to be extracted from the block by 2020. The peak production of the Satpayev field is expected to reach 287

doğal gaz ithalatını boru hattı yoluyla mı yoksa sıvılaştırılmış doğal gaz şeklinde gemi yoluyla mı yapması gerektiği konusunda karar verebilmek için bir fizibilite çalışması yürütmektedir. İlk seçenek, hidrokarbonları İran'a Hazar Denizi üzerinden taşımaktır. Sonrasında ise taşıma, ülke içinde boru hatları yoluyla gerçekleştirilebilir. Diğer seçenek ise petrolün, açılışı resmi olarak Aralık 2014'de yapılan İran – Türkmenistan – Kazakistan demiryolu hattı aracılığıyla taşınmasıdır. Bu demiryolu hattı, nihai noktada Mumbai ve St. Petersburg'u birbirine bağlayacak olan Uluslararası Kuzey – Güney Ulaştırma Koridorunun (INSTC) bir parçasıdır. Ayrıca, 9 Temmuz 2015 tarihinde Kazakistan'ın Hint limanlarına demiryolu aracılığıyla erişiminin sağlanması için "NC" Kazakistan Temir Zholy JSC ve Hindistan Demiryolu Bakanlığı arasında bir Mutabakat Anlaşması da imzalanmıştır.

Diğer yandan, Hindistan'ın enerji ihtiyacı sürekli artmaktadır ve Hindistan alternatif enerji kaynaklarını geliştirmenin yollarını aramaktadır. Bunlardan biri de barışçıl amaçlarla kullanılan nükleer enerji endüstrisidir. Kazakis-

thousand barrels per day. India is to conduct feasibility study in order to decide whether an import of crude oil and gas should be conducted through pipeline or in a form of a liquid gas in ships. The first option is to transport hydrocarbons to Iran through the Caspian Sea, and further, transport could be conducted through the country via pipeline. Another option is to transport oil via the Iran-Turkmenistan-Kazakhstan railway link that was inaugurated in December 2014. The rail link is a part of the International North-South Transport Corridor (INSTC) that will eventually connect Mumbai and St. Petersburg. Additionally, on July 9, 2015 a Memorandum of Understanding was signed between the "NC" Kazakhstan Temir Zholy" JSC and the Ministry of Railways of Government of India in the field of transportation via railways that will provide opportunities for Kazakhstan to access Indian seaports.

Moreover, energy needs of India are constantly increasing and India is seeking ways of developing alternative energy sources, one of which is a peaceful nuclear energy industry. Kazakhstan is the second largest uranium

tan bölgedeki en geniş uranyum yataklarına sahip ikinci ülkedir. Bu nedenle, iki ülke arasında nükleer enerji alanında işbirliğinin sağlanması, ikili ilişkilerin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. 8 Temmuz 2015 tarihinde Kazak milli nükleer şirketi KazAtomProm ile Hindistan Atom Enerjisi Dairesi arasında gelecek yıllarda Hindistan’a yapılacak uranyum satışı ile ilgili bir anlaşma imzalanmıştır. Ayrıca, 7 Temmuz 2015 tarihinde düzenlenen Kazak-Hint İş Forumu’nda “Samruk-Energo” ile Hindistan’da elektrik ekipmanları üretme ve santraller kurma üzerinde uzmanlaşmış olan “Bharat Heavy Electricals Limited” (BHEL) şirketi arasında bir Mutabakat Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, şirketler, termal, hidroelektrik, gaz türbini ve diğer elektrik santrallerinin üretimi, inşası ve yeniden inşası için enerji sektöründe işbirliği yapmayı planlamaktadırlar.

Sonuç olarak, her ne kadar Hindistan, Kazakistan’ın enerji alanındaki yeni bir partneri ise de geçmiş yıllarda bu alanda iki ülke arasında işbirliği anlamında bazı gelişmeler yaşanmıştır. Bununla birlikte, Hindistan ve Kazakistan arasındaki ilişkilerin geliştirilme-

rich country in the region. Therefore, the nuclear energy cooperation between the two countries is an important component of the bilateral relations. On July 8, 2015 the Kazakh national nuclear company, KazAtomProm, and the Department of Atomic Energy of India signed an agreement about future supplies of uranium to India. According to the agreement, Kazakhstan is to deliver 5000 metric tons (MT) of uranium to India in 2015-2019 period. The agreement is a renewal of the Memorandum of Understanding on civil nuclear cooperation signed in 2009, according to which, the KazAtomProm was to supply uranium for atomic plants in India. In the framework of the memorandum, KazAtomProm supplied total of 1812.5 MT of uranium to India: 600 MT in 2010-2011, 350 MT in 2011-2012, 402.5 MT in 2012-2013, and 460 MT in 2013-2014.

Also, a memorandum of understanding was signed between the “Samruk-Energo” and the “Bharat Heavy Electricals Limited” (BHEL) during the Kazakh-Indian Business forum on July 7th, 2015, according to which, the companies are planning to

sinde yaşanan güçlükler halen devam etmektedir. Bunun başlıca iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi Kazakistan; Çin, Rusya ve Avrupa Birliği ülkeleri gibi ülkelerle önceden güçlü ticari ilişkiler kurmuştur. İkincisi; iki ülke arasında ortak bir sınırın olmaması ve ülkeler arasında Afganistan ve Pakistan gibi istikrarsız ülkelerin var olmasıdır.

cooperate in the energy sector for production, construction and reconstruction of thermal, hydropower, gas-turbine and other power plants and stations. The BHEL is the main company in India that is focused on production of power equipment and construction of power plants.

It can be concluded that even though India is a relatively new energy partner of Kazakhstan, some progress has been made over the recent years. Difficulties in developing relationship between India and Kazakhstan still remain because Kazakhstan already has established strong trading relations with other countries, such as China, Russia and the EU countries, and the lack of common borders and the existence of unstable territories between India and some other neighboring countries such as Afghanistan and Pakistan still cause uncertainties between these countries.

Günümüzde Rusya ve Türkmenistan'ın Enerji İlişkileri: Eğilimler ve Beklentiler

Current Energy Relations between Russia and Turkmenistan: Trends and Prospects

Dinara Taldybayeva*

Türkmenistan, petrol ve doğal gaz kaynakları bakımından sadece Orta Asya'nın değil, tüm dünyanın enerji güçleri arasında yer almaktadır. BP Dünya Enerji İstatistikleri 2014 Raporu'na göre ise dünyada kanıtlanmış doğal gaz rezervi 187 trilyon metreküp iken, Türkmenistan 17 trilyon metreküp doğal gaz rezervi ile Rusya, İran ve Katar'dan sonra ülke sıralamalarında 4.sırada yer almaktadır. Ülkenin ihracatının %80'ini doğalgaz, %10'unu petrol ve petrol ürünleri, %8'ini pamuk ve tekstil ürünleri, %2'sini ise diğer ürünler oluşturmaktadır.

Türkmenistan'da açılan 180'den fazla hidrokarbon sahasının 120'si doğal gaz yatağıdır. En geniş doğal gaz yatakları ülkenin güneydoğusunda ve Amuderya Havzasında bulunmaktadır. Bu bölgede 1974

Turkmenistan is one of the most important energy-rich countries not only in Central Asia but also in the whole world regarding its oil and natural gas reserves. According to the BP World Energy Statistics Report 2014, while the amount of proven natural gas reserves in the world is 187 trillion cubic meters, Turkmenistan is the fourth country in the world after Russia, Iran and Qatar with 17 trillion cubic meters of natural gas in terms of the amount of natural gas reserves. While natural gas constitutes to 80% of the country's exports, oil and oil products, cotton and textile products, and other products constitute to 10%, 8% and 2% respectively.

Over 180 hydrocarbon fields, 120 of which are natural gas deposits, have been discovered in Turkmenistan. The largest natural gas fields are located in the southeastern part of the country and in the Amu Darya Basin. The Dauletabad gas

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dinarataldybayeva@gmail.com.

yılında keşfedilen Devletabad – Dönmez Sahası ülkenin en önemli doğal gaz yatağıdır. DeGolyer & MacNaughton (ABD) ve Gaffney, Cline & Associates Ltd (İngiltere) şirketlerinden edinilen bilgilere göre bu bölge 4.5 trilyon metre küp doğal gaz rezervine sahiptir. Türkmenistan Cumhurbaşkanı K. Berdimuhamedov Güney Yolotan'da büyük bir doğal gaz yatağı keşfedildikten sonra Güney Yolotan-Osman, Yaşlar ve Minar doğal gaz yataklarını birleştirerek Galkınış adını vermiştir.

Türkmen doğal gazını en çok ithal eden ülke Sovyet döneminden itibaren Rusya olmuştur. Türkmen gazının Rusya'ya ihracatı, Sovyet döneminde Orta Asya ülkelerinin doğal kaynaklarının Rusya'ya taşınması için inşa edilmiş olan 5000 km'lik Orta Asya-Merkez boru hattı üzerinden, Rusya'nın Gazprom şirketi aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Özbekistan ve Kazakistan üzerinden geçerek yıllık 80 milyar metreküp doğal gaz ulaşımını sağlayan bu boru hattı, 1960'ların sonunda kullanılmaya başlamıştır. Ancak günümüzde hattın doğal gaz taşıma kapasite-

field explored in 1974 was previously believed to be the largest gas field. According to international firms such as DeGolyer & MacNaughton (USA) and Gaffney, Cline & Associates Ltd (UK), there are 4.5 trillion cubic meters of natural gas reserves in the region. However, after the discovery of a large natural gas field at the South Yolotan structure, the President of Turkmenistan, G. Berdimuhamedov, decided to unite a cluster of gas fields, namely, South Yolotan, Osman, Minara and Yashlar, into Galkynysh gas field, which became one of the biggest gas reserves in the world.

Russia is the first country that has been importing Turkmen natural gas since the Soviet period. Turkmen natural gas has been exported to Russia via the 5000 km long Central Asia-Center pipeline, which was established by the Russian state-owned company Gazprom in order to transport natural resources from the Central Asian countries to Russia. This pipeline, which supposed to transport 80 billion cubic meters of gas annually through the territories of Uzbekistan and Kazakhstan, was put into operation at the end of 1960's. However, currently the natural gas transportation capac-

tesi azalmıştır ve ciddi bir yenilenme ve bakım süreci geçirmesi gerekmektedir. 2003 yılında doğal gaz alanında işbirliği konusunda Rusya'nın Gazprom şirketi ile Türkmenistan'ın "Türkmen NefteGaz" devlet şirketi arasında 25 yıllık bir uzun vadeli Türkmen doğal gazını satın alma ve satma anlaşması imzalanmıştır.

Türkmenistan ile Rusya arasında doğal gaz krizinin yaşanmasına yol açan ilk adımlar, 2006 yılında Türkmenistan'ın Rusya'ya doğal gaz ihracatı fiyatını 1000 metreküp için 65 dolardan 100 dolara çıkarmasıyla başlamıştır. O dönemde Gazprom, Türkmen doğal gazının 1000 metreküpünü Avrupa'ya 260 dolardan satmaktaydı. Bununla birlikte 2008 yılında aralarındaki problemleri çözen Türkmenistan ile Rusya, uzun vadeli 2 anlaşma imzalamışlardır. 20 yıl süreli ilk anlaşma, doğal gaz fiyatının belirlenmesine yönelik ilkeleri içermektedir. Bu anlaşmayla Türkmen doğal gazının Rusya'ya ihracatı 1000 metreküp için 2008 yılında 150 dolar, 2009 yılında ise 225 dolar olarak belirlenmiştir. Daha sonra yapılan ek anlaşma ile Türkmen doğal gazı bugüne kadar 240 dolardan satılmaktadır. İkinci anlaşma ise

ity of the pipeline is reduced and needs to be seriously maintained and renewed. In 2003, a long-term (25 years) purchase agreement regarding the cooperation in the sphere of natural gas transportation was signed between Russia's national company Gazprom and Turkmenistan's national company TurkmenNefteGaz.

The first signs of crisis between the energy sectors of Turkmenistan and Russia were seen in 2006 when Turkmenistan increased the price of natural gas exported to Russia from \$65 to \$100 for 1000 cubic meters. At that time, Russia was selling natural gas to Europe at a price of \$260 for 1000 cubic meters. However, the parties could overcome mentioned difficulties and signed two long-term agreements in 2008. The first agreement (25-year) includes the principles for determining the price of natural gas. Within the framework of the agreement, the price of the export of Turkmen natural gas to Russia was increased from \$150 for 1000 cubic meters in 2008 to \$225 for 1000 cubic meters in 2009. Later, based on a subsidiary agreement the price of the export of Turkmen natural gas was set to \$240. The second agreement included

Türkmen doğal gazının ulaşımını sağlayan altyapı sistemlerinin ve yeni doğal gaz yataklarının keşfi için gerekli olan finansal ve teknik yardımları içermektedir.

İki ülke arasında bir doğal gaz krizinin yaşanması, Rusya'da bir kaç doğal gaz yatağının daha açılması ve 2008 yılında ortaya çıkan uluslararası finansal kriz sonucunda Avrupa ülkelerinin doğal gaza olan ihtiyacının azalması, Rusya-Türkmenistan ilişkilerini daha da gerginleştirmiştir. Bu şartlar altında, Gazprom'un Türkmen doğal gazına olan talebi daha da azaltmıştır. Rusya ile Ukrayna arasında yaşanan kriz de belli bir ölçüde Rusya ile Türkmenistan arasındaki enerji ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Rusya, ayrıca Türkmen doğal gazının Ukrayna'ya ve Avrupa'ya ulaşımına engel olmaya çalışmıştır. Nitekim Ukrayna Devlet Başkanlarının neredeyse hepsi Türkmenistan'dan doğrudan doğal gaz ithalatı için iki taraflı anlaşmalar yapmaya çalışmış, ancak herhangi bir sonuca ulaşamamıştır.

Bu şartlar altında, Gazprom Türkmenistan'dan doğal gaz ithalatını azaltmış ve Nisan 2009'da Orta Asya-Merkez boru hattında gerçekleşen bir kaza sonucunda Rusya'ya doğal gaz ihracatının hemen hemen tamamen (%95 oranında) kesilmesiyle iki ülke

financial and technical support necessary for the infrastructure of transportation of Turkmen natural gas and for the discovery of new natural gas fields.

As a result of the exploration of new natural gas fields in Russia and reduction in European demand for natural gas due to 2008 global financial crisis tension between Russia and Turkmenistan increased. Besides, the crisis between Russia and Ukraine negatively affected the energy relations between Russia and Turkmenistan. Russia tried to prevent Turkmen natural gas from being transported to Ukraine and Europe. For instance, the large number of Ukrainian high-ranked officials have made attempts to reach bilateral agreements with Turkmenistan on import of natural gas directly but no results were achieved.

In these circumstances, Gazprom's demand for Turkmen natural gas reduced further. In April 2009 after the accident at the Central Asia-Center pipeline, natural gas exports to Russia stopped almost completely (95%), which caused further ag-

arasındaki ilişkiler daha da kritik noktaya gelmiştir. Nitekim Türkmenistan, Rusya'nın doğal gaz ithalatını azaltması nedeniyle kazanın ortaya çıktığını savunurken Rusya, kazanın, Türkmenistan'ın boru hattı hizmetlerinin kalitesiz olmasından kaynaklandığını iddia etmiştir. Bu gelişmelerin, Avrupa'nın Rusya'dan doğal gaz ithalatını azaltmasının ardından yaşanması da dikkate değer noktalardan biridir.

Dolayısıyla Rusya'nın Türkmenistan'dan yaptığı doğal gaz ithalatı 2006-2008 yılları arasında 41-42 milyar metreküp iken 2014 yılında Rusya ithalatını 10.5 milyar metreküpe düşürmüştür. 2015'in başında ise Gazprom, Türkmenistan'dan satın almayı planladığı doğal gaz miktarını 4 milyar metreküpe kadar düşüreceğini açıklamıştır. Türkmenistan, Gazprom'un bu açıklamasına karşı memnuniyetsizliğini ifade ettiğinde ise iki ülke arasında yaşanan enerji krizi uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Temmuz 2015'de Türkmenistan Petrol, Doğalgaz ve Yeraltı Kaynakları Üretimi Bakanlığı, Gazprom'un yıl başından itibaren herhangi bir açıklama yapmaksızın, ihraç edilen doğal gaz için ödeme yapmadığını açıklamıştır. Bu açıklamanın

gravation of relations between the two countries. While Turkmenistan argued that the accident happened as a result of reduction of natural gas imports by Russia, Russia claimed that the reason behind the accident was unqualified pipeline services of Turkmenistan. It is worth mentioning that all these developments took place after the European countries reduced their natural gas imports from Russia.

Therefore, Russia decreased natural gas imports from Turkmenistan from 41-42 billion cubic meters in 2006-2008 to 10.5 billion cubic meters of gas in 2014. At the beginning of 2015, Gazprom declared that they would reduce their natural gas imports from Turkmenistan to 4 billion cubic meters. When Turkmenistan expressed its displeasure with the issue, the energy crisis between the two countries became apparent and attracted the attention of the world. In July 2015, the Ministry of Production of Oil, Natural Gas and Underground Resources of Turkmenistan declared that Gazprom had not paid for the exported natural gas without any explanation

ardından Gazprom, Türkmengaz şirketinin doğal gaz fiyatında değişiklik yapmasını gerekçe göstererek Stockholm Uluslararası Takhim Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur.

Türkmenistan tarafsızlık statüsü sayesinde Rusya ile yıllardır devam eden enerji krizinde son dönemlerde başarılı bir profil sergilemektedir. Türkmenistan bu çerçevede Çin, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye ile sıkı bir işbirliği geliştirerek alternatif pazar arayışına girmiştir. Birçok uzman, Türkmenistan'ın ekonomik istikrarının, Rusya'yla ilişkilerine değil Çin'le ilişkilerine bağlı olduğunu belirtmektedir. Aksine Rusya, Türkmenistan'ın Çin'e doğal gaz ihraç etmeye başlamasına sessiz kalmaktadır. Bunun nedeni, Rusya'nın, Türkmenistan'ın doğal gaz ihracatı konusunda büyük ve karlı Avrupa pazarında kendisine rakip olmasını istememesidir.

Türkmenistan, özellikle Çin ile gerçekleştirdiği doğalgaz satış anlaşması sonrası Çin Kalkınma Bankası'ndan temin ettiği yaklaşık 10 Milyar ABD Dolarlık uzun vadeli kredi çerçevesinde doğalgaz sektöründe yeni tesislerin kurulmasına hız vermiştir. 2009 yılının Aralık ayında Türkmenistan-Çin Doğal-

since the beginning of 2015. After that, Gazprom appealed to Stockholm International Court of Arbitration asserting that TurkmenNefteGaz changed the price of natural gas.

Due to its neutral status, Turkmenistan has been performing a successful profile in the energy crisis with Russia. In this framework, Turkmenistan started to develop a closer cooperation with China, the EU and Turkey in search for alternative markets. Most experts state that nowadays Turkmenistan's economic stability depends on its relations with China rather than Russia. Russia surprisingly keeps silent regarding the exports of Turkmen natural gas to China. The main reason behind this silence is that Russia does not want Turkmenistan as a rival in natural gas exports to the large and profitable European market.

After receiving a long-term loan within the framework of the natural gas purchasing agreement with China at the amount of \$10 billion from the China Development Bank, Turkmenistan accelerated the process of establishing new natural gas facilities. In December 2009, the Turkmeni-

gaz Boru Hattı açılmıştır. 2014 yılında Çin Türkmenistan'dan 25.9 milyar metreküp doğalgaz ithal etmiştir. Bu rakam 2013 yılında ithal edilen miktardan %26.3 daha fazladır. Çin'in CNPC şirketi ile Türkmenistan'ın Galkınış bölgesinde doğal gaz üretimi yapma konusunda anlaşmaya varılması, Yeni İpek Yolu projesi çerçevesinde ikili işbirliğinin geliştirilmesi ve Mayıs 2015'de iki ülkenin hükümetleri arasında Türkmenistan'dan Çin'e yıllık 65 milyar metreküp doğal gazın ihraç edilmesi konusunda bir anlaşma yapılması bu iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin gelişmekte olduğunu göstermektedir.

Türkmenistan'ın Çin'in yanı sıra AB ülkelerine ve Türkiye'ye doğrudan doğal gaz ihracatında da Rusya'dan bağımsız olarak projelerini gerçekleştirmeye yönelik adımlar attığı görülmektedir. Nitekim 2018 yılından itibaren Türkmen doğal gazının Trans-Anadolu boru hattı üzerinden Avrupa'ya ulaştırılması, Türkmenistan'ın İtalya'nın Eni şirketiyle, Çin'in CNPC şirketiyle ve Japonya'yla ortak petrol ve doğal gaz üretim tesislerinin inşası alanında ve Hindistan, Pakistan ve Afganistan ile TAPI (Türkmenistan – Afganistan - Pakistan - Hindistan) boru hat-

stan-China Natural Gas pipeline was launched. In 2014, China imported 25.9 billion cubic meters of natural gas from Turkmenistan, which is 26.3% more compared to the amount of gas imports in 2013. Chinese CNPC and Turkmenistan reached an agreement to produce natural gas in Galkynysh gas field. Bilateral cooperation in the New Silk Road project has been increasing and, as a result, an intergovernmental agreement on exporting 65 billion cubic meters of natural gas to China annually was signed between Turkmenistan and China in May 2015.

All these developments clearly show that trade relations between China and Turkmenistan have been increasing. Besides, Turkmenistan has been taking steps to export natural gas to the EU countries and Turkey directly. The transportation of Turkmen natural gas to Europe via the Trans-Anatolia pipeline is planned starting 2018. Agreements with Italian Eni, Chinese CNPC, agreements with Japan on joint construction of oil and natural gas production facilities and agreements with India, Pakistan and Afghanistan on the construction of the TAPI

tının inşası alanında anlaşmalar yapması, Rusya'nın enerji jeopolitiğindeki gücünü sarsacak niteliktedir.

(Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India) pipeline seem to weaken Russia's power in the energy geopolitics of the region.

BÖLÜM 3.
AVRASYA BÖLGESİNDE ENERJİ TAŞIMACILIĞI
VE LOJİSTİK

CHAPTER 3.
ENERGY TRANSPORTATION AND LOGISTICS IN
THE EURASIAN REGION

**ENERJİ TAŞIMA GÜZERGAHLARINDAKİ
GELİŞMELER**

**DEVELOPMENTS IN ENERGY TRANSPORTATION
ROUTES**

Güney Gaz Koridoru: AB Enerji Güvenliği için Yeni Bir Aşama

Southern Gas Corridor: A New Step for the EU's Energy Supply Security

Nevzat Simsek*

Güney Gaz Koridoru, bölge enerji kaynaklarının dünya ile buluşturulmasında yeni bir yol açan önemli bir proje olarak Türkiye ve Azerbaycan tarafından hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Bu projeye Hazar denizinde çıkan Azeri doğal gazı İtalya'ya kadar ulaşma imkanına kavuşacaktır. Ayrıca zamanla Türkmenistan, Irak, İran ve hatta Doğu Akdeniz gazının Avrupa piyasasına ulaştırılması düşünülmektedir.

Petrol ve doğal gaz gibi temel enerji kaynaklarında, piyasa/kaynak uyumsuzluğu olarak ifade edebileceğimiz bir asimetri söz konusudur. Söz konusu asimetri, enerji ithal eden ülkeler açısından enerji arz güvenliğini, ihraç edenler açısından da enerji talep güvenliğini gündeme getirmektedir. Enerji arz güvenliğini Uluslararası Enerji Ajansı, yeterli miktardaki enerjinin, uygun fiyatla ve güvenilir kaynaklardan arzı olarak tanımlamaktadır. AB

Turkey and Azerbaijan have been trying to implement the Southern Gas Corridor Project as an important project which aims to help the region resources to meet with the world market. By an implementation of this Project, Azerbaijan's gas (from the Caspian Sea) will have the opportunity to reach Italy, Europe. Over time, the Project aims to transfer the gas from Turkmenistan, Iraq, Iran and East Mediterranean Sea to the European markets.

There is an asymmetry related to the inconsistency between the market and the resources, in particular, resources such as oil and natural gas. This asymmetry revives 'security in energy supply' for the energy importer countries and 'security in energy demand' for the energy exporter countries. Security in energy supply is defined by the International Energy Agent as 'supply of adequate amount of energy from reliable resources with moderate prices'. In the Green Book named 'Towards A European

* Associate Professor, PhD., Dokuz Eylül University, Turkey and Eurasian Research Institute, Kazakhstan. nevzatsimsek53@gmail.com.

Komisyonu tarafından hazırlanan Enerji Arz Güvenliği İçin Bir Avrupa Stratejisine Doğru isimli Yeşil Kitap'ta bu tanıma ek olarak çevreye saygılı ve sürdürülebilir kalkınma hedefiyle beraber enerji ürünlerine kesintisiz fiziksel erişim de eklenmektedir.

Türkiye bilindiği gibi Çin'den sonra enerji talebi artışı yüksek olan ikinci büyük ülkedir. Kendisi için enerji güvenliğinin ne kadar önemli olduğu sürekli tartışılmaktadır. Fakat aynı zamanda piyasa ve kaynaklar arasında doğal bir enerji köprüsü durumundadır. Türkiye'nin çevresinde yer alan ülkelerden Azerbaycan'da 0.9 trilyon, Irak'ta 3.6, İran'da 33.8 ve Türkmenistan'da 17.5 trilyon metreküplük kanıtlanmış rezerv bulunmaktadır. Bu yönüyle Türkiye, en büyük doğal gaz tüketicilerinden AB'nin enerji güvenliği için de kilit bir konumdadır.

Avrupa'nın doğal gaz ithalatına bakıldığında, enerji güvenliğinin niçin bu kadar gündemde olduğu çok kolay görülmektedir. Rusya, Kuzey Afrika ve Norveç temel güzergahlar olup, bu güzergahlarda yaşanabilecek olası sıkıntılar AB'yi ciddi şekilde düşündürmektedir. Nitekim, 2008-2009 yıllarında ya-

Strategy For The Security Of Energy Supply" which was published by EU Commission, this definition is enlarged by the definition that 'security in energy supply also defines a continuous access to energy products with the aim of achieving an environmentally-conscious and sustainable development'.

Turkey is the second country in the world whose energy demand is the highest after China. The importance of energy security of Turkey has continuously been discussed by experts. But Turkey, with its geopolitical location, is also a bridge between energy markets and energy resources. Turkey's neighboring countries have considerably high amounts of proved gas reserves, such as Azerbaijan (0.9 trillion cubic meter), Iraq (3.6 trillion cubic meter), Iran (33.8 trillion cubic meter) and Turkmenistan (17.5 trillion cubic meter). In this respect, Turkey is the key country for the EU's energy security.

Regarding the European gas imports, it can be easily seen why energy security has continuously been a hot button. Russia, North Africa and Norway have been the basic routes for energy transport and any possible problems that may occur in these routes can cause difficulties for the EU. For example, the effects of power cuts

şanan kesintilerin etkileri hala hafızalardadır. Ayrıca son dönemde Batı-Rusya gerginliğinde Rusya'nın elinde bulundurduğu enerji kuzu da Avrupa'nın enerji arz güvenliğini tehlikeye sokmaktadır. Son dönemde yaşanan bu olayların da etkisiyle Avrupa Komisyonu 25 Şubat 2015'de "Enerji Birliği Paketi"ni açıklamış olup enerji arz güvenliği bu pakette somut bir biçimde ele alınmıştır.

AB için güzergah çeşitlendirmesi önemli bir gündem maddesi olmaya devam etmektedir. Ukrayna krizi ve 2014 Aralık ayında Güney Akım projesinin rafa kaldırılması, dikkatlerin Türkiye'nin bölgedeki rolüne tekrar yönelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, Avrupa'nın gündemindeki diğer bir önemli seçenek Güney Gaz Koridorudur. Koridorun şekillenmesi ve Türkiye'nin enerji koridoru olmaktan merkez (hub) olmaya geçişi, büyük ölçüde yurt içinde ve uluslararası ilişkilerde atacağı adımlara bağlı olacaktır.

Avrupa enerji arz güvenliğinin sağlanmasına büyük katkı sağlayacak olan 45 milyar dolarlık Güney Gaz Koridoru projesinin en önemli etabı Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP)'nın

in the period of 2008-2009 years are still in minds of people living in the European countries. Besides, recently, when the tension between the Western countries and Russia has rose, Russia's energy trump has put the security in energy supply in Europe in danger. Due to the occurrence of the recent events, in February 25th, 2015 the European Commission announced 'The Energy Union Package' in which the security in energy supply was perceptibly embraced.

The matter of 'diversifying the routes' is still a hot button for the EU. In December 2014 the removal of the South Stream Project, alongside with the Ukrainian crisis has attracted the world's attention to Turkey's role in the region again. In this respect, the other important choice for Europe is the Southern Gas Corridor. The shaping the route of this Corridor and the Turkey's becoming a hub rather than an energy corridor depends mostly on the steps that Turkey will take in both national and international relations.

The most important step of the Southern Gas Corridor, the Trans Anatolian Natural Gas Pipeline (TANAP) which costs 45 billion dollars and which will give a great contribution to the secu-

temeli Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Gürcistan Cumhurbaşkanı Giorgi Margvelashvili'in katılımı ile 17 Mart 2015'de Kars'ta gerçekleşmiştir. Bu adım proje için en somut adım olmuştur. Bilindiği gibi bu, Güney Gaz Koridorunun tek aşaması değildir. Türkgözü noktasından başlayarak İpsala'da son bulacak olan bu boru hattının toplam uzunluğu 1850 kilometredir. Bundan başka bu Proje, Türkiye'ye ulaşmadan önce Azerbaycan'dan başlayıp Gürcistan'ı geçip Türkgözü'ne ulaşmak için 691 kilometrelik Güney Kafkasya Boru Hattı (SCP) ile Türkiye'den çıktıktan sonra İpsala'dan başlayarak Yunanistan, Arnavutluk, Adriyatik yoluyla İtalya'da "Punto di Scambio Virtuale" sanal merkezine ulaşmak için 870 kilometrelik Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP) ile birlikte düşünülen bir projedir.

TANAP'ın yıllık taşıma kapasitesinin 2019'da 16 milyar metreküp, 2026'da ise 31 milyar metreküp olması planlanmaktadır. Bu alanda yapılan analizlere göre, Rus enerji şirketi Gazprom'un sadece 2013 yılında Avrupa'ya 160 milyar metreküp gaz tedarikinde

rity in energy supply in Europe was founded by the President of Turkey, Recep Tayyip Erdogan, the President of Azerbaijan, Ilham Aliyev, and the President of Georgia, Giorgi Margvelashvili in Kars in March 17th, 2015. This is the most concrete step for the Project. As known, this is not the only step for the Southern Gas Corridor. The Pipeline, with the length of 1850 kilometers, will start in Turkgozu and end in Ipsala. Before reaching Turkey, this Project is adjoined together with the South Caspian Pipeline (SCP), with the length of 691 kilometers, which starts in Azerbaijan and goes through Georgia and ends in Turkgozu. After leaving Turkey, this Project is adjoined together with the Trans Adriatic Pipeline (TAP), with the length of 870 kilometers, which will start in Ipsala and go through Greece and Albania and end in the virtual center 'Punto di Scambio Virtuale' in Italy.

The annual transport capacity of the TANAP is planned to reach 16 billion cubic meters in 2019 and 31 billion cubic meters in 2026. According to the analysis, considering that only in 2013, Russian energy company Gazprom transported 160 billion cubic meters of gas to Europe, it can easily be realized that the

bulunduğu dikkate alındığında, TANAP'ın bu kapasitesiyle Rus şirketine alternatif olması söz konusu olmamaktadır. Bilakis, mevcut durumda projenin Avrupa'ya enerji arzında çeşitlilik ortaya koyması ve bu yönüyle Avrupa'ya enerji arzında Rusya'yı tamamlayıcı bir nitelik sergilemesi söz konusu olabilir. Diğer bir ifadeyle, Avrupa açısından TANAP aracılığıyla elde edilecek 10 milyar metreküplük gaz, 2013 itibariyle gerçekleşen 438.1 milyar metreküplük toplam tüketim açısından çok büyük bir pay teşkil etmese de, Avrupa'nın enerji arz güvenliği için potansiyeli yüksek olan yeni bir güzergahı açmak anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, ilerleyen yıllarda TANAP'a Türkmenistan, Irak, İran ve Doğu Akdeniz gazının da katılması ve Avrupa'ya ulaştırılacak doğal gaz miktarının 60 milyar metreküpün üzerine çıkabilmesi düşünülmektedir.

Gazın üretim ve ticaretinde de söz sahibi olabilmek, bir diğer ifadeyle enerji ticaret merkezine dönüşebilmek Türkiye için oldukça önemlidir. Bu bağlamda Güney Gaz Koridoru, bu amaç yolundaki Türkiye'nin bizzat dahil olduğu bir projedir. Şöyle ki, Türkiye, BOTAS

TANAP (with its current capacity) cannot be an alternative to the Gazprom.

Nevertheless, this Project can enable diversification in energy supply to Europe and in this respect, can have a complementary feature with Russia in energy supply to Europe. In other words, as Europe's total gas consumption was 438.1 billion cubic meters in 2013, receiving only 10 billion cubic meters of gas through the TANAP may have a small share in covering this huge consumption. But above all, the TANAP means a new route which has a considerably high potential for the security of energy supply in Europe. In this sense, in coming years, with attendance of Turkmenistan, Iraq, Iran and East Mediterranean gas to the TANAP, the total amount of gas planned to be transported to Europe is aimed to increase above 60 billion cubic meters.

Becoming an important part in the production and the trade of natural gas, in other words, turning into an energy trade hub, has crucial importance for Turkey. With this aim, Turkey has been included in the Southern Gas Corridor Project. Turkey (with BOTAS) has 30% percent share in the

aracılığıyla TANAP'ın %30'luk hissesine de sahipken, TPAO aracılığıyla TANAP'tan geçecek Azerbaycan gazının üretileceği Şah Deniz-2 sahasının %19'luk payına sahiptir. Kısaca, Türkiye projenin hem üretim hem de taşıma tarafında yer almaktadır. Bu durum, Türkiye'nin enerji stratejileri ve enerji merkezi olabilmesi açısından kritik önemdedir. Rusya Cumhurbaşkanı Viladmir Putin'in Türk Akımı teklifi de Türkiye'nin bu amacına hizmet etmesi yönüyle müzakere edilebilir bulunmuştur.

Güney Gaz Koridoru Azerbaycan gazının payının iki kat artmasına neden olacaktır. Türkiye'nin en ucuz gazı Azerbaycan'dan aldığı dikkate alındığında, bu durumun Türkiye'nin enerji ithalat maliyetini azaltması ve ülkenin cari açığına olumlu yansımaları beklenebilir. Diğer yandan, bu koridorun realiteye geçmesiyle birlikte, Türkiye'nin Asya'dan Avrupa'ya enerji köprüsü düşüncesi de realiteye geçmiş olacaktır. Güney Gaz Koridorunun ayrıca bölgedeki diğer arz kaynaklarının tüketici ülkelere ulaşması anlamında yeni bir güzergah olarak önemini de belirtmek gerekecektir.

TANAP and also has (with TPAO) 19% percent share in the Shah Deniz-2 field where Azerbaijan's gas will be produced and will go through the TANAP. Briefly, Turkey has been taking part not only in the production process but also in the transportation process of the Project. Turkey's position has critical importance for its energy strategies and its aim to be an energy hub in the region. In this respect, The President of Russia, Vladimir Putin's suggestion, 'Turkish Stream' Project, has been accepted as negotiable.

The Southern Gas Corridor Project will cause the share of Azerbaijan's gas to increase twice compared to the previous amount. Considering that Turkey has been buying the cheapest gas from Azerbaijan, this position is expected to reduce the cost of energy imports and have a positive effect on Turkey's current account balance. Moreover, with the realization of this Project, Turkey's being an energy bridge between Asia and Europe will also be realized. We should also express the importance of the Southern Gas Corridor as a new route of transportation of the other regional supply resources to the importer countries.

TAPI Boru Hattı İnşa Süreci: Başarı için bir Ümit Var mı?

TAPI Pipeline Building Process: Any Hope for Success?

Rassul Arin*

2014 yılı sonunda Avrasya bölgesinde enerji güvenliğiyle ilgili yaşananlar, bölgedeki ve bölge dışındaki ülkeleri, yeni şartlara uyum sağlamayı gerektirecek çeşitli gelişmelerle karşı karşıya bırakmıştır. Bu noktada, Türkmenistan'dan Afganistan'a, Pakistan'a ve Hindistan'a miktarı 33 milyar metreküpe ulaşan doğal gazın ulaştırılmasını sağlayacak bir ortaklık ile şekillenen TAPI (Turkmenistan, Afghanistan, Pakistan, India) doğal gaz boru hattı projesinin uygulamaya konma kararının, bölgedeki enerji güvenliği politikasında yaşanan oldukça önemli değişikliklerin bir sonucu olduğu açıktır. TAPI Boru Hattı Şirketi'nin kurulması, bu konuda uzun süren görüşme ve gecikme sürecinin de bittiği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte bu dört ülkenin boru hattı ile ilgili TAPI projesi üzerinde siyasi bir anlaşmaya varması, yine de bazı nedenlerle bu boru hattının inşa edilmesini garanti etmemektedir.

Bu noktada, TAPI boru hattı inşa sürecinin, bölgedeki enerji yöneti-

At the end of the year, energy security in the Eurasian region faced a number of challenges forcing regional and non-regional states to react to the new conditions. It is now doubt that decision of establishing the ambitious TAPI gas pipeline project, a joint venture company for the transportation of up to 33 billion cubic meters of natural gas a year from Turkmenistan to Afghanistan, Pakistan and India was a result of significant changes in the regional energy security policy. Establishment of TAPI Pipeline Company Limited suggests that the period of long-term negotiations and delays has ended. However, political agreement of the four-nations of the TAPI project on pipeline issue does not guarantee the construction of the pipeline due to a number of reasons.

We need to admit that TAPI pipeline building process has its own

* MA student, OSCE Academy in Bishkek, Kyrgyzstan. patriot01.kz@mail.ru.

minin belirgin özelliklerini kapsayan kendine özgü dinamiklerinin bulunduğu belirtilmelidir. Boru hattının inşası ile ilgili ilk girişim 15 Mart 1995 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu tarihte Türkmenistan ve Pakistan hükümetleri sözkonusu boru hattı projesi için kendi aralarında bir mütabakat anlaşması imzalamışlardır. Orjinal projede Hindistan yer almamaktadır. İlk başta adı TAP olan bu boru hattı projesi bir Arjantin firması olan Bidas Corporation ile başlamıştır ancak Türkmenistan projenin sonunda Unocal ve Delta Oil Co. adlı firmalarla anlaşma imzalamış ve Bidas Corporation'ın katılımı olmadan alternatif bir proje ortaya koymuştur. Ayrıca taraflar, boru hattının inşası için Orta Asya Doğal Gaz Boru Hattı Ltd. (CentGas) konsorsiyumunu oluşturmuşlardır. 1998 yılında Nairobi'de ve Dar es Salaam'da Amerikan konsolosluklarına yapılan terrorist saldırılara kadar her şey iyi gitmişti. Sözü geçen Amerikan konsolosluklarının, o dönemde Afganistan'ın hemen hemen tüm bölgelerini (yaklaşık %90) kontrolünde tutan Taliban'ın da destek verdiği Osama bin Ladin'in direktifleriyle bombalandığı çokça ifade edildi. Aslında bunun anlamı, TAP projesinin ilerlemesine izin veren Taliban liderleriyle yapılan önceki anlaşmaların iptal edilmesidir.

dynamic, showing specific features of energy management in the region. The first attempt to construct pipeline appeared on 15 March 1995 when an inaugural memorandum of understanding between the governments of Turkmenistan and Pakistan for a pipeline project was signed. The original project excluded India. From the very beginning TAP pipeline project was initiated by Argentinian company Bidas Corporation, but in the end Turkmenistan signed agreement with other companies, Unocal and Delta Oil Co. and promoted alternative project without Bidas' involvement. Besides, parties established the Central Asian Gas Pipeline Ltd. (CentGas) consortium for pipeline construction. Everything went well until the terroristic attack on American embassies in Nairobi and Dar es Salaam in 1998. American embassies were bombed with the direction of Osama bin Laden, who had strong support from Taliban, who was controlling nearly all regions (90 percent) in Afghanistan at that time. It actually meant cancellation of previous agreement with Taliban leaders allowing the TAP project to proceed.

Projenin uygulama aşamasının ikinci ayağı 11 Eylül saldırılarından sonra gerçekleştirilmiştir. Afganistan'ın Üsame bin Ladin'i barındırdığı gerekçesiyle 2001 yılında ABD'nin müdahalesine maruz kalması sonrasında boru hattı planlama süreci devam etmiştir. Mayıs 2002'de düzenlenen toplantıda Türkmenistan, Afganistan ve Pakistan cumhurbaşkanları proje üzerinde işbirliği yapmaya karar vermişlerdir. Taraflar, projedeki gelişmeleri izlemek üzere Asya Kalkınma Bankası (AKB)'nin proje ile ilgili çalışmalarını finanse etmesini talep etmek amacıyla ülkelerin petrol ve doğal gaz bakanlarından oluşan bir Yönetim Kurulu oluşturmuşlardır. 2005 yılında AKB projeye katılımını taahhüt ederek bölgesel teknik destek sağlama sorumluluğunu üstlenmiştir.

Yönetim Kurulu'nun 2008 yılında ki onuncu toplantısında TAP boru hattı meselesinde yeni gelişmeler yaşanmıştır. Bu tarihten itibaren Hindistan TAPI boru hattına resmi olarak dahil olmuş ve boru hattı projesinin bir tarafı durumuna gelmiştir. Aynı yıl bu dört ülke Doğal Gaz Boru Hattı Çerçeve Anlaşması'nı imzalamışlar ve bir kaç yıl sonra taraflar, boru hattı ile ilgili hükümetlerarası bir anlaşmaya imza atmışlardır. Bu noktada Hin-

The second stage of the project implementation took place after September 11 attacks. After the 2001 invasion to Afghanistan, the pipeline planning process continued. In the meeting held in May 2002, heads of Turkmenistan, Afghanistan and Pakistan agreed to cooperate on the project. For overseeing project development parties established the Steering Committee of oil and gas ministers, which requested the Asian Development Bank (ADB) to finance project-related studies. In 2005 the ADB committed its attendance in the project and took responsibility on the provision of regional technical assistance.

New chapter of the TAP pipeline history stated in 2008 when the Steering Committee held its tenth meeting. Since then, India became an integral part of the pipeline project, which was officially transformed to the TAPI pipeline. In the same year, the four states signed the Gas Pipeline Framework Agreement and few years later parties signed the intergovernmental agreement on the pipe-

distan'ın TAPI boru hattı projesine dahil edilmesinin, doğal gaz ihracatı üzerindeki geçiş ücretleriyle ilgili müzakereleri daha da karmaşık hale getirdiği belirtilmelidir.

Bununla birlikte son dönemdeki gelişmelere göre tarafların fiyat ve geçiş ücretleri konusundaki güçlüklerin ortadan kaldırılmasında başarılı olabildikleri ifade edilmektedir. TAPI Boru Hattı Firması Ltd. (TPCL) Yönetim Kurulu ilk toplantısını 11 Kasım 2014 tarihinde gerçekleştirmiştir. Burada dört TAPI devlet doğal gaz firmasının– “Turkmengas”, Afghan Gas Enterprise, Inter State Gas Systems (Private) Ltd. ve GAIL Ltd. – TPCL’de eşit paylara sahip olduğu belirtilmelidir.

Bununla birlikte, projeye katılan ülkeler arasındaki başarılı anlaşmaya rağmen boru hattı inşasının başlangıç tarihi belirsizdir çünkü öncelikle açığa kavuşturulması gereken en az iki nokta söz konusudur- Afganistan bölgedeki Taliban faaliyetlerinin kontrol altına alındığını ve mayın tarlalarının da temizlenmesini içerecek şekilde boru hattı güzergahı boyunca fiziki güvenliği sağladığını raporla belgelemelidir. Ayrıca Türkmenistan sahip olduğu doğal gaz rezervlerine ilişkin belgeleri ortaya koymalıdır. Bu iki nokta da 2005 yılında tamamlanan ve 2008 yılın-

line. We should admit that joining of India to the TAPI pipeline project made negotiations on transit fees for gas exporting even more complicated.

Nevertheless, according to the latest news parties could manage to overcome difficulties with the price and transit fees. The Board of Directors of TAPI Pipeline Company Limited held its first meeting on 11 November 2014. It is important to mention that the four TAPI state gas companies – “Turkmengas”, Afghan Gas Enterprise, Inter State Gas Systems (Private) Limited, and GAIL Limited - own equal shares of TPCL.

However, in spite of the successful agreement between project participating countries the start date of pipeline construction is uncertain because there are at least two points that need to be fulfilled - Afghanistan has to report on physical security along the pipeline route, including the clearing of landmines and Taliban activity. Turkmenistan has to present the gas reserves certification. Both points were mentioned in the ADB report, which was completed in 2005 and updated in 2008.

da güncellenen AKB raporunda belirtilmiştir. ABD Başkanı'nın açıklamasına göre Amerikan askerlerinin bölgeden çekilme süreci 2016 yılı sonu itibarıyla tamamlanacaktır. Ancak Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani Afganistan Hükümeti'nin bunun için uygun bir güvenlik yönetiminin oluşturulmasının güç olabileceğini açıklamıştır. Eşref Gani'ye göre kalan ABD askerlerinin bölgeden çekilmesine ilişkin 2 yıllık zaman sınırının 'yeniden gözden geçirilmesi' gerekebilir. Bu şartlar altında boru hattının inşası için yerel güvenliğin sağlanmasının güç olacağı söylenebilir.

Ayrıca bir soru hala cevaplanmamıştır: Türkmenistan TAPI boru hattına ihtiyaç duyulan tüm doğal gaz rezervlerini sağlayabilecek midir? TAPI, 16 trilyon metreküp doğal gaz rezervine sahip olan ve Güney Yoiotan Osman olarak da bilinen Türkmenistan'ın Galkınış alanından doğal gazı taşıyacaktır. Bu tahmin İngiliz Denetim Firması Gaffney, Cline & Associates tarafından yapılmıştır. Bununla birlikte bazı uzmanlar bu tahmin sonucuya ilgili bazı şüphelerin bulunduğu ve Türkmenistan'ın kamuoyuna duyurulan miktarda doğal gaz rezervine sahip olmadığına inanmaktadırlar.

According to the President of the United States, the process of withdrawal all US soldiers would be fulfilled by the end of 2016, but as the Afghan President has already said it could be hard for Afghanistan government to provide appropriate level of security management. According to Ashraf Ghani, two-year deadline for pulling out the last of US troops may need to be "re-examined". Under these circumstances, it would be problematic to provide local security maintenance for pipeline building.

Besides, a question still remains: Could Turkmenistan supply the TAPI pipeline with all needed gas reserves? TAPI will carry gas from Turkmenistan's Galkynysh field, better known as South Yoiotan Osman that holds gas reserves of 16 trillion cubic feet. This estimate was conducted by the UK auditing firm Gaffney, Cline & Associates. However, some experts doubt on the audit result and believe that Turkmenistan does not possess announced amount of gas reserves.

KARGO TAŞIMA GÜZERGAHLARINDAKİ GELİŞMELER

DEVELOPMENTS IN CARGO TRANSPORTATION ROUTES

Trans-Hazar Uluslararası Ulaştırma Güzergahındaki Gelişmeler

Development of the Trans-Caspian International Transport Route

Lidiya Parkhomchik*

Günümüzde, denizcilik güzergahı, Asya ve Avrupa arasındaki kıtalararası yük trafiğine hakim olmuş görünmektedir. Bununla birlikte, önde gelen Avrasya piyasaları arasındaki dış ticaret hacminin 2020 yılı itibariyle 1.5 kat artarak 2014 yılındaki 800 milyar dolarlık seviyesinden 1.2 trilyon dolara çıkacağı dikkate alındığında, başlıca deniz yolu ulaştırma güzergâhlarından uzak olan Avrasya ülkelerinin, Çin ve Avrupa Birliği (AB) arasındaki transit koridoru başta olmak üzere, kara yolu transit koridorlarını faaliyete geçirme konusuna ilgi göstermeye başladıkları görülmektedir. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı Raporu'na göre, günümüzde yaklaşık 600 milyar dolar olan Çin ve AB arasındaki dış ticaretin, 2020 itibariyle 170 milyon ton artarak 800 milyar dolar olması beklenmektedir. Dolayısıyla, Orta Asya ve Batı Asya ülkeleri

Nowadays, maritime routes dominate over the intercontinental freight traffic between Asia and Europe. However, due to the fact that the volume of foreign trade between major markets in Eurasia is expected to increase by 1.5 times, from \$800 billion in 2014 to \$1.2 trillion by 2020, the Eurasian countries located away from the main maritime transport routes became strongly interested in launching the inland transit corridors, especially between China and the European Union (EU). According to the report of the United Nations Conference on Trade and Development, it is expected that the foreign trade between China and the EU, which as of today amounts to nearly \$600 billion, would exceed 170 million tons, or \$800 billion by 2020. Therefore, it is obvious why establishing transconti-

* Eurasian Research Institute, Kazakhstan. timofko@gmail.com.

arasında bir kıtalararası ulaştırma ağının kurulmasının, bu ülkeler için ekonomik açıdan son derece gerekli olduğu açıktır.

Avrasya bölgesinde malların teslim süresinin azaltılmasına ilişkin düşünce, tarihi Büyük İpek Yolu konseptinin yeniden hayata geçirilmesini sağlamıştır. Bu çerçevede Büyük İpek yolu konsepti, “Yeni İpek Yolu” adıyla, Doğu-Batı arasında bir intermodal (çok türlü) taşımacılık altyapısı girişimine dönüştürülmüştür. Bu girişim çerçevesinde, Azerbaycan, Kazakistan, Gürcistan ve Türkiye, Trans-Hazar Uluslararası Ulaştırma Güzergahının (TUUG) kurulması üzerinde anlaşmaya varmışlardır. TUUG projesi çerçevesinde, Çin’den yola çıkan bir yük treni, 14 günden daha az bir sürede Avrupa’ya ulaşabilecek ki bu durum, bu güzergahın, ulaştırma süresi açısından en rekabetçi güzergah olduğunu göstermektedir. Örneğin; günümüz şartlarında, Çin’den yola çıkan ve Rus topraklarından geçen bir yük treninin, Avrupa’ya ulaşması yaklaşık 15-19 gün sürmektedir ve Doğu Çin’den yola çıkan bir aracın, deniz yolu güzergahını kullanarak Avrupa’ya ulaşması bir aydan daha fazla zaman

mental transportation network is so economically vital for the Central and Western Asian countries.

The idea to reduce the time exposure for delivering goods across Eurasia has caused the revitalization of the historical Great Silk Road concept, which was transformed into the so-called “New Silk Road” intermodal East-West transport infrastructure initiative. As a part of the initiative mentioned above, Azerbaijan, Kazakhstan, Georgia and Turkey agreed on creation of the Trans-Caspian International Transport Route (TITR). In the framework of the TITR project, a cargo train that launches from China will be able to reach Europe in less than 14 days, which is the most competitive route in terms of transport time. For instance, it takes around 15-19 days for a cargo train that departs from China and passes through the Russian territories to reach Europe, and it takes more than a month for a cargo from the Eastern China to arrive in Europe using the current maritime route. Therefore, the TITR would have obvious advantages over the existing inland and maritime routes.

almaktadır. Dolayısıyla, TUUG projesinin, günümüzdeki kara ve deniz yolu güzergahları için önemli avantajlar sağlayacağı açıktır. Kasım 2013’de düzenlenen 2. Uluslararası Ulaştırma ve Lojistik İş Forumu “Yeni İpek Yolu”nda Azerbaycan, Kazakistan ve Gürcistan’dan milli demiryolu temsilcileri ile Aktav ve Bakü limanlarının temsilcileri arasında, TUUG’nin geliştirilmesi amacıyla bir Koordinasyon Komitesi’nin oluşturulmasına yönelik bir anlaşma imzalanmıştır. 20 Ekim 2014 tarihinde Bakü’de düzenlenen ve TUUG’nin geliştirilmesine yönelik önerilerin tartışıldığı 5. Koordinasyon Komitesi toplantısında TUUG projesi katılımcıları, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları’nın da Koordinasyon Komitesi’ne katılmasını kabul etmişlerdir. Şu anda, Koordinasyon Komitesi çalışma grubunun belli aralıklarla yapılan toplantılarında JSC “Kazakistan Devlet Demir Yolu Şirketi”, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları, JSC “Azerbaycan Demiryolları”, JSC “Gürcistan Demiryolları”, JSC “Aktav Uluslararası Deniz Ticaret Limanı Devlet Şirketi”, Bakü Uluslararası Deniz Ticaret Limanı, JSC “Azerbaycan Hazar Nakliye Şirketi” ve LLC

The agreement on the establishment of the Coordination Committee to develop the Trans-Caspian International Transport Route was signed by the representatives of the national railway companies from Azerbaijan, Kazakhstan and Georgia, and the representatives of the ports of Aktau and Baku during the 2nd International Transport and Logistics Business Forum “New Silk Road” in November 2013. During the 5th meeting of the Coordination Committee on the development of the Trans-Caspian International Transport Route, which was held on October 20, 2014 in Baku, participants of the TITR project agreed to accept the Turkish State Railways to the Coordinating Committee. Currently, the regular meeting of the working group of the Coordination Committee are attended by the heads of the JSC “NC Kazakhstan Temir Zholy”, the Turkish State Railways, the JSC “Azerbaijan Railways”, the JSC “Georgian Railways”, the JSC “NC Aktau International Sea Trade Port”, the Baku International Sea Trade Port, the JSC “Azerbaijan Caspian Ship-

“Batumi Deniz Limanı” katılımcı olarak yer almaktadırlar.

24 Temmuz 2015 tarihinde Batumi’de gerçekleştirilen TUUG çalışma grubunun toplantısından çıkan en önemli sonuç; Çin ulaştırma şirketi Minsheng Lojistik ile işbirliği içinde, tarafların ilk konteynır trenini TUUG yoluyla göndermeleridir. 28 Temmuz 2015 tarihinde ise bir test treni Çin’in Sincan eyaletinden yola çıkmış ve Kazakistan ve Azerbaycan topraklarında yer alan Şihenze-Dostık-Aktav-Alyat-Keşla güzergahını takip ederek Bakü’nün 30 mil güneybatısında yer alan Alyat kasabasında kurulmuş olan Bakü Uluslararası Ticaret Limanı kompleksine ulaşmıştır. Sod-yum hidroksit taşıyan tren, 41 platformdan ve her biri 20 ton ağırlığında olan 82 konteynırdan oluşmuştur. 6 gün süren bu yolculukta tren, Kazak limanı Aktav’ı geçerek 4,000 kilometreden daha fazla yol almıştır. Dolayısıyla, bu yolculuk, Hazar Denizi yoluyla Çin’den Hazar Bölgesi’ne bir yük treninin gönderilmesine ilişkin ilk başarılı girişim olmuştur. Bu bir test treni olmasına rağmen, bu girişim, Asya’dan Avrupa’ya rekabetçi bir güzergah sağlayacak şekilde tarafların, tarife politikası

ping Company” and the LLC “Batumi Sea Port”.

The most significant result of the TITR working group meeting was reached in Batumi on July 24, 2015, namely, in coordination with the Chinese transport company, Minsheng Logistics, the parties managed to launch the first container train over the Trans-Caspian International Transport Route. On July 28, 2015, the test cargo train departed from the Xinjiang province in China, travelled along the Shihezi-Dostyk-Aktau-Alyat-Keshla route through the territories of Kazakhstan and Azerbaijan, and arrived at the Baku International Trade Port complex, located in the town of Alyat (around 30 miles southwest of Baku). The train carried caustic soda and consisted of 41 platforms and 82 containers, weighing 20 tons each. It traveled for 6 days and for more than 4,000 kilometers, passing through the Kazakh port of Aktau. Therefore, it was the first successful attempt to launch a cargo train from China to the Caspian region through the Caspian Sea. Even though it was a test train, it showed the high capability of the parties to

ve uyumlaştırılmış gümrük prosedürleriyle ilgili anlaşma sonuçlarına yüksek bir uyum yeteneği geliştirdiğini göstermiştir.

TUUG'yi kullanan ikinci konteynır treni ise 3 Ekim 2015 tarihinde Gürcistan'a ulaşmıştır. 44 konteynırdan oluşan tren, Çin'in Sincan eyaletinden yola çıkmış ve Alaşanko-Dostık-Aktav-Alyat-Tiflis güzergahını izleyerek 8 gün içinde Gürcistan'a ulaşmıştır. Bu ikinci test treni, Çin-Kazakistan-Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye güzergahı üzerinde gerçekleştirilen bir konteynır ulaştırma hizmetinin, TUUG üyelerinin beklentilerini gerçekten karşılayabildiğini göstermiştir. Örneğin; 2020 itibariyle TUUG yoluyla yaklaşık 300,000-400,000 konteynırın taşınması ve yolculuk boyunca bir günde 1,100 km kadarlık ortalama hıza ulaşılması beklenmektedir. Katılımcılar, ilk faaliyetlerinde TUUG'nin yıllık 5.5 milyon tona kadar yük taşıyabileceği ve 2020 itibariyle bu miktarın yıllık 13.5 milyon tona ulaşacağı beklentisindedirler.

Ocak 2015'deki Bakü toplantısında Koordinasyon Komitesi, uygun tarife şartlarının oluşturulabilmesi için, Azerbaycan'ın

reach an agreement on tariff policy and on harmonized customs procedures providing a competitive route from Asia to Europe.

The second container train via the Trans-Caspian International Transport Route arrived in Georgia on October 3, 2015. The train, consisting of 44 containers, departed from the Chinese Xinjiang province, travelled on the Alashankou-Dostyk-Aktau-Alyat-Tbilisi route and arrived in Georgia in eight days. The second test train showed that the organization of the container service on the China-Kazakhstan-Azerbaijan-Georgia-Turkey route could really meet the expectations of the TITR members. For instance, it is expected that approximately 300,000-400,000 containers will be transported via the Trans-Caspian International Transport Route by 2020 ensuring an average speed of up to 1,100 km a day. Participants predict that the TITR will initially be able to transport up to 5.5 million tons of cargo annually, increasing to 13.5 million tons per year by 2020.

During the meeting in Baku in January 2015, the Coordination Committee reached an agreement on the adoption of mea-

Bakü Limanının yanı sıra Kazakistan'ın Aktav Limanının kapasitesinin ve yeni Zezkazgan-Beineu demiryolu projesinin geliştirilmesine yönelik olarak bazı önlemlerin alınması konusunda anlaşmaya varmışlardır. Buna rağmen, TUUG projesinin önemli bir bölümü olan 826 kilometre uzunluğundaki Bakü-Tiflis-Kars (BTK) demiryolu bağlantısı eksiktir. Yıllık 6.5 milyon ton taşıma kapasitesine sahip olan BTK demiryolunun İstanbul Boğazı'nın altından geçen "Marmaray" demiryolu projesiyle birleşerek bu yıl sonunda açılması, TUUG yoluyla nakliye trenlerinin Avrupa ve Asya arasında gidiş-gelişine imkan sağlayacaktır.

Bununla birlikte, her ne kadar TUUG koridorunun tüm bölümleri arasında bağlantı sağlansa da hala mevcut altyapı imkanlarının transit kapasitelerinin artırılması ihtiyacı vardır. Örneğin, "Kazakistan Demir Yolu" ulaştırma şirketi, Aktav limanının genişletilmesi çalışmalarını bitirmek üzeredir. Çalışmalar sonucunda 1.5 milyon ton kapasiteye sahip bir hububat terminalinin ve 1.5 milyon ton toplam kapasiteye sahip iki ilave kuru yük terminalinin faaliyete geçmelerine imkan

sağlayarak yeni Zezkazgan-Beineu demiryolu hatları ve Kazakistan'ın Aktav ve Azerbaycan'ın Bakü limanları için uygun tarifli koşulların oluşturulmasını amaçlamaktadır. Buna rağmen, TITR'in önemli bir bölümü olan 826 kilometre uzunluğundaki Bakü-Tiflis-Kars (BTK) demiryolu bağlantısı eksiktir. Yıllık 6.5 milyon ton taşıma kapasitesine sahip olan BTK demiryolunun İstanbul Boğazı'nın altından geçen "Marmaray" demiryolu projesiyle birleşerek bu yıl sonunda açılması, TUUG yoluyla nakliye trenlerinin Avrupa ve Asya arasında gidiş-gelişine imkan sağlayacaktır.

Howevcr, cvcn if all parts of the TITR corridor arc linked togcther, therc will still be a ncccssity to incrcasc thc transit capacity of thc existing infrastructural facilities. For instance, thc "Kazakhstan Temir Zholy" transport company is about to finish thc expansion works in thc Aktau port, which will allow to put in operation a ncv grain terminal with a capacity of 1.5 million tons and two additional dry-cargo terminals with a total capacity of 1.5 million tons. Moreover, two universal fer-

sağlanacaktır. Ayrıca, yeni devlet programının uygulanması kapsamında iki çok amaçlı feribot satın alınacaktır. Böylelikle, limanın yıllık kapasitesi 16.8 milyon tondan 21 milyon tona çıkacaktır.

Buna ek olarak, Azerbaycan da denizyolu altyapısını yenilemektedir. Azerbaycanlı yetkililer, Hazar Denizi altyapısının modernizasyonu ile ilgili planlarına uygun olarak, Alyat'ta Bakü limanının bir bölümü olarak inşa edecekleri yeni bir liman kompleksini faaliyete geçirme kararı almışlardır. Yıllık 10 milyon ton yük aktarma hacmine sahip Alyat'taki bu ilk feribot terminali, 2014 yılında açılmıştır. Yeniden inşa faaliyetlerinin son aşamasında, Alyat Liman kompleksi 25 milyon tona kadar yıllık taşıma kapasitesine sahip olacaktır.

Sonuç olarak, petrol fiyatlarındaki sert azalışların, özellikle Kazakistan ve Azerbaycan gibi ülkeler için nakliye ve taşımacılıktan elde edilen kazançların önemini arttırdığı söylenebilir. Bu nedenle, TUUG'nin kurulması, Avrasya'da yeni multimodal (çok modlu) ulaştırma merkezlerinin oluşturulmasına imkan veren ve karşılıklı çıkar sağlayan bir proje olarak değerlendirilmelidir.

ries will be purchased within the framework of implementation of the new state program. Herewith, the port capacity will increase from 16.8 million tons to 21 million tons per year.

In addition, Azerbaijan is also upgrading its maritime infrastructure. In accordance with the plans for modernization of the Caspian Sea infrastructure, Azerbaijani officials made a decision to launch a new port complex in Alyat as part of the Baku seaport. The first ferry terminal in Alyat with transshipment volume of 10 million tons of cargo per year was opened in 2014. At the final stage of the construction works, the Alyat port complex is expected to have an annual transport capacity of up to 25 million tons.

In conclusion, it should be noted that the sharp drop in oil prices has increased the significance of benefits of freight transportation, especially for countries such as Kazakhstan and Azerbaijan. Therefore, establishing the Trans-Caspian International Corridor should be considered as a mutually beneficial project, which could potentially pave the way to build new multimodal transportation hubs in Eurasia.

Avrasya Entegrasyon Sürecinde Yeni Bir Aşama: Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesi

The New Stage of Integration Process in Eurasia: Baku-Tbilisi-Kars Railway Project

Dunyamali Emir Oglu Valiyev*

Türkiye ve Azerbaycan kısa bir süre içinde iki taraflı ilişkilerini güçlendirerek bölgesel düzeyde ulaşım altyapısını geliştirmeye yönelik imkanlar oluşturmuşlardır. Kısa bir süre önce, 2015 yılında tamamlanması planlanan Bakü- Tiflis- Kars Demiryolu Hattı'nı inşa etme yoluyla ulaşım konusunda başarılı bir süreci başlatmışlardır. Bakü- Tiflis- Kars Demiryolu projesini uygulamaya koyduktan sonra yıllık 20 milyon ton malın ve 3 milyon yolcunun taşınması sağlanacaktır. Bakü- Tiflis- Kars Demiryolunun inşa maliyetleri Azerbaycan'ın ve Türkiye'nin mali kaynaklarıyla karşılanmaktadır. Azerbaycan'ın ve Gürcistan'ın buradaki payı 775 milyon dolar ve Türkiye'nin payı 345 milyon dolardır. Dolayısıyla projenin toplam tahmini maliyeti 1.1 trilyon doları aşmaktadır. Gürcistan, proje maliyetini Azerbaycan'dan sağladığı kredi ile karşılamaktadır.

In a short period, Turkey and the Republic of Azerbaijan have strengthened their bilateral relations and created opportunities for development of regional transport infrastructure. Recently, these countries have achieved a successful process in transportation by constructing the Baku-Tbilisi- Kars railway planned to be completed in 2015. After putting the Baku-Tbilisi- Kars railway project into operation, annually 20 million tons of goods and 3 million passengers would be transported. The Baku-Tbilisi-Kars railway construction costs are covered by financial resources of the Republic of Azerbaijan and Turkey, namely, the share of Azerbaijan and Georgia is \$ 775 million and the share of Turkey is \$345 million. So, the total estimated cost of the project is more than \$ 1.1 trillion. Georgia will cover the cost of the project with the credit supplied by Azerbaijan.

* Professor, PhD, Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan. valiyev@rambler.ru.

Bakü-Tiflis-Kars Demiryolunun toplam uzunluğu 825 km'dir. Bunun yaklaşık 503 km'si Azerbaycan, 244.5 km'si Gürcistan ve 77.5 km'si Türkiye topraklarında yer almaktadır. Hizmete girme sürecinin tamamlanmasının ardından bir trenin maksimum hızının 120 km/s'e çıkması beklenmektedir. Bakü- Tiflis- Kars Demiryolu projesi, İstanbul Boğazı'ndaki deniz altı tünelinin (Marmaray) inşasını da kapsamaktadır. Bu yolla, Trans-Avrupa ve Trans-Asya demiryolu ağlarının entegrasyonu sağlanmakta ve kargo ve yolcu taşımacılığı Gürcistan'ın ve Türkiye'nin topraklarından geçerek doğrudan Azerbaycan'a bağlanmaktadır. Dolayısıyla, projenin tamamlanmasının ardından Bakü'den Kars'a 1 ve İstanbul'a 2.5 günde ulaşmak mümkün olacaktır. Konuyla ilgilenen uzmanların açıklamalarına göre; Bakü- Tiflis- Kars Demiryolu projesi, Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hatı projesinden sonra Azerbaycan ekonomisinin gelişmesi yönünde ikinci bir aşama olarak görülmektedir. Nitekim, demiryolu transit taşımacılığı yoluyla Azerbaycan'ın yıllık olarak en az 50 milyon dolar gelir sağlaması beklenmektedir. Açıkçası, bu proje Avrasya'da işbirliğini daha fazla geliştirme yo-

The total length of the Baku-Tbilisi-Kars railway is 825 km. Approximately, 503 km lays in Azerbaijan, 244.5 km in Georgia and 77.5 km in Turkey. After fulfilling the commissioning process, the maximum speed of a train is expected to increase to 120 km/h. The Baku-Tbilisi-Kars railroad project comprises construction of the undersea rail tunnel under the Bosphorus strait (Marmaray), integration of the Trans-European and Trans-Asian railway networks, combining the passengers and the cargo directly to Azerbaijan, passing through Georgia's and Turkey's territories. So, after fulfilling the project, it would be possible to travel by train from Baku to Kars within 1 day and to Istanbul within 2.5 days. According to experts, the Baku-Tbilisi- Kars railroad project takes the second place for further development of Azerbaijan's economy after the Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline project. The income of Azerbaijan from railway transit is expected to be at least \$50 million annually. Obviously, the project will not only accelerate the process of integration to Europe within the framework of the "Eu-

luyla 'Avrupa Komşuluk Politikası' çerçevesinde Avrupa ile entegrasyon sürecini hızlandırmakla kalma- yacak, ayrıca ticaret hacmini artırma yoluyla Doğu-Batı arasındaki ekonomik ilişkilerin de artmasını sağlayacaktır. Kazakistan'ın Aktau- Aktoqay Demiryolunun gelecekteki Bakü- Tiflis- Kars- Asya ulaşım koridoruna bağlanması yoluyla ve 'Trans Kazakistan' adında yeni bir demiryolu projesi oluşturma yoluyla Doğu-Batı arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi konusunda başarı sağlanabilir. Projenin uygulanmasıyla İstanbul- Bakü- Tiflis-Kars-Aktau-Druzhba (Çin sınırı) ulaşım koridoru 800 km. azalarak 7077 km.'den 6297 km.'ye düşecektir. Aynı zamanda, Çin sınırından başlayarak Kazakistan'ın güneydoğusunda biten yeni demiryolu hattı Jetgen-Horgos, bu mesafenin 293 km. azalmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, İstanbul-Tiflis-Bakü-Aktau-Astana-Horgos (Çin sınırı) koridoru sadece 6000 km. uzunluğunda olacaktır. Bu durumda yıllık 1.5 milyon ton dokuma eşyası ve 8 milyon ton petrol ulaştırma kapasitesine sahip olan Aktau Limanı'nın Avrasya demiryolu koridorları içindeki önemi daha fazla ortaya çıkacaktır.

ropean Neighborhood Policy" by widening the further development of cooperation in Eurasia, but also stimulate the East-West economic relations by increasing trade volume. The development of East-West economic relations could be achieved by joining Kazakhstan's Aktau-Aktoqay railway to the future Baku-Tbilisi-Kars- Asia transport corridor and establishing new railroad project namely, "TransKazakhstan". As a result of the project implementation, the Istanbul-Baku-Tbilisi-Kars-Aktau- Druzhba (China border) transport corridor will constitute a decrease of 800 km from 7077 to 6297 km. At the same time, the new railway Jetygen-Khorgos, which starts in the Chinese border and ends in the southeast of Kazakhstan, will shorten this distance by 293 km. Therefore, the total length of the Istanbul-Tbilisi- Baku-Aktau-Astana-Khorgos (China border) corridor would be only 6000 km. In this case, the importance of the Port Aktau with annual capacity of 1.5 million tons of dry goods and 8 million tons of petroleum will be achieved among the Eurasian railway corridors.

Bölgenin en büyük ihracatçısı olan Çin de bu projenin en kısa sürede uygulanmasını arzulamaktadır. İstatistik verilerine göre, Çin'in Avrupa ülkeleriyle ticaret cirosu 2012 yılında 410 milyar dolar olmuştur ki bu ulaşım projesinin ardından Çin ve Avrupa arasındaki toplam ticaret cirosunun 1 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir. Taraflar projenin ilk aşamasında yıllık 10 milyon tondan fazla malın ve ikinci aşamasında yıllık 15 milyon ton (ya da daha fazla) malın Çin'den Avrupa'ya taşınmasına karar vermişlerdir. Öngörülere göre demiryolunun tamamlanması ardından ilk yılda ulaştırılacak mal miktarı 3 ve sonraki 5 yılda 10 milyon tondur.

Diğer yandan, ulaştırma projesi için Afganistan ve İran ile işbirliğinin güçlendirilmesi imkanları da dikkate alınmalıdır. Bakü-Tiflis-Kars demiryolu koridorunun inşası ayrıca malların %55'inden fazlasının ulaştırılmasını sağlayan Avrupa- Kafkasya- Asya Ulaştırma Koridoru (TRACECA) yoluyla NATO'nun 200,000 konteynırın ve aracın ulaştırılması planlarını gerçekleştirmesine de yardımcı olacaktır. Türkiye ve

China, the biggest exporter in the region is interested in putting the project into operation as soon as possible. According to the statistic data, China's trade turnover with European countries amounted by \$ 410 billion in 2012 and it is expected that after transport project, launching the total trade turnover between Europe and China will increase up to \$ 1 trillion. The parties have already decided that during the first stage of project operation it would be transported over 10 million tons of goods per year and in the second stage over 15 million (or more) tons of goods per year from China to Europe. According to the forecasts, in the first year after the railroad launching, the amount of transported goods would reach to 3 million tons and in the next 5 years to 10 million tons.

Besides, the possibilities of strengthening the cooperation with Afghanistan and Iran for the transport project should also be taken into account. The construction of the Baku-Tbilisi-Kars railway corridor would help to fulfill the plans of NATO to take out 200,000 containers and vehicles via Transport Corridor Europe Caucasus Asia (TRACECA) which is used to transport over 55% of goods. According to the

İran arasındaki anlaşmaya göre, 400 km uzunluğunda yeni bir demiryolunun (Kars-Iğdır-Bazargan-Julfa Demiryolu) inşası planlanmaktadır. Bu yeni stratejik koridor, yıllık 3-4 ton transit kapasitesine sahip olacaktır.

Sonuç olarak; Bakü-Tiflis-Kars demiryolu projesinin Kafkasya bölgesinin gelişmesi üzerinde belirgin bir jeopolitik önemi olacak olup Doğu-Batı enerji koridorlarının daha fazla entegrasyonuna da katkı sağlayacaktır. Bu yolla, bölge ülkeler önemli bir transit merkezi haline gelecekler ve politik güçlerini arttırabileceklerdir.

agreement between Turkey and Iran, it is planned to build the new Kars- Iğdır-Bazarghan-Julfa railroad with the total length of 400 km. The new strategic corridor would have a transit capacity of 3-4 tons per year.

We can conclude that the Baku-Tbilisi-Kars railway project will have a significant geopolitical influence on the development of the Caucasus region and definitely provide the further integration of the East-West energy corridors. The region countries will become an important transit center and will strengthen their political power. Therefore, ensuring the benefits should be achieved by optimal marketing and advertising strategies.

Kazakistan-Özbekistan-Türkmenistan-İran-Umman Uluslararası Ulaşım ve Transit Koridoru

*Kazakhstan-Uzbekistan-Turkmenistan-Iran-Oman
International Trasport and Transit Corridor*

Meyramgul Issayeva*

25 Nisan 2011 tarihinde Aşka-bat'ta yeni bir uluslararası ulaşım ve transit koridoru olan Özbekis-tan – Türkmenistan – İran – Um-man – Katar Koridoru'nu inşa et-mek üzere uluslararası bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma 'Aşka-bat Anlaşması' olarak bilinmekte-dir. Bu yasal belge, üye ülkelerin Orta Asya ülkeleri ile Basra Kör-fezi ve Umman limanları arasında en kısa ticaret yolunu oluşturma-larına imkan tanıyacaktır. Projeye göre, Özbekistan ve Türkmenistan demiryollarının, İran'ın güney li-manlarıyla bağlantısını sağlayacak linkler oluşturulduktan sonra an-laşmaya taraf ülkeler, kısa vadede Basra ve Umman körfezlerindeki limanlara optimal ulaşım rotasını inşa edebileceklerdir. Bu ulaşım ve transit koridorunun ilk bölü-mü, Özbekistan, Türkmenistan ve İran'daki demiryollarından, ikinci bölümü ise İran'ın Bender-Abbas Limanı ile Umman Sultanate'da-ki Chahbahar Limanı'nı birbirine

A signing ceremony of an Interna-tional Agreement on Establishing a new international transport and transit corridor Uzbekistan – Turk-menistan–Iran–Oman–Qatar was held in Ash-gabat on 25th of April, 2011. This agreement is known as “Ashgabat Agreement”. The legal document will allow the member-countries to create the short-est trade route between Central Asian countries and Persian Gulf's and Oman's sea ports. According to the project, after building the links con-necting railways of Uzbeki-stand and Turkmenistan with south-ern ports of Iran, participants of the agreement will be able to establish an optimal transport route to the Persian and Oman gulfs' ports in short-term per-spective. The first part of this transport and transit corridor will pass through the rail-way lines in Uzbekistan, Turkme-ni-stand and Iran. The second part will pass through shipping routes, which connect Bender-Abbas port

* MA, Kazakh National Medical University, Kazakhstan. miraisa@mail.ru.

bağlayan denizyolundan geçecektir. Uzmanlar, bu uluslararası projenin uygulanmasının, bölgedeki ekonomik kalkınmaya ciddi bir katkı yapmasının yanı sıra transit mal hacminin artışı da sağlayacağını belirtmektedirler.

Nispeten yeni bir uluslararası ulaşım ve transit koridoru olan Özbekistan – Türkmenistan – İran – Umman – Katar Koridoru'nu inşa etme fikri ilk kez 19 Ekim 2010 tarihinde Aşkabat'da düzenlenen bir resmi toplantıda Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov tarafından dile getirilmiştir. Türkmenistan Cumhurbaşkanı Kurbankulu Berdimuhamedov da bu fikre katılarak hükümetin dışişleri ve ulaştırma bakanlarını, projenin siyasi ve teknik yönleriyle ilgili araştırma yapmakla görevlendirmiştir.

Kısa bir süre sonra Özbekistan, Türkmenistan, İran ve Umman'dan temsilciler, 10 Kasım 2010 tarihinde Tahran (İran)'da toplanarak ortak yatırım projeleri yapma, ulaşım ve transit maliyetlerini azaltma, ülkeler arasında ticaret ve transit işbirliğine ilişkin gelişmeler ile ilgili problemleri tartışmışlardır. Bu toplantıda taraflar, transit, gümrük, ulaşım ve yatırım konularında hazırlık yap-

of Iran and Chahbahar port of the Sultanate of Oman. According to the experts, implementation of this international project will both give a powerful impetus to the economic development and increase the volume of transited goods.

The idea to establish a new international transport and transit corridor Uzbekistan – Turkmenistan – Iran – Oman – Qatar and other Arab states of the Persian Gulf was initiated by President of Uzbekistan Islam Karimov at the official meeting held in Ashgabat on 19th of October, 2010. President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov approved this idea and charged Foreign Affairs and Transport Ministers of government to do researches on the political and technical aspects of the project.

After the short period of time, the delegations of Uzbekistan, Turkmenistan, Iran and Oman met on 10th November, 2010 in Tehran (Iran) and discussed the problems of co-investing the project, decreasing the transportation and transit costs, cooperating in the trade and transit developments between the countries. At this meeting the participants created the working group of Agree-

ma amacıyla Anlaşmaya bağlı olarak bir çalışma grubu oluşturmuşlardır. Toplantıda ayrıca üye ülkelerin bakanları, Mart 2011’de Aşkabat’ta bir uluslararası ulaşım ve transit koridoru anlaşması imzalamak üzere toplanmaya karar vermişlerdir. Böylece 25 Nisan 2011 tarihinde Aşkabat’ta taraflar arasında ‘Aşkabat Anlaşması’ imzalanmıştır.

Anlaşma’nın imzalanmasının ardından Proje, üye ülkeler tarafından onaylanmıştır. İran hükümeti, bölge ülkeleriyle ticaretini geliştirme amacıyla 12 Mayıs 2011 tarihinde Aşkabat Anlaşması’nı onaylarken Özbekistan da 13 Haziran 2011 tarihinde onaylamıştır. Türkmenistan da Anlaşmayı Mayıs 2011’de onaylayan bir ülkedir.

Özbekistan, Türkmenistan, İran ve Umman dışişleri bakanları 6 Ağustos 2011 tarihinde Özbekistan – Türkmenistan – İran – Umman – Katar Koridorunun inşası için Muscat (Umman)’da bir mutabakat anlaşması imzalamışlardır. Bununla birlikte 2013 yılında Katar’ın Projeden çekilmesiyle, mutabakat anlaşması otomatik olarak dört taraflı bir anlaşmaya dönüşmüştür. Katar’ın anlaşmadan çekilmesiyle Projenin planlandığı gibi 2013 tarihinde uy-

ment on preparing transit, custom, transport and investment. At this meeting the ministers of member countries decided to meet to sign the Agreement of an International transport and transit corridor in Ashgabat in March, 2011 as well. Thus the participants signed “Ashgabat Agreement” on 25th of April, 2011 in Ashgabat.

After signing the Agreement, the project has been ratified in the member countries. Iranian government approved the “Ashgabat Agreement” “with the view to expanding trade with countries in the region” on 12th of May, 2011; Turkmenistan ratified the project in May, 2011; Uzbekistan approved the project on 13th of June 2011.

Foreign ministers of Uzbekistan, Turkmenistan, Iran and Oman signed the Memorandum of Understanding (MoU) for the Establishment of the transport corridor Uzbekistan – Turkmenistan – Iran – Oman – Qatar on 6th of August, 2011, in Muscat, Oman. However, in 2013 Qatar withdrew the project and the MoU automatically transformed into quadruple agreement. Due to Qatar’s withdrawal, it became

gulamaya konması imkansız hale gelmiştir. Dolayısıyla, Özbekistan, Türkmenistan, İran ve Umman bazı düzeltmeler yaparak Anlaşmayı yeniden gözden geçirmek durumunda kalmışlar ve ancak bundan sonra taraflar, Projenin uygulanmasıyla ilgili ilerleme kaydedebilmişlerdir.

Aşgabat Anlaşması'na taraf ülkelerin Koordinasyon Konseyi Toplantısının ilk oturumu 15 Şubat 2015 tarihinde Tahran'da yapılmıştır. Oturumda, Aşgabat Anlaşması'na üye ülkelerin temsilcileri, uluslararası ulaşım ve transit koridoru olan Özbekistan – Türkmenistan – İran – Umman Koridoruna ilişkin anlaşmaya Kazakistan'ın da dahil edilmesini kabul etmişlerdir. Kazakistan, bütün yasal süreçler tamamlandıktan sonra yeni üye olarak Anlaşmaya dahil olacaktır.

Projenin uygulamaya konmasından itibaren, üye ülkelere etkisinin önemli olacağı beklenmektedir. 2014 yılında Aşgabat Anlaşması'na üye ülkeler arasında demiryolu ile nakliyatı gerçekleştirilen mal hacmi, 2013 yılına kıyasla %10 oranında (2.3 milyon ton) artarak 25 milyon tona ulaşmıştır. Nakliyata konu olan toplam mal miktarının %41'i Kazakistan'dan gerçekleştirilmiştir.

impossible to put the project into force in 2013 as it was planned. Therefore, Uzbekistan, Turkmenistan, Iran and Oman had to reconsider the Agreement making some corrections and only after that the parties proceeded the implementation of the project.

The first session of Coordination Council Meeting of the participants of "Ashgabat Agreement" was held in Tehran on 15th of February, 2015. At the session representatives of "Ashgabat Agreement" member countries approved accession of Kazakhstan to the Agreement on an International transport and transit corridor Uzbekistan – Turkmenistan – Iran – Oman. Kazakhstan will join the agreement as a new member after passing all legal processes.

Since the project was put into operation, the member countries could see some positive results. The volume of railway transportation between Ashgabat Agreement members in 2014 increased by 10% or 2.3 million tonnes of goods comparing to 2013 and reached 25 million tonnes of cargos. At the same time, among the total amount of transported cargo about 41% of good were from Kazakhstan. It is

Kazakistan ile Aşkabat Anlaşması'na üye ülkeler arasındaki nakliyata tabi mal hacminin 2020 yılı itibarıyla yıllık 40 milyon tona ulaşabileceği beklenmektedir.

Aşkabat Anlaşması'nın, Anlaşmaya üye olan ülkeler arasındaki uluslararası ticareti iyileştirme ve geliştirme yönünde bir beklenti oluşturmaları nedeniyle, Anlaşmanın ulusal ve uluslararası bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Orta Asya'yı Basra Körfezi ve Umman Denizi ile bağlayacak olan Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan ve İran arasındaki transit koridoru, ticaret, ekonomi, yatırım ve transit alanlarında işbirliği konusunda önemli imkanlardan biri olma özelliği taşımaktadır. Diğer yandan bu koridor, gelecekte bölgesel kalkınma, refah ve istikrar alanlarında da bölge ülkeler için katkılar sağlayacak gibi görünmektedir. Bu koridorun inşası ile Doğu, Batı, Orta ve Güney Asya'nın birbirine bağlanması beklenmektedir.

expected that the volume of transported goods between Kazakhstan and Ashgabat Agreement member countries can reach up to 40 million tonnes per year by 2020.

The Ashgabat Agreement has an international and regional significance as it is expecting to promote and enhance international trade for the members of Agreement. The transit corridor running through Uzbekistan, Turkmenistan, Kazakhstan and Iran, which would connect Central Asia with Persian Gulf and Sea of Oman, is one of the potential prospect for trade, economics, investment and transit cooperation as well as for regional development, welfare and stability. The establishment of this corridor is expected to connect Eastern, Western, Central and Southern Asia together.

Kuzey Güney Ulaştırma Koridorunun Son Durumu

Current Situation of the International North South Transport Corridor

Zhengizkhan Zhanaltay*

Uluslararası Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru (INSTC) projesi, 2000 yılında Rusya, İran ve Hindistan tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Beyaz Rusya, Kazakistan, Tacikistan, Umman, Ermenistan, Azerbaycan, Ukrayna, Kırgızistan ve Türkiye de projeye dahil olmuşlardır. Projenin amacı; bölgelerarası mal ticaretinde zaman ve ulaştırma maliyetlerinin azaltılması için şu anda kullanılan deniz yolu Süveyş Kanalı ulaştırma rotasından daha kısa bir koridor oluşturmaktır.

Koridor, Hindistan'ın Mumbai şehrindeki Nhava Sheva limanında başlamakta ve Arap Denizi'ni geçerek İran'ın Bandar Abbas limanında son bulmaktadır (1200 deniz mili). INSTC'nin karada bulunan bölümü İran topraklarından geçerek ülkenin kuzeyinde yer alan Bender Enzeli limanına kadar gelmektedir (1300 km). Rotanın ikinci deniz yolu ise Hazar Denizi'nden geçmekte (800 deniz mili) ve Rus-

The International North-South Transport Corridor (INSTC) project was established in 2000 by Russia, India and Iran with a purpose of creating a corridor shorter than the current maritime Suez Canal transportation route in order to reduce the time and transportation costs of trade in goods. Later on, Belarus, Kazakhstan, Tajikistan, Oman, Armenia, Azerbaijan, Ukraine, Kyrgyzstan and Turkey joined the INSTC project.

The route starts from the Nhava Sheva port in Mumbai, India, and goes through the Arabian Sea to the Bandar Abbas port in Iran (1200 nautical miles). The overland part of the INSTC passes through the Iranian territory to the Bandare Anzali port located in the northern part of the country (1300 km). The second maritime section of the route crosses the Caspian Sea (800

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com.

ya'daki Astrahan limanına ulaşmaktadır. Daha sonra, malların Moskova'ya ulaşması (1700 km) ve Rusya-Finlandiya sınırından Avrupa ülkelerine taşınması sağlanmaktadır.

Ancak son 15 yıldır proje sürecini sekteye uğratan bazı nedenlerin varlığı söz konusudur. Bu nedenlerden biri, Hindistan'ın bazı lojistik problemlerle karşılaşması ve gümrükleme sürecinde desteklenmemesi nedeniyle 10 yıl süreyle projeyi dondurmaya karar vermesidir. Diğer bir neden ise 2000'lerin başlarında nükleer programın geliştirilmesi ile ilgili olarak ABD'nin ve AB ülkelerinin İran ekonomisine uyguladığı baskıların artmasıdır. Bununla birlikte, İran'ın P5+1 Grubu ülkeleri ile müzakere süreci sonrasında İran'a karşı uygulanan ekonomik yaptırımların kaldırılmasını sağlayan Ortak Kapsamlı Faaliyet Planı'nın uygulanmaya geçmesinin ardından, proje Hindistan başta olmak üzere diğer kurucu üyelerin de desteğiyle 2015 yılında tekrar canlandırılmıştır. Ağustos 2015'de Yeni Delhi'de düzenlenen INSTC proje üyelerinin VI. Koordinasyon Toplantısı'nda, Hindistan, İran ve Rusya'dan katılan üst düzey resmi yetkililerin

nautical mile) and reaches the Astrakhan port in Russia. Afterwards, cargos could reach Moscow (1700 km) and run to the European countries from the Russian-Finnish border.

There are a number of reasons that stalled the progress of the project and kept it from becoming operational in the last 15 years. One of the reasons is that India decided to freeze the project for a 10 year period after facing some logistics problems and due to the lack of the customs clearance support. Another reason is increased pressure on the Iranian economy by the USA and the EU countries on the subject of the nuclear program development in early 2000s. However, after the softening of the Iranian approach towards the negotiation process with the P5+1 Group and the reaching of the Joint Comprehensive Plan of Action, which caused lifting of the economic sanctions against Iran, the project was revived by the support of the founding members, especially by India in 2015. During the VI Coordination Council of the INSTC project members held in Delhi in August 2015, senior officials from India,

yanı sıra diğer üye ülke temsilcileri transit ve gümrük konuları ile ilgili Anlaşma Taslağını kabul etmişlerdir. Sonrasında, Anlaşma Taslağı, projenin bir sonraki aşaması olan ve Hindistan, İran ve Rusya'yı birbirine bağlayacak şekilde deniz, kara ve demiryolu ile nakliye yapılmasına yasal dayanak oluşturan aşamaya geçilmesi için önemli bir adım olmuştur.

Yaptırımların kaldırılacağını öngören Hindistan, INSTC boyunca yer alan kara ve demir yolları ile limanların mevcut durumlarının iyileştirilmesi için altyapı projelerine yatırım yapmaya başlamıştır. Örneğin, Hindistan Karayolları Ulaştırma Bakanı Nitin Gadkari ve İranlı mevkidaşı Abbas Ahmad Akhoundi, Mayıs 2015'de Şahbahar limanının geliştirilmesiyle ilgili olarak 85 milyon dolar tutarında yatırım yapılmasını öngören bir Mütabakat Anlaşması imzalamışlardır. Buna ek olarak Hindistan, Şahbahar limanı ile bağlantı sağlayacak şekilde Afganistan'ın batısındaki Delaram'dan başlayarak İran-Afgan sınırındaki Zaranj'a kadar 220 km.'lik yolun inşası için 100 milyon dolar yatırım yapmayı planlamaktadır. Ayrıca, Umman Körfezi'ndeki Şahbahar limanına yapılan yatırımlar, Çin'in

Iran and Russia, as well as representatives from other member countries approved the Draft Agreement on the transit and customs issues. Then, the Draft Agreement became an important step for moving the project to the next level guiding the legal basis for freight by ship, railroad and road connecting India, Iran and Russia.

After foreseeing the lifting of the sanctions, India started to invest in infrastructural projects in order to improve the current conditions of roads, railroads and ports along the International North-South Transport Corridor. For instance, The Minister of Road Transport and Highways of India, Nitin Gadkari, and his Iranian counterpart, Abbas Ahmad Akhoundi, signed a Memorandum of Understanding on the development of the Chabahar port worth \$85 million in May 2015. In addition, India is planning to spend \$100 million for building a 220 km road from Delaram in western Afghanistan to Zaranj at the Iran-Afghan border to link up with the Chabahar port. Besides, investments in the Chabahar port in the Gulf of Oman correspond with the In-

Pakistan'ın Gwadar limanındaki hakimiyetine karşı İran'ın İran Körfezi'ndeki ulaştırma imkanları üzerindeki ekonomik etkisini arttırma stratejisiyle de uyumludur. Bunun yanı sıra, Şahbahar limanının modernizasyonunun tamamlanmasıyla Hindistan, Pakistan sınırlarına girmeden Afganistan ve Orta Asya ülkeleriyle doğrudan transit bağlantısı sağlama imkanı elde edecek ve bu ülkelerle ticaret potansiyelini arttıracaktır.

INSTC projesi, Nisan 2015'de kabul edilen 'Hindistan'ın 2015-2020 Dönemi Dış Ticaret Politikası' ve Haziran 2012'de onaylanan 'Orta Asya'ya Bağlanma Politikası' gibi Hindistan'ın stratejik açıdan önemli bazı dış politika konuları içinde ele alınmaktadır. Dolayısıyla, bu ulaştırma koridorunun potansiyelinin ve darboğazlarının incelenmesi için Hindistan Nakliye Aracıları Birliği Federasyonu, Ağustos 2014'de güzergah üzerinde bir deneme testi gerçekleştirmiştir. Test sonuçları, INSTC'nin, denizyolu Süveyş Kanalı güzergahıyla kıyaslandığında, transit süresini %40 ve transit maliyetlerini de %30 oranında azalttığını göstermektedir. Süveyş kanalı güzergahında, şu anki ulaştırma maliyetlerine göre Mumbai'den

dian strategy to expand its economic influence over the Persian Gulf transport facilities in response to China's dominance in the Gwadar port of Pakistan. In addition, with the completion of the Chabahar port modernization, India will get an opportunity to have a direct transit connection with Afghanistan and Central Asia bypassing Pakistan and to increase the trade potential between the countries.

Moreover, due to its strategic importance, the INSTC project was highlighted in such Indian foreign policy concepts as the "Foreign Trade Policy of India for 2015-2020" accepted in April 2015 and the "Connect Central Asia" policy approved in June 2012. Therefore, in order to analyze the potential and bottlenecks of the transport corridor, the Federation of Freight Forwarders' Associations of India conducted dry run test on the route in August 2014. The test results indicated that the INSTC shorten the transit time by 40% and the cost by 30% compared with the current maritime Suez Canal route. According to the current transportation costs, shipment of a 20ft dry container

Moskova'ya bir 20ft kuru yük konteyneri taşınmasının maliyeti yaklaşık 2100-2800 dolar, transit süresi de bu güzergah boyunca 8700 deniz mili gidilmesi durumunda 32-37 gün olacaktır. Buna karşılık, INSTC güzergahı kullanıldığında kargo taşımacılığının maliyetleri yaklaşık 1260 dolar (iki limanın yaklaşık 260 dolarlık yük aktarma maliyetleri eklendiğinde) ve transit süresi ise güzergah boyunca 2200 deniz mili ve 3000 km. gidilmesi durumunda 19 gün olacaktır.

Deneme testine ilişkin teknik rapora göre, 60.6 milyar dolar değerinde ihracat (toplam ihracatın %18.9'u) ve 107.4 milyar dolar değerinde ithalat (toplam ithalatın %23.4'ü) INSTC yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu açıdan bakıldığında, transit süresi ve ulaştırma maliyetleri önemli ölçüde azalacağından, bu ulaştırma koridoru yoluyla Hindistan mallarının taşınması daha rekabetçi hale gelecektir.

Bununla birlikte, halen INSTC projesinin tam kapasite çalışmasını engelleyen bazı problemler söz konusudur. Örneğin, Hindistan ve İran arasında liman inşaat projeleriyle ilgili yaşanan anlaşmazlık nedeniyle Şahbahar limanının gelişimi aksamış

from Mumbai to Moscow will cost around \$2100-2800 and transit time will be completed within 32-37 days by going through 8700 nautical miles along the Suez Canal route. On the contrary, the costs of cargo shipment through the INSTC route will be around \$1260 (adding approximate costs through 2 ports transshipment of \$260) and the transit time will be a little over 19 days by going through 2200 nautical miles plus 3000 km.

Technical report of the dry run test identified that an export worth \$60.6 billion (18.9% of total export) and an import worth \$107.4 billion (23.4 % of total import) could be transported via the INSTC. In this sense, the Indian goods delivered through this transport corridor will become more competitive since their transit time and transport costs will decrease significantly.

However, currently there are still a number of issues preventing the INSTC project to achieve its full potential. For instance, future development of the Chabahar port was hindered due to the dispute between India and Iran over the major construction projects in the

görülmektedir. Ayrıca uygulamada hala, gümrük prosedürleri üzerinde güçlü kontrol mekanizmaları oluşturulması ve fonların altyapı projelerine tahsisi ile ilgili çözülmesi gereken problemler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra INSTC proje üyeleri halen, Rusya'dan Hindistan'a dönüşlerinde konteynerlerin kullanım süresi ile ilgili olan ve ulaştırma maliyetlerinin artmasına yol açan problemleri çözmekle uğraşmaktadırlar.

Sonuç olarak, INSTC projesini yürüten ülkelerin varolan sorunları aşma konusunda başarılı olmaları halinde, kurulacak olan bu ekonomik koridor, bölgesel ticareti önemli ölçüde etkileyecek ve hem yeni piyasalara girişin sağlanması hem de mal ticaretinde rekabetin güçlenmesi açısından ülkelere yeni fırsatlar sunacak gibi görünmektedir.

seaport. Furthermore, in practice, there are still a number of issues related to the establishment of a strong controlling mechanism over the customs procedures and to the allocation of funds to the infrastructural projects. In addition, the INSTC project members are still in the process of solving the problem of the occupancy of containers on their way back from Russia to India, which causes the transportation costs to increase.

In conclusion, if participants of the INSTC could manage to overcome the existing difficulties, the launched economic corridor would significantly affect the regional trade and would bring new opportunities both to enter new markets and to strengthen the competitiveness of trade in goods.

Hazar Denizinde Nakliyat: Kazakistan Örneği

Shipping in the Caspian Sea: the Case of Kazakhstan

Lidiya Parkhomchik*

Hazar Denizi alanının fiziki özellikleri, ticari nakliyatın spesifik niteliklerini de belirlemektedir. Günümüzde Hazar Denizi'nde faaliyet gösteren ticari araçlar; dökme yük taşıyan gemiler, petrol tankerleri, mavnalar ve karayolu ve demiryolu araçlarını taşıyan feribotlar gibi farklı araç türlerinden oluşmaktadır. Hazar Denizi'nde faaliyet gösteren gemilerin büyük bir çoğunluğu nispeten düşük tonaja (3-5 bin ton) sahip nehir-deniz navigasyon araçlarının karmasından oluşmaktadır. Bununla birlikte düşük tonajlı gemiler, Hazar Denizi'ndeki ticari nakliyatın en karlı kısmı olan petrol taşımacılığına uygun değildirler. Petrol ve doğal gaz kaynaklarının çıkarılmasında Hazar Denizi'ne kıyısı olan devletler arasında oryantasyonun sağlanmasına bağlı olarak bölgesel aktörlerin her biri, net ağırlığı 12-13 bin tona kadar ulaşan araçlar adı verilen özel gemi türleriyle milli deniz ticaret filolarına takviye yapmaya çalışmaktadır.

Physical characteristics of the Caspian Sea basin determine specific features for commercial shipping. Currently merchant marine fleets in the Caspian Sea are represented by different types of vessels such as bulk carriers, oil tankers, barges, road and rail ferries. The majority of ships operating in the Caspian Sea is mixed river-sea navigation vessels, which has relatively small tonnage (3-5 thousand tons). However, low-tonnage ships could not provide appropriate level of oil cargo transportation, which is the most profitable part of commercial shipment in the Caspian Sea. Due to orientation of the littoral states for exploration of oil and gas resources, each regional actor tries to replenish its national merchant marine fleet with ships of particular type namely vessels with deadweight up to 12-13 thousand tons.

* Eurasian Research Institute, Kazakhstan. timofko@gmail.com.

Bu şartlar altında, 2005-2012 döneminde Kazakistan, Hazar Denizi'nin batı kıyısına hidro karbon taşımacılığı yapmak üzere yukarıda belirtilen tonajda sahip sekiz adet petrol tankerine sahip olmuştur. 1998 yılında kurulan Milli Denizcilik Nakliyat Şirketi, "Kazmortransflot" LLP (KMTF) aşağıda adı geçen petrol tankerlerini kullanarak petrol taşımacılığını sağlamaktadır: "Alatau" ve "Altai" (net ağırlığı 11.6 bin tona kadar); "Aktau", "Almatı" ve "Astana" (net ağırlığı 12 bin tona kadar); "Atyrau", "Aktobe" ve "Oral" (net ağırlığı 13 bin tona kadar). Kazakistan'ın bir milli gemi inşa kapasitesinin olmaması, ülkeyi, Rus JSC "Krasnoe Sormovo" firması" ve JSC "Vyborg tersanesi" gibi yabancı ortaklarla işbirliği yapmak durumunda bırakmıştır.

2000'lerin sonlarında Kazak idareciler, Kazakistan'ın 2006-2012 Milli Deniz Ticaret Filosu Taşımacılık Kalkınma Programı çerçevesinde milli deniz ticaret filosunu iyileştirme stratejisini hazırlamışlardır. Stratejinin ilk aşamasında yapılan; Hazar Limanı Aktau'dan yıllık 20 milyon ton Kazak petrolünün taşınması ve Kaşgar petrol alanında kıyı öyesi faaliyetlerin uygulamaya

In these circumstances, in the period between 2005-2012 Kazakhstan owned eight oil tankers with indicated tonnage for the transportation of hydrocarbons to the western coast of the Caspian Sea. Established in 1998, the National Maritime Shipping Company "Kazmortransflot" LLP (KMTF) has been providing oil cargo transportation using following oil tankers: "Alatau" and "Altai" (deadweight up to 11.6 thousand tons); "Aktau", "Almaty" and "Astana" (deadweight up to 12 thousand tons); "Atyrau", "Aktobe" and "Oral" (deadweight up to 13 thousand tons). The lack of national shipbuilding capacities forces Kazakhstan to make deal with foreign partners such as Russian JSC "Krasnoe Sormovo" plant" and JSC "Vyborg shipyard", which supplied KMTF with new ships.

In the late 2000s, Kazakhstani officials shaped the strategy of national merchant marine fleet improvement in accordance with the Program of maritime transport development of Republic Kazakhstan for 2006-2012. It was planned in the first stage that Kazakh merchant marine fleet would have ability to transport 20 million tons of Kazakh oil

konmasının ardından bir 20 milyon ton petrolün daha taşınması konusunda Kazak deniz ticaret filosunun yeterliliğini arttırmak olmuştur.

Ayrıca Kazakistan Hükümeti'nin ülkenin Hazar kıyısına yeni bir liman Kuryk'u inşa ederek liman tesislerini iyileştirme yönünde güçlü bir isteği olmuştur. Bunun yanında, uygulanan Program kıyı ötesi enerji kaynaklarının çıkarılması ve geliştirilmesini de içerecek şekilde destek sağlayan araçların (mavna platformu, sintine dubası, yakıt gemisi hizmetine yönelik araçlar, buz tipi şilep, küçük tekne şilebi, kurtarıcı araçlar v.b.) sayısının artırılmasını sağlamıştır. Günümüzde %50'sinden fazlası Kaşgar petrol alanındaki inşa, sondaj ve taşımacılık faaliyetleri için kullanılan 250 adet geminin Hazar Denizi'nin Kazak kısmında faaliyet gösterdiği bilinmektedir.

Bununla birlikte, Kaşgar alanında sanayi yağlı keşfine yönelik faaliyetlerin sürekli olarak ertelenmesi dahil pek çok durum nedeniyle daha önce duyurulan planlar uygulamaya konamamıştır. İyimser tahminlere göre, büyük Hazar petrol yatağında petrol üretimine 2016 yılının ilk yarısında tekrar başlanacaktır. Dolayısıyla, Ka-

per year from Caspian seaport Aktau and 20 million tons more after putting the giant offshore Kashagan oil field into operation.

Furthermore, the government of Kazakhstan had strong desire to improve seaport facilities on the Caspian shore of the country by building new seaport Kuryk. Besides, the Program provided increasing the number of support vessels (barge-platform, bilge barge, bunker barges servicing vessels, ice class tugs, shallow draft tugs, rescuers vessels, etc.) involved in the exploration and development of offshore energy resources. It is not a secret that nowadays about 250 ships operate in the Kazakh sector of the Caspian Sea, more than 50% of which are used for the construction, drilling and transport facilities in the Kashagan oil field.

However, earlier announced plans have become inapplicable because of wide range of circumstance, including permanent postponement of the industrial oil extraction at the Kashagan field. According to optimistic forecasts, oil production at giant Caspian oil deposit would be resumed in the first half of 2016.

zakistan deniz taşımacılığı stratejisini değiştirme imkanlarını dikkate almalıdır. Kazak petrolünün daha ileri reoryantasyonu ile Aktau Limanı'ndan boru hattı güzergahlarına yapılan petrol nakliyatındaki kademeli azalış, Astana'nın nakliyat politikasını güncelleştirme konusundaki çalışmalarının ilk aşaması olmuştur. Bu trend 2010 yılından itibaren hız kazanmıştır. Son istatistiki verilere göre, 2009 yılında 11,307 milyon ton olan ham petrol ve petrol ürünlerinin karşı tarafa nakliyat hacmi, 2014 yılında 5,954 milyon tona düşmüştür.

Sonuç olarak, Kazakistan, Aktau Limanı'ndaki petrol taşımacılığındaki hızlı azalış nedeniyle, tesislerinin eksik kullanımı problemiyle karşı karşıya kalmıştır. Bununla birlikte, "Kazmortransflot" petrol tankerlerini ve diğer araçları komşu ülkelerin, özellikle Türkmenistan'ın kullanımına sunma yoluyla bu probleme uygun bir çözüm bulabilmiştir. Dolayısıyla, 2013 yılında KMTF, rafineri için Özbekistan'a daha fazla geçişi sağlamak amacıyla Kiyanlı (Türkmenistan) güzargahındaki Kiyanly Hafif Petrolü'nün deniz yoluyla - Aktau (Kazakhstan) taşınması için ARIA Petrol ile bir anlaşma imzalamış-

Thereby, Kazakhstan has to consider the possibility of modifying its maritime transport strategy. The gradual decrease in oil shipments from Aktau seaport with further reorientation of Kazakh oil to pipeline routes became the first step that official Astana made for updating shipping policy. This trend has gained momentum since 2010. According the latest statistical data, transshipment volume of crude oil and oil products has fallen from 11,307 million tons in 2009 to 5,954 million tons in 2014.

As a result, the seaport Aktau faced the problem of underutilization of its facilities caused by rapid reduction of oil cargo transportation. Nevertheless, "Kazmortransflot" was able to find appropriate solution to the problem by offering its oil tankers and other vessels services to the neighboring countries, especially Turkmenistan. Therefore, in 2013 KMTF signed a contract with ARIA Petroleum for the marine transportation of Kiyanly Light Oil on the route Kiyanly (Turkmenistan) - Aktau (Kazakhstan) with further transit to Uzbekistan for refinery. In the same

tır. Aynı yıl, “KazMorTransFlot”, Bumi Armada Berhad ve Petronas Carigali (Türkmenistan) şirketleri için potansiyel hizmet sağlayıcı olarak kayda geçmiştir. Son olarak, Ocak 2015 başında Milli Denizcilik Nakliyat Şirketi “Almatı” ve “Aktobe” ‘ye ait petrol tankerleri Türkmen limanlarından Makhachkala (Rusya) ve Bakü (Azerbaycan) ‘ye petrol taşımaya başlamışlardır.

Dolayısıyla, bölgesel nakliyat şirketleriyle işbirliğini arttırmak, KMTF’nin milli denizcilik taşımacılık stratejisini dönüştürme yönünde ikinci adımını atmasını sağlamıştır.

year, “KazMorTransFlot” was registered as a potential service provider for the companies Bumi Armada Berhad and Petronas Carigali (Turkmenistan). Finally, at the beginning of January 2015 the oil tankers of National Maritime Shipping Company namely “Almaty” and “Aktobe” started transporting oil cargo from Turkmen ports to Makhachkala (Russia) and Baku (Azerbaijan).

Therefore, deepening cooperation with regional shipping companies allowed KMTF to make second step on its way for transforming national maritime transport strategy.

Horgos Geçidinin Geo-Ekonomik Önemi: Son Gelişmeler

The Geo-Economic Importance of the Khorgos Gateway: Current Developments

Zhengizkhan Zhanaltay*

Çin, Kazakistan'ın en büyük ticaret ortaklarından biridir, hatta Rusya'nın ardından ikinci en büyük ticaret ortağıdır. Dolayısıyla, taraflar hem iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin daha da geliştirilmesi hem de Kazakistan üzerinden geçerek Çin'i Avrupa'ya bağlayan kargo taşımacılığının etkinliğinin artırılması için Horgos projesini başlatmışlardır. Bu çerçevede 2005 yılında imzalanan hükümetlerarası anlaşma ile Horgos Uluslararası Sınır İşbirliği Merkezi A.Ş. (ICBC) kurulmuştur.

Son beş yıl içinde Çin ile Avrupa arasındaki kargo taşımacılığının 17 kat artması sonrasında, Çin'in 2010-2020 yılları küresel transit sevkiyat miktarı tahmininin 7 milyon TEU'dan (twenty foot equivalent - yirmi ayak eşdeğeri) 17 milyon TEU'ya yükseltilmesi şaşırtıcı olmayacaktır. Kazakistan, Horgos projesi tesislerini geliştirerek bu transit trafiğinin %8'ini elde etmeyi hedeflemektedir. 2010 yılında Kazakistan ve

China is one of the major trade partners of Kazakhstan, actually it is the second trade partner after Russia. In order to strengthen the economic relations and to increase the effectiveness of cargo transportation from China to Europe through Kazakhstan, both sides initiated the Khorgos project. The Khorgos International Centre of Boundary Cooperation (ICBC) JSC was established based on the agreements between the governments of the two countries in 2005.

Since the amount of cargo transport between China and Europe has increased by 17 times during the last five years, it is not surprising that China's global transit shipping is expected to increase from 7 million 20-foot equivalent units (TEU) in 2010 to 17 million TEU in 2020. Aiming to attract 8% of this transit traffic, Kazakhstan announced that the Khorgos project facilities would be enlarged. In 2010 Kazakhstan

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com.

Çin arasında Horgos Özel Ekonomik Bölge (SEZ) kurulmasına ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, Horgos (SEZ) toplamda 568 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Bu alan içinde lojistik bölge (189 hektar), sanayi bölgesi (230 hektar) ve ulaşım ve lojistik merkezi “kara limanı” (149 hektar) yer almaktadır. Horgos’un en büyük avantajlarından biri, “kara limanı” diye tabir edilen kargo aktarımı için bir terminale ve kargoların depolanmasına, düzenlenmesine ve çeşitli yönlerde gönderilmesine olanak sağlayan konteynır depolama tesislerine sahip olmasıdır. Bu yolla kargo aktarım sürecinin etkinliğinin artırılarak ulaşım süresinin azaltılması hedeflenmektedir.

2013 yılında Horgos İlk Aşama çalışmaları kapsamında devlet şirketi olan Kazak Demir Yolu (KTZ) fizibilite ve iş planı çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Şu anda KTZ, Dubai Port Dünya (DP Dünya) firması ile “kara limanı”nın operasyonel yönetimi konusunda işbirliği yapmaktadır. 2014 yılında KTZ gerekli finansal kaynakları sağlayarak “kara limanı”nın mühendislik çalışmalarını başlatmıştır. KTZ, 2014 yılının Aralık ayında Çin ve Avrupa

and China signed an agreement on establishing a Khorgos Special Economic Zone (SEZ). According to the agreement, the Khorgos SEZ, in total, covers an area of 568 hectares which consists of logistic zone (189 hectares), industrial zone (230 hectares), and transport and logistics center, so called the “dry port” (149 hectares). Particularly, the major advantage of the “dry port” of the Khorgos is that it has an inland terminal for cargo transshipment and facilities to store containers allowing the cargos to be stored, organized and sent to different directions that will increase the efficiency of transshipment and reduce the transit time loss.

In the framework of the First Phase of the Khorgos SEZ, which started in 2013, Kazakhstan’s state railway company, “Kazakhstan Temir Zholy” (KTZ), conducted feasibility studies and prepared business plans for the “dry port” project. Currently, the KTZ cooperates with the Dubai Port World (DP World) for operational management of the “dry port”. The KTZ launched the engineering works of the “dry port” by supplying necessary financial resources in 2014. In December

arasındaki kargo taşıma süresini azaltmak amacıyla, Horgos “kara limanı”ını Hazar Denizi kıyısındaki Aktau limanına bağlayan Kazakistan Jetygen-Horgos ve Jezkazgan-Beineu demiryolu güzergah bağlantılarını üstlenmiştir. Kazakistan’ın iç demiryollarının geliştirilmesinin hızlandırılması, Çin’in Çongçing ile Almanya’nın Duisburg şehirleri arasındaki kargo ulaşım süresini 11.5 güne düşürmüştür. Bu nedenle, Horgos SEZ’in ilk aşaması, 15 Haziran 2015 tarihinde “kara limanı”nın resmi olarak faaliyete geçirilmesi ile tamamlanmıştır. Bugüne kadar Horgos “kara limanı” 8,532 TEU taşıyan 162 trenin transit işlemlerini tamamlayabilmiş olup, kapasitesini her geçen gün artırmaktadır.

Horgos SEZ’in ikinci aşamasına gelince, lojistik ve sanayi bölgesindeki tüm tesislerin faaliyete geçmesi için gerekli hazırlıkların Mayıs 2016’ya kadar bitirilmesi planlanmaktadır. Kazakistan hükümeti ülkenin sanayi sektörüne katkı sağlamak amacıyla, dünya çapında tanınmış 50’den fazla firmanın ilgisini Horgos SEZ sanayi bölgesine çekme niyetindedir. Bugüne kadar Toyota, DHL, HP gibi uluslararası firmalar, Horgos

2014 in order to shorten the transit time for delivering cargo from China to Europe, Kazakhstan took over the operations at the linkage of Zhetygen-Khorgos and Jezkazgan-Beineu railway routes connecting the Khorgos “dry port” with the Aktau port at the Caspian Sea shore. Due to the acceleration of the development of Kazakhstan’s internal railroads, the cargo transportation period from Chongqing in China to Duisburg in Germany reduced to 11.5 days. Therefore, the First Phase of the Khorgos SEZ was completed when the “dry port” was officially put into operation on June 15, 2015. Since then, the Khorgos “dry port” has been able to deliver 162 trains with 8,532 TEU and it has been increasing its capacity continuously.

As for the Second Phase of the Khorgos SEZ, it is been planned that all preparation works related to putting the logistic and industrial zone facilities into operation would be completed in May 2016. The government of Kazakhstan intends to attract the attention of more than 50 world-known companies to the Khorgos SEZ industrial zone in order to contribute to the manufacturing sector of the country. So far,

SEZ tesislerinde dağıtım merkezleri açma konusunda istekli olmuşlardır. Kabul edilmelidir ki, Horgos SEZ sanayi bölgesinde “Kazakistan’da üretilmiştir” etiketi, firmalara Avrasya Ekonomi Birliği (AEB) içerisinde herhangi bir gümrük engeline takılmaksızın ihracat yapma olanağı sağlamaktadır. Bu nedenle, Çin’in Kazakistan ile ticaret hacminin 2013 yılında \$22.7 milyardan 2014 yılında \$17.1 milyara düştüğü ve 2015 eylül ayına kadar tahminen \$8.2 milyar olduğu dikkate alındığında, bu gelişmeler, iki ülke arasındaki ticaret hacminin artırılması için iyi bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Günümüzde Kazakistan, Horgos SEZ’in geliştirilmesi için ayırdığı \$1.1 milyarın \$300 milyonunu harcamış, Çin ise \$4 milyarlık yatırım yapmıştır. Ayrıca Kazakistan ve Jiangsu eyaletinin yetkilileri arasında imzalanan anlaşmaya göre Çin, ayrıca \$600 milyon yatırım yapmayı planlamaktadır.

Çin için Horgos projesi «İpek Yolu Ekonomik Kuşağı»nın (SREB) önemli bir parçası olacak gibi görünmektedir. Nitekim Çin, bu güzergah üzerinde yer alan 65 ülke ile ekonomik ilişkilerini arttırmayı ve ulaşım yollarını güçlendirmeyi

Toyota, DHL and HP has shown interest to open distribution centers among the Khorgos SEZ facilities. It should be admitted that manufacturing at the Khorgos SEZ area under the label of “Made in Kazakhstan” would allow companies to export produced goods without any tariff barrier within the Eurasian Economic Union (EAEU). Therefore, it is a good opportunity for China to increase its trade with Kazakhstan, which reduced from \$22.7 billion in 2013 to \$17.1 billion in 2014 and is estimated at \$8.2 billion in January-September in 2015. As of today, Kazakhstan has already spent \$300 million of \$1.1 billion for the development of the Khorgos SEZ while the Chinese side has already invested \$4 billion and is planning to invest \$600 million more within the framework of the investment agreement signed between the authorities of the Jiangsu province of China and Kazakhstan.

For China the Khorgos project will definitely become an essential part of the “Silk Road Economic Belt” (SREB) project aimed to strengthen the transportation routes and to enhance its economic relations with 65

hedeflemektedir. Bu çerçevede, Çin, SREB girişiminin geliştirilmesi için \$50 milyar yatırım yapmayı planlamakta ve bu sayede gelecek on yıl içerisinde ticaret hacmini \$2.5 trilyon arttırmayı amaçlamaktadır. Böylece, Horgos SEZ Avrasya bölgesi içinde kargo dağıtımı için bir transit merkezi olarak faaliyet gösterme imkanına sahip olacaktır.

Ekonomik faydalar açısından bakıldığında ise Horgos projesi, ulaşım kapasitesini artırma esnekliği ile Almatı eyaleti, Kazakistan ve hatta tüm Orta Asya bölgesinin ekonomik büyümesi üzerinde pozitif bir etki sağlayabilecek büyük bir potansiyele sahiptir. Horgos geçidi projesi, Çin ile ticareti artırmanın ve çeşitlendirmenin yanı sıra hem üretim sektörünün canlandırılması açısından hem de ekonomik ve siyasi açıdan Kazakistan için faydalı bir proje gibi görünmektedir.

countries along the route. Since China is planning to invest over \$50 billion into the SREB initiative development and is expecting to boost its trade by \$2.5 trillion in the next decade, the Khorgos SEZ will have an opportunity to function as a transit hub for cargo distribution along the Eurasian Region.

In terms of its economic benefits, the Khorgos project has a great potential to have a positive effect on the economic growth of the Almaty oblast, Kazakhstan and even of the Central Asian region as a whole with its flexibility to increase the transport capacity. The Khorgos gateway project is a beneficial project for Kazakhstan both economically and politically with a potential to increase and to diversify its trade with China and to boost its manufacturing sector.

BÖLÜM 4.

**AVRASYA ÜLKELERİNİN SOSYO-POLİTİK
ÖZELLİKLERİ**

CHAPTER 4.

**SOCIO-POLITICAL DIMENSIONS OF THE
EURASIAN COUNTRIES**

SİYASİ SİSTEMLER VE SEÇİMLER
POLITICAL SYSTEMS AND ELECTIONS

Özbekistan'da Milletvekili Seçimleri

Parliamentary Elections in Uzbekistan

Rustam Burnashev*

2014 yılının sonlarından 2015 yılının ilk yarısına kadar geçen dönemde Özbekistan'da bir seçim kampanyası süreci yaşanmaktadır. Âli Meclis'in Yasama Meclisi (Alt Meclis) için milletvekili seçimlerinin ilk turu 21 Aralık 2014 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca hiç bir adayın seçilmek için yeterli oyu alamadığı 22 bölgede seçimlerin ikinci turunun yapılması gerekmiştir. Bunun üzerine 4 Ocak 2015 tarihinde Alt Meclis için seçimler yeniden yapılmıştır.

Ayrıca 21 Aralık 2014 tarihinde yerel meclis milletvekilliği (Kengashes) seçimleri yapılmıştır. Bu seçimlerin Özbekistan'da devletin üst kademesi açısından önemi çok büyüktür çünkü Senato'daki (Üst Meclis) 100 üyeden 84'ü iki dereceli bir seçimle yerel meclisler tarafından seçilmektedir ve Senato, 13-14 Ocak 2015 tarihinde yapılan seçimlerin sonuçlarına göre yeniden yapılandırılmıştır. Özbekistan Cumhurbaşkanı, yet-

From the end of 2014 to the first half of 2015 Uzbekistan has been in the process of conducting regular electoral campaigns. First round of parliamentary elections to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis was held on December 21, 2014. There was also a need for the second round of elections in 22 districts, where none of the candidates received required votes to be elected. So, re-elections to the lower house of Parliament were held on January 4, 2015.

Also, on December 21, 2014 elections were held for the local Kengashes (Councils) of deputies. These elections of Kengashes had great deal of importance for the upper echelons of state power in Uzbekistan because the local councils of deputies could elect 84 over 100 members of the Senate, which was also reformed according to the results of elections held on January 13-14, 2015. The President of the Republic of Uzbekistan, by presidential decree,

* Professor, PhD, German-Kazakh University, Kazakhstan. burnashev@hotmail.com.

kisini kullanarak 20 Ocak 2015 tarihinde Senato'nun geri kalan 16 üyesini onaylamıştır. Bu 16 üyeden biri olan eski Adalet Bakanı Nigmatilla Yuldoshevs 22 Ocak 2015 tarihinde Âli Meclis'in Senato Başkanı seçilmiştir.

Özbekistan Merkezi Seçim Kurulu Özbekistan'ın bir sonraki cumhurbaşkanlığı seçiminin 29 Mart 2015 tarihinde yapılacağını duyurmuştur.

Özbekistan Cumhuriyeti Âli Meclis Seçimi Kanunu (44. Madde)'nda nüfusun en az yüzde 33'ünün oy kullanması halinde seçimlerin geçerli sayılacağı belirtilse de, Özbek milletvekilliği seçimleri geleneksel olarak seçimlere katılım oranı yüksek olmaktadır.

Âli Meclis'in Yasama Meclisi seçimlerinin üç temel özelliği bulunmaktadır:

- 2009 yılından itibaren Yasama Meclisi'ndeki 15 koluk (%10) Özbekistan Ekoloji Hareketi'ne ayrılmıştır (Özbekistan Cumhuriyeti Âli Meclis Seçim Kanununa (1.Madde) göre);
- Milletvekilliğine aday olacak kişiler, dar bölgelerdeki çoğunluk

approved the remaining 16 members of the Senate on January 20, 2015. One of those 16 members, namely Nigmatilla Yuldoshev, former Minister of Justice, was elected as Chairman of the Senate of the Oliy Majlis on January 22, 2015.

Central Election Commission of Uzbekistan has announced that next presidential election of the Republic of Uzbekistan will be held on March 29, 2015.

Traditionally, Uzbek parliamentary elections have sufficiently high level of voter turnout, despite the fact that the elections are considered valid if at least 33 percent of people voted in accordance with the Law on "Election to the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan" (Art. 44).

There are three key features of the elections to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis:

- Starting 2009, 15 seats (10%) in the Legislative Chamber are reserved for the Ecological Movement of Uzbekistan (in accordance with the Law "On elections to the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan") (Art. 1);
- Candidates to deputies could be nominated only by registered

sistemine (1. Madde) rağmen, sadece kayıtlı siyasi partilerden birine bağlı olabilirler (20.Madde);

- Bayanlara ayrılan milletvekili koltuğu sayısının oranı %30'un altında olmamalıdır (22. Madde) Başat bir partinin olmaması Âli Meclis'in Yasama Meclisi kanadının en önemli özelliği olarak gösterilebilir. Siyasi partilerin hiç biri Yasama Meclisi'ndeki koltuk sayısının %50'sinden fazlasına ulaşamadığından, siyasi karar alma süreci ittifak oluşturma ve anlaşmaya varma temeline dayanmaktadır. Açıkçası, başat bir siyasi parti, Özbekistan'ın şu anki siyasi sisteminin gerekli bir şartı olarak görülmemektedir. Genel olarak 2004-2015 döneminde yürütülen milletvekili seçimi kampanyalarında ortaya çıkan temel eğilimler aşağıdaki şekilde belirtilebilir:

- Halk Demokratik Partisi'nin pozisyonu sürekli zayıflarken, "Milli Tikleniş" Demokratik Partisi'nin pozisyonu güçlenmiştir;

political parties (Art. 20) despite the existence of majoritarian system in single-member districts (Art. 1);

- Percentage of all deputy seats occupied by women should not be less than 30% (Art. 22) The absence of the dominant party could be called the most important characteristic of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis. As none of the political parties could not take more than 50% of the seats in the Legislative Chamber, policy decision-making process is based on establishing alliances and reaching compromises. Obviously, a dominant political party is not a necessary condition for the current political system of Uzbekistan. However, in the medium term perspective Uzbekistan will strength the implementation of the policy of governmental system changing, held since 2010, towards the presidential-parliamentary form.

In general, the main trends of the parliamentary election campaigns held between 2004-2015 are as follows:

- Steady weakening of the People's Democratic Party positions and strengthening positions of the Democratic Party "Milliy Tiklanish";

- 2004-2014 döneminde siyasi partiler arasında öne çıkan Liberal Demokrat Parti, Özbekistan parti sistemi içindeki rolünü güçlendirmiştir ve bu parti çoğunlukla Yasama Meclisi'nde en fazla koltuk sayısına sahiptir;

- 2010-2014 döneminde Özbekistan Ekoloji Hareketinin (EMU) rolü belirgin şekilde artmıştır. Hem yerel hem de ulusal seviyede geniş bir ağ oluşturduktan sonra EMU, hem hükümet hem de tüm toplum tarafından desteklenen çok sayıda proje ortaya koymuştur.

2000 yılından itibaren Özbekistan Hükümeti, hangi partinin seçim kampanyasını daha etkin gerçekleştirebildiğini anlayabilmek için milletvekili seçimlerinin sonuçlarını ayrıntılı olarak incelemektedir. İslam Kerimov'ın mecliste en fazla koltuğa sahip olabilen siyasi partiden aday gösterilmesi normal bir uygulama haline gelmiştir. Örneğin; 1999 yılında Kerimov, Âli Meclis'teki koltukların %13.77'sine sahip olan Milli Demokratik Parti "Fidokorlar"'dan aday gösterilmiştir. Ama 2004 yılında, Liberal Demokrat Parti

- Appearing to be a new leader among political parties, the Liberal Democratic Party for the period between 2004-2014 has strengthened its role in the Uzbekistan party system and usually holds the largest number of seats in the Legislative Chamber;

- Significant increasing role of the Ecological Movement of Uzbekistan (EMU) for the period between 2010-2014. After creating wide network of representations at both local and national levels, EMU initiated a number of projects, which have been supported by the government and the whole society.

Since 2000 Uzbekistan's government scrutinizes the results of the parliamentary elections in order to make clear which party is able to conduct the election campaign more effectively. It has become a normal practice that İslam Karimov is nominated as a candidate for presidential elections on behalf of the political party which could take the most seats in Parliament. For example, in 1999 Karimov was nominated as candidate of the National Democratic Party "Fidokorlar", which held 13.77% percent of all seats in the Oliy Majlis. But in 2004, The Liberal Democratic

en fazla koltuk sayısına (120 koltuğun 41'i) sahip olmuş ve Kerimov 2007 seçimlerinde bu partiden aday olmayı tercih etmiştir.

İstatistiki verilere göre, Liberal Demokratik Parti son milletvekili seçimlerinde en fazla koltuk sayısına (150 koltuğun 2'si) sahip olmuştur. Dolayısıyla Kerimov'un 2015 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bu partiden aday gösterileceği önceden duyurulmuştur.

Party had the largest number of seats (41 out of 120) and Karimov chose to be this party's candidate for the presidency during the elections in 2007.

According to the statistical data, the Liberal Democratic Party has taken the largest number of seats (52 out of 150) during last parliamentary elections. So, it was already announced that Karimov was registered as a candidate of this party for the presidential elections in 2015.

Kazakistan'da Yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Parlamente Sistemdeki Gelişmeler

Current Presidential Elections and Parliamentary System Development in Kazakhstan

Meyramgul Issayeva*

Kazakistan Halklar Asamblesi (KHA)'nin Meclis üyeleri tarafından başlatılan cumhurbaşkanlığı erken seçimi 26 Nisan 2015 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Kazakistan Cumhurbaşkanı sayın Nursultan Nazarbayev, diğer iki adaya karşı önemli oy farkı ile ciddi bir zafer elde etmiştir. Merkez Seçim Komisyonu (MSK)'ndan yapılan açıklamaya göre, iktidar partisi Nur Otan'ın başkanı Nursultan Nazarbayev toplam oyların %97.75'ini alarak tekrar seçilmiştir. Diğer adaylardan Komünist Partisi adayı Turgun Syzdykov %1.61 ve bağımsız aday Abelgazi Kusainov %0.64 oy oranı elde etmişlerdir.

Erken cumhurbaşkanlığı seçim kararı alınmasının altında yatan temel neden, milletvekilliği seçimlerinin 2016 yılında yapılmasına karar verilmesi ve hem cumhurbaşkanlığı hem de milletvekilliği seçimlerinin aynı yılda yapılmasının anayasa-

On April 26, 2015, Kazakhstan held early presidential election which was initiated by the Majilis members of the Assembly of People of Kazakhstan (APK). The President of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev won a landslide victory in presidential election against the two other candidates by a large margin. According to the Central Election Commission (CEC), the leader of the ruling party Nur Otan, Nursultan Nazarbayev, won with 97.75% of total votes. His opponents - Turgun Syzdykov, nominated by the Communist Party, and the independent candidate Abelgazi Kusainov gathered 1.61% and 0.64% of total votes, respectively.

The very idea to conduct early presidential elections was the need to avoid the collision of holding presidential and parliamentary elections in the same year (both scheduled for 2016), which would be unconstitu-

* MA, Kazakh National Medical University, Kazakhstan. miraisa@mail.ru.

ya aykırı olmasıdır. Diğer yandan, Nazarbayev'in erken seçime gitme kararının başlıca nedenlerinden birinin, ülkenin yaşadığı ekonomik problemlerle başa çıkabilmek olduğu ifade edilmektedir.

Yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminin bazı temel özellikleri söz konusudur. Bunlardan biri; seçimlere daha önce görülmemiş oranda yüksek bir katılım oranının sağlanmış olmasıdır. MSK'den yapılan açıklamaya göre, 9,547,864 kayıtlı seçmenin 9,090,920'si diğer bir ifadeyle, seçmenlerin %95.21'i seçim sürecine dahil olmuştur. Bu yükseklikte bir seçim katılım oranı Kazakistan tarihinde ilk kez gerçekleşmiştir. Yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminin diğer bir özelliği de Nazarbayev'in yeniden seçilmesi konusundaki seçmen desteğinin oldukça yüksek olmasıdır. Nitekim, sadece 1991 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Nazarbayev, toplam oyların %98,7'sini alarak oldukça yüksek bir destek ile cumhurbaşkanlığı yarışını kazanmıştır. 1999 yılı seçim kampanyasındaki oy oranlarının azalışının (toplam oyların %79.78'i) ardından, Kazakistan Cumhurbaşkanı 2005 ve 2011 seçimlerini sırasıyla %91.15 ve %95.5 oranları ile kazanmıştır. Yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi, dünyadaki

tional. The aim of making proposal to hold elections during the two years in Nazarbayev's leadership was also to tackle with difficult economic situation in the country.

Current presidential elections has specific features. One is unprecedented high voter turnout – According to the CEC, out of 9,547,864 registered voters 9,090,920 or 95.21% took part in voting process. Such high voter turnout was recorded for the first time in history of Kazakhstan. Other is high level of voter support for Nazarbayev's re-election – only during the first presidential elections in 1991, Nursultan Nazarbayev won the race for presidency with higher level of population support – 98.7% of total votes. After a decline in the rates during the presidential campaign of 1999 (79.78% of total votes), the Leader of the Nation won elections in 2005 and 2011 with 91.15% and 95.5% of total votes, respectively. Current presidential election was positively assessed by the world community and international observers. The CEC accred-

topluluklar ve uluslararası gözlemler tarafından olumlu olarak değerlendirilmiştir. MSK, 37 yabancı ülke temsilcisi ile aşağıda adı geçen uluslararası organizasyonların seçimi izlemesine onay vermiştir: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Bağımsız Devletler Topluluğu, Şangay İşbirliği Örgütü, İslam İşbirliği Teşkilatı, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenterler Meclisi. Ayrıca 168 yabancı medya temsilcisi de seçimi izlemek üzere Dışişleri Bakanlığı'ndan onay almıştır. Nursultan Nazarbayev beşinci cumhurbaşkanlığı dönemine resmi olarak 29 Nisan 2015 tarihinde başlamıştır. Nazarbayev'in yeniden cumhurbaşkanı seçilmesi, Parlamento başta olmak üzere ülkedeki resmi kurumların etkinliğinin ve verimliliğinin iyileştirilmesini hedefleyen demokratik reformlara olan yüksek kamuoyu desteğinin kanıtı olarak görülmektedir.

Kazakistan Anayasası'na göre, Parlamento iki kısımdan oluşmaktadır: Senato (6 yıl görev yapmak üzere seçilen ve yarısı her 3 yılda bir yeniden seçilen toplam 47 üyeden oluşur) ve Meclis (görev süresi 5 yıl olan toplam 107 üyeden oluşur). Senato, seçilmiş 32 üyeden (14

ited 858 observers who represented 37 foreign states and following international organizations: Organization for Security and Cooperation in Europe, Missions of Commonwealth of Independent States, Shanghai Cooperation Organization and Organization of Islamic Cooperation, Cooperation Council of Turkic Speaking States, Parliamentary Assembly of Turkic-Speaking Countries. In addition, 168 representatives of foreign media have received accreditation from the Ministry of Foreign Affairs. Nursultan Nazarbayev officially started the fifth presidential term on 29 April, 2015. His reelection has proved population support of declared democratic reforms in the country aiming to improve effectiveness and efficiency of governmental bodies, especially, the Parliament.

According to the Constitution of Kazakhstan, the Parliament comprises of two Chambers: the Senate (47 members with the 6-year term, half of which are elected every 3 year) and the Mazhilis (107 members with the 5-year term). The Senate is composed of 32 elected members

eyaletten ve iki özel bölge olan Almatı ve Astana'dan ikişer üye) ve Kazakistan Cumhurbaşkanı tarafından doğrudan atanan 15 üyeden oluşmaktadır. Meclis ise blok liste nispi temsil sistemi ile seçilen 98 üyeden ve KHA tarafından seçilen 9 üyeden oluşmaktadır.

Günümüzde Kazakistan parlamenter sisteminin gelişme süreci, 2007 öncesi ve 2007 sonrası dönem olmak üzere iki dönemde ele alınabilir. 2007 yılında ülkedeki siyasi partilerin güçlendirilmesi amacıyla, Meclis'te yer alma niyeti ile yarışa katılacak her partinin %7 oranındaki barajı geçmesi gerektiği şeklinde bir anayasal reform gerçekleştirilmiştir. 2002 yılında ise Siyasi Partiler Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile bir siyasi partinin kayıtlı üye sayısının 3000'den 50000'e arttırılması yönünde uygulamaya gidilmiştir. Bu uygulama iktidar partisi Nur Otan'a rakip olabilecek siyasi parti sayısının azalması yönünde bir etki doğurmuştur. 1999 seçimleri sonunda, 4 ayrı siyasi partinin (Otan Partisi, Sivil Parti, Çiftçi Partisi ve Komünist Parti) milletvekilleri Meclis'te yer almıştır. 2004 yılında, Meclis'teki siyasi parti sayısı beşe yüksel-

who are elected by maslikhats (2 from each 14 provinces and the cities of republican significance – Almaty and Astana) and 15 other members appointed by the President of Kazakhstan. In the Mazhilis 98 members are elected in a closed-list proportional representation system and 9 others are elected by the APK.

Nowadays, development process of Kazakhstan's parliamentary system could be evaluated in two stages– before and after 2007. In 2007, in order to strengthen the political parties in the country, the governmental authorities conducted constitutional reform which promoted the introduction of the 7% threshold for each political party volunteered to take part in the race for seats in the Mazhilis. Combining with the amendments in the Law on Political Parties in 2002, which increased the number of registered members of a political party from 3000 to 50000, there was a reduction in the number of political parties which could be competitors for the leading party Nur Otan. As a result of the elections in 1999, there were elected representatives of 4 political parties, namely, Otan, Civil, Agrar-

miştir (Otan Partisi, Asar Partisi, Ak Jol Partisi, Demokratik Parti ve seçim bloku AIST). 2007 yılında sadece Nur Otan Partisi (önceden adı Otan Partisi idi) %7 barajını aşabilmiştir. Bu durum, dünya genelinde ülke politikalarına ilgi duyan çevrelerin beklentilerinin ötesinde olmuştur, çünkü Kazakistan Anayasası'nda Parlamento'da ikiden daha az sayıda partinin yer alamayacağına yönelik bir sınırlama söz konusudur. Bu sınırlama nedeniyle, 2009 yılında Seçim Kanunu'nda yapılan değişikliklere göre ikinci en yüksek oyu alan parti, %7 barajını aşamadığı halde otomatik olarak Meclis'te yer almalıdır. 2012 seçimlerinin ardından ise üç siyasi parti (%80.99 ile Nur Otan Partisi, %7.47 ile Ak Jol Partisi ve %7.19 ile Komünist Parti) %7 barajını aşarak Parlamento'ya girme şansı yakalamıştır. Bu yolla Kazakistan yaptığı anayasal reformlar ile özellikle siyaset alanında kararlılığını ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, Kazakistan hukuki ve siyasi sistemini iyileştirme yönünde önemli adımlar atmaktadır. Son cumhurbaşkanlığı seçimleri ile Nazarbayev'in liderliğinde Kazakistan'ın demok-

ian and Communist parties in the Mazhilis. In 2004, the number of political parties increased to 5 in Mazhilis, namely, Otan, Asar, Ak zhol, Democratic parties and electoral bloc AIST. In 2007 only Nur Otan reached the 7% threshold, which was against the expectations of the policy makers in the world because of the restriction in the legislation that not less than two parties would take part in the Parliament. Due to this restriction, the 2009 amendments to the Law on Elections required that the party with the second-highest vote would automatically receive seats in the Mazhilis, even if it failed to reach the 7% threshold. After the election in 2012, three political parties had the opportunity to take part in the Parliament by reaching above 7% threshold, namely, Nur Otan (80.99%), Ak Zhol (7.47%) and Communist Party (7.19%). In this way, Kazakhstan committed itself to legislative reforms, especially in the area of politics.

In conclusion, Kazakhstan has been taking serious steps in the process of improving its legislative and political system. After the last presidential election, with the leadership of Nazarbayev, the

ratikleşme sürecini geliştirerek
sürdüreceği görülmektedir.

state would continue to carry out
the process of democratization.

Azerbaycan'da 1 Kasım 2015 Milletvekilliği Seçimlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of the Parliamentary Elections in Azerbaijan, November 1, 2015

Aidarbek Amirbek*

Azerbaycan'da 1 Kasım 2015 tarihinde 5. dönem Milli Meclis milletvekillerini belirlemek için seçimler yapılmıştır. Azerbaycan Merkezi Seçim Komisyonu'nun resmi olmayan kesin sonuçlarına göre 2.89 milyon kayıtlı seçmen oy kullanmış, seçime katılım oranı yüzde 55.7 olmuş ve Yeni Azerbaycan Partisi seçmenlerin yüzde 74 oyu ile milletvekili seçimlerinde birinci parti olmuştur. Azerbaycan Merkezi Seçim Komisyonu sonuçları Anayasa Mahkemesi'nin onayıyla resmîyet kazanacaktır. Azerbaycan'ın 125 milletvekilinden oluşan tek meclisli yasama organı vardır. Ülke anayasasının 83.maddesine göre milletvekilleri çoğunluk seçim sistemi esasına uygun olarak eşit, doğrudan ve gizli oy kullanma yolu ile 5 yıllığına seçilirler. Seçilmesinde yasal olarak hiçbir sakıncası bulunmayan ve 25 yaşını doldurmuş Azerbaycan vatandaşları milletvekili ada-

During the 5th parliamentary elections held on November 1, 2015, Azerbaijan determined the deputies for the National Assembly. According to the preliminary results of the Central Election Committee of Azerbaijan, the voter turnout was 55.7% (2.89 million) and the New Azerbaijan Party won the elections with 74% of total votes. The Central Election Committee of Azerbaijan will officially announce the election results after their approval by the Constitutional Court. The National Assembly of Azerbaijan is a unicameral legislative body, which consists of 125 deputies. According to the Article 83 of The Constitution, the deputies are elected in accordance with the majority voting system and general, equal and direct elections by way of free, individual and secret voting for a 5-year term. All Azerbaijan citizens not younger than 25 could take part in the elections in an established order (Article

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. a. amirbek80@gmail.com.

yı olabilirler (85. madde). Meclis toplantılarının yetkili olması için yetersayı olan 83 milletvekilinin toplantılarda bulunması şarttır (87. madde). 7 Kasım 2010 tarihinde gerçekleştirilen 4. dönem Milli Meclis seçimleri sonucunda, parlamentoda Yeni Azerbaycan Partisi'nden 71, diğer partilerden 12 ve bağımsızlardan 42 milletvekili seçilmiştir. Mecliste tek bir partinin büyük çoğunluğu oluşturması, hükümetin kanun yapma sürecinde parlamentodan ciddi bir muhalefetle karşılaşmamasını sağlamıştır.

Milli Meclis milletvekilleri seçimleri, ülkede sosyoekonomik gerginliğin yaşandığı ve bölgesel istikrarsızlığın arttığı döneme denk gelmiştir. Bilindiği gibi, dünya ekonomik krizin etkisiyle Azerbaycan'ın önemli gelir kaynağını oluşturan petrol ve doğalgaz fiyatlarındaki düşüş, ülkenin ekonomik gelişimine olumsuz yansımış ve altın ve döviz rezervlerinin 2.4 milyar dolara kadar düşmesine neden olmuştur. Aynı zamanda bu yılın Şubat ayında ülke devalüasyona giderek, ülkenin para birimi manatın avro ve dolar karşısındaki değerini yüzde 33.9 düşürmüştür. Ülkede yaşanan bu sosyoekonomik sorunların

85). The National Assembly will have powers after authority of 83 of its deputies are approved (Article 87). According to the results of the 4th parliamentary elections for the National Assembly held on November 7, 2010, the New Azerbaijan Party won 71 seats, representatives of other parties won 12 seats and independent candidates won 42 seats. As the single-party government had the vast majority in the National Assembly, the government did not face a serious opposition during the rule making process.

This year the parliamentary elections were held in an environment of high socio-economic tensions and regional instabilities. As widely known, due to the global economic crisis the oil and natural gas prices had decreased. This decrease had a negative effect on the economic development of the country, high amount of the revenue sources of which significantly depends on oil and natural gas sales, and also caused decrease of the gold-exchange reserves of Azerbaijan to \$2.4 billion. At the same time, Azerbaijan authorities had to devalue the national currency, manat, which depreciated by 33.9% in Febru-

üstesinden gelmek için Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev bir dizi tedbirler almıştır. Bu bağlamda hem yolsuzlukla mücadeleleyi güçlendirmiş hem de ekonomiyi düzeltmek için bir kısım önlemler almıştır. Örneğin, bu doğrultuda bazı bakanlıklarda değişiklikler yapılmış, devletin tekeliindeki Azerbaycan Uluslararası Bankası'na yönelik özelleştirme kararı imzalanmıştır.

Bölgesel istikrarı olumsuz etkileyen sorunların başında ise IŞİD örgütünün ülke içinde gençlere yönelik yürüttüğü propaganda faaliyetlerinin artması ve Eylül ayında Dağlık Karabağ'da Ermenilerle yaşanan silahlı çatışmalar gelmektedir. Azerbaycan yetkilileri bu konulara yönelik ülkedeki dini kurumlar ile sivil toplum örgütlerinin finansal kayıt işlemlerini daha sıkı kontrol etmeye başlamışlar ve Azerbaycan - Ermenistan hattındaki sorunları daha kararlı bir tutumla çözme yoluna gitmişlerdir. Bununla birlikte, 4 Haziran 2015 tarihinde Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı AGİT'e Bakü'deki Proje Koordinatörlüğü ofisinin kapatılmasına ilişkin diplomatik nota vermiştir. Diplomatik notada doğrudan bir gerekçe gösterilmese de Batılı

ary 2015. In order to deal with the socio-economic problems the President of Azerbaijan, İlham Aliyev, took measures both to strengthen the fight against corruption and to improve the deteriorated economic conditions. For instance, some of the ministries were changed and the decision on privatization of the public bank, namely, Azerbaijan International Bank, was signed.

Moreover, both strengthening propaganda and ideology of the ISIS among the youth in the Azerbaijan society and intensification of the conflict between the Azerbaijani and Armenian military forces in Nagorno-Karabagh in September 2015 negatively affected the regional stability. In these circumstances, Azerbaijan authorities started to implement stricter control on the financial transactions of all officially registered religious institutions and non-governmental organizations in the country, and started to solve the problems on the Azerbaijani-Armenian border in a decisive attitude. Besides, on June 4, 2015, the Foreign Ministry of Azerbaijan sent a diplomatic note to the Organization for Security and

basın kaynakları ofisin kapatılma kararının, 9 Ekim 2013 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile bağlantılı olduğunu yazmışlardır. Seçimlere 15 partinin temsilcileri ile yedi liberal eğilimli muhalif partinin birleşmesiyle oluşan “Azatlık-2015” bloğundan toplam 767 aday katılmıştır. 28 Ekim 2015 tarihinde “Musavat Partisi” kayıtlı 25 adayını geri çektiğini ve seçimlere katılmayacağını duyurmuştur. Aynı şekilde muhalif kanadı temsil eden “Azerbaycan Halk Cephesi” ile ülkenin siyasi rejiminden memnun olmayan 100’e yakın bağımsız siyasetçi, entelektüel zümreler ve çeşitli sivil toplum örgütleri yöneticilerinin ortaklaşa kurdukları “Demokratik Güçler Ulusal Konseyi” seçimleri boykot etmişlerdir. Azerbaycan Merkezi Seçim Komisyonu’ndan yapılan açıklamada, 5547 sandığın konulduğu 125 seçim bölgesinden alınan sonuçlara göre Meclis içindeki sandalye dağılımı şöyle olmuştur: Yeni Azerbaycan Partisi –70, Bütün Azerbaycan Halk Cephesi Partisi –1, Azerbaycan Demokratik İslahatlar Partisi –1, Büyük Kuruluş Partisi –1, Milli Diriliş Harekâtı Partisi –1, Azerbaycan Sosyal

Cooperation in Europe (OSCE) expressing its plans to close down its Project Coordinator Office in Baku. Although no basic reason for the closing was mentioned in the note, the Western Press claimed that the decision for shutting down the Office was closely related to the heightened criticism of Azerbaijan’s record on civil society and on freedom of the media in general, and the Presidential Election held in October 2013 in particular. In total 767 candidates entered the 2015 Parliamentary Elections representing 15 parties and one bloc of parties, Freedom-2015, formed by 7 opposition parties. On October 28, 2015 the Musavat Party announced that they withdrew their 25 registered candidates and they would not take part in the elections. Similarly, the opposition party, the Azerbaijan Popular Front Party, and the National Council of Democratic Forces, which was established jointly by approximately 100 independent politicians, intellectual groups and various directors of non-government organizations (who were not pleased with the political regime) boycotted the elections.

Demokratik Partisi –1, Vatandaş Beraberlik Partisi –2, Anavatan Partisi –1, Azərbaycan Sosial Refah Partisi –1, Vahdet Partisi –1, Vatandaş Birliğı Partisi –1, Azərbaycan Demokratik Maarifçilik Partisi –1. Meclisin geri kalan 43 sandalyesi bağımsızlardan oluşmuştur. Azerbaycan’da parlamento seçimlerini 40 uluslararası örgütten 503 temsilci ve 63 binden fazla yerel müşahit izlemiştir. AGİT “Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi” ise gözlem misyonunu iptal etmiştir ve Avrupa Konseyi Parlamento Asamblesinden 30 gözlemci görevlendirilmiştir. Genel olarak, seçimi gözlemleyen uluslararası kurumlar ile müşahitler parlamento seçimlerinin özgür ve adil, şeffaf ve demokratik düzeyinde gerçekleştiğini bildirmişlerdir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, Azerbaycan’daki parlamento seçimleri bölgesel gerginliğin ve ülkede yaşanan sosyoekonomik sorunların arttığı döneme denk gelmesine rağmen muhalefet başarı elde edemiştir. Bunun temel nedeninin, ülke içinde ve yakın çevresinde yaşanan sorunlara rağmen Azerbaycan halkının bölgesel istikrarı, ekonomik gelişmeyi, refahı ve

According to the Azerbaijan’s Central Election Committee, as a result of the voting in all 5547 polling stations the distribution of deputies in the National Assembly is as follows: the New Azerbaijan Party – 70, the Whole Azerbaijan Popular Front Party – 1, the Azerbaijan Political Party of Democratic Reforms – 1, the Great Order Party – 1, the National Revival Movement Party – 1, the Azerbaijan Social Democratic Party – 1, the Civil Solidarity Party – 2, the Motherland Party – 1, the Azerbaijan Social Prosperity Party – 1, the Unity Party – 1, the Civil Union Party – 1, the Azerbaijan Democratic Enlightenment Party – 1. The independent candidates took remaining 43 seats in the National Assembly.

Over 503 representatives from 40 international organizations and more than 63 thousand local observers watched the Azerbaijan Parliamentary Elections as electoral observers. For instance, the Parliamentary Assembly of the Council of Europe sent 30 observers. However, the OSCE’s Democratic Institutions and Human Rights Office did not attend this process. In gen-

güvenliğin sağlanmasını tercih etmesi olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, Azerbaycan halkı, Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev'in yönetimindeki Yeni Azerbaycan Partisi'ne bir kez daha güvenoyu vermiştir.

eral, both the observers from the international organizations and the local observers declared that the parliamentary elections were held in a free, fair, transparent and democratic environment.

In conclusion, it should be noted that although the Parliamentary Elections in Azerbaijan were held in conditions of both high security tension over the region and the worsening of the socio-economic problems, the opposition parties could not get enough support of the population. It could be indicated that Azerbaijani citizens prefer to vote for the ruling party in order to strengthen the regional stability, economic development, social welfare and security. Therefore, the Azerbaijani society has once again given a vote of confidence to the New Azerbaijan Party, which is ruled by the President of Azerbaijan, İlham Aliyev.

SOSYO-KÜLTÜREL GELİŞMELER VE GÖÇ

SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENTS AND MIGRATION

Çağdaş Kazakistan'ın Politikasında Bir Değer Olarak Tolerans

Tolerance as a Value in Contemporary Kazakhstani Policy

Assyl Tuleubekov*

Tolerans ile ilgili bilimsel araştırmaların önemi, tolerans prensibinin sosyal değerlerden biri olarak gerçek hayatta somutlaştırılması ile belirlenmektedir. Tolerans kavramının teorik ve metodolojik olarak araştırılması gereği, konunun etimolojik anlamının ortaya konması amacıyla konuyla ilgili temel yaklaşımların da dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır.

Hem ulusal hem de uluslararası ilişkiler nedeniyle Kazakistan'ın politikası tolerans prensibinin açık bir tanımının yapılması için çok vektörlü bir yöne odaklanmaktadır ve tolerans prensibi açık bir tanımlama gerektirmektedir. Bu noktada pür bir politik kategori olarak toleransın hangi anlamda kullanıldığı tanımlanmalıdır.

Tolerans her ne kadar eski çağlarda da sosyal bir kavram olarak sorgulanmışsa da tolerans ile ilgili çalışmaların tarihi 18. yy.'ın sonlarında başlamaktadır. Bu dönemde tolerans ile

Significance of the scientific research of tolerance is determined by practice of embodiment of the principle of tolerance as one of social values. Theoretical-methodological necessity of investigating tolerance is to consider basic approaches about this object, with the purpose to specify its etymological meaning.

Due to both international and internal affairs, Kazakhstani policy is focused on multiple-vector direction and the principle of tolerance needs its clear definition. It should be defined what meaning of tolerance is used as a purely political category, which has specific historical and social conditions.

History of study on tolerance begins at the end of the 18th century, despite the fact that even in ancient times, the content of this social phenomenon was questioned. Approaches on tolerans that were

* Associate Professor, PhD, International IT University, Kazakhstan. asyl82@mail.ru.

ilgili geliştirilen yaklaşımların dini, siyasi ve etik öğretileri içeren eleştirel bir kavrama temel oluşturulduğu görülmektedir.

Bu tür bir eleştiri günümüze kadar hem günlük hayatta hem de siyasi-etik uygulamalarda karşımıza çıkmaktadır. Bu eleştiri, toleransın sosyal bir değer olarak içinde yer aldığı değerler felsefesi (axiology) tarafından da geliştirilmiştir.

Sosyal bir değer olarak tolerans, sadece toplum felsefesinde değil, sosyoloji, psikoloji, kültürel çalışmalar, siyaset bilimi, vb. bilimlerde de bir yansıma konusu olmuştur. Bununla birlikte toplum felsefesinde tolerans düşüncesi, pür bir öz/varlık (pure entity) olarak görülmektedir ve aynı zamanda çevreyle karşılıklı etkileşimi dikkate alındığında tolerans, insanlar arasında da vardır.

Ayrıca tolerans yüksek seviyede pratik öneme sahiptir. Öncelikle, toleransın pratik açıdan önemi, tolerans sahibi bir toplumun tarihsel gelişimin geçiş aşamalarını atlamada uygun bir şansının olması gerçeğinde yatmaktadır.

Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in yazdığı gibi "Bilinmelidir ki Kazakistan milli politikasının temel unsurlarından

developed at that time promoted the moment that they formed basis for a critique phenomenon of tolerance in forms of religious, political and ethical teachings.

Such criticism can be found until today, both in political-ethical practice and in everyday life. Development of this criticism was also provided by the emergence of axiology, in which tolerance was included as social value.

Tolerance as social value is an object of reflection not only in social philosophy, but also in sociology, psychology, cultural studies, and political science. However, in social philosophy, idea of tolerance is seen as pure entity, and at the same time in all of its interactions with the environment, it has been among people.

Tolerance is also been realizing in a high level of practical importance. First, that importance of tolerance lies in the fact that any tolerant society has opportune chance to overcome the transitional stages of its historical development.

As the President Nursultan Nazarbayev writes, "it must be recognized that one of the ba-

biri; diğer milletlerin de gelişmesini sağlayacak tüm şartların eşzamanlı oluşumunu gerçekleştirecek şekilde Kazak kültürünün özüne yönelik önemli gelişmeleri sağlamaktır. Her ne kadar Kazak milleti, çok kötü şartlardan zarar görmüşse de bu durumdan başka milletleri sorumlu tutmamıştır ve milli toleransını, güvenini ve dostluk anlayışını korumuştur ki bu da ülkemizdeki etnik farklılıklara sahip vatandaşlar arasındaki ilişkilerde sürdürülebilirliğe yönelik bir temel oluşturmaktadır”.

Bu durum, Kazakistan'ın hem iç hem de dış ilişkilerinde tolerans üzerine vurgu yapan bir lidere sahip olan Kazak toplumunu doğrudan ilgilendirmektedir. Bu şartlar altında modern Kazakistan'ın çok sayıda farklı kültürü, etnik grubu ve dini içinde barındıran bir ülke olduğu belirtilmelidir.

Elbette dünyadaki pek çok ülke, geçiş aşamalarından geçmiştir. Geçiş şartlarını etkileyen dışsal faktörlerin, çoğunlukla yerel ve küresel problemler olduğu söylenebilir. Bu konuyla ilgili olarak Kanadalı bir psikolog olan N.D. Goldenberg görüşlerini şöyle dile getirmektedir: “Tolerans her zaman tehlikeli bir kelimedir. Çünkü hep yanı başında intolerans ve işbirliğini reddetme yer alır. Hakiki tolerans ‘ego’nun sınırlarını aşar ama aynı zamanda

sis elements of national policy is purposeful development of Kazakh cultural core along with the simultaneous creation of all conditions for development of other nations. Suffering terrible hardships, Kazakhs do not blame other nations, keeping national tolerance, confidence and friendship that is a basis for sustainable inter-ethnic relations in our country”.

This directly concerns to Kazakhstani society, whose leader has made right emphasis on tolerance, both in the area of external relations and in the internal policy of Kazakhstan. In this case, we know that modern Kazakhstan is a country of large number of cultures, ethnic groups, religions, etc.

Of course, many of countries in the world have overcome transit states. We can note that the external factors for transit situations were often local and global conflicts. In this sense, a Canadian psychologist, N.D. Goldenberg writes: “Tolerance is a treacherous word, because next to it there is always intolerance and refusal to cooperate. Genuine tolerance extends the boundaries of the “ego”, but at the same time,

gizli bir öfkeyi de içinde barındırır. Bunun nedeni ise hakiki toleransın aslında kişiyi fikrini değiştirmek zorunda bırakmasıdır”.

Ardından sivil itaatsizlik görüşü, tolerans üzerinde çalışan Amerikalı araştırmacı Michael Walker ve Hintli sosyal aktivist Mahatma Gandhi, vb. düşünürlerin gerçek hayata ilişkin çalışmalarıyla daha da geliştirilmiştir. “Doğu nezaketi sadece boş bir gürültü değildir ve ikiyüzlülük de değildir. Batı’da çoğunlukla olduğu gibi size teklif edilen her şey sadece basit bir nezaket meselesi değildir. Bu aslında bir misafiri hatta sadece yoldan geçen birini memnun etmek için çaba göstermeye yönelik doğal bir gayrettir”.

Dolayısıyla, çok önemli bir ruhani kavram ve sosyal değer olan toleransın sosyo-felsefi analizini yapabilmek için, Kazak toplumunun gelişimi içinde toleransın temelini ve kaynaklarını ve Kazakistan Cumhuriyeti’nin dış politikasının oluşturulmasında toleransın rolünü de irdelemek gerekir.

genuine tolerance poses a hidden danger, because usually means that I should change my mind”.

Subsequently, the idea of civil disobedience took its further development in the real life practice of American researcher of tolerance Michael Walker, Indian social activist Mahatma Gandhi, etc. “Eastern politeness is not just empty noise and it is not hypocrisy. Everything that you are offered is not just a simple matter of politeness, as is often the case in the West, but a natural striving to oblige a guest or even just a passer-by on the street”.

Therefore, it is impossible to make socio-philosophical analysis of the essence of tolerance, understood as significant spiritual phenomenon and social value without understanding the origin and genesis of tolerance in development of Kazakhstani society and the role of tolerance in formation of the external policy of the Republic of Kazakhstan.

Kazakistan'da Oralmandar İçin Yeni Sosyal Paket

New Social Package for Oralmandar in Kazakhstan

Zhengizkhan Zhanaltay*

Etnik göçmenler yani Oralmandar ('oralman' kelimesi İngilizce 'repatriate' kelimesinin Kazakça tercümesidir, '-dar' ise çoğul ekidir) için hazırlanan yeni bir sosyal paket Parlamento'nun alt kanadı olan Meclis'te onay beklemektedir. Yeni paket Oralmandar'a bir takım sosyal faydalar ve imkanlar sağlayarak bu insanların vatanlarına dönmelerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Bu sosyal paket hükümetin son iki yılda Oralmandar'ın dönüş sayısında görülen kayda değer düşüşe bir yanıtı niteliğindedir. 2013 ve 2014 yıllarını karşılaştırdığımızda 2014 yılında Kazakistan'a gelen Oralmandar'ın sayısının 33.952'den 8.247'ye düştüğünü (neredeyse üç kat azaldığını) görmekteyiz. Bu düşüşün sebepleri arasında 2013 yılında Oralmandar'ın Kazakistan'a göç etme koşullarına eklenen yeni taleplerin idari engeller oluşturması yer almaktadır.

There is a new social benefits package for ethnic repatriates "Oralmandar" (word 'oralman' is translation of word "repatriate" into Kazakh and -dar is the plural suffix) waiting for approval in the lower chamber of Parliament Majilis. The new package includes a number of benefits to encourage oralmandar to return their historical homeland. The aim of the new proposed social package is to stimulate the return of diaspora Kazakhs to Kazakhstan.

This social package is a response of government to a significant decrease in the number of arriving oralmandar in the last two years. Comparing the year 2013 and 2014 shows, that number of oralmandar who arrived in Kazakhstan reduced from 33.952 to 8.247 (meaning nearly 3 times reduction). Reasons for this reduction are new demands imposed on oralmandar after 2013, which created administrative barriers for oralmandar to arrive.

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com.

Önceden Oralmandar'ın vatandaşlık alabilmek için 4 sene beklemeleri gerekiyordu. Hükümet bu alanda yaptığı değişiklikler ile bu süreci 4 seneden 1 seneye indirmiştir. Vatandaşlık konusunda sağlanan yeni değişiklikler Kazakistan'a dönen Oralmandar'ın sayısında önemli bir artış sağlayabilir, çünkü Oralman statüsü geçici bir statü olup vatandaşlık alınana kadar kullanılmaktadır. Oralman kelimesi yasal bir terim olup bu kişilerin resmi evraklarda belirlenmekte ve bazı yardımlardan faydalanmaları için kullanılmaktadır. Oralmandar'ın Göç Yasası'nda kendilerine sağlanan tüm sosyal yardımları almaya hakları vardır. Bu hakların içerisinde emekli maaşı, sosyal yardım ve hükümetin konut programlarına başvurma hakları bulunmaktadır, ayrıca çocuklarına Kazakistan üniversitelerinde ve okullarında kota ayrılmıştır.

Kazakistan'a göç eden Oralmandar geliş sürecinde ve sonrasında bir takım zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bunlardan en önemli ve acil olarak çözüm bulunması gereken problemler iş ve konut problemleridir. Bu nedenle yeni sosyal paket yasa tasarısı "Kazakistan Cumhuriyeti

Previously oralmandar should have to wait for 4 years to receive citizenship. The government made changes in this procedure and reduced the process of getting the citizenship from 4 to 1 year. The provided changes in citizenship issue definitely will attract more repatriates to return to Kazakhstan, because the status of oralman is a temporary status until repatriate receives his or her citizenship. The term oralman is a legal term to identify repatriates in official documents in order to provide them certain benefits and assistance. Oralmandar could enjoy all the social benefits provided by the law "On Migration". They are eligible to apply and receive pensions, social aid and housing program of government adding to that there is a quota for their children in Kazakhstani universities and schools.

It is quite ordinary thing that repatriates face a number of difficulties after their arrival to Kazakhstan. Housing and employment are two emerging problem, which requires immediate solution. That is why the new social package, which would be proposed under the new law

göç ve istihdam yasama kararlarına eklemeler ve değişiklikler” altında teklif edilecektir. Bu yasa tasarısı Kazakistan’a göç edenlerin seyahat giderlerini karşılamak, kiralık konut sağlanması ve bu konutu geliş süresinden beş yıl sonra özelleştirme imkanı sunmaktadır.

Önceki uygulamaya göre hükümet göç eden Oralmandar’ın sadece kuzey, doğu ve batı bölgelerinde 7 bölgeden birine yerleşmelerine izin veriyordu. Bu sosyal paketin sağlamış olduğu değişiklik Oralmandar’ın Kazakistan’ın 14 bölgesinden herhangi birisine yerleşmelerine (Almatı ve Astana şehirleri dahil olmak üzere) izin vermektedir. Oralmandar bir sene içerisinde vatandaşlık alabilmelerine rağmen sosyal paket şartlarına göre bulundukları bölgede en az 5 sene ikamet etmeleri gerekmektedir. Yasa tasarısı Oralmandar’ın oturdukları bölgeden 5 seneyi doldurmadan taşınmaları halinde hükümetten aldıkları sosyal paket yardımlarının derhal iadesini veya Kazakistan vatandaşlığından çıkarılmalarını öngörmektedir. Hükümet bu sosyal yardım paketini sadece kendi belirlediği nüfus azalması ve iş gücü azalması olan bölgelere yerleşecek Oralman-

draft “Amendments and additions to certain legislative acts of the Republic of Kazakhstan on migration and employment”, will include compensation for the travel expenses and providing rental housing with the right of privatization after 5 years from the date of arrival.

Previously the government allowed them to settle in 7 regions including the north, east and west regions. Difference of this social package is that now oralmandar will be allowed to settle in any 14 regions of Kazakhstan including cities of Almaty and Astana. Draft includes a rule for housing: In the case of moving from the region before 5-year limit, oralmandar has to return the received social package to government immediately or has to refuse the citizenship of Republic of Kazakhstan. The government will provide the social package only to those who agree to settle in particular regions. Attracting oralmandar to settle in designated locations, the Kazakh government wants to solve such internal problems as labor shortage and depopulation in certain regions. It means that if oralmandar decide to

dar'a sağlayacaktır. Bu sosyal paket ile belirlenen bölgelere Oralmandar'ın ilgisini artırarak hem nüfus azalması ve iş gücü azalışı gibi meseleleri gidermek hem de Oralmandar'ın iş ve konut sorunlarına çözüm sağlayabilmek için kullanılacaktır. Yani Almaty şehri gibi iş gücü fazlalığı bulunan bölgelere yerleşen Oralmandar bu sosyal paketten yararlanamayacaklardır. Ayrıca bu sosyal paketin bir diğer amacı ise göç eden Oralmandar'ın yerleşim tercihlerini güney bölgelerinden kuzey bölgelerine kaydırma-ktır. Çünkü Kazakistan'a gelen Oralmandar'ın bir çoğu (59.5%) güneydeki üç bölgede; Güney Kazakistan, Mangistau ve Jambıl da yaşamaktadır.

Özet olarak şu noktayı da belirtmekte yarar vardır: Bu sosyal paket Kazakistan Hükümeti'nin Oralmandar'ın konut problemlerini çözmeyi amaçlayan yardımların devamıdır. Sonuç olarak, iş bulma ve konut sıkıntısı çeken bir çok Oralmandar için bu sosyal paketin faydalı olacağı sylenebilir.

settle in areas with a labor surplus like Almaty city, they will not be able to receive this social package. Another aim of these social packages is to redirect the flow of incoming repatriates from southern regions towards northern regions, because of great concentration (59.5 %) of oralmandar in three southern regions of the country, namely, South Kazakhstan, Mangistau and Jambyl. Therefore, both parties could benefit from the new social packages - oralmandar could get a support to solve their economic problems and the government could get opportunity to fulfill its migration plans.

In conclusion, it should be noted, that the new social package is a part of a continuing assistance of government of Kazakhstan regarding settlement problem of oralmandar. Obviously, a significant number of oralmandar could benefit from these social packages if they are having problems with finding a job and trying to solve their housing problem for a long period.

Göç ve İşçi Gelirleri: Rusya'da İşgücü ve Göç Kanununda Yeni Kurallar

Migration and Remittance: New Rules in Russian Labour and Immigration Law

Zhengizkhan Zhanaltay*

1 Ocak 2015 tarihinde Rusya, Tacikler ve Özbekler başta olmak üzere Orta Asya'dan gelen göçmen işçilerin durumunu olumsuz etkileyecek şekilde göç kanununda bazı değişiklikler yapmıştır. Rusya pek çok Orta Asyalı göçmenin tercih ettiği başlıca ülke olduğundan, ülkeye giriş kurallarının ve ülkede çalışma iznine başvuru kurallarının sıkılaştırılması, Orta Asyalı göçmen işçilerin ülkelerine sağladığı işçi gelirleri ve kaçak işçilerle mücadele konularında olumsuz etkilere yol açacaktır. Bu kanuni düzenlemelerin ardında yatan etkenler olarak ABD'nin ve AB'nin Rusya'ya karşı yaptırımları yanı sıra kaçak göçmen işçilerin sayısının artması belirtilebilir.

Rusya'nın mevzuatındaki bu değişiklikler, yabancı işçilerin çalışma izni almak için yapmaları gereken harcamalarda bir artışa neden olmuştur. Daha önce vizesiz olarak Rusya'ya giriş im-

As of January 1, 2015, Russia has introduced several laws in migration legislation, which would hit hard the Central Asian labor migrants, especially Tajiks and Uzbeks. Since Russia is the main destination country for the most of the Central Asian migrants, tightening the rules of entering and applying for legal work permit would have a negative impact on the amount of remittance made by the Central Asian labor migrants and the issue of struggling with illegal employees. Incoming legislative changes was made in order to react to the reduction in GDP caused by the U.S. and European Union sanctions and the increasing number of illegal migrants.

The new changes in the Russian legislative system caused an increase in expenses, which potential foreign employees should spend to obtain the work permit. Previously, the Central

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com.

kânına sahip olan Orta Asyalı göçmen işçiler aylık olarak 1200 Ruble ödemekteydiler. Ancak bu yılın başından itibaren fiyat üçe katlanarak 4000 Rubleye çıkmıştır. Ayrıca bu göçmenlerin Rusya'da çalışma ruhsatı olarak yasal bir şekilde çalışmasına imkân tanıyacak iki ayrı belge teslim etmeleri gerekmektedir. Bu belgeler; sağlık sigortası ile Rusya dili, tarihi ve hukuk sistemi ile ilgili bilgi sahibi olduklarını gösteren belgeler olup ayrıca ek bir maliyete de neden olmaktadır. Nitekim sağlık sigortasının maliyeti 5000 Rublenin üzerinde iken diğer belge için yapılan testin maliyeti 4900 Rublenin üzerindedir.

2010 yılındaki değişiklikler, kota yoluyla çalışma izinlerinin dağılımındaki problemlere işaret etmekteydi. Rus yetkilileri, çalışma izinlerini dağıtırken ortaya çıkan çok sayıda şüpheli sözleşme (örneğin; kota elde etmek için –firma başına en fazla 100 kişilik kota- hayali firmalar kurulması ve bu kotaların diğer küçük firmalara satılması gibi) ile uğraşmak zorunda kalmaktadırlar. Kota sisteminin yerini ruhsat (patent) sisteminin almasıyla, hükümetin göçmen işçilerin özel ve tüzel kişiler için çalışmasına izin

Asian labor migrants, who have opportunity to visit Russia on a visa-free basis, paid ₺ 1200 (ruble) monthly, but since the beginning of this year the price the price tripled to ₺ 4000. Furthermore, they have to submit two additional documents, namely, medical insurance and certificate of knowledge of Russian language, history and legal system to be able to get the patent, which will allow them to work legally in Russia. Those documents also have additional costs, the cost of medical insurance would be over ₺ 5000 and cost of the test would be over ₺ 4900.

Previous legislative changes in 2010 addressed the problems within the distribution of work permits through quota. The Russian authorities have to deal with large amount of the speculative acts in distribution of the work permits, such as opening fictitious companies to obtain quotas (maximum 100 quotas per firm) in order to sell them to other small firms. Replacing quota system with patent system, the government was expected to reduce the number of labor and immigration law violations by

verme, iş şartnamelerini kaldırma ve kotayı Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS) çalışanlarına dağıtma yoluyla işçi sayısını ve göç kanunundaki ihlalleri azaltması beklenmektedir.

Ruhsat sistemi yürürlüğe girdikten sonra çok sayıda niteliksiz işçi kayıtlı piyasadan kayıt dışı piyasaya geçmiştir. Kuralların tekrar sıkılaştırılması, hem aynı sonuçları doğurabilir hem de ülkeye gelecek olan nitelikli göçmen işçi sayısını azaltabilir. Yeni değişikliklerin şimdiden göçmen işçi girişleri üzerindeki etkilerinin görülmeye başlandığı söylenebilir. Federal Göç Servisi Başkanı'nın açıklamalarına göre Ocak ayının başından itibaren Rusya'ya giriş yapanların sayısında geçen yıla kıyasla %70 oranında bir azalış söz konusudur.

Göçmen işçi gelirleri konusu da ayrıca Orta Asya'dan Rusya'ya yönelen işgücü göçü açısından tartışılmalıdır. Rus Rublesindeki hızlı değer kaybına (Aralık 2014'den bu yana dolar karşısında %45'in üzerinde yaşanan değer kaybına) bağlı olarak Rusya'dan elde edilen göçmen işçi gelirlerinde dolar cinsinden önemli bir azalış söz konusudur. Daha önceden yabancı işçinin aylık geliri (dolar cinsinden)

allowing the labor migrants to work for both individuals and corporate entities, removing the job specification and dispersing the quota for CIS national employees.

After patent system have entered into force there were massive outflow of unskilled migrants from legal to shadow labor market. Tightening of the rules again could both have the same results and reduce the number of incoming qualified migrant labors. We could see that new changes have already started to affect the labor migrants' arrival. According to the Head of Federal Migration Service, from the beginning of January the number of visitors to Russia were reduced by 70 percent compared to the previous year.

The remittance issue also should be discussed in the context of labor migration from Central Asia to Russia. Due to a sharp depreciation of Russian ruble (over 45% fall against the dollar since December 2014), there is a significant decline in the remittance in terms of dollar from Russia. Previously, foreign employer's monthly statutory remittance in terms of dollar

500 doların üzerindeyken, bu günlerde 275 dolara düşmüştür. Bu durum Orta Asya ülkelerinde özellikle Tacikistan'da ekonomik problemleri tetikleyebilecektir çünkü Tacikistan'ın GSYİH'sinin %52'si bu gelirlerden oluşmaktadır. En son istatistikî verilere göre, Tacik işçilerinin ülkelerine sağladıkları nakit transferi 2013 yılında 4 milyar dolara ulaşmıştır ki bu miktarın %60'ı Rusya'daki Tacik göçmenler aracılığıyla sağlanmaktadır.

Dikkate alınması gereken diğer bir faktör daha vardır. Avrasya Ekonomik Birliği'ne girdikten sonra Kırgızistan vatandaşları, aynı Belarus ve Kazakistan'dan Rusya'ya giriş yapan göçmen işçiler gibi uluslararası pasaport sahibi olma, Rusya'ya giriş vizesi başvurusu yapma ve çalışma izni elde etme gibi zorunluluklardan muaf olacaklardır. Bununla birlikte Tacik ve Özbek göçmen işçiler, Rusya'ya hala uluslararası pasaport ile girmek zorunda olacaklardır.

Sonuç olarak, 2014 yılında Rus ekonomisini etkileyen olayların 2015 yılında Orta Asyalı göçmen işçilerin gelirlerini azaltacağını ve göç kanunundaki yeni değişikliklerin de bu azalışı önemli ölçüde artıracığını belirtmek gerekmektedir.

was over \$500 which nowadays has declined to \$275. This situation would trigger economic problems in the Central Asian countries, especially in Tajikistan, because 52% of Tajik's GDP comes from remittance. According to the latest statistical data, Tajik labor migrants' cash transfer reached \$4 billion in 2013 and 60% of this amount came from Tajik migrants in Russia.

There is another factor, which also should be taken under consideration. After entering the Eurasian Economic Union, citizens of Kyrgyzstan would be exempted from the requirement of international passport, entry Russian visa application and the requirement of obtaining work permit like labor migrants from Kazakhstan and Belorussia. However, Tajik and Uzbek labor migrants still would have to enter Russia with an international passport.

In conclusion, it is important to note that the events occurred in 2014, which affected Russian economy would affect the Central Asian labor migrants' remittance amount negatively in 2015 and the new changes in the migration legislation will escalate this fall hard.

Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliğine Katılımı: Göçmen İşçilerin Durumu

Kyrgyzstan's Accession to the Eurasian Economic Union: Labour Migrants Case

Zhengizkhan Zhanaltay*

Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne (AEB) katılımı ile ilgili resmi belgelerin imzalanma töreni, 8 Mayıs 2015 tarihinde Moskova'da düzenlenen AEB Zirvesi'nden sonra gerçekleştirilmiştir. 29 Mayıs 2014 tarihinde Rusya, Belarus ve Kazakistan cumhurbaşkanlarının AEB Anlaşması'nda değişiklik yapılmasına ilişkin protokolü imzalamalarının ardından AEB liderleri ve Kırgızistan, katılıma yönelik müzakere sürecine girmişlerdir.

AEB'ye katılımın ardından Kırgızistan, mal, hizmet, sermaye ve işgücünün serbest dolaşımının sağlandığı, 4 trilyon doların üzerinde GSYİH'nin elde edildiği ve yaklaşık 176 milyon kişinin yer aldığı bir ortak piyasaya girme şansı elde edecektir. AEB'ye dahil olmanın anlamı; Kırgızistan'dan diğer ülkelere giden 500,000'den fazla göçmen işçinin AEB'ye üye ülkelerin işgücü piyasalarına giriş imkanının kolaylaşmasının yanı sıra zorunlu

The ceremony of signing documents on Kyrgyzstan's accession to the Eurasian Economic Union (EAEU) Agreement took place after the EAEU Summit in Moscow on May 8, 2015. Leaders of the EAEU and Kyrgyzstan were in the process of negotiations on accession issue since Presidents of Russia, Belarus and Kazakhstan signed the protocol on amendments to the EAEU Agreement of May 29, 2014.

After joining the EAEU, Kyrgyzstan could enter the common market of 176 million people with total GDP over \$4 trillion (PPP), which allows free movement of goods, services, capital and labor. Accession to the EAEU would mean that more than 500,000 Kyrgyz labor migrants would have both easy access to the labor markets of the EAEU member-states

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com.

çalışma izni konusunda muafiyet elde edilmesi, başvuru ve kayıt ile ilgili prosedürün kolaylaştırılması hakkı ve sosyal güvenlik ve sağlık imkanlarından faydalanma hakkı elde edilmesidir.

Kırgızistan ekonomisinin, Rusya'dan ve belli bir noktaya kadar Kazakistan'dan gelen işçi gelirlerine büyük ölçüde bağımlı olmasına bağlı olarak göçmen işçilere fayda sağlanması konusu, Kırgızistan Hükümeti'nin üzerinde durduğu en önemli konulardan biri haline gelmiştir. Dünya Bankası'nın istatistiki verilerine göre, 2013 yılında Kırgızistan'dan diğer ülkelere giden göçmen işçilerden sağlanan toplam işçi gelirleri 2,240 milyar doların üzerindedir. Bu miktar, Kırgızistan'ın toplam GSYİH'sinin %31'ine denk gelmektedir. Dolayısıyla Kırgızistan'ın AEB'ye katılımı, Rus rublesinin değer kaybı ve Rusya'daki göçmen hukuku ile ilgili çeşitli kanunlar nedeniyle Kırgızistan'a giren göçmen gelirlerinde ortaya çıkan sert düşüşü azaltabilir.

Kırgızistan otoriteleri, AEB'ye katılımın hem ekonomik riskler hem de ekonomik faydalar barındırdığının farkındadırlar. Diğer yandan, Rusya ve Kazakistan Kırgızistan'ın birinci ve üçüncü en büyük ticaret ortağıdır. Bu

and exemption from obtaining obligatory work permit, gaining the right to simplify registration procedures, and provide social security and health care.

Due to the heavy dependence of Kyrgyzstan's economy on remittance coming from Russia and to certain extent Kazakhstan the issue of getting benefits for labor migrants has become one of the most critical points for the Kyrgyz government. According to the World Bank's statistical data, the total amount of remittances sent by the Kyrgyz labor migrants in 2013 was over \$2,240 billion, which equals to 31% of Kyrgyzstan's GDP in total. Therefore, Kyrgyzstan's accession to the EAEU could reduce the sharp drop in remittances to Kyrgyzstan caused by the depreciation of the ruble and several laws in the Russian migration legislation.

Kyrgyz authorities clearly understand that joining the EAEU carries both economic risks and benefits. On the one hand, Russia and Kazakhstan are the first and third biggest trade partners of Kyrgyzstan. Consequently,

nedenle, bu ülkelerle ekonomik işbirliğinin daha fazla güçlendirilmesi kesinlikle doğru bir adım olarak görülmektedir. Ayrıca, Kırgızistan tarım sektörü özellikle ürünlerini Kazakistan'a ihraç edebilmeleri ve Rus piyasasında yeni iş imkanları elde edebilmeleri için çiftçilere yönelik ticaret engellerinin kaldırılmasının ardından, muhtemel ekonomik faydalar konusunda oldukça iyimser bir tablo çizmektedir.

Diğer yandan, AEB'ye katılım Kırgızistan'ın ikinci büyük ticaret ortağı olan Çin'den gelen ithal malların yeniden ihraç edilmesini temel alan Kırgızistan'ın perakende sektörüne zarar verebilir. AEB içinde birlik dışı ülkelerden yapılan ithalata daha yüksek tarife oranları uygulanacaktır, bu durumda ucuz Çin mallarını yeniden satışa sunmak zor olacaktır. Ayrıca Kırgızistan milli parasının istikrarı üzerinde de önemle durulması gerekmektedir. Asya Kalkınma Bankası'nın verilerine göre, Kırgızistan milli parasının %19 oranındaki değer kaybı enflasyonun %7.5 oranına yükselmesine yol açmıştır ve enflasyon oranının %10'a ulaşma hatta bu oranı geçme ihtimali söz konusudur. Bu durum, 2015 yılında %1.7 seviyesinde olması

further strengthening of economic partnership with these countries should undoubtedly be viewed as a right step. In addition, Kyrgyz agricultural sector is optimistic about possible economic benefits, especially, after removing the trade barriers for farmers who export their products to neighboring Kazakhstan and may grant new opportunities for business in the Russian market.

On the other hand, entering the EAEU could harm the retail sector of Kyrgyzstan based on the re-export of the imported goods from China, the second biggest trade partner of the country. Within the EEU, higher tariff rates would be placed on imports from non-member states, so it would become problematic to resale the cheap Chinese merchandise. There is also a great concern about the stability of the Kyrgyz currency. According to the Asian Development Bank, the Kyrgyz currency's depreciation of 19% has already pushed inflation to 7.5% and there is possibility that it would reach or exceed 10%. This would cause further decline of Kyrgyzstan's GDP,

beklenen Kırgızistan'ın GSYİH'sinde daha fazla azalışa yol açabilir. Dolayısıyla, Kırgızistan açısından geçiş sürecinde ortaya çıkabilecek olumsuz etkilerin azaltılması için Rusya ve Kazakistan 300 milyon dolar tutarında destek yardımı sağlayacaklardır.

Göçmenler açısından katılım süreci değerlendirildiğinde Kırgızistan'dan diğer ülkelere giden göçmen işçilerin çoğunluğunun AEB'ye katılımı desteklediği ifade edilmelidir. Katılım belgelerinin imzalanmasından önce bile Kırgızistan'dan Rusya'ya giden göçmen işçilerin sayısında 2014 yılının aynı dönemine kıyasla %3.8 oranında bir artış yaşanmıştır.

AEB'ye katılıma yönelik yüksek desteğin nedenlerinden biri de AEB'ye üye ülkelerin ortak emeklilik sisteminde katılım imkanının söz konusu olmasıdır. Önümüzdeki yılın başından itibaren AEB ülkelerinden göçmen işçiler, emeklilik kesintilerini Ortak Emeklilik Fonu hesaplarından düşürme imkanına sahip olacaklardır. Ortak Emeklilik Fonu, Avrupa Ekonomik Komisyonu'nun "emeklilik ödemelerinde işbirliğine ilişkin uluslararası anlaşma tasarısı"nın onaylanmasının ardından kurulabilecektir. Her ne kadar

which is expected to be at the level of 1.7% in 2015. Therefore, in order to reduce the negative impact of transition period for Kyrgyzstan, Russia and Kazakhstan would provide relief aid in the amount of \$300 million.

Looking at the accession from the migrants' perspective it should be admitted that the majority of the Kyrgyz labor migrants supports joining the EAEU. Even before signing any accession documents there was a slight increase of 3.8 % in the number of the Kyrgyz labor migrants to Russia compared with the same period of 2014.

One of the reasons explaining the high level of accession support is the possibility to participate in the joint pension system of the EAEU member-states. From the beginning of next year, migrant workers from the EAEU countries will be able to deduct pension contributions to the Unified Accumulative Pension Fund (UAPF). Creation of the UAPF become possible after the Eurasian Economic Commission has approved "A draft concept of the international agreement on cooperation in the field of

AEB'ye üye ülkelerin emeklilikle ilgili yasal düzenlemelerindeki farklılıklardan kaynaklanan ortak emeklilik sisteminin oluşturulmasına yönelik çözüm bekleyen konular (emeklilik yaşı, hesaplama şeması, emeklilik ödemesinin miktarı ve hayat standartları) hala söz konusu olsa da, Ortak Emeklilik Fonu'nun kurulması emeklilik hakları açısından göçmen işçilerin zarar görme düzeyini azaltabilir.

Sonuç olarak, Kırgızistan'dan diğer ülkelere giden göçmen işçiler, Kırgızistan'ın AEB'ye katılımından, ülkedeki diğer gruplara kıyasla daha fazla fayda sağlayabilir. Dolayısıyla, AEB hukukunun sağladığı faydalar nedeniyle Kırgızistan'dan diğer ülkelere giden yasadışı göçmenlerin sayısında bir azalışın yaşanması beklenmektedir.

pensions". Although, there is still a number of unsolved issues related to the implementation of the joint pension system caused by the differences in the pension legislations over the EAEU member-states (retirement age, calculation scheme, amount of pension and living standards), the establishment of the UAPF could reduce vulnerability of labor migrants in terms of pension rights.

In conclusion, Kyrgyz labor migrants could benefit from the accession of Kyrgyzstan to the EAEU more than any other group in the country. Therefore, there is expected to be a reduction of the illegal migrants from Kyrgyzstan because of the benefits provided by the EAEU legislation.

Nevzat Simsek

Doç.Dr. Nevzat Şimşek lisans eğitimi Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü'nde 1994 yılında tamamlamıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Genel İktisat Programı'nda 1998 yılında "Fiyatların Konjonktürel Davranışına İlişkin Bir Araştırma, 1963-1995 Türkiye Örneği" isimli yüksek lisans çalışmasını, 2005 yılında ise Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı'nda "Endüstri-içi Dış Ticaret (Türkiye'nin Endüstri-içi Dış Ticaretinin Analizi)" isimli doktora çalışmasını tamamlamıştır. 2005 yılında doktora tezi ile Türkiye Ekonomi Kurumu'nun ekonomi alanında verdiği en iyi doktora tezi ödülünü almaya hak kazanmıştır. Şimşek, 2012 tarihinde Uluslararası İktisat bilim dalında doçent unvanını almıştır.

Doç.Dr. Nevzat Şimşek 1995 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü İktisat Politikası Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak akademik yaşamına başlamıştır. Temmuz 2003-Kasım

Associate Professor Nevzat Simsek graduated from the Department of Public Administration in the Faculty of Political Sciences in Ankara University in 1994. He completed his master thesis named 'A Study on the Cyclical Behaviour of Prices: The Case of Turkey (1963-1995)' in the Economics Program in the Institute of Social Sciences of Dokuz Eylul University in 1998. In 2005 he completed his PhD thesis named 'Intra-Industry Trade (The Analysis of Intra-Industry Trade in Turkey)' in the Economics Department in the Institute of Social Sciences of Dokuz Eylul University. In the same year he got the best PhD thesis prize on economics given by the Turkish Economic Association. Dr. Simsek got the academic degree of associate professor in the field of International Economics in 2012.

Associate Professor Nevzat Simsek started his academic life as a research assistant in the Department of Economics in the Faculty of Economics and Administrative Sciences of Dokuz Eylul University in 1995. Between July 2003-November 2003 he

2003 tarihleri arasında doktora tezi ile ilgili araştırmalar yapmak üzere Almanya'nın Giessen şehrinde Justus Liebig Üniversitesi Ekonometri ve İstatistik Enstitüsü'nde bulunmuştur. Temmuz 2010-Temmuz 2012 tarihleri arasında Oxford Üniversitesi Oxford Enerji Araştırmaları Enstitüsü'nde enerji ekonomisi alanında post doktora araştırması yapmıştır. Bu süre içinde çalışmalarını enerji ekonomisi alanına yoğunlaştıran şimşek, Enstitü'de özellikle dünya ham petrol ve doğal gaz piyasaları üzerinde çalışmıştır. Enerji ekonomisi, yenilenebilir ve yenilenemez enerji kaynakları ve çevresel sorunlar, dış ticaret (yeni dış ticaret teorileri, endüstri-içi dış ticaret), konjonktür teorileri, uluslararası ticaret ve finansın makroekonomik yönleri, kalkınma planları ve politikası, regölasyon ve sanayi politikası alanlarında yurt içi ve yurt dışı kitap ve makale yayını bulunmaktadır.

2013-2014 öğretim yılında Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde Geleşme ve Mali İşlerden Sorumlu Rektör Yardımcısı görevinde de bulunan şimşek iyi derecede İngilizce, orta derecede Arapa ve Kazakça bilmektedir.

stayed in the Institute of Statistics and Econometrics in Justus Liebig University in Giessen in Germany for doing research on his PhD Thesis. Between July 2010-July 2012 he studied on his post doctoral thesis on energy economics in Oxford Institute for Energy Studies in the University of Oxford. During this period Dr. Simsek focused on energy economics and especially studied on worlds crude oil and natural gas markets. He has written several boks and articles on energy economics, renewable and non renewable energy sources and environmental problems, foreign trade (new foreign trade theories, intra-industry trade), business cycle theories, macroeconomic aspects of international trade and finance, development plans and development policies, regulations and industrial policies.

Dr. Simsek worked as the Vice Rector, responsible for Development and Financial Affairs in the International Turkish-Kazakh Hoca Ahmet Yesevi University between 2013-2014. Dr. Simsek knows English and Arabic.

Lidiya Parkhomchik

Lydiya Parhomchik 2001 yılında Abılayhan Kazak Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Dünya Dilleri'nde başladığı lisans eğitimini 2006 yılında tamamlamıştır. Ardından KazUIR & WL'de Uluslararası İlişkiler Başkanlığı'nda öğretim elemanı olarak çalışmıştır. 2006 yılında 'Çağdaş Dünya'da Etki Alanlarının Çatışması: Hazar Bölgesi Örneği Özelinde Trend Analizi' başlıklı yüksek lisans teziyle yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

Lydiya Parkhomchik Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Kazakistan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde araştırmacı olarak çalışmıştır ve 2011'de Dış Politika ve Uluslararası Güvenlik Çalışmaları Bölümü'nde kıdemli araştırmacı olmuştur. Ağustos-Ekim 2014 döneminde CS MES RK Felsefe, Siyaset Bilimi ve Dini Araştırmalar Enstitüsü'nde araştırmacı olarak çalışmıştır. Kasım 2014'den bu yana Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde Siyaset, Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Çalışmaları alanında araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Lydiya Parkhomchik (nee Timofeyenko) admitted to Abylai Khan Kazakh University of International Relations and World Languages in 2001. She graduated from International Relations Department with specialization of analyst with knowledge of a foreign language in 2006 and after that started to work as a lecturer at the Chair of International Relations of KazUIR & WL. She started her postgraduate studies in 2006 preparing candidate dissertation namely "The Struggle for Spheres of Influence in the Contemporary World: Trends Analysis by the Example of the Caspian Region".

Lydiya Parkhomchik was taken at the staff of the Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of RK as research fellow in 2007. In September 2011, was promoted to senior research fellow at the Department of Foreign Policy and International Security Studies. From August to October, 2014 worked as research fellow at the Institute of Philosophy, Political Science and Religious Studies CS MES RK. Since November 2014 has joined the staff of the Eurasian Research Institute as researcher in the field of Politics, International Relations and Security Studies.

Akademik hayatı boyunca çeşitli Kazakistan bilimsel dergilerinde (Analytic, Ideas, Kazakhstan-Spectrum, Central Asia's Affairs) ve yabancı dergilerde (Problems of Post-Soviet Space, Big Game: Politics, Business and Security in Central Asia, Peace and Policy, Caspian Herald, Russia and New States of Eurasia) 30'dan fazla bilimsel çalışması yayımlanan Lydiya Parkhomchik, uluslararası ilişkiler, yurt içi politikalar ve bölgesel işbirlikleri alanında ortak yazar olarak 10 monografi çalışması yapmıştır.

During academic career she has published more than 30 scientific papers in Kazakhstani journals (Analytic, Ideas, Kazakhstan-Spectrum, Central Asia's Affairs) and foreign journals (Problems of Post-Soviet Space, Big Game: Politics, Business and Security in Central Asia, Peace and Policy, Caspian Herald, Russia and New States of Eurasia), and prepared 10 monographs in co-authoring in the field of international relations, internal affairs and regional cooperation.

Hayal Ayca Simsek

Hayal Ayça Şimşek 1995 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü'nden mezun olmuştur. 1996 yılında aynı bölümde araştırma görevlisi olarak göreve başlamıştır. Hayal Ayça Şimşek 1995 yılında başladığı yüksek lisans eğitimini, 1997 yılında sunduğu 'Kamu Kesiminin Sınırlarının Belirlenmesinde Alternatif Mali Politikalar' konulu yüksek lisans teziyle tamamlamıştır. 1998 yılında doktora eğitimine başlayan Hayal Ayça Şimşek, 2003 yılında 'Ekonomik İstikrarın Sağlanmasında Anayasal İktisat Alternatifi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği' konulu tez çalışmasını tamamlayarak doktor ünvanı almıştır. 2005 yılında yardımcı doçent ve 2011 yılında doçent ünvanlarını alan Hayal Ayça Şimşek halen Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü'nde görevine devam etmektedir.

2010-2012 döneminde İngiltere'de Buckingham Üniversitesi'nde ve London School of Economics 'de 'Financial Liberalisation and Public Regulatory Policies

Hayal Ayca Simsek graduated from Public Finance Department of the Faculty of Economics and Administrative Sciences in Dokuz Eylul University in 1995 and she started working as a research assistant in Public Finance Department in 1996. Starting her master education in 1995, she completed this process in 1997 by presenting her master thesis namely 'Alternative Fiscal Policies in Determining the Limits of Government'. Hayal Ayca Simsek started doctorate process in 1998 and completed this process in 2003 by presenting her doctoral thesis namely 'Constitutional Economics as an Alternative for Achieving Economic Stability: The Case of Turkey'. She became an assistant professor in 2005 and associate professor in 2011. She has still been working in Public Finance Department of the Faculty of Economics and Administrative Sciences in Dokuz Eylul University.

Hayal Ayca Simsek studied on her post-doctoral thesis namely 'Financial Liberalisation and Public Regulatory Policies in Developing Countries' in Buckingham

in Developing Countries' konulu post-doktora çalışmasını yürütmüştür. Kamu ekonomisi, kamu maliyesi, maliye politikası, devlet borçlanması alanlarında lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri veren Doç. Dr. Şimşek, özellikle makro ekonomi, finansal ekonomi, kamu ekonomisi ve mali politikalar alanlarında çalışmalar yapmaktadır. Bunu yanı sıra Eylül 2014'den bu yana Kazakistan'da Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde misafir araştırmacı olarak Orta Asya ülkelerinin ekonomi politikaları, Orta Asya'da enerji politikaları ve bu bölgedeki makro ekonomik istikrarın sağlanabilirliği üzerinde çalışmalarını yürütmektedir.

University and London School of Economics in the UK between 2010-2012. She has been giving lectures on public economics, public finance, fiscal policy and public debt. She studies especially on macroeconomics, financial economy, public economics and fiscal policies. Hayal Ayca Simsek has been researching on issues especially on economic policies in Central Asian countries, energy policies of Central Asian countries and possibilities for achievement of macroeconomic stability in this region in Eurasian Research Institute in Almaty in Kazakhstan as visiting researcher since September 2014.